

DODONÆI
1581

REMBERTI DODONAEI MEDICI CAESAREI,

MEDICINALIVM Obſeruationum exempla rara, recognita & aucta.

ACCESSERE ET ALIA quædam, quorum Elenchum pagina poſt Præfationem exhibet.

COLONIÆ
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXXXI.
Cum Gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſt.

SVMMA PRIVILEGII.

SACRÆ Cæſ. Maieſtatis Priuilegio cautum eſt, ne quis Tyographus aut librarius præter expreſſum conſenſum ac voluntatem Remb. Dodonæi Medicinalium ſuarum Obſeruationum exempla rara in ſacro Romano Imperio, ac alijs quibuſcunque ſuæ Maieſtatis Regnis & Dominijs imprimat, alibique impreſſa inferat aut diſtrahat, ſub pœna in diplomate expreſſa. Dato Pragę Anno 1580. Auguſti die XI.

Subſig.

Rudolphus.

Ad mandatum Sacræ Cæſ. Maieſtatis proprium.

S. Vieheuſer.

A. Erſtenberger.

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO DANIELI ECCLEsiæ Moguntinensis Archiepiscopo, Sacri Rom. Imp. per Germaniam Cancellario, Principi Electori, &c.

Remb. Dodonæus Medicus S.

ITERVM R. D. V. Reuerendissime ac Illustrissime Princeps Medicinalium obseruationum exempla, nostra se insinuant: Iterum patrocinij R. D. V. fauorem ambiunt, superiore videlicet anno R. D. V. dedicata atque inscripta, sed eadem nunc auctiora, recognita, & scholijs aliquot amplificata:

 deinde

deinde & alijs ſociata comitibus. Vitis ſiquidem ac nonnullarum herbarũ Hiſtorias, quæ additæ fuerunt, noſtræ de ſtirpium Hiſtoria Pemptades repetundarum lege reſtitui ſibi poſtulant, nec diutius auelli patiuntur. ad has etenim pertinent, ac ſuis locis ipſis inſerendæ ſunt. Harum autem loco nunc alij ſucceſſerunt, haud diſsimiles, ſed eiuſdẽ omninò conditionis & argumenti, fidi ac idonei ſodales. Vnus eſt Antonij Beniuenij Florentini Medici ac Philoſophi ſua ætate clariſsimi, de abditis nonnullis ac admirandis morborum & ſana-

tionum

tionum causis liber: rara quoq́;
exempla continens ab ipso dili-
genter obseruata, fideliterq́; cō-
scripta. Potuissemus multa ex
ijs, quæ ipse prior diligenter an-
notauit, in nostras obseruatio-
nes transtulisse ac inseruisse, no-
bis quoq́; comperta. sed quia ab
ijs abstinendum duximus, quæ
ab alijs ante nos prodita sunt,
annotationibus Beniuenij libro
additis, quædam & illorum no-
bis visa ac obseruata indicare
ac referre visum fuit, sic & Be-
niuenij auctoritatem augen-
dam, & nobis fidem facilius ad-
hibendam rati. Accesserunt ve-
rò & præter Beniuenij scripta

& quædam rarißima ex libris Valesci Tarantani, ac Alexandri Benedicti, quibus quàm admirabilia Dei ac Naturæ sint opera ostenditur. Postremò adiectæ aliquot Historiæ sunt gestationis fœtus mortui in vtero materno, quæ non minus, imò plus admirationis habent, quàm præcedentia exempla. Hæc autem in vnum libellum contracta R.D.V. humiliter offerimus ac deuotè dedicamus. Nactus fuit libellus superiore anno sub R.D.V. patrocinio in lucem missus, gratiam ac fauorem, citò multis exemplaribus distractis. Qua de causa

hunc eundem auctiorem (vt diximus) factum, & doctis sodalibus comitatum, iterum R. D. V. patrocinio ac tutelæ commendamus. Deus Optimus Maximus R. D. V. diutissimè sanum saluumq́ue conseruet. Coloniæ. Anno 1581.

REMBERTVS DODONAEVS LECTORI SALVTEM.

VANTVM ad omnium artium notitiam, amice Lector experientia conferat, quantum vsus & exercitatio valeant, ex eo manifestissimum ac euidens est, quod nulla sit non modo ars, sed nec scientia quæ non vsu experientiaq; inuenta, ab ipsis quoque incrementum accipiat. Ars etenim tunc existit, cum ex multis experientiæ obseruationibus, vna de rebus singulis nascitur notitia, vt in Metaphysicis Aristoteles tradit: experientia autem ex memoria, eodem auctore procedit. Multæ enim, inquit, eiusdem rei memoriæ, vnius experientiæ vim efficiunt. Galenus verò experientiam non modo memoriam, sed & obseruationem eorum esse ait, quæ sæpè eodem modo comperta & perspecta sunt. Hæc autem citra exercitationem consequi nequeunt. Quid siquidem obseruare poterit, cuius tandem memoriam habebit, qui exercitatione caret? Habet in omnibus momentum exercitatio maximum, quæcunque obscura, cognitu difficilia, hæc dilucida ac facilia reddit. Si quis hanc negligat, inquit Galenus, etiam optimo præditus ingenio, nunquam tamen illis melior artifex euadet, qui ingenij dotibus inferiores, exerci-

ercitatione & studio superant: His verbis quantum exercitationi ac experientiæ in quauis arte tribuendum, ostendere volens. Quod etsi ita se habeat, ac nulla sit ars, in qua non exercitatio & memoria in primis sint necessariæ: tamen in nonnullis amplius ac magis, quam in plerisque desiderari videntur: veluti in his, quæ non ex penitus cognitis ac plenè perspectis, & nunquam fallentibus rebus continentur. Cuiusmodi ars est medica, in qua pleraque incerta, multa latentia non satis perspecta, quæ coniectura quadam, artificiali tamen, subinde magis quàm ratione assequi datur. Naturalium etenim rerum notitiam hæc ars coniunctam habet, & de his quæ in aperto haud sunt, sed latent ac conspectum fugiunt, iudicat. Rerum autem naturæ notitia, nec facilis, nec expedita. Nam præter quod adeo innumera ac infinita sint à Deo Opt. Max. creata, vt nec ingenio comprehendi, nec hominis ætas ad cognoscendum sufficiat, multorum etiam facultates tales sunt, vt non ex sensilibus qualitatibus, sed per solam experientiam cognoscantur: vt sunt quæ essentiæ proprietatem ac substantiæ formam consequuntur. Ad quarum notitiam comparandam diligenti obseruatione ac exercitio in primis opus est. Desiderantur & eadem, vt de internis ac latentibus humani corporis affectibus rectè iudicetur. Non modò autem quæ corporis pars laboret, cognoscere satis est, sed quales sint morbi siue

affectus, & quid expectandum, qualiter finiendi præscire expedit breuisne videlicet, an longus futurus sic moribus, salutariùne, an exitialis, per crisim, aut alio modo terminandus. Quomodo autem hæc sciri queant, multis Hippocratis ac Galeni scriptis docetur. Extant illius Aphorismi, prædictionum ac prænotionum varij libri, tum & de morbis inscripti: Galeni de affectorum locorum notitia, de crisibus, & alij eiusmodi. In quibus clarè ac dilucidè quomodo præsentes singularum partium affectus agnosci queant, docetur, & quid in singulis expectandum, quidúe futurum, ostenditur. Non tamen tam exquisitè, vt non quandoque medicum falli contingat. Nam & exercitatissimus etiam medicus, ac in artis operibus diutissimè versatus, quantumuis acri ingenio præditus, veritatem quandoq; haud assequitur. Proinde non temerè κρίσις χαλεπὴ siue iudicium difficilè in Aphorismorum initio ab Hippocrate asseritur. qui etiam se senem veritatem haud assequutum & deceptum fuisse ingenuè agnoscit: lib. 5. de morbis popularibus. Atque ex his manifestum, experientiā, longi temporis exercitationem, haud fallibilē memoriā, in medico vel plurimum requiri. Tantum abest, vt vel citra exercitationem, vel paucorum annorum studijs ars compræhēdi queat: vt nonnulli somniantes aut citius delirantes sibi persuadent. Fieri tamen potest, vt ab huiuscemodi medicis nonnulli curētur, sed fortu-

fortuna (quæ vbiq; plurimum etiam poteſt) nõ artis ſciẽtia aut induſtria. Tale enim aliquid ipſis cõtingit, quale nauigãdi haud peritis nautis. Secundo vento dũ hi vela laxant, propitio flumine aut mari nauigant, ac cælũ ſudũ eſt, nullæq; tempeſtates ſuboriuntur, etiã delinquẽtes ac negligentius nauim dirigẽtes, in errore nõ deprehenduntur, & æquè portũ ac periti aſſequuntur. Sed cum ventorum turbines omnia perturbant, ſæuiunt tẽpeſtates, fluctibus naues iactantur, tum demum quàm imperiti, et quàm dirigendæ regendæq; nauis parũ experti deprehendũtur. Haud aliter ſanè cũ nõ exercitatis medicis agitur. Quãdo enim homines nihil graue patientes, neq; aliquo magno morbo occupatos curant, etiam à recta methodo ſubinde deuiantes, nõ cito deliquiſſe deprehendũtur, imo dum errore quodam morbũ protrahunt, ad ſanitatem ægro reuerſo magnũ aliquid præſtitiſſe putãtur. Vbi autem vehemens, difficilis morbus huiuſmodi hominibus curandus cõtingit, tũc demum illorũ ignorantia ſeſe prodit, dum veluti palantes nunc huc, nunc aliò conſilia ſua dirigunt: nec quod ſtatuãt ac definiãt, certi habẽt quicquã. Atq; ſic demum illorum manifeſta fit imperitia: & quantũ experientia medico conferat, diligenſq; multorum obſeruatio conducat, palàm apparet. Quæ omnia Medicinæ Princeps Hippocrates diligenter conſiderans ac expẽdens, tum & veteres illi, qui vel filij vel diſcipuli, nonnullorũ librorum,

rum, vt existimatur, auctores, qui huius nomine inscribuntur, non satis habuerunt, multis praeceptionibus artem docuisse, sed & exempla addi operaeprecium rati sunt: & tam eorũ, quae circa mutationes aëris ac temporum constitutiones, quàm penes aegrotantes diligenter ab ipsis considerata ac obseruata, veluti libri ἐπιδημιῶν, siue de morbis popularibus, manifeste ostendunt: exemplis vtriusque generis abundantes. Hoc autem modo nec exigua, nec infrugifera arti medicae accessio facta est. Exemplis siquidem, partim quae praeceptionibus continentur, facilius in memoriam reuocantur, aut ob oculos posita eidem citius commendantur: partim verò ad nouas praeceptiones via paratur. Vbi etenim eadem saepius obseruata fuerint similia, tandem praeceptum ac regula nascitur. Nam artem experientia facit exemplo monstrante viam. Veterum horum laudabile istud institutum nonnulli posterioris ac nostrae aetatis viri doctissimi imitati sunt, qui ab ipsis diutina exercitatione cognita, editis scriptis studiosis communicarunt: rara quidem & abdita, quorum in antecessorum scriptis similia haud extant. In horum numero vel primus occurrit Antonius Beniuenius medicus sua aetate admodum celebris, qui rarissimarum aliquot obseruationum libellum reliquit, titulum cui fecit: De abditis nonnullis, ac mirandis morborum & sanationum causis. Alexander Benedictus paucula quaedam etiam

exem-

exempla ſuis libris rariſsimorum caſuum inſeruit: quemadmodum & Valeſcus Tarantanus olim, & in ſuo de medendis morbis Philonio. Iacobus Hollerius, & Valleriola viri doctiſsimi obſeruationes quoque ſuas haud vulgares ediderunt. Clariſſimus Ioannes Fernellius tametſi de induſtria huiuſcemodi argumentum non videatur tractaſſe, in libris tamen de partium morbis & ſymptomatis quoſdam refert affectus, quales apud nullum alium deſcripti reperiuntur. In eodem autem ac ſimili argumento nos nunc verſamur, clariſſimos ac doctiſſimos viros ſi non aſſequi, ſaltem ſubſequi aliquo conantes modo. Scripſimus idcirco & nonnulla de admirandis, nec paſſim obuijs affectibus, quos ſupra quadraginta annos, quibus in artis exercitio verſamur, obſeruatos habemus. Potuiſſemus plura exempla adferre, ſed ab ijs libenter abſtinuimus, quæ alij ante nos deſcripſerunt. Hæc verò à nobis litteris mandata, licet fortaſſis opinionem ac fidem ſuperare videantur, ſic tamen ſe habuiſſe affirmare verè poſſumus. Cùm autem hæc medicinalium obſeruationum exempla, iam ſecundo in lucem ventura erant, ipſa recognouimus, & non exigua acceſſione locupletauimus, ac additis ſcholijs etiam illuſtrare ſtuduimus. Adiunximus verò & his ſimilis argumenti librum Antonij Benіuenij Medici Florentini, cui titulum ipſe fecit, De abditis morborum & ſanationum cauſis:

cum paucis aliquot annotationibus nostris: ac deinde & exempla quædam ex Valesci Tarantani, & Alexandri Benedicti libris transcripta, rara certè & admiranda quoque. quibus accesserunt & Historiæ aliquot gestationis in vtero fœtus mortui Matthiæ Cornacis, Ægidij Hertogij, & Achillis Gassari: quæ rarissimè contingentibus non temerè annumerandæ sunt. His autem qualibuscunque benignè ac feliciter fruere

Anno 1581.

(∴)

ELENCHVS EORVM QVAE HOC LIBRO continentur.

Remb. Dodonæi Medici Cæſarei Medicinalium obſeruationum exempla rara aucta & recognita, ſcholijſque amplificata.

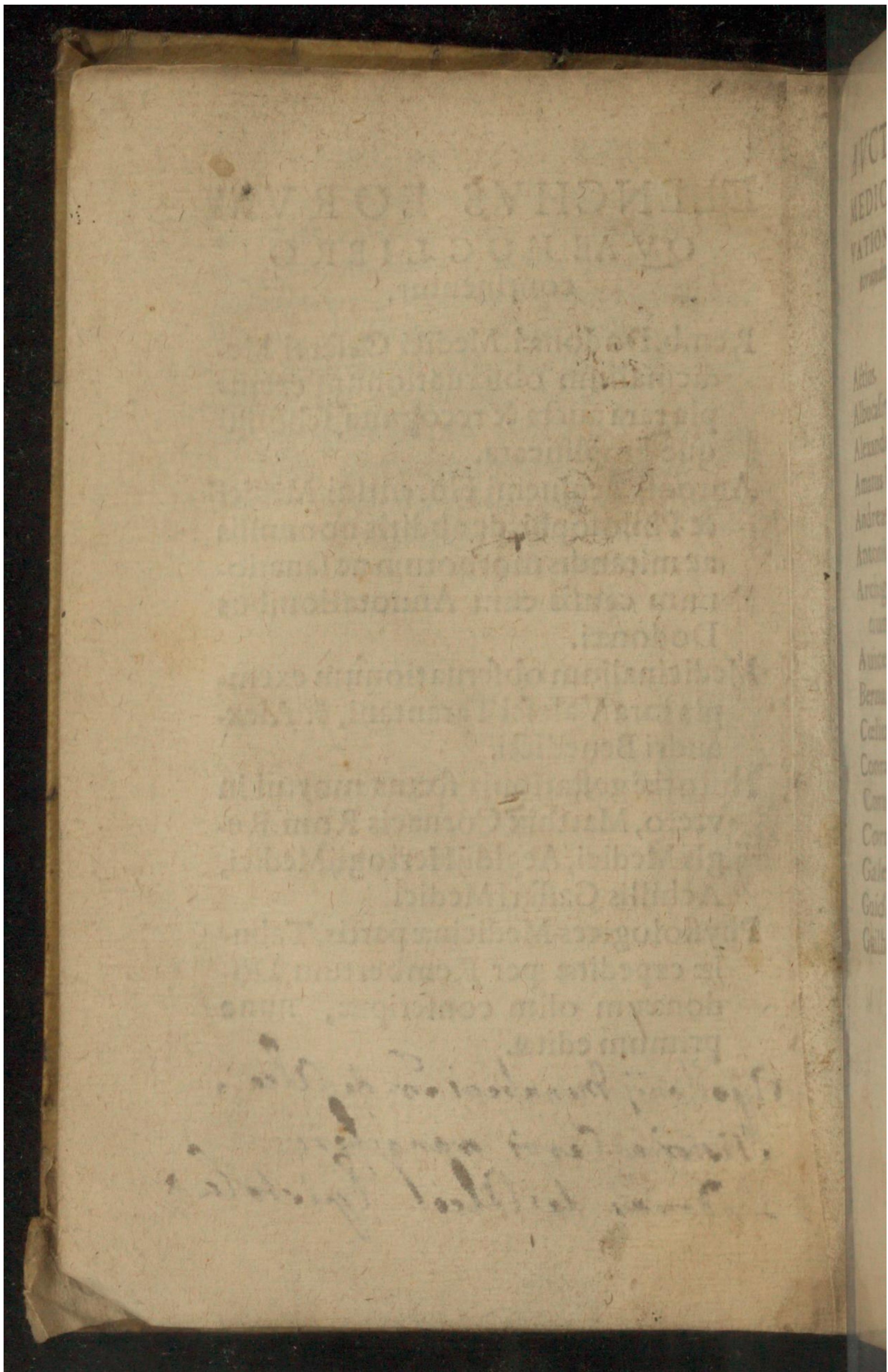
Antonij Beniuenij Florentini Medici & Philoſophi, de abditis nonnullis ac mirandis morborum ac ſanationum cauſis cum Annotationibus Dodonæi.

Medicinalium obſeruationum exempla rara Valeſci Tarantani, & Alexandri Benedicti.

Hiſtoriæ geſtationis fœtus mortui in vtero, Matthiæ Cornacis Rom. Regis Medici, Aegidij Hertogij Medici, Achillis Gaſſari Medici.

Phyſiologices Medicinæ partis, Tabulæ expeditæ per Rembertum Dodonæum olim conſcriptæ, nunc primum editæ.

Apollonij Menabeni Tr. de Alce,
Historia Cervi rangiferi
Dodonaei de Alce Epistola

AVCTORES QVI IN MEDICINALIVM OBSERVATIONVM EXEMPLIS, AC IN *eorundem scholijs, tum & in annotationibus Beniuenij citantur.*

Aëtius.
Albucasis.
Alexander Benedict.
Amatus Lusitanus.
Andreas Vesalius.
Antonius Beniuenius.
Archigenes apud Aëtium.
Auicenna.
Bernard9 Gordonius.
Cœlius Aurelianus.
Conradus Gesnerus.
Cornelius Celsus.
Cornelius Gemma.
Galenus.
Guido de Cauliaco.
Guilhelmus Salicetus
Hieronymus Fracastorius.
Hippocrates.
Iacobus Hollerius.
Ioannes Fernellius.
Ioannes Langius.
Leonidas apud Aëtium.
Martinus Akakia.
Matthias Cornax.
Michaël Sauonarolus
Paulus Aegineta.
Rhasis.
Suidas.
Valescus Tharantanus.

HIPPOCRATIS APHORISMI, QVI VEL IN OBSERVATIONVM MEDICINALIVM EXemplis, vel in eorundem ſcholijs, aut annotationibus Dodonæi, citantur, vel breuiter enarrantur.

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM in obseruationum medicinalium exemplis Index.

A.

Carci-

D.

 Elephan-

INDEX.

E.

F.

Frontis

Pulmo-

Tabes

T.

V.

Vermis

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio 58. Linea 22. lege vnciæ quatuor. 73. 22. Vrinæ autem. 79. 23. ſanitati tandem. 98. 18. erythroide. 101. 5. referens. eodem, 20. affectum renem. 121. 1. De aquoſi. 138. 20. ventriculo. 158. 7. per annum nihil. 181. 21. cõnaſcuntur. 189. 3. altiore callo. 194. 18. nequeunte. 200. 18. detractioni menſtrua. 205. 22. conuulſiones. 207. 13. adde. Cap. L. 212. 3. conuulſionem. 223. 18. Quæro igitur. 291. 12. caſum canorum. 298. 2. interfectorum. 321. 14. vtero gerit. 331. 21. mundificare. 335. 24. & ab alijs. eodem, 27. & Arabum. eodem, 28. probata. 330. 15. ſcribit. 361. 25. corpus neruoſum, media. 365. 30. conduntur. 381. 30. ardore in

Reliqua leuiora errata, & numeri foliorum errorem beneuolus Lector corrigat.

REMBERTI DODONAEI MEDICI CAESAREI,

MEDICINALIVM OBSERuationum exempla rara.

De Cerebri concussione, & ossis petrosi fissura.

CAPVT I.

VIDAM cum baculo crasso, ad sinistram capitis partem, supra aurem percussus, non existimabatur insigniter læsus. Nam cutis integra, nullam læsionis notam ostẽdebat: osse interim petroso, quod subest, fisso, ac secundum latitudinem magnam rimam habente. Huic mox superuenit sopor, non tàm profundus tamen, quin interpellatus excitari facilè potuerit: excitatus verò, facilè ite-

rum oculis conclusis, in soporem relapsus est: donec tandem post (plus minus) dies 14. grauem soporem, à quo excitari non potuit, mors sequeretur. Decubitus toto tẽpore erat supinus, vrina & aluus rarò reddebantur, tandem etiam citra sensum profluebant. lenta admodum, sed nunquam remittens, aderat febricula. Capite huius post mortem aperto, reperta est durior cerebri membrana, sub osse petroso, sanguine omninò suffusa, purulento etiam circa cerebrum humore consistente.

SCHOLION.

Concussum autem huic fuisse cerebrũ aperto capite satis apparuit, quanquã & hoc ex ipsa osis petrosi insigni rima satis manifestum: neq; enim tàm violentus ictus absque cerebri concusione fieri potuit. Cur autem non statim mutus factus fuerit, perquirendum videtur. Ait enim Hippocrates: Quibus cerebrum aliqua ex parte concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri: sect. septimæ, Apho. 60. Eadem verò & de morbis primo, sed minus concisis verbis habentur: Si cerebrum, inquit, concussum fuerit

rit,ac doluerit eius qui percussus, mutum statim fieri necesse est: ac neque videre neq; audire. Sed hic Aphorismus, aut hæc Hippocratis verba, non de quauis cerebri concussione, neque de tali, qualem descripsimus, sunt intelligenda, sed de violentissima tantum, veluti cum cerebrum concuti contingit (vt Galenus interpretatur) propter casum aliquem totius corporis violentum ex locis altioribus factum. Iacent enim tunc eodem quo apoplectici modo, absque sensu pariter ac motu. Quando verò minus violenta est concussio, non statim muti redduntur, sed tardius & aliquot post dies demum: veluti percusso huic contigit, tùm & illi, de quo Hippo. Epidemion quinto: Qui lapide, ait, in capite percussus est à Macedone, corruit. Tertia die voce destitutus erat, anxietas, febris tenuis, pulsus non valdè in temporibus. Nihil omnino audiebat, neque sapiebat, non quietus, sed quarta mouebatur, humiditas circa frontem, & sub nasum, & vsque ad mentum, & mortuus est. Veluti enim maximos & violentissimos casus, omnia grauissima succedunt: ita minores, molesta minus consequuntur accidentia: aut tardius superueniunt.

De vulnere cutis capitis, quod ſæuiſsima ſubſequuta ſunt ſymptomata.

CAPVT II.

ALTERI vulnus illatum in ſuperiore capitis ſiniſtra parte, cum inſtrumento retuſo, ſed nonnulli ponderis, quod exiſtimabatur periculi exors, vtpotè cranei oſſe illæſo: idcirco etiam negligentius curatum. Superuenit huic & ſopor ille, qualis ſuperiori. ex caſtris, vbi vulnus acceperat, tunc in vicinam vrbem tranſlatus fuit. Decubitus huius quoque ſupinus fuit, pulſus paruus ac creberrimus, mens nonnihil læſa, ad interrogata enim haud rectè reſpondit. Huic ingraueſcente malo, vniuerſum dextrum latus reſolutum eſt: (cùm tamen in ſiniſtra capitis parte vulnus eſſet) inde pernicioſus ſopor, à quo excitari non potuit, breui vitæ exitu ſubſequente. Cranio huius ſublato, reperta eſt dura meninx ſiniſtra parte liuens, ac ſimiliter ſub hac cerebri ſubſtantia,

quæ apparebat, ſphacelo correpta: dextra cerebri parte cum ſua membrana haud malè affecta: cranio etiam vndequaque integro, nec rimam vllam aut fiſſuram habente.

SCHOLION.

APPARET & huic concuſſum fuiſſe cerebrum. Nam dextræ partis reſolutio vulneris occaſione non videtur acceſſiſſe, ſed aliam ac maiorem cauſam habuiſſe, ipſam videlicet cerebri ab ictu per inſtrumentum grauioris ponderis concuſsionem. Reliqua ſymptomata vulneri ſucceſsiſſe potuerunt. Capitis ſiquidem oſſetenus vulneribus, etiam oſſe cranij haud læſo, grauia quandoq; ſymptomata accedunt: ac tandem ipſa mors. Aër frigidus hiſce vulneribus inimicus, à quo ſi vulneratus ſe non contineat, ſæpè in periculum ſeipſum adducit. Complures referri poſſent, qui ex leui vulnere capitis, pericranio tantum vulnerato, obierunt, qui ſeſe aëri frigido expoſuerant. Superuenit autem iſtis ſenſuum ſtupor, ac tandem profundus ac noxius ſopor: nonnullis etiam febris: deinde mors. ſed reſolutionem alicuius partis non memini in quoquam capite vulnerato alio, quàm in hoc, me obſeruare. Quamobrem non vulnus modò, ſed

cerebri concussio morti occasionem præbuisse videtur. Cur autem alij ex leui vulnere capitis perierint, qui sui nullam aut exiguam rationem habentes aëri frigido sese exposuerunt, nulla alia apparet causa, quàm quòd frigidum per denudati osis cranij poros, ad cerebrum perueniens, sphacelo inducto, ipsum vitiauerit: quo superaccedente, ægri haud diu viuere potuerunt. Nam vt Apho. 51. lib. 7. Quibus cerebrum sphacelatum, id est, corruptum est, in tribus diebus pereunt: si verò hos euaserint, sani fiunt. Quę sententia & in Coacis prænotionibus paulò aliter sic habetur: Cerebro corrupto alij in tribus diebus, alij in septem moriuntur: hos verò si effugerint, seruantur. Cuius sententiæ postrema verba de sphacelo confirmato veritatem habere non possunt, vt Galenus satis manifestè in Commentarijs testatur: sed de incipiente tantummodò, & leui ad sphacelum dispositione præuia, accipi debent; à qua æger, diligenti adhibita curatione, restitui potest, vt & Hippocrates lib. 3. de morbis scriptum reliquit. Quòd si morbus leuiter, inquit, corripiat, vbi sanguis discesit, melius æger habet: si verò vehementer correptus fuerit, citò perit.

De

De Cerebro punctim læso.

CAPVT III.

SIMILIA symptomata superuenerunt & cuidã, cui durior cerebri membrana, anteriore parte punctim læsa fuit Vulnus hic acceperat cum tridentis acuto radio, in superiore dextri oculi palpebra sub ipso supercilio, oculi bulbo haud læso: exigui momenti vulnus habitum: citò quoque in palpebra coaluit: interim vulneratus sopore tali correptus, quali is qui cum baculo percussus fuerat, ac eodem affectus modo. Adhibita fuerunt multa capiti remedia. non etenim ex tàm exiguo vulnere, sed alia ex causa, putabantur talia superuenisse accidentia.

Cum verò nullis remedijs affectus cederent, superueniens noxius sopor, vitæ finem fecit. De causa mortis cum dubitatio esset & concertatio, primum exemptus est oculus, atq; tunc compertum radium non tantum palpebram vulnerasse, sed vlterius progressum os illud penetrasse, quod

cauitate ſua oculi bulbum continet. Exempto verò & frontis oſſe, apparuit durior membrana & vulnerata & ſanguine multo perfuſa, iam corrupta cerebri proxima vulneri ſubſtantia ac vitiata. Quę dubio procul exitij cauſa.

SCHOLION.

HIPPOCRATES lib. Prorrheticon ſtatim initio, & ſimiliter in Coacis prænotionibus, interrogare videtur, num ſic affecti Phrenitici ſint. Qui ſoporoſi, inquit, inter initia fiunt, cum capitis, lumborum præcordij, collique dolore vigilantes num phrenitici ſunt? Reſpondet Galenus in Commentarijs, Phrenitin non appellari (propriè videlicet) niſi febricitet æger, & continuò deliret, ac continuitate dementiæ, quodque ſimul cùm febri fiat, phrenitin agnoſci: phreniticos tamen & hos eſſe, qui ſoporoſi exiſtentes ſapiunt, ſed & delira quandoque loquuntur, atque à præſentibus expergefacti ſtupefactis ſimiles videntur: & tales quidem fuiſſe, de quibus Hippo. Epidem. lib. 3. ſectione 3. hunc in modum ſcribit: Neque Phreniticorum quiſquam inſaniuit, vt in alijs, ſed alia quadam veternoſa in ſomnum delatione, capite grauati moriebantur.

Ex

Ex quibus apparet, cùm eum cui os petrosum fissum, & alterum in capite vulneratum, tùm & hunc, cui punctim læsum, phreniticos dici potuisse: cùm & ipsi excitati, veluti stupentes, mox in soporem relapsi, subinde ad interrogata rectè responderint, quãdoque verò aliena.

De Catocho.

CAPVT IIII.

DIFFERENS à superioribus affectibus Catochus est. Hic quandoque absq; febri inuadit: subinde eidem superuenit, & quidẽ intermittenti: vt nobis quandoque obseruare contigit. Inuadit autem paroxysmi tempore & cum ipso desinit, si præposterè nihil fiat. Si etenim tempore paroxysmi pleraque temerè tententur, non rarò in ipsa accessione æger deficit. Expectanda est febris remissio, & eousque, dum vires nonnihil fuerint reparatæ, prius tamẽ, quàm altera subsequatur accessio, malo occurrendum. Si etenim secundò superuenerit, perniciem adfert. Neminem

certè liberatum nouimus, cui ſecundò Catochus ſuperuenit. Non potis ſiquidē natura videtur, tàm graue malū bis ſuſtinere. Adhibent nonnulli mox Catocho cum febri correptis quędam remedia, qualia apoplecticis ſubinde etiam temerè infunduntur, & adhibētur: de quibus in cap. de Lauandula, ac de vino ſtillatitio in noſtris Hiſtorijs ſcripſimus: quæ & Catocho correptis nocent ac perniciosa ſunt. Magis ferendi videntur, qui in ipſa acceſſione vel ſanguinem ducunt, vel enemata inijciunt, tametſi & hoc modo pauci ſeruati. Tutiſſimum nobis viſum, febris remiſſionem & ἀπυρέξιαν expectare: in ipſa verò acceſſione, præter diuerſiones, veluti crurum frictiones, nihil adhibere. Ita certè referre poſſumus, nonnullos noſtra opera ſanitati reſtitutos.

Generoſus quidam vir, poſteaquā febri intermittente aliquot diebus laboraſſet, & iam ab ea liber videretur, ſubitò in febrem iterum relapſus, atque vnà in veluti ſtuporem: membra nulla mouit: videbatur oculis apertis omnes

omnes intueri præſentes, interim vel digitis, vel re quauis alia propè admota, ne nictabant quidem palpebræ. Febris acceſſio ſatis vehemens fuit, horarum (plus minus) 12. interea ſolis diuertentibus frictionibus vſi, donec manifeſtam febris declinationem cõſequuti, ſub cuius finem, ſpontè ſomno ſuperueniente, quietem permiſimus. Cum autem à febri liber eſſet, & vires vtcumque reparatæ, ſanguinem pro virium robore detraximus, idoneaq; victus ratione inſtituta, alteram acceſſionem expectauimus, quæ omnino exigua fuit. poſt hãc purgãte medicamẽto exhibito, generoſum hunc virũ à febri & Catocho liberauimus.

Similis & mulieri cuidam affectus contigit, quæ & in ipſa acceſſione correpta, oculis apertis immota perſtitit: huic ſanguinem non detraximus, ſed in die intermiſſionis purgans exhibuimus medicamentum: quod certis de cauſis vtilius videbatur. Atq; hoc modo, hæc quoque ſeruata, ſanitatique reſtituta, libera à tam graui malo euaſit. Potuit hæc referre nonnulla

corum,

eorum, quæ contigiſſent circa illam, quo tempore Catocho detinebatur: ſed generoſus vir, de quo ſcripſimus, minimè. Manſit huic & à morbo iſto nonnihil læſa aliquanto tempore memoria. Profuit nonnullis in ipſa acceſſione oxyrhodinon, ex aqua & aceto roſaceis fronti admotum: ſed quando poſt febris paroxyſmum nihil præterea adhiberetur, recurrens cum febri Catochus, eos ſuſtulit.

SCHOLION.

ATQVE huiuſcemodi affectum κάτοχον à veteribus, ac ſubinde κατοχὴν dici, ex Pauli Aeginetæ cap. 10 lib. 3. manifeſtum eſt. Catochum ſiquidem, ait, eſſe, quando æger ſubitò corripitur, & in illa permanet figura, qua correptus eſt, clauſis oculis, vel reſpiciens, atque ſic affectos κατοχομένους appellat: quales, de quibus iam ſcripſimus, qui in ea, qua correpti, figura permanſere, donec acceſsionis finis eſſet. Dicitur verò & idem affectus καταλῆψις ſiue Detentio: & κῶμα ἄγρυπνον, id eſt, vigilans ſopor. Sunt tamen qui κάτοχον à vigilante ſopore differre velint, & cum profundo ſopore conuenire: ſed his contradicit Galenus lib. 4. de Locis affectis: vbi per ſoporem claudi palpebras,

in

in Catocho verò siue Catalepsi apertas manere scribit. Causa morbi pituitosus humor cum bilioso temperatus: vt ait Paulus Aegineta: Aëtius etiam ab humore melancholico. Atque hanc ob causam non ardentibus febribus, sed (qui comes febrium) tertianis haud exquisitis superuenit, quæ non ex sola bile, sed pituitoso humore permixta originem accipiunt. Quòd & sanguis generosi viri ostendit, cui multa adeò pituita permixta, vt concreta per vniuersam aquam (ex manu siquidem sanguis missus) plurima ferretur, manibusque eximi potuerit, ac impositis virgulis copiosa, quando auferebantur, adhærresceret: vnde & ex pituita permixta hunc morbum natum colligi potuit.

De Catocho absque febri.

CAPVT V.

SVPERVENIT autem Catochus non solum febricitantibus, sed & nullo alio præcedente morbo hominem quandoque occupat, vt superiore capite scripsimus, & Aëtius quoque Tetrab. 2. lib. 2. cap. 4. testatur. Sic vtique contigit honestæ cuidam matronæ natæ annos (plus minus) 45. quæ postcaquam cum

aliquot

aliquot amicis cœnasset ac hilaris fuisset, subitò Catocho occupata est. Videbatur omnes intueri, interim neminem agnoscebat: neque interpellata cuiquam respondit: corporis nullam partẽ mouebat: sed quomodo correpta, ita permanebat, donec ab effectu libera fieret. Erat autem hæc obesa, multis repleta humoribus: pulsus magnus, fortis & æqualis. Detraximus huic sanguinis è dextri pedis vena, magno digito vicina, abundè multum. Verum cũ nec sic morbus mitior fieret, enema satis acre inijci curauimus, quo cum irritata aluus ad excretionẽ impelleretur, mox sensuum suorum compos facta est, & aluum exonerauit, nihil eorum, quæ ipsi facta essent, sciens. Admirabatur ad alui excretionem se bis terue extimulari, sed multò amplius, cùm cerneret pedem fasciola obuinctum. Nam sanguinis missionem nunquam anteà admiserat: vtpotè quæ non modò ab omnibus medicamentis, sed & auxilijs ac Medicorũ consilijs, abhorreret. Atque hinc, cum remedia nulla deinceps admitteret,
tribus

tribus pòst mensibus, cum capitis grauitate, & assidua in somnum delatione, tandem & accedente febri lenta, in grauem soporẽ incidit, à quo cũ nec sanguinis missione etiam repetita, nec enematis, nec etiam topicis remedijs excitari potuerit, in viuis esse desijt.

SCHOLION.

CATOCHVM quoque hunc affectum initio fuisse, ex ijs quæ superiore cap. scripsimus, satis manifestum. Sanguinem verò ex pede duximus, sexus rationem habentes: Nam subinde sanguinis è brachio detractio incommodè fit, præsertim ijs, quæ facilè ab vtero afficiuntùr. Iam vteri strangulatione correptæ, quandoque Catocho occupatæ videntur, vt Paulus AEgineta testatur: & in definitionibus Medicis Galeno adscriptis reperitur: vbi tria Catochi genera referuntur, quorũ secundo, vigilanti dicto, ex vtero præfocatio affinis. Sanguis autẽ huius admodum crassus fuit, aquę adhuc calentis mox fundum petijt, atq; illic simul concrescens, in magnam molem coaluit. Cum autem remedia nulla ægra admitteret, quibus vel reliquum humorum expurgari, vel cerebro, ac capiti consuli potuisset, morbus in Lethargum commutatus.

De Catocho in sene.

CAPVT VI.

IMILEM superiori affectum in sene quadam virgine moniali me quoque obseruare quandoq; memini. Aetatis hæc numerabat annos (plus minus) Lxx. habitu corporis extenuato ac macro. rigere ac obstupescere tota videbatur: oculis in omnes intentis non mouebatur, non loquebatur, non respondebat. Huic nec sanguinis missionem, nec enemata adhibere ex re fuit. Exhibuimus autem aquam è vino stillatitiam, sæpius repetita destillatione purissimam. qua assumpta, mox ad se, vniuerso rigore soluto, redijt. Nec alio remedio deinceps opus habuit, quàm quo vires & calor naturalis refici poterant..

SCHOLION.

IN tam senili & extenuato corpore, etiam tenui victus rationi, ex professo monastico, assuefacto, multos humores collectos fuisse non fuit verisimile: proinde non

erat

erat quòd metueremus, extenuatis & fusis humoribus, affectum ex vsu huius vini intensum iri: Quòd, vbi humorum copia subest, contingit; vt in cap. de stillatitio vino in nostris de Historia stirpium Pemptadibus scripsimus. Refert & duorum eiusmodi exempla Iohannes Fernellius de morbis & symptomatis lib. 3. cap. 2.

De Lethargo.

CAPVT VII.

INTER soporiferos affectus Lethargus est. Catocho tantò difficilior ac periculosior, quãtò causa eius frigidior, & viscidus pituitosus humor amplius præpollet. Non subitò veluti Catochus apprehendit, sed sensim somniculosis obrepit. Mulier quædam honesto loco nata, cum aliquot diebus capitis grauitate laborasset, adeò fuit somniculosa ac in somnum propensa, vt, quæcunq; agens, dormire semper cuperet, ac assiduè in somnum dilaberetur: à quo initiò excitari potuit, tandem verò accedente febri non potuit. Remediorũ vsum hæc neglexerat, nec Medicum

accersiri admittere voluerat: Itaque non prius vocatus, quàm omni sensu destituta, in grauissimum soporem delapsa esset. Detractus illi mox sanguis fuit è vena iuxta digitũ magnum dextri pedis: enemata iniecta: cucurbitulæ natibus & humeris admotæ: topica multa alia adhibita: verum his non proficientibus, tandem mors superuenit. Capitis huius cranij osse sublato, abscessus in anteriore cerebri parte repertus, & pus interiori cranij ossi parti adhærescens: quod & è naribus, paulò ante mortem irritatis, profluxerat.

SCHOLION.

AETIVS ex varijs causis Lethargum originem ducere refert: & quandoq; cerebrum per consensum, quandoque verò primariò laborare. Verum iste Lethargus non per consensum, sed proprius cerebri morbus fuit, & quidem partis anterioris, cuius partis affectum Lethargum esse veteres testantur. Galenus morbum esse refert Phrenitidi contrarium: Phrenitis siquidem fit ex bilioso humore superabundante: Lethargus verò cum pituitosus præpollet, quem in præsenti Lethargica copiosum fuisse pituitosus

ſanguis oſtendit, atq; adeò quidem lentus ac viſcoſus, vt ſimul cum aqua permixta, inſtar iuris carnis muſculoſæ, concretus mox fuerit, tenuis glutinis, aut gelatinæ vulgò dictæ, ſpeciem & conſiſtentiam referens: quod non niſi admodum crudo pituitoſo viſcidoque contingit. Talis autem ſanguis in quocunq; morbo apparuerit, crudorum pituitoſorum humorum redundantiam oſtendit, & morbum lethalem aut diuturnum ac difficilè curabilem. Nobis certè lethales obſeruati ſunt morbi, tali apparente ſanguine. Sed ad Lethargũ reuertamur. Huic reſpondere Paulus ait Caron: ſed tamē hoc diſcrimine differre, *Caros.* quod Carus vel abſq; febri accedat: vel ipſam ſubſequatur: è contrà verò Lethargus prior inuadat, febris deinde ſuccedat. Caro ſimilis eſt grauis & profundus ſomnus, qui ebrios occupat. Suidas hunc Caron etiam appellat κάρος ἐστί ἡ ἐξ οἰνοποσίας ἐγγινομένη μέθη, καὶ καταφορά; hoc eſt: Carus eſt ex vini potatione ebrietas, & grauis ſopor.

De Apoplexia fortiſsima.

CAPVT VIII.

FORTISSIMA Apoplexia correpta fuit honeſti ciuis vxor, cum ad 48. ætatis annũ peruenifſet.

uenisset. Habitu erat corporis εὐσάρκῳ ac carnoso: temperamento calido, & mediocriter humido, sanguinis redũdantiã attestante. Concidit subitò: seniores Medici vocati nihil spei superesse iudicabant: tandem XIIII. aut XVI. ab inuasione horis vocatus accessi, tùm temporis adhuc iuuenis: obseruaui grauissimam cum difficili admodum respiratione Apoplexin: pulsum fortem & magnum, tentandam esse curationem existimaui. Itaque sanguis illo die bis, & quidẽ satis copiosus, detractus, semel è brachio dextro, deinde ex pede: enemata quoque hoc ipso die satis acria duo iniecta. deinde continuis diebus singula: adhibita & localia quædam: Ita tandẽ octauo aut nono die suos domesticos agnoscere cœpit, & nonnihil balbutire. posteà purgantibus medicamentis per os exhibitis: deinde & πταρμικοῖς, apophlegmatismis, alijsque similibus vsa, meliusculè habuit: verum eousq; perduci non potuit, vt mentis ac sensuum integrè compos fieret, aut pedibus consisteret. Mansit reliquo tempore

pore impotens: ſedebat ac geſtabatur in ſedili, ita tamen aliquot annis ſuperuixit.

SCHOLION.

SOLVERE, inquit Hippocrates, apoplexiam fortem impoſſibile: debilem verò non facilè. Galenus hunc Aphoriſmũ exponens, maximam apoplexiam nullam, ait, admittere curationem, atque ab hac hominem ſeruari non poſſe. Maximam verò interpretatur, in qua reſpiratio in totum prohibetur. Talis ſi ſuperueniat, haud dubiò, homo nec ſeruari nec diu ſupereſſe poteſt: abſq; reſpiratione ſiquidem viuere nequit. Sed tàm vehemens apoplexis, vt mox in totum prohibeatur reſpiratio, non facilè alicui ſuperuenit. Nam tametſi vniuerſum corpus ſenſu motuque deſtituatur, reſpiratio tamen non in totum aufertur. Reſpiratio etenim compoſita actio eſt, partim ex arbitrio & voluntate: partim à natura, vt in lib. Galeni cui titulus INTRODVCTIO ſiue MEDICVS. Occupato cerebro ceſſant motus voluntarij: non idcircò tamen, qui à natura fiunt: vt ſunt cordis & arteriarum. Proindè nec citò nec facilè reſpiratio in totum aufertur. Nam vtcumquè ab actione vacet voluntatis arbitrium, natura tamen ni-

hilominus officium præstare conatur; veluti in somno facit. Intercipitur quidem quandoque subitò respiratio, sed promptissimè copioso aliquo humore in pectus affatim decumbente, qui omnem spiritui viam intercludat. Sed hic affectus ab Apoplexia differens est: Nam qui ab huiusmodi catharro subitò obruuntur, sensu & mente integris suffocātur. Apoplectici & sensu & motu priuantur priusquàm è vita decedant. Defluēte humore exoneratur cerebrum; in apoplexi occupatur & grauatur ab humoribus: Proinde sensus & voluntarij motus desinunt; affecto nempe principio. Naturales verò motus, tum & ipsa respiratio non facilè cessant; etiam in vehementissima ac fortissima apoplexia. Testatur Paulus Aegineta in maxima apoplexi respirationis aliquid superesse: Seruatur, inquit, in apoplexi modica quædam respiratio, quæ si permultum à naturali functione recesserit, maximam esse affectionem putandum: si paululùm exiguam: deterrima verò est, respiratio cū intermittitur: vel etiā vbi magna cum violentia trahitur. Et quidē quàm difficillima huius apoplecticæ respiratio fuit, & magna cum violentia attracta: Quamobrem non sumus veriti affectū Apoplexiam vehementissimam ac fortissimam nuncupare, attestante hoc quoque diuturno

sensuum

ſenſuum motuſque impedimento. Non tamen ex hac mortua eſt, ſed integrè haud liberata, ad ſanitatem enim & mentis integritatem perduci non potuit.

Videtur aliquid tale voluiſſe Hipp. cum ait, λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον: id eſt, ſoluere apoplexiam fortem impoſsibile: Nec enim verba λύειν ἀδύνατον, mortis neceſsitatem, ſed reſtitutionis ad integram ſanitatem impoſsibilitatem oſtendunt. Aliud eſt hominem non poſſe ſeruari: aliud eſt non poſſe ad ſanitatem perduci: Nam malè valentibus etiam vita ſeruari, & prorogari quandoque poteſt: vt in hac apoplectica compertum. Confirmant hanc expoſitionem ſequentia verba: ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον: hoc eſt: debilem non facile. Nam eos, qui debili aut exigua apoplexia occupantur, in vita ſeruare haud eſt difficile: ſed ita curare vt nulla labes relinquatur, hoc opus, hoc labor. Multos certè enumerare poſſemus à leui apoplexia reſtitutos: & nonuullos ita reſtitutos, vt nulla in ipſis præcedentis morbi manifeſta veſtigia relicta ſint; ſed tamen alicuius partis ſtupor aliquis, vel linguæ aliquod impedimentum remanſit; quod ſubinde tàm exiguum, vt in ſolo cantu deprehendi potuerit. Nihil autem conſultius in hoc morbo, quam confeſtim ſanguinem mittere, etiamſi corpo-

ris temperies frigidior, & morbi causa pituitosa videatur, si modò vires ferant: Nequit enim citius à superfluis humoribus exonerari cerebrum, quam per sanguinis detractionem: & humores cerebrum occupantes absque sanguine permixto non sunt, Nisi in valdè senibus, quibus & vires imbecillæ, & pituita copiosior quàm alijs.

De Catarrho siue destillatione suffocante.

CAPVT IX.

DEFLVERE ex capite humores in pectus ac pulmones haud rarum est. inde siquidem tusses, raucedines, respirandi difficultates: & si humores salsi aut acres, pulmonis exulcerationes & phthises proueniunt: quod si verò & in pulmonibus vitium, latentes anginæ succedunt. Sed adeò copiosum deferri, vt hominem mox suffocet, perquàm rarum. Generoso cuidam viro sic tamen contigit.

Annos vitæ ferè attigerat Lx. corpore non extenuato, sed bonæ habitudinis,

tudinis, liberaliore potu ſubinde delectabatur; podagra, quandoque moleſta: purgari aliquando aſſueuerat: aderat laſſitudo & humorum plenitudo: de medicamento purgante ſumendo deliberauerat, cum ſubitò nocte media catarrhus vehemens ipſum obruit: ſentiebat defluxionis velocem impetum: auxilium implorabat, ſed priuſquam quiſquam adeſſe potuerit, ſuffocatus eſt. A morte mox copioſa pituita lenta ac viſcida ex ore profluebat: quæ haud dubiò, in pulmones affatim defluens repentinæ mortis ac ſuffocationis cauſa fuit.

SCHOLION.

ISTIVS caſus ſuperiore ſcholio meminimus: Hippocrates verò in fine XII. Aphoriſ. ſectione 3. deſtillationem quandoque citò etiam interimere teſtatur. τοῖσι δὲ, ait, πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπόλλυντες: id eſt: ſenioribus autem deſtillationes, quæ citò interimant. Similis ſententia legitur & in lib. de aëre, aqua, & locis, ſed copioſior, his verbis: Valdè ſenibus deſtillationes propter raritatem, & venarum ἔκτηξιν, id eſt, tabefactionem, ita quod repentè intereunt,

quosdam autem contingit dextra aut sinistra parte stupentes reddi. Quibus verbis duo ex catarrho in senibus ostendit pericula, vel mortem subitaneam; vel alicuius partis cum stupore resolutionem.

De Mania, siue Insania.

CAPVT X.

MANIA insania quædam absque febri est: eius causæ plures reperiuntur: quandoque verò feruens sanguis cerebrum petens. Magnificus quidam vir 40. annos (plus minus) natus, sanguinē cùm circa præcordia commoueri sentiret, oculi caligabant: vertigo aderat: mox clamores, vociferationes, inquietudines accedebant; ita vt contineri debuerit. Detracto mox ex dextro brachio sanguine satis copioso, nondū tamē insania cessabat: carmina quædā recitabat, canebat, vociferabatur, saltabat, præcipitare sese conabatur; arctè contineri, ac vinculis stringi idcircò ipsum oportuit, donec ex codijs papaueris potione vsus, in somnū incidisset: à quo cū meliusculè haberet, purgatus & adhibitis idoneis remedijs ad sanitatē peruenit.

uenit. Verũ hæc nõ diuturna fuit. poſt enim aliquot menſes iterum, ac deindè tertiò in eundem affectum relapſus eſt, ac iiſdem auxilijs reſtitutus. Tandẽ verò cum ſanguis non amplius ad caput ferri videretur, inſania quidem deſijt recurrere: ſed ſanguinis, cum tuſſi, ſputum ſucceſſit, deinde puris excretio. Ita qui prius Mania laborauerat, phthiſi demum mortuus eſt.

SCHOLION.

EX hemoptoë tranſitum fieri in phthiſim ſatis cõſtat; ſed quomodo Mania in hemoptoën permutetur, nõ æquè manifeſtũ. Videtur autem de huiuſcemodi permutatione in Coacis prænotionibus Hippocrates ſimile aliquid ſcriptũ reliquiſſe. Qui ex Lethargicis, inquit, ſeruãtur, plerunq; pectore ſuppurati fiunt. Nam ſi Lethargus in ſuppurationẽ conuerti poteſt, cur nõ & eadẽ ratione Mania in pulmonis exulceratiõẽ cõmutari? Per vtrumq; etenim affectũ, cerebrũ, & eadem quidẽ parte, laborat: ſed cauſę differẽtes. Eſt autem Lethargi, vt Archigenes apud Aëtiũ ait, duplex origo: Quãdoq; pręcordia & viſcera primario affectu lęſa ſunt, & ad cõſenſum cerebrũ ꝑducũt: quãdoq; verò in cerebro affect⁹ inchoat. Simile & de Mania dici

poteſt;

poteſt: per hanc videlicet cerebrum ſubinde proprio & primario affectu laborare: aliâs verò per συμπαθείαν, & per conſenſum alterius partis. Maniam verò & per conſenſum fieri oſtendit. Apho. 40. ſect. 5. Quibus mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat. Sanguine ſiquidem circa mammillas collecto, furor ſuccedens, per cõſenſum cerebrum affici teſtatur. Sic potuit & magnifico viro ſanguis circa præcordia collectus, perturbata mente, furorem excitaſſe; per conſenſum cerebri functionibus deprauatis. Sed cur ſanguis circa præcordia confluens, mentem cum furore perturbauit, ſuccedente verò hemoptoë nihil tale accidit? An ne quia feruens loco concluſus, via nulla patente qua poſſet erumpere, in ſepto tranſuerſo membraniſque vicinis cum tenſione inflammationi ſimilem affectum induxit? poſtea verò patefacta ſibi per pulmonem via, liberumque exitum nactus, membranis aut diaphragmate non diſtentis, mentem non fuiſſe permotam? Nam ſepti tranſuerſi inflammationes, mentis alienationes conſequi teſtatur Gal. 4. de locis affectis. Atque hoc quidem modo Maniam in Hemoptoën permutari poſſe apparet: Maniam videlicet ex conſenſu natam. Nec tamen à ratione quoque alienum, initio cerebrum primario fuiſſe

fuisse affectum,& sanguinem feruentem caput petijsse: postea verò eiusdem feruore remisso (quòd diuturnitate fit mali) ad caput non amplius ascendisse, sed circa pulmones constitisse, cuius substantia vitiata, sanguinis, deinde puris sputatio successerit. Cæterum Mania cum Melancholia affinitatem talem habet, vt non rarò Mania in Melancholiam transeat:& initia Melancholiæ frequenter Maniacum quid habeant. Mania autem quæ ex sanguine bilioso procedit, præcipuè sanguine redundante, minus vehemens est,& ferè cum risu coninncta. Difficilior quæ à bile flaua adusta : Sed omnium grauissima ac difficillima, quæ à melancholico humore adusto originem ducit: Omnibus autem Maniacis cum insania mentis alienatio coniuncta est. Melancholici è contrà sæpè non insanire videntur, sed concepta tãtùm aliqua falsa opinione occupantur: nonnulli se mox morituros existimant: quidam se comprehendi metuunt : alijs alia obuersantur, quæ ex animo excutere & abijcere nequeunt, interim non rarò omnia sua negocia adeò prudenter , & cum iudicio peragunt, vt nullo morbo detineri videantur.

De Nocturna insania.

CAPVT XI.

VIR

IR quidam ſupra XXX annos natus, interdiu benè habebat, mente & ſenſibus integris: ſi quando autem quieti ſe dediſſet & dormiret, mox inſanire incepit, clamitare ſubinde, brachia, manuſque hùc illùc abijcere: ſurrexiſſet quandoque, ſaltaſſet, & per domum cucurriſſet, ſi aſſidentes permiſiſſent, qui in lecto eum continuerant. Vigil factus iterum ſanæ mentis. Purgatus hic idoneis medicamentis fuit, ſanguiſq; detractus: verum non prius hæc profuerunt, quàm cauterio in ceruice poſito, vlcus eſſet factum, quo aliquandiu aperto, profluente inde humore, melius ſe habuit, & ſanitati reſtitutus.

SCHOLION.

Εφιαλτὴς, Incubus vel Incubo Latinis morbus dicitur, dormientibus moleſtus: hoc correpti ab aliquo ſibi incumbente, aut re quapiam corpori impoſita opprimi ſeſe exiſtimant, & ſuffocari imaginantur. exclamare aut vociferari volentes nequeunt; vocem ſi edant, nihil ſignificantem vt plurimum proferunt: adeſt & difficilis motus. Cum hoc autem inſaniam nocturnã (quam deſcrip-

deſcripſimus) haud quaquam conuenire ſatis manifeſtum; cum Lycanthropia ſimilior videtur, quam Paulus Aegineta deſcribit, & ſimiliter Auicenna ſub nomine Chatrab: Nec tamen cum hac omninò conuenit. Ait quidem Paulus, noctu domo egredi, & circa defunctorum monumenta verſari, donec illuceſcat. addit Auicenna, interdiu etiam latitare: hominum conſuetudinẽ fugere: vno loco haud diu conſiſtere: triſtes & pallentes eſſe; At hic vir omnia ſua negotia dextrè interdiu obibat, nulla parte mentis laborans, nec ſolitudinem amabat, ſed cum amicis & domeſticis per lubenter verſabatur. Quamobrem nec Lycanthropia affectus huius dici potuit; ſicuti nec verè Incubus fuit. Cauſam mali huius humorem fuiſſe craſſum crudumque ſatis apparuit, cui bilis portio admixta fuit. Chatrab.

De Hydrophobia.

CAPVT. XII.

ISERRIMVM morbi genus, vt Cornel. Celſus ait, Hydrophobia eſt, qua æger & ſiti & aquæ metu cruciatur. Non timet autem hydrophobus ſolam aquam ſed quicquid liquidum ac humidum inſtar

instar aquæ est. Subsequitur hoc malum rabiosi canis morsum, si non idoneis remedijs primo quoque tempore occursum fuerit. Nec statim tamen succedit aquæ metus, sed subinde post triginta aut plures dies. Vbi autem superuenerit, haud diuturnus est. Nam, vti Cælius Aurelianus rectè ait, ob nimium aquæ timorem, & humoris defectum, ægrotantes celeriter pereunt.

Iuuenis quidam annos natus (plus minus) XVII. commorsus fuerat à cane in digito sinistræ manus, qui minimo proximus: ignorabatur canem esse rabiosum: vulnus quoque perquam exiguum, & tantò quidem negligentius curatum. Post trigesimum sextum diem, vulnere iam multo tempore solidato, incœpit iuuenis hic aquã metuere: ceruisiam & vinum, quod sui erat officij, promere recusauit: altero die sinistrum humerum doluit, à parte videlicet commorsi digiti: potuit tamen brachium sursum, deorsum, antrorsum, retrorsumque citra dolorem moueri: tertio die manè insigniter febricitare videbatur: pulsus valdè

valdè concitati: ſudores copioſi: brachia aſſiduè conuellebantur; lingua interim nihil oſtendit febrile; nec vrinæ, quæ ſanorum ſimiles: eodem die mente minus conſtans, manifeſtius delirauit: è lectulo ſurrexit: veſtes induit: per vicos diſcurrit: in horto acetoſæ herbæ folia decerpſit, & quædam manducauit. Deinde amplius inſaniens contineri debuit. Nox ſubſequuta cum magno furore, in qua tandem cum clamore defecit.

SCHOLION.

NON diuturnum eſſe affectum Hydrophobiam & non ſtatim à morſu, ſed aliquot poſt Hebdomadas ſuperuenire, Hieronymus Fracaſtorius lib. 2. de morbis contagioſis teſtatur: Vidi ipſe, inquit, puerum, qui poſt octo menſes, ex quo demorſus fuerat, contagionem oſtendit, ex qua mox perijt.

Simile ſcribit Conradus Geſnerus Epiſt. medicinalium lib. 3. Lithotomus quidam, ait, apud nos, ante ſex aut ſeptem ſeptimanas, à cane rabido morſus, cum aliquandiu nihil malè ſenſiſſet, ſubito timoris aquæ ſuperuentu, intra biduum miſerrimè perijt.

De Ranunculo.

CAPVT XIII.

RANVNCVLVS, quem Græ-
ci βάτραχον vocant, in inferiore
oris parte, quæ ſub lingua eſt,
naſcitur; cuique ipſa lingua veluti vin-
culo alligatur: attollitur inſtar tumo-
ris hæc pars, colore haudquaquã mu-
tato, mollis, laxus, ac indolens; & tan-
tus apparet tumor, vt inferiores den-
tes ſuperet: rima autem media, dextrã
à ſiniſtra dirimente, ranæ poſteriorem
partem refert; vnde affectui nomen.
Præcedit ſæpenumerò maxillæ inferi-
oris dentium dolor. continetur verò
in hoc craſſus, lentus, oui albido colo-
re & ſubſtantia aſſimilis humor. De
curatione huius extant apud nonnul-
los quædam ex Albucaſi tranſlata. Er-
rorem horum facilè agnoſcet, qui cu-
rationẽ quandoq; viderit, ipſe fecerit,
aut hęc noſtra legerit. Legittima cura-
tio eſt ſcalpello vtrimq; tumorẽ ape-
rire: deinde vbi quantum potuerit hu-
moris effluxerit, poſca (exiguo ſale ad-
dito) os paucis diebus colluere, donec
nihil

nihil amplius humoris in tumore reliquum ſit. Poteſt tamẽ & alia ratione humor in hoc tumore contentus educi; vulnere enim ſub mẽto facto, mox effluit: ſed tutiſſimum eſt intra os tumorem aperire. Si quid verò impedit, quò minus in ore cõmodè fieri queat, tunc, vt ſub mento fiat, proximum eſt: veluti cui vnàcum Ranunculo vtriuſque tonſillæ inflammatio ſuperuenit. Hic vulnere, quo diximus loco, facto, adhibitis deinde tonſillarum remedijs, ab vtroque liber euaſit.

SCHOLION.

PAVCI ex poſterioris ætatis Medicis, qui de medendis morbis ſcripſerunt, Ranunculi curationem attigerunt: qui verò eius meminerunt, magna ex parte ex Albucaſi, aut Rhaſi ſua mutuati ſunt. Michaël Sauonarolus ex Rhaſi ſimiliter curationem in ſuo opere aſſcripſit: ſed tamen eam, quæ fit per ſcarificationẽ, magis commendat, quæ via eſt, inquit, expedita, & ad hanc ego quã citius poſſum peruenio, cum non videã periculum. Hæc ille. Hanc curationem oſtendit quoque & Ioannes Fernellius de partium morbis lib. 5. vbi Ranunculum tumorem eſſe ait, œdematis mollis ac laxi ſpeciem

exhibentem, quo aperto muccus prosilit oui candido similis.

De sanguinis è gingiuis profluuio.

CAPVT XIIII.

FREQVENS est, dum natura ectimatum expulsionem molitur, vt eodem tempore, vel paulò antè, sanguis è naribus, & subinde copiosus profluat. Verùm Latomo cuidam ectimatis laboranti, non per nares, sed è gingiuis sanguis erupit. quòd cum in primis molestum esset, ore assiduè sanguine repleto, remedium adhibet, & sanguinem illàc manantem reprimit. Repressus autem sanguis, aliam sibi viam quęsiuit: Nam ad vrinarios meatus conuersus, vnà cum vrina descendit. atque sic è gingiuis non amplius sanguine erumpente, vrina cruenta subsequuta est. quæ cùm & reprimentibus, sanguinisque fluorem sistentibus medicamentis exhibitis talis esse dessijsset, iterum natura sanguinem ad gingiuas pepulit. Ex his

his autem nec prius deſijt prodire, quàm ab ectimatis curatus æger eſſet.

SCHOLION.

CONSIDERANDA hic occurrit naturæ ſingularis prudentia ac prouidentia: deinde & cognoſcendum conatum eius non eſſe reprimendum, quandò criticè ſanguinem, vel aliud aliquod expellit: vel aliâs grauata ſeſe exonerat. Veluti cum ectimata erumpunt, quæ non alio tempore, quàm cùm ſanguine reprobo grauata eſt, excludere velle natura videtur.

De Lachrymis ſanguineis.

CAPVT XV.

PROVIDAE ac ſeſe exonerantis naturæ exemplum, in virgine quadam & aliud me obſeruare memini. Carnoſa hæc erat calidoque temperamento prædita, ſanguineque redundans. Cùm autem ætas adeſſet ad menſtruas purgationes idonea, vtpotè XVI. annorum, neque menſes ſuccederent, natura per oculos ſuperfluentem ſanguinem expellere conata fuit: ſanguineis guttis lachrymarũ inſtar frequenter ex ocu-

lis profluentibus: benè fecit huic sanguinis è vena talo proxima detractio, quam menstrua purgatio non ita dudum subsequuta est.

SCHOLION.

MENSIBVS non procedentibus corpora feminarum morbosa fiunt, inquit Hippocrates lib. de genitura: quod quidem intelligendum venit, nisi aliunde sanguis irrumpat. Nam vt idem Hippocrates Aphoris. 33. sect. 5. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. Huic autem virgini non ex naribus, sed ex vicinis oculis profluxit.

De Abscessibus tonsillarum foras erumpentibus.

CAPVT XVI.

POSTEAQVAM de naturæ prouidentia scripsimus, & aliud exemplum addendum, omninò rarissimum.

Laborabat inflammatione vtriusque tonsillæ filiola quædam duorum annorum, qua idonea remedia propter ætatem non admittente, natura viam

viam ſibi ad ſalutem quærens, morbum ad exteriora conuertit. Nati ſunt itaque vtrimq; in collo infra aures ſinguli tumores; quib⁹ ſcalpello apertis, pus effluxit: Itaque ab abſceſſu tonſillarum liberata, ſanitati reſtituta eſt.

SCHOLION.

FACIT hùc Aphoriſ. 37. ſect. 6. Ab angina habito, ſi tumor fiat in collo, bonum. Tonſillarum ſiquidem inflammatio anginæ quædam etiam eſt ſpecies.

De inflammatione œſophagi ab impacto piſcis oſſe.

CAPVT XVII.

ESOPHAGVM, hoc eſt, meatum illum, quà cibus & potus in ventriculum deſcendunt, multis affici modis poſſe haud dubiū eſt, ſed hoc loco de eo tantummodo affectu ſermonem inſtituimus, qui ab inhærente oſſiculo ſubinde gignitur. Contingit enim quandoque acutū piſcis oſſiculum cū cibo imprudenter aſſumptū huic impingi, ipſumque deinde pungere ac vellicare, vnde

dolore excitato inflammatio ſucce-
dit: qua ſuperueniente, nec cibus, nec
potus ad ventriculum deſcēdere que-
unt: potu etiam per nares reſiliente.
Sunt qui in eiuſcemodi caſu aſſiduè
oleum oliuarum in ore detinendum
præcipiant: quod vbi aſpera aliqua
œſophago inhærent, haud inutiliter
adhibetur. Nec ſolum oleum, ſed &
quicquid lentore ſuo oblinire, & læ-
uem lubricumque hunc meatum effi-
cere poteſt, vtile ac cōmodum. Qua-
lia ſunt pinguia ac lentorem habentia
iura, lenti ſucci alimenta, vt animali-
um pedes & muſculoſæ partes: cerui-
ſiæ craſſæ: & quicquid muccaginem
refert. Hæc etenim non modò aſpero
aliquo œſophago inhærente, ſed &
alio quouis aſſumpto, quod vel ven-
triculo vel inteſtinis ad exitum deſ-
cendens moleſtum eſſe poſſet, ſum-
mo cum fructu ac oportuniſſimè aſ-
ſumuntur. Oblinunt enim meatus:
quibus læuibus ac lubricis factis, faci-
lius ac minore negotio cùm aſpera,
tùm alia quæcunque deſcendunt &
excernuntur. Vbi autem oſſiculum
impa-

impactum aut simile, iam inflammationem in œsophago excitauit præstantiora sunt, quæ quàm citissimè inflammationis suppurationem procurent. Hac siquidem ad suppurationem perducta abscessu deinde disrupto, à dolore ac angustia æger citò liberatur: vt non in vno, sed in pluribus cõpertum habemus. Citò verò inflammationem suppurari facit, radicum althææ, ficuum, seminis fœnograci ac lini decoctum, frequenter in ore detentum: cui non rarò vnà quoque incoquuntur & althææ & scabiosę folia, glycyrrhiza, & vuæ passæ. Quod si verò & nuclei aliquot pauci addantur radicum liliorum alborum, potentius erit decoctum: & abscessus citius rumpetur.

De Latente ac difficili angina.

CAPVT XVIII.

NVLLA inter Anginæ species æquè periculosa est, ac ea, in qua nullus tumor in faucibus ac collo apparet: quam latentem hac de causa non ineptè dixerimus. Talis

autem quandoque, hominem paucis diebus conficit, ac è vita tollit: mente & ſenſibus integris. Quod & Hippocrates prædictionum lib. 3. cap. 8. ſcriptum reliquit. Angina, inquit, grauiſſima eſt & celerrimè interimit, quæ neq; in ceruice (id eſt, collo, interprete Galeno) neque in faucibus, conſpicuum quid efficit. Hæc etenim eodem die, & ſecundo; & tertio, & quarto ſtrangulat. Plurimum verò hanc quoque dolorē inferre: & ſpirandi (addit) difficultatem. Adſunt verò non modò hæc, ſed & vehemens copioſaque humorum è capite deſtillatio, dolor autem circa laryngem & aſperam arteriam talis, vt nec contingi, quantūcunque leniter, citra grauiſſimum dolorem queant: ſed nec moueri ſurſumque attolli. Quamobrem non ſpiritus tantum cum difficultate trahitur; ſed & cibus ac potus ægerrimè, aut non demittuntur. Cùm etenim per œſophagum deſcendunt, cedit, & ſurſum aſcendit larynx. Inflammari per huiuſmodi anginam, interiores ac latentes laryngis muſculi exiſtimantur. Ve-
rum

rum nos nullam iuxta laryngem aut eius muſculos, vel circa aſperam arteriam, inflammationem aut abſceſſum cognouimus, ſed pulmonem malè affectum obſeruauimus. Lanio quidam meridie circa laryngem & fauces dolorem ſenſit, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem. Adijt ſub veſperam pharmacopæum. Datur ex aquis plantaginis, lactucæ, & diamoron, addito aceto, gargariſmus. quo cum ſubinde vteretur, doloribus intenſis, ſubitò nocte mente conſtans, ſtrangulatus interijt.

Huius corpore aperto reperta eſt pulmonis ſubſtantia, ſiue παρέγχυμα, in pus conuerſa, & ad vnum eius latus abſceſſus pure quoque impletus. Nulla tuſſis huic anteà fuerat moleſta: neque ſanguinis vlla ſputatio præceſſerat; ſano validoque corpore eouſque viſus, eoque non gracili, ſed obeſo.

Eadem & ſuperioribus ſimilia æſtate anni 1565. diligenter annotauimus: quando multi angina, ac ſimul moleſta

molesta ex capite destillatione correpti fuere: præsertim ex his, qui præcedente hyeme, vel tussi, vel raucedine laborassent, aut à peripneumonia euasissent. Plurimis horum, posteaquam circa laryngem dolor remissior tandem desijsset, peripneumonia successit cum lateris dolore, non tamen pungente, aderant respirandi difficultas, & pulsus mollis. Horum non pauci intra non multos dies mortui: seniores euaserunt, & natura frigidiores.

Pulmones horum vel purulenti fuêre, vel abscessum habuere: iuxta verò laryngem, aut eius musculos nihil occurrit, quod vel adesse vel adfuisse inflammationem ostenderet. Satis quidē apparuit, pulmones malè quidem prius affectos, superueniente ac accedente è capite destillatione, reliqua symptomata successisse: laryngem verò non primariò, sed per συμπαθείαν, siue consensum laborasse. Verisimile verò & est, destillante humore asperam arteriam, eiusque ramos impleri atque distendi: deinde eodem ad alia vasa transmisso, à dolore liberari quidem

dem aſperam arteriam, ac eius ſupremum finem ipſam laryngem: pulmonis autem malè affectas partes à dolore occupari: atque hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. Subuenit huic morbo mox, ſi vires ferant, venæ ſectio, ita enim citiſſimè impetus defluentis humoris & auertitur & compeſcitur: deinde quæ lenire aſperam arteriam & pulmonem queunt, ac ſputi facilem exitum procurare: cuiuſmodi ſunt dulcia, vt glycyrrhiza, eiuſq; decoctum vuæ paſſæ, vinum paſſum, aqua mulſa, vinum mulſum, dilutum, ſi febris adſit; & alia eius generis, quæ à Cælio Aureliano cōmendātur. Adſtringentiū ac repercutientium in hoc morbo vſus, inutilis: aceti verò etiam pernicioſus.

SCHOLION.

ANGINAM appellat Hippocrates, Galeno teſte, affectum circa fauces, qui ſpirationem quoquo modo reddit deteriorem. Huius genera quatuor lib. de locis affectis 4. cap. 5. enumerantur: alij deinde & affectus referuntur, per quos cibi potuſque via impeditur, & cum difficultate cibum labo-

laborantes deglutiunt: potus verò etiam per nares resilit. His annumerari œsophagi, ab inhærente ossiculo, inflammatio potest; de qua præcedente capite scripsimus. Per hos autem affectus, spirandi quoque difficultas quædam oboritur, sed citra πνίγος, id est, suffocationis periculum. Est autem πνίξ siue suffocatio (nonnullis strangulatio) non aliud nisi interitus subitaneus propter defectũ inspirationis, (vt Gal. in comment. Aph. 34. lib. 4.) qui fit ex angustia alicuius instrumenti, ex ijs, quæ obseruiunt respirationi: Angustia verò fit, vel repleta media regione, quæ inter thoracem est atq; pulmonem, aut pulmonum meatibus: vel aliqua inflammatione totũ occupante viscus; vel asperã arteriã; vel etiam partẽ, quæ veluti caput eius est. Quæ etiã inflammatio aliquando fieri solet in præiacente spacio, quod fauces appellant.

Atque vna harum causarum, eius, de qua scripsimus, Anginæ occasio fuit, Pulmonis videlicet χώρων, siue meatuum, atque ipsius asperæ arteriæ ex affatim defluente humore repletio. Quæ quomodò, ac qua via in Peripneumoniam conuertatur, ostendimus. Est autem hæc inter Anginas, per quas nullus in faucibus tumor apparet, & quæ subitaneum periculum adferunt, frequentior. Quæ verò asperæ arteriæ, vel musculorum, qui gulam

cum

cum guture iungunt, inflammationem consequitur, omninò rarißima. Contingere huiuscemodi aliquando posse, negari nequit: extante præsertim exemplo apud Antonium Beniuenium cap. 34. Pus etenim loco circa collum altioribus plagis inciso erumpens, inflammationem præcessisse vicinorũ musculorum manifestum fecit.

De Respirandi difficultate cum suffocationis periculo.

CAPVT XIX.

ACRE erat gelu, Ianuarius mensis, noctis initiũ tempus, cum nobilis vir assidens foco, Bacchoque indulgens, vesicæ onere premeretur. qui foras progressus, inspirato aëre frigido, moxque reuersus, adeò vehementi respirandi difficultate correptus, vt suffocatus propemodum fuerit, & nisi mox præstò fuissem, perijsset. Hominẽ repperi pedibus suis vix insistentem: frontem tensam: sudores frigidos: aluus præ angustia excrementa deposuerat: pulsus tàm exiguus, vt penè nullus. Assumpto pulueris Croci scriptulo vno

cum vini Cretici (vulgò Maluatici) duobus cochlearibus, ſubitò reſtitutus, liberè reſpirauit, ab omni ſuffocatione liber. & potuiſſet in ſanitate permanſiſſe, niſi pulmo malè affectus fuiſſet: ſed cùm aſperæ arteriæ ramuli ſubindè obſtruerentur, quandoq; etiam reſpirandi difficultas recurrit; minus tamen quàm primo tempore vehemens, ſed diuturnior, vt quandoq; duabus, tribus, vel etiam pluribus horis perſeueraret. Crocus qui initiò multum ac citò profuerat, poſtea exiguum, deinde nihil amplius contulit. Tentata ſunt & alia plura remedia, ſed fruſtrà. Nam reuoluto menſe defunctus eſt. In huius pulmonis inferiore ſede ac baſi, qua ſepto tranſuerſo incumbit, reperti ſunt abſceſſus duo; vnus in dextra, alter in ſiniſtra parte. per meatus pulmonis purulentus ferebatur humor, qui inciſo pulmone ex ipſis profluebat.

SCHOLION.

HVIVSCEMODI reſpirandi difficultatem, obſtructio meatuum pulmonis & aſperæ arteriæ, quoque peperit, quam

quam frigidiſsimus aeris inſpiratus etiam auxit; meatus arctans atque conſtringens: ac idcircò prima inuaſione reſpirandi difficultas maior, quàm ſuccedentibus diebus, cum aëris frigiditas non accederet. Facilior autem huic inſpiratio fuit quàm exſpiratio: Dum enim ſpiritus attrahitur, pulmo explicatur, & bronchia liberiora fiunt: per exſpirationem verò pulmo contrahitur, & meatus arctiores anguſtioreſque redduntur.

De orthopnœa.

CAPVT XX.

ORTHOPNOEA, de qua ſcribimus, exacerbationes ſiue acceſſiones quaſdam habuit, quæ ſubinde ſingulis menſibus, quandoque rarius, & bis aut ter in anno inuadebant: & per humidam frequentius, quàm per ſiccam aëris conſtitutionem. Qui laborabat, XXXVI. (plus minus) ætatis annum agebat, cùm hac corriperetur.

In ipſis acceſſionibus admodum difficilis fuit reſpiratio: ſtabat toto tempore menſæ aut tabulæ alicui manibus innitens: efferebatur ac profluebat ex ore humor lentus viſcidusque:

cibum vix, potum ægrè admittere potuit: ſæpè toto acceſſionis tempore ſtans abſque cibo & potu complures horas tranſigebat. Poſteaquam autem acceſſio conquieuiſſet, liberè quidem reſpirare potuit, & quocunque libuit abire: quatuor aut quinque miliaria quandoque vno die pedes perfecit, ſed decumbere non valuit. Quotieſcunque enim iacere conabatur, mox omnia circa reſpirationem moleſta. Noctu ſedendum erat in ſedili aliquo, nec aliter ſomnum capere aut conquieſcere integrum erat. Agarico purgatus, viſus eſt melius habere, ſed ad exiguū tempus. Profuit etiam ſubinde Diacyminou & Dioſpoliticon: verum nec ab ijs, niſi pauco tempore, præſidium ſenſit. Vbi autem conſenuiſſet, ſpontè & abſque vllis remedijs à moleſta Ortopnœa liberatus hic eſt. Ceſſantibus multo tempore exacerbationibus, tandem periculum iacendi fecit: quod cum citra incommodum ſuccederet, relicto ſedili, in lecto per noctem decubuit.

Simili Orthopnœa & mercator quidam

quidam correptus etiamnum iuuenis fuit. Nullum hic remedij genus intentatum reliquit: ſanguinis detractionẽ ſæpè admiſit: frequenter purgatus: aquam fontis in agro Leodienſi bibit, ſed nullo ſuccedente fructu. Tandem calculi in renibus doloribus, ac podagra correptus, ab orthopnœa liber factus, decumbere potuit, qui anteà quoque aliquot non paucis annis in ſedili ſomnum capere debuerat.

SCHOLION.

NEQVE alia huius Orthopnœæ cauſa ſubeſſe videtur, quàm tenax viſcidusque pituitoſus humor, aſperæ arteriæ ramulos obſtruens, ac meatus intercludens: quo ſuperabundante, morbi acceſsio contigit, quæ tantiſper durauit, donec portio eius per os expurgata eſſet. Sed cur intermiſsionis tempore iacere, aut in lecto decumbere non fuit integrum? An quia non omnis humor excretus, & decumbendo minus liberi ſunt pulmonis meatus, atque coarctari ſic contingat, & idcircò quoque à lento humore facilius obſtrui?

De peripneumonia populariter sæuiente.

CAPVT XXI.

PERIPNEVMONIAM nostra ætate bis populariter grassatam in memoria multorum est: semel anno 1557. Octobri: deinde iterum anno 1565. Iannuario mense.

Præcesserat anno quinquagesimo septimo supra millesimum quingentesimum constitutio aëris ab initio Iulij mensis sicca, & mediocriter pro temporis ratione calida; præsertim Iulio ac Augusto. Sub finem Septembris, tertio ac quarto Calendas Octobris, superuenit validissimus à Septentrione ventus, admodum frigidus. mox destillationes plurimæ sunt natæ: vnde citò validæ vehementesque tusses, & lateris cum febri, & respirandi difficultate dolores processerunt. Lateris dolores non vehementes, non punctorij erant, sed clementes admodum: tertio die vel prius sputum prodijt cruentum: quinto, aut sexto, aut septimo,

ſeptimo, ad ſummum octauo mortui omnes ſunt latere dolentes; quibus ſectio venæ prætermiſſa, aut tempeſtiuè non facta. At quibus ſanguis vel primo vel altero die detractus, euaſerunt; quarto aut quinto die ſanitati reſtituti. Quarto verò aut quinto ſanguinem detraxiſſe nihil profuit, morbo iam coufirmato. Humores deſtillantes tenues admodum, & nonnihil acres fuerunt. Eclegmata idcircò vtiliſſima, quæ inſpiſſandi vim habent, acrimoniam retundunt, & aſpera leniunt: quale eſt ex Ziziphis (Iuiubas vulgò vocant) ſerapium: Quod tenues deſtillationes inſpiſſat, acrimoniam obtundit, aſpera obliniendo lenit. Altera Peripneumonia diſſimilem occaſionem habuit. Decembri menſe anno 1564. gelu admodum acre extitit, per quod non modò omnia reliqua flumina vbique, ſed & ipſe Scaldis in portu Antuerpiæ (quod admodum raro contingit) adſtrictus fuit. decidit per id temporis nix admodum crebra. Poſt Calend Ianuarij anni 1565. frigoris remiſſio ſex aut ſeptem die-

rum ſucceſſit; ſed exigua admodum, ſicvt neque nix, neque glacies diſſoluerentur. Per hos dies vapores multi eleuabantur, qui cum interdiu diſſolui ac diſcuti non potuerunt, nec altius aſcendere, nocturnis frigoribus denſati, inferiorem, & quem haurimus aërem, inficientes, craſſum humidumque eum admodum reddiderunt.

Ab huius autem tam craſſi aëris, & vaporibus infecti inſpiratione, morbi circa pulmones, atque in ipſis etiam pulmonibus, exitiales nati ſunt: quibus infinita hominum multitudo mox correpta fuit. Nulli autem citius aut grauius affecti, quàm qui hora vna aut altera poſt Solis occaſum aëri ſeſe expoſuerunt. Nam interdiu, & præſertim ipſa meridie, aut paulò poſt, aër minus craſſus extitit, nec ita citò aliquem offendit: multis profuit focus elegans ex quernis lignis, qui hos in ſanitate continuit; aëre in cubilibus ac cœnaculis reſiccato ac puriore reddito. Morbi per hos dies erant tuſſes, raucedines, reſpiran-

ſpirandi difficultates, & plurimi vnà laterum clementes, non punctorij, cum febri dolores, hoc eſt, peripneumoniæ.

Fuit autem hæc peripneumonia non minus quam ſuperior exitialis: neceſſum quoque erat in hac mox primo aut altero die ſanguinem detrahere. quando ceſſatum eſt, nulla ſalutis ac vitæ ſpes reliqua erat. Sputum in hac proceſſit craſſum, ſanguini permixtum: nonnullis bilioſum, quorum nemo ſeruatus. Eclegmata deſiderabantur, quæ pulmonis meatus expurgarent, & ab infarctu liberarent: non tamen valdè calida, vt ſerapium ex capillis Veneris, ſiue Ruta muraria, ac quod ex dulci radice paratur. Ex hyſſopo quoque quandoque profuit. Vtroque autem tempore morbum hunc non Pleuritidem, ſed Peripneumoniam fuiſſe, mortuorum corporum diſſectiones coràm oſtenderunt.

De Lateris dolore, qui phthisicis superuenit.

CAPVT XXII.

PHTHISICOS diuturnitate mali etiam extenuatos, lateris dolore quandoque corripi accidit: qui subinde valdè molestus, & respirandi libertatem impedit; febrilem tamen non multum intendit calorem. His pulmo membranæ costas subcingenti ita firmiter agglutinatus adhæret, vt sæpenumerò non absque violentia auelli queat. Concepto aliquo spiritu frigido, dolor superuenit. Tollitur ac curatur calorificis, vt fomento ex floribus chamæmeli & cumino; quod multis benè fecit: sacculo hæc insuere oportet, qui deinde vino candido rigatus, calens dolenti loco imponitur. Venam secare qui temerè audent, quantum sanguinis demunt, tantũ vitæ detrahunt.

SCHOLION.

NON modo autem istis sanguis perperam detrahitur; verum & alijs, ex crassis

ſis viſcidiſq; humoribus, latere dolentibus: Ingerunt enim quandoque ſeſe craſsi viſcidique pituitoſi humores in thoracis ſpacium, tùm & in ipſos pulmones, qui multitudine ſua ſubcingentem membranam diſtendentes, dolorem adferunt; & vias ſpirituum intercipientes, ſpirandi difficultatem inducunt. Nam & his ſanguinem, præſertim copioſum, detrahere, eſt mortis cauſam ægris præbere: vt Aëtius ſcribit Tetrab. 2. lib. 4. cap. vltimo.

De Calculo pulmonis.

CAPVT XXIII.

GENEROSVS ac Illuſtris quidam Baro calculum ſæpè cum ſputo excreuit, qui in extremis aſperæ arteriæ ramulis ac propaginibus natus, loci figuram referebat: forma oblongus, teres, tenuiſque: ſubinde adnatis breuibus ramulis, colore candidus. Aderat tuſſis ſatis vehemens, abſque qua excerni non potuit, & ſputum crudum. Vſus multis annis feliciter ſerapio ex Adianto, quo & tuſſis minus moleſta reddebatur, & calculus facilius ad exitum moueba-

tur. Tandem tuſſi vehementiſſima ſuperueniente, vaſe magno pulmonis rupto, ſanguineque copioſiſſimè profuſo, extinctus eſt.

Serapium ex Adianto huncin modum paratum fuit.

℞. Adianti legittimi,
Capill. Veneris vulg. hoc eſt,
Rutæ murariæ, vtriuſque ſeſquiunciam,
Glycyrrhizæ vncias duas,
Radicum Ruſci
Aſparagi, vtriuſq; vnciam,
Seminis maluę drachmas duas,
Aquæ puræ libras quatuor.

Fiat omnium decoctio vſque dum aquæ libræ duæ tantum ſuperſint.

Colato addantur Sacchari vnciæ duodecim,
mellis cãdidiſſimi vnciæ tres,
aquæ ex hyſſopo deſtillatæ, vncias quatuor.

Iterum coquantur ſimul, dum ad ſerapij conſiſtentiam perueniant.

De ſanguine ſpumoſo cum tuſsi reiecto, & pulmonis ſphacelo.

CAPVT XXIIII.

CVM tuſſi ſanguinem excerni, modò pulchrè rubentem, aliàs pituitæ, ſputo aut puri permixtum haud infrequens eſt: Nigrum verò atque adeò ſpumoſum eijci, vt concretus & vndequaque poroſus ſpongiam aut pumicem referre videatur, rariſſimum.

Huiuſcemodi autem à nonnullis cum tuſſi reiectum, non ex vaſe aliquo rupto, aut ex pulmonis vlcere, ſed ab ipſa pulmonis ſubſtantia, ac parenchymate profuſum ſuſpicati fuimus: nec fefellit nos coniectura. Nam pictoris cuiuſdam, qui cum valida tuſſi huiuſcemodi ſanguinem reiecerat, pulmonis pars quædam nigricans reperta, & ſphacelo correpta; in qua magnus & profundus ſinus: nulla interim ſanie, nullo pure, vel hanc, vel reliquam partem occupante. Atque ex hoc

hoc ſinu ſanguis corruptus, nigricans, atque cum eo ſiderata parenchymatis pars cum tuſſi reiecta.

Similem & Ichthyopola quidam ſanguinem expuit, cuius & pulmo eodem affectus modo fuit.

Ceruiſiæ coctor huiuſcemodi ſanguinem cum valida tuſſi ter reddidit: in huius autem pulmone plurima parte nigro, tres patuerunt ſinus. Semper autem talem affectum incurabilem iudicauimus. vitam tamen produci ad aliquod tempus poſſe, bona beneque inſtituta vitæ ratione, haud alienum eſt. Pictor plus quàm menſem ſuperuixit: Ceruiſiæ coctor bis euaſerat, ſed in tertia expuitione ſubitò perijt: veluti & Ichthyopola, qui & in ſanguinis ſputo defecit.

SCHOLION.

De huiuſcemodi ſanguinis ſputo ſenſiſſe videtur Hippocrates Aphoriſ. XIII. lib. V. Quicunque, ait, ſpumoſum ſanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit. Nam qui ex vaſe diſrupto, aut vlcere profunditur, haudquaquam ſpumoſus apparet. Fatetur ipſe Galenus in commentarijs, ſæpius

pius ſe vidiſſe ſanguinem plurimum benè coloratum expui, quem ratio, ait, dictat ex aliquo pulmonis vaſe prodire. Sed hunc ſpumoſum fuiſſe non addit. Spumoſus ſanguis, vel, vt Hippocrates, ἀφρῶδες αἷμα, naturam ac figuram eius retinet, vnde abſceſsit. Pulmonis ſubſtantia laxa, rara, & poroſa eſt: talis & ſanguis, quem cum tuſsi profuſum ſcripſimus; cui parenchymatis partem coniunctam & commixtam fuiſſe ſatis apparet.

De Vlcere ventriculi.

CAPVT XXV.

EXVLCERARI ventriculum non minus quàm alias corporis partes, à ratione haud alienum eſt.

Honeſta quædam matrona, annos (plus minus) LX. nata, ex ore ſpiritum fœtentem multis emiſerat annis: è naribus graueolens quoque muccus cōcretus ſubinde extrahebatur, virens aut omninò varij coloris: dolor circa ventriculi regionem aſſiduus, non tamen valdè moleſtus; vt, quem lenire poterat ſacculus, in quo herbæ, ſemina, & aromata quædam, ventriculo commoda, vnà cum goſſipio conſuta erant.

erant. Mens & ſenſus ad extremum conſtiterunt: longo morbò confecta è vita diſceſſit.

Ventriculus huius exterius ab omni parte ſuperficietenus exulceratus extitit, & quæ ipſum contingebant vniuerſa, non tamen alia, quàm qua ventriculo contigua erant parte. Cerebri ſubſtantia integra, ſed copioſo, admodum humori veluti innatans: qui fomes eſſe potuit mucci, qui ſæpè in naribus concreuerat.

SCHOLION.

GRAVEOLENTIA ex ore varijs de cauſis effertur: quandoque in ore, faucibus, aut iuxta nares, vel in ipſis vitium conſiſtit: ſubinde in pulmone latet: quandoque verò ex ventriculo odor procedit. Tradunt recentiores ſcriptores vitio ventriculi graueolentiam fieri; maiorem eſſe corpore ieiuno, minorem verò ab aſſumpto cibo. Verùm huius matronæ ex ore fœtor ſemper ſimilis fuit: Neque vnquam ſiue poſt cibum, ſiue ante cibum remiſsior. Vlcera tamen ventriculi cauſam fuiſſe graueolentiæ, ſatis apparuit.

De

De Vomitu sanguinis.

CAPVT XXVI.

GALENVS lib.5.cap.5.de locis affectis, ſanguinem è iocinere aut liene quandoque per ventriculum vomitione reijci teſtatur. Contingit autem non modò iocinore, aut liene malè affectis, ſed & menſibus ſuppreſſis ſæpenumerò hoc modo expurgari. A quocunque autem viſcere, ſiue à qua parte in ventriculum influat, ſemper cum moleſtia, violentia, magna virium proſtratione, ac λειποθυμία euacuatur: ſic vt nulla ſanguinis detrahendi (quod nonnulli præcipiunt) occaſio relinquatur. Diuerſiones, veluti brachiorum ac crurum frictiones adhiberi poſſunt: ſed vnicè laborandum, vt vires conſeruentur, & lapſæ reparentur, nam frequenter in ipſa vomitione, & citiſſimè quidem, æger deficit; præſertim ſi ex iocinore efferatur: veluti cuidam accidit, qui poſtquam longo 1.
tempore ex iocinore malè habuiſſet, ſanguinis violenta ſuperueniente vomitio-

mitione, mox ſublatus eſt.

2. Quibus verò ex liene ſanguis funditur, raròin prima vomitione deficiunt; ſed vel recurrente, ac ſubinde ſæpius, vomitione; vel ex aſcite pereunt. quæ huiuſcemodi ſanguinis vacuationem, præſertim frequentius ſuperuenientem, ſubſequitur. Ab hac autem neminem ſeruatum nouimus. Mulier quidem quædam quæ poſt frequentes vomitiones, in aſciten inciderat, ſanitati reſtituta videbatur, & ab aquoſo humore liberata; ſed ſuperueniente paulò pòſt denuò ſanguinis vomitione, extincta eſt. Viro quoque cuidam, qui à frequenti vomitu ſanguinis, Aſciticus factus fuerat, per prominentẽ vmbilicum laneo filo ſiue licio transmiſſo, aquoſus humor ſenſim effluxerat, ſed nihilominus non multò pòſt mortuus eſt. Huius lien ſanguini concreto ſimilis, ſubſtantiæ ſoliditatem haud retinens, facilè in partes ſoluebatur. Quandoque ſiquidem cum venter ampliùs diſtendi nequit, vmbilicus foras erumpit, & in tumorem attollitur, aquoſo diſtentus ac repletus humo-

humore: quod Græci ὑδρόμφαλον appellant. Et tunc quidem per hunc laneo filo transmiſſo, vel etiam eodem ſcalpello aperto, humor effluit; nullo ſubſequente fructu alio, quàm quòd æger à diſtentione ventris pauco tempore liberetur. Prius enim quàm vmbilicus erumpit, iam interna viſcera corrupta ac putrida ſunt: proinde ſanitas nec expectari, nec ſperari poteſt. Nam vt Hippo. Prorrheticon lib. 2. Eum, qui ab hydrope, ſiue aqua inter cutim correptus eſt, & ſuperſtes eſſe volet, bonis viſceribus præditum eſſe oportet. Mulieres autem & virgines, 3.
quibus ſuppreſſi menſes, minus à ſanguinis vomitione periclitantur; neq; enim viſcera harum corrupta ſunt: & ſuperueniens menſtrua purgatio ab omni periculo eas vindicat.

SCHOLION.

SANGVINEM vomitione ex tribus interioris corporis locis reiectum ſcripſimus: ex iocinore videlicet, liene, ac ex vtero: Perquam rarò autem ex iocinore pro- 1.
fundi contingit. Cui autem ex hoc profuſus fuit, vini potatione delectabatur; citò tamen

&c inde offendebatur. Crebrò, poſt largiorem vini potationem, calorem per vniuerſum corpus ſentiebat veluti febrilem: aderat ſitis, linguæ ariditas, vrinæ rubedo, & ſubinde in dextro hypochondrio quidam dolor. Supercalfactus, mox remedijs quibuſdam ſibi familiaribus vtebatur, vt Zulapio ex aquis Cichorij, Intybi, Acetoſæ, cum Serapio ex Cichorio, ex Intybo. quo cum ſæpè reſtitutus ſibi videretur, tandem poſt languorem quendam, corporiſque deprauatum, & ad citrinum luteum inclinantem colorem, ſanguinis vomitione copioſa correptus, de-
2. fecit. Ex liene ſanguinem vomitione reijcientes multos cognouimus: pallentes hi fuere, & ſæpenumerò in ſiniſtro horum Hypochondrio tumidus ſplen manifeſtè ſentiebatur, ſed ante vomitionem. Nam à vomitione, exonerato iam ſplene, ſubſederat tumor, nec deprehendi poterat. Plerique horum tertia, aut quarta vomitione, vel etiam frequentiore (multis inter ſingulas mēſibus vt plurimum intermedijs) perierunt: alij poſt crebras vomitiones in aſciten lapſi, tandem & mortui ſunt. Vnum aut alterum noſtro conſilio poſt vnicam vomitionem ſeruatum meminimus: & quidem frequenti Abſynthij quoquo modo vſu; vt in noſtris ſtirpium hiſtorijs cap. de Abſynthio ſcripſimus.

Ab

Ab vtero autem ſuppreſsis menſibus raro item ſanguinis vomitio ſuperuenit. Virgini verò cuidam accidiſſe mihi obſeruatum: quæ in ipſa vomitione grauiter laborauit: poſtea verò idoneis adhibitis remedijs, & ſanguine ex interiore vena prope talum detracto; cùm menſtrua purgatio ſucceſsiſſet, benè ſe habuit. quod & Aphoriſ. 34. ſect. 5. Hippocrates docet: Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio.

De omnium internorum viſcerum citra doloris ſenſum corruptione.

CAPVT XXVII.

VLCERE ventriculi viſus fuit quidam ceruiſiæ coctor laborare; non tamen exterioris, ſed interioris partis: huic non modò ventriculus malè affectus erat, ſed omnia interiora viſcera corrupta ac fœtidiſſima. Multo tempore hic pallidus admodum fuerat, & mali in facie coloris: circa digitorum articulos tumores habebat: delectabatur ceruiſia forti & medicata, quæ ſcilicet præter fru-

ges, & alia quædam admittebat, quæ ebrietatem faciunt: inter quæ & chamæleagni fructus sunt. Contigit autẽ huic anno quodam, Martio mense, vt ventriculo pure ac crudis quoque humoribus repleto, cibum potumque non solùm auersaretur, sed conatus, ne transmittere quidẽ potuerit. Profuit serapium acetosum, cuius vno aut altero cochleari assumpto, mox pituitam crudam, copioso pure permixtam, vomuit: quòd cum aliquotiens deinde faceret, & vomitus tandem non amplius succederet, ad sanitatem se redijsse sibi persuadens, alia ac plura remedia admittere recusauit. Superuenit paulò pòst digiti vnius sinistri pedis sphacelus: qui cum arte ac diligentia experti chirurgi constitisset, mox dextrum pedem gangræna occupauit, & velociter progrediens breui supra talos peruenit. Hoc tempore cũ de vitæ periculo admoneretur, respondit se nulla corporis parte dolere, neque vnquam anteà doluisse: Ita absque dolore, paucissimis pòst diebus, sub initium mensis Iunij, è vita

tamigrauit: tertio videlicet mense, ex quo pus vomuisset. Huius omnia viscera, quæ aperto corpore in conspectum venere, corruptissima fuere, multo pone consistente pure: quorũ tantus fœtor, adeoque grauis ac molestus, vt diutius hærere non fuerit possibile; multò minus singulas partes lustrare: & tam fœtidum corpus necessum fuerit mox sepulturæ committere, alioqui vniuersæ familiæ grauem molestiam allaturum. Videtur hic interna viscera sensu destituta habuisse: contrà planè, quam nonnulli alij; quibus hæc sensu prædita sunt.

De vlcere in gibba Iocinoris parte.

CAPVT XXVIII.

MVLIER quædam ex plebe dolore graui in dextro hypochondrio torquebatur: color eius quasi ictero laborantis: corpus extenuebatur: tumor pedum aut ventris successit nullus: vrina rubicunda iocinoris inflammationem præ se ferebat:

bat: nec deerat febris. Cùm autem nullis remedijs dolor cederet, tandem vitæ finem fecit. In iocinoris huius gibba siue conuexa parte magnum, amplum & profundum vlcus in conspectum venit, quod verisimiliter inflammationi successit. Fuere huic viscera, atque ipsum Iecur sensu prædita; contrà planè quàm superiori, cui citra dolorem viscera computruerant.

De Inflammatione musculorum abdominis.

CAPVT XXIX.

NFLAMMATIO musculorum abdominis ex ijs est, quæ rarissimè contingunt: Idcircò & Medicum iudicio falli facilè contingit. Scriba quidam, cum ruri haud procul Antuerpia esset, dextri lateris cum febri dolore correptus, sed iuxta, ac paulò infra nothas costas. Medicum accersiuit, qui venæ sectione imperata, eclegmata, linimentaq; præscripsit, qualia Pleuritide laborantibus adhiberi solent, (Pleuritim enim

morbum esse existimabat) Ab his verò cum malè æger haberet, febrisque intenderetur, domum vehi postulauit. ad quem deinde vocatus, hominem offendi febricitantem quidem, sed debilem, & viribus parum valentem, dextrum hypochondrium nonnihil dolentem; ventre verò vehemẽter distento, ac veluti hydropici alicuius tumente. Exhibui mox purgans medicamentum, sed in exigua quantitate. quod cum feliciter cessisset, postridie idem, sed in maiore quantitate propinaui. quo, expurgatis multis vitiosis humoribus, sinistra ventris pars tota subsedit: dextræ verò tumor permansit. Et cum non modò tumida hęc pars relicta esset, sed & durior, ac digitis renitens, cataplasma admoui, quo tumore intra paucos dies emollito, nusquam verò apparente loco, per quem pus erupturum sperari poterat, sectionem adhibuimus, adhibita diligentia ne peritonæos membrana vulneraretur: qua circa inferiorem ventris partem facta, mox copiosum effluxit pus; quo deinde expurgato,
 vulne-

vulnereque ſolidato, æger ſanitati reſtitutus eſt: adhibita interim bona victus ratione & paucis remedijs.

SCHOLION.

MVSCVLORVM autem hanc abdominis, ac eius qui ex dextro hypochondrio oritur, fuiſſe inflammationem, ipſa curatio oſtendit. Vnde etenim pus niſi ab huius inflammatione? Non eſt ſiquidem veriſimile, iocinoris fuiſſe inflammationẽ, & ab hac pus intra peritonæum & abdominis muſculos abſceſsiſſe. Cùm autem iſte muſculus ex ſexta, ſeptima, & octaua coſtis originem ducat, haud mirum, ſi lege conſortij dolor ad coſtas initiò peruenerit, & lateralis inflammationis ſpeciem exhibuerit; præſertim in profundo latitans, & nullam ſui notam foris oſtendens.

De ſphacelo Iocinoris.

CAPVT XXX.

DE pulmonis ſphacelo capite XXIIII. egimus, de Iocinoris ſphacelo modò agendum. Nobilis quidam ac generoſus vir nonnullarum rerum ſuarum iacturam paſſus, graui mœrore & animi dolore correp-

correptus, in melancholiam incidit, aſſiduè triſtis, cogitabundus, ingemiſcens: parſimonia iacturam ſuam reparare laborabat: metuebat lemures & ſpiritus quoſdam. Cùm autem malum intenderetur, nec ſpes aliqua ſupereſſe videretur, vt ad mentis ſanitatem redire poſſet, commiſſus eſt monachis quibuſdam, apud quos multis annis vixit, perpetuò ſui ſimilis, cogitabundus, ſuſpiria ducens, ſolitudinis amans, à riſu ac iocis omnino alienus. Poſtquam autem hoc modo annis (plus minus) XX. vixiſſet, tandem de virium ſuarum debilitate conqueri cœpit, & cibum ac potum auerſari: quæ tamen citra appetentiam admiſit, & admonitus aliquanto tempore ſumpſit. Nulla aderat febris: ſitis nulla; vniuerſum corpus frigere videbatur: pedes proceſſu temporis œdematoſi facti ſunt. Vrinæ autem rubicundæ erant, veluti ſi febris ardens, aut iocinoris inflammatio adfuiſſet: quæ, quales reddebantur, permanebant, nec ab aëre, aut frigore perturbabantur. Malo autem ingraueſcente, ad alium ci-

bum ſumendum, præter exiguam ſorbitionem, adduci haud potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate, inedia quodammodò confectus, è vita migrauit. Huius hepar colore vndequaque nigrius, quam ſecundum naturam, apparuit; ſed tamen minus nigricãs, quàm pulmonis ſphacelo correpti ſubſtantia: impreſſorum digitorum, vel alterius cuiuſque rei veſtigia facilè retinuit: nec minus facilè ſoluta parenchymatis vnitate, rimas contrahebat. Manifeſtum hinc hepar huius ſphacelo quoque correptum, & vrinę ruborem, haud à calore iocinoris, ſed ex debilitate penè abolitæ facultatis naturalis, natum fuiſſe: vrinam eadem de cauſa talem permanſiſſe, qualis fuit reddita; quod crudiſſimis proprium eſt.

De Vrina in morbis frigidis, & ex cruditate natis, rubente.

CAPVT XXXI.

RVBET

RVBET autem vrina non modò ſphacelo correpto iocinore, vel in morbis calidis, vt in febribus ardentibus ac tertianis, partiumque internarum inflammationibus: ſed & non rarò iocinore ac ventriculo per diuturnos & longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Tingitur quoque & non rarò vrgentibus coli doloribus, quando videlicet crudi humores inteſtina occupāt, & excrementorum exitum remorantur.

Honeſtus ciuis quinquagenarius liberatus à quartana, quæ menſes quatuor aut quinque eum detinuerat, in lienteriam incidit. alui excrementa liquida erant & cruda admodum: nullus febrilis calor reſtabat: extremę partes crebrò frigebant: vrinæ autem admodum rubentes, vt in febribus ardentiſſimis, ac viſcerum inflammationibus apparent. Verum nos harum nullam rationem habentes, ſed ad alia & cruditatem reſpicientes, conſulendum putauimus ventriculo: deinde & iocinori per pręcedentem quartanam debili-

debilitatis: proinde victus rationem calfacientem & resiccantem instituimus, vinumque exhibuimus generosissimum ac potens, quale Hispanum est. Medicamenta fuere Diagalanges, Diatrionpepereon, & eius generis similia. Quibus tantum promouimus ac profecimus, vt concocta apparerent excrementa, & vrinæ color remitteretur, ac similis sanorum redderetur. Quibus sic se habentibus, cum se sanitati restitutum æger existimaret, secretò ceruisiam bibit: mox autem vrinæ color iterum in rubore multùm intensus, manifestè ostendit, ex ventriculi cruditate ac refrigeratione vrinam quandoque tingi, ac valdè rubicundam reddi. Deinceps itaque à ceruisia abstinuit; vrinæ verò & mox iterum sanorum similes. Nec prius ceruisia vsus est, quàm integrè sanitati restitutus foret.

Alteri, viro quidem generoso, vrina quoque admodum rubens, absque febri tamen fuit, qui coli doloribus vnà cum alui obstructione torquebatur. Profuit enema anodynon, à quo, mox leua-

leuato dolore, ſtatim ſimiliter vrinæ color valdè remiſſus, & ſanorum ſimilis redditus: cum verò ab enemate ceſſaretur, recurrente dolore, iterum vrina in rubore tingebatur, donec ſæpius repetito enemate, coli dolor omninò conquieuiſſet, aluuſque ſponte ſua ſuccederet, tunc enim vrinæ colores, quales ſanorum, perſtiterunt.

SCHOLION.

HAEC autem propterea referimus, quòd plerique perſuaſum habeant, non aliunde quàm à calore vrinas tingi poſſe, qui tali in colicis doloribus apparente, temerè ad febris curationem confugiunt, neglecto coli dolore, quem etiam augent. Quod ſi autem iſti legiſſent, quæ Galenus ſcribit lib. 1. ad Glauconem, non potuiſſent ignorare, vrinas etiam à cruditate, & in frigidis morbis rubicundas quandoque eſſe. Nam vbi de quotidiana febri agit, quæ crudorum humorum ſoboles eſt, ſic ſcribit: In quotidianis aut albæ, aut tenues, vel craſſæ, & turbulentæ, aut rubræ vrinæ apparent. Addit in commentarijs Martinus Akakia, rubras fieri, vbi per imbecillitatem iecoris aut venarum, ſerum aut rubra ſanies vnà cum vrina emittitur.

De

De Vrina rubente propter renum debilitatem.

CAPVT XXXII.

NEC rarum quoque ſanguine permixto vrinam reddi rubicundam: ſed cum magna parte vel craſſus vel grumoſus ſit, facilis eius dignotio. Sed adeò tenuem vrinæ permiſceri, vt ſubſtantia eiusnullo modo permutata colorē tantummodò intendat, admodum rarum eſt.

Sic autem Iuueni XXVIII. (plus minus) annorum contigit. Reddiderat hic vrinam aliquot menſibus perpetuò rubentem, conſiſtentia ſatis tenuem; & ferè perſimilem acutè febricitātium lotio. Conſuluerat ſeniores Medicos, qui remedia veluti ſupercalfacto iocinori adhibuerant. Tandem ad me, tùm etiamnum iuuenem, venit: lotium inſpexi rubicundum quidem: cum autem non appareret iuuenis, (qui præſens aderat) febricitare, percontatus num aliquando febricitaret, negabat, ſed ſe continuò quaſi frigere iam ab aliquot menſibus reſpon-

ſpondit; corpuſque ſuum extenuari ſenſimque macrius reddi, vireſque infirmiores, & reſpirationem difficiliorem; & ea, quibus eouſque vſus eſſet, nihil profuiſſe. Quibus intellectis, placuit in alterum diem lotium relinqui, atque tunc ſedimentum eius conſiderandum; quod quidem ſanguinis inſtar (vt, quod non niſi ſanguis eſſet) rubebat, reliqua ac ſuperiore vrinæ parte exiguum colorata, & pallidè lutea, nullam ſebris notam referente. Proinde nullum in iocinore calorem ſubeſſe collegi, ſed renes debiliores factos, venarumque ora rariora, ſanguinem tenuem dimittere: Idcircò mutata curandi ratione, ijs vſus, quæ renes roborare, venaſque adſtringere potuerunt, adhibita victus proba ratione, & ſimul lacte caprino: ac ſic vrina rubere deſijt, & corpus nutriri, vireſque reparari contigit: atque ita Iuuenis ſænitati tandem reſtitutus eſt.

SCHOLION.

HVIVSCEMODI ſanguinis profuſionem, quæ accidit propter oſcula

venarum rariora facta, vel ipſum ſanguinem attenuatum, διαπήδησιν, quaſi tranſcolatio-
1. nem vocant. Contingit verò & alijs modis ſanguinem cum vrina excerni: Quandoque etenim calculo aliquo maiuſculo per vreteras deſcendente, ſanguis vnà comitatur, ſed
2. qui nigricans & grumoſus redditur. Calculus verò etiam in veſica exiſtens profuſi ſanguinis quandoque cauſa eſt; quando laborans equitatione vel aliàs vehementius ſeſe exercuerit.

3. Menſtrua quoque quandoque cum vrina permiſcentur.

4. Iam repreſſus de gingiuis profluens ſanguis ad veſicam deſcenderat; vt cap. XV.
5. Vulneratis renibus vrinæ initiò ſanguinem, deinde pus admixtum habent: veluti mulieri contigit, quæ pugione vulnus iu lumbis acceperat: mox enim ſanguineam, deinde purulentam vrinam reddidit, donec & vulnus & ren curatus eſſet; quem vulneratum fuiſſe, particula eius è vulnere exempta oſtendit.

6. Exulceratos renes comitatur & ſanguis cum vrina, pus deinde ſequitur, niſi prius renes curentur.

7. Iam & à magnæ ætatis ſenibus craſſa & ſanguine permixto in rubore nigricans quãdoque vrina redditur, quæ penè abolitam

renum

renum facultatem oſtendit, & parum vitæ ſupereſſe præſagit.

De Scorbuto.

CAPVT XXXIII.

INTER raros caſus, morbus haud dubiò annumerandus venit, quem noſtra hæc ætas Scorbutum appellat: Germani Scorbuck. De quo tametſi breuiter ſcripſimus Hiſt. ſtirp. Pempt. quartæ lib. 5. cap. de Cochlearia; tamen & hoc loco paulò latius de eodem agendum haud abs re fuit. Eſt autem morbus iſte longus ac natura ſua diuturnus, grauis item & moleſtus. Germaniæ, quæ ad mare Balthicum, ἐπιχώριος ac familiaris fertur: ac deinde oræ maritimæ Friſiæ ac Cimbricæ Cherroneſi, quæ modò Dania. Vnde iam olim ad Brabantos peruenit: nunc verò & Bohemiæ ac Sileſiæ innoteſcere incepit. Tument ac exulcerantur gingiuæ, & non rarò ſupra ipſos dentes attolluntur, oris fœtor inde accedit. Crura & quãdoque pedes liuores occupant, haud diſſimiles ijs, qui parte aliqua ſuggilla-

ta apparent: Liuent quandoque & femora: in brachijs verò & huiuscemodi liuores videre, sed perquam rarò, contingit. Subinde verò in femoribus non quasi suggillationes, sed puncta liuentia reperiuntur, qualia à pulicum morsu relinquuntur. Si magnus & diuturnus est morbus, & remedium non adhibeatur, tandem & hypochōdria liuent: postremò verò & ventris tormina accedunt, subsequente morte. Præter verò hos liuores, faciei & reliqui coporis magna ex parte pallor accedit: pedes verò & quandoque intumescunt. Morbi causa crassus frigidusque humor, qualis est melancholicus succus, sanguinis fex, non ex adustione natus: cuius fomes est praua victus ratio; præsertim secale corruptum, per quod anno 1556. apud Brabantos irrepsit. Nam cum propter validam famem, secalis vsus esset ex Borussia aduecti, non pauci à Scorbuto malè habere inceperunt: nonnulli tamē grauius, alij mitius laborarunt. plerisque nulli liuores apparuerunt, sed circa gingiuas mali labes sese tan-
tummo-

tummodò oſtendit. Olaus Magnus in Septentrionalium gentium Hiſtoria: Caſtrenſis, ait, eſt morbus, qui vexat obſeſſos & incluſos: ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri. Noui ego quendam admodum anguſto carceri incluſum, loco non humili, ſed editiore, vbi nulla murorum exhalatio; & aëris liber per patentes feneſtras ac cancellos erat aditus, hoc morbo ſatis grauiter affectum; cui non praua victus ratio, ſed anguſti & diuturni carceris tædium morbum peperit. Curatio huius morbi per nonnullas herbas præcipuè perficitur, vt ſunt Naſturtium hortenſe, tùm & aquatile Naſturtium: quod à Dioſcoride Σισύμβριον ἕτερον: Item & Cochlearia, à forma cochlearis dicta, quæ ſapore Naſturtium refert. Commendatur verò & Anagallis aquatica: verum hęc viribus minus prę ſtat. Decoquuntur in vino, aut in lacte à tenuioribus: decoctum aliquot diebus bis aut ter in die bibitur. Atque hoc ſolo nonnulli contenti, haud alia remedia re-

quirunt:os etiam ac gingiuas eodem, quod bibitur, decocto abluẽtes: Nonnulli verò & contusarum herbarum succum propinant, qui efficacior decocto est. Vsus sum & quandoq; Conserua (vt vocant) ex Nasturtio, quæ cũ vino propinata admodum efficax fuit. Sed ex ratione est, vt præter istas herbas, bona victus ratio instituatur, & praui humores vacuatione, si vires ferant, minuantur: ori verò ac gingiuis commodis remedijs prouideatur.

Laborandum autem ante omnia, vt panis ex optimo sit tritico paratus, & probè sit coctus ac fermentatus. Ab omnibus salsamentis & fumo duratis abstinendum: pisces quoque haud cõueniunt: fructus horei crudi perniciosi sunt. probatur cibus ex optimis carnibus. Vino vtendum est albo, aut, si ita conditio ægrotantis postulat, ceruisia tenui & probè defecata. Humores per aluum vacuandi sunt: Vtilia sunt folia senæ, epithymum, Veratrũ nigrum, si vires ferant. & ex compositis, Confectio hamech: quibus ea addenda sunt, quæ & morbi conditio, ac

simpli-

ſimplicium facultas requirit. vt ſunt radices polipodij, aut capparis, Aſplenium, vulgò Ceterach, Hepatorium vulgare, Caſſytha, fumus terræ, vuæ paſſæ, aniſi aut fœniculi ſemen: Admiſceri verò & Agaricum quandoque expedit, vel etiam Hermodactilos. Sanguinis detractio nō, niſi vbi vires validę ſunt, & plenitudo magna, conueniens eſſe poteſt: Morbi enim cauſa omninò frigida, & per ſanguinis miſſionem corpus amplius refrigeratur. Ori quoque prouidendum eſt collutionibus ex herbis calidis, propter morbi cauſam, vt diximus, frigidam; vt ex thymo, roſmarino, ſaluia, hyſſopo vulgari, quibus adſtringentia quædam admiſcenda. veluti galbuli Cypreſſi, radix biſtortæ, aut nonnihil aluminis: quæ aquæ ſoli, aut cum vino mixtæ incoquēda ſunt. Decocto os & gingiuę crebrò abluendæ, præſertim addito nonnihil mellis roſacei, quod ad abſterſionem facit. Vni tantummodò me ſanguinis miſſionem imperaſſe recordor, illi nempè quem ſcripſimus anguſto carceri

aliquandiu inclusum fuisse: qui vir erat fortis, boni habitus, temperamenti calidi, cuius pulsus secundum omnem dimensionem magnus, & valdè fortis, præter alia, plenitudinem ostendebat. Huic aliquot vnciæ ex sinistro brachio detractæ fuere: postea exhibitum medicamentum purgans ex ijs, quæ superius ostendimus, additis hermodactilis & confectione Hamech. Deinde vsus decocto Nasturtij ex aqua & vino, paucis diebus sanitatem consequutus fuit: semel atque iterum intermedijs diebus purgatione repetita: & ori ac gingiuis remedio adhibito; quod fuit collutio, ex decocto hyssopi, saluiæ, rosmarini, cui additi galbuli cypressi, aliquot grana vulgò dictarum cubebarum, & aliquid nucis myristicæ: postremò verò & nonnihil mellis rosacei; quo oris malum facilè quoque emendatum.

Alij citra sanguinis missionem curati sunt: quibus purgatio, deinde vsus Nasturtij vnius aut Cochleariæ herbę, & oris collutio ad sanitatem contulit. Imbecillibus verò & viribus parũ valen-

valentibus nec purgans exhibitum. Nonnullis verò & solum oris medicamentum satis fuit, quibus videlicet solæ gingiuæ malè affectæ. Podagrico cuidam, si quando decumberet, mox liuores circa pedes & crura exorti sunt, qui ab assumpta Nasturtij cum vino Conserua citò euanuerunt.

SCHOLION.

HIPPOCRATES lib. de morbis internis, morbum quendam describit, εἰλεον αἱματήτην, id est, voluulum sanguineum dictum; qui cum Scorbuto, si non per omnia, in plurimis tamen conuenit: Ex ore (ait) malè olet à dentibus, & gingiuæ discedunt, & à naribus sanguis fluit: Aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescunt, alia emergunt, & color fit niger & cutis tenuis. Sanguinē autem è naribus profluxisse in hoc morbo non memini obseruatum. Vlcera verò subinde nasci nonnulli affirmant; verum hæc mihi comperta affirmare nequeo. Nec hæc perpetuò adesse, sed quandoque, Hippocrates scribit. nigricant autem suggillationibus persimiles maculæ, & cutis supertensa, quia transparens, tenuis apparet. Quod autem sequitur: Est autem ad deambulandum ac laborandum promptus,

videtur corruptum. Nam malè habentibus cruribus ad deambulationem & laborem promptitudinem adesse, vix credibile. Proinde pro πρόθυμος, hoc est, promptus; rectius legendum, οὐκ πρόθυμος, hoc est, non promptus. Cum autem huius affectus causa, frigidus, crassus ac feculentus humor existat, & talem promptissimè lien recipiat, & ad se pertrahat, tumore quoque vnà afficitur, & maior fit. Quod etiam Hippocrates scribit Prorrheticon lib. II. Gingiuæ, inquit, vitiatæ & oris graueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, & (malim legere: aut) cicatrices nigras. Succedere autem spleni magno vel sanguinis vomitionem, vel Scorbutum, vel Asciten à nobis frequenter obseruatum.

De Vrina intra peritonæum collecta.

CAPVT XXXIIII.

SCITICIS aquosos humores in cauitate ea contineri, quæ inter peritonæū & intestina, in confesso est: colligi verò & illic

illic vrinam poſſe præciſis vreteris, Galenus lib. I. de naturalibus facult. prolixè docet: accidit verò & idem veſica læſa ac exulcerata.

Monialis quædam virgo quinquaginta quinque aut ſex annorum, multo tempore circa inguina & pubem doluit; nullis interim ex vtero prodeuntibus excrementis: ſuperuenit tandem ventris tumor, quo in dies maiore facto, neque vllis cedente remedijs, mors tandē ſubſequuta eſt. Toto autem quo laborauit tempore, facies perpetuò elegantis & viuidi, vt in ſanitate, perſtitit coloris: ſiniſtri tantummodò cruris ſupra talos dolor moleſtus erat, cum tamen nihil illic mali appareret. Huius venter non aquoſo humore alio, ſed vrina plenus extitit, quæ ex læſa & pertuſa veſica in hunc influxerat. Vterus ſiquidem omninò exulceratus fuit, ac ita quidem, vt ne figuram ſuam retinuerit: veſica quoque, qua parte ipſum contingebat, ſimiliter & aliquot foraminibus hians; per quæ vrina in ventris cauitatem delata fuerat. Reliqua viſcera, he-

par, ac lien, omni labe ac vitio carebant: atque idcircò color faciei, vt diximus, haud fuit permutatus. Quod autem ex vtero excrementa nulla descenderint, hymen obstitit, quod natura virginibus concessit. Nam hoc integro, nihil ex vtero descendere, aut deferri posse, vel hinc apparere potest.

De alui excrementis intra peritonæum collectis.

CAPVT XXXV.

RINAM vesica perforata in ventris cauitatem profluere superiore capite ostensum est: Sed & alui excrementa vulneratis intestinis eò quoque deferri possunt. Vxor fuit Medici, formosa & viuido calore prædita, carnosa quoque & satis pinguis. Hęc posteaquam nupsisset, concepit, ac deinde peperit, sed fœtum nec plenè gestatum, nec vitalem. Post partum venter non modò subsedit, sed & paulò pòst auctior factus est, ampliusque quàm prius intumuit. su-

spicio

ſpicio nata eſt, collectos eſſe in ventre aquoſos humores, tametſi faciei color non mutatus, ſanitatem viſcerum præ ſe ferret: nec pedes (quod ſæpè hydropicis accidit) tumerent: & vrinæ ſanorum ſimiles. Exhibita quandoque initiò hydragoga medicamenta, verùm ab his nulla aquoſi humoris ſucceſſit purgatio: ſed torſiones admodũ moleſtæ, vt non temerè ab vſu omnium medicamentorum abhorruerit, & Medici abſtinuerint. Ceſſatum itaque eſt ab omnibus purgantibus medicamentis. In hac autem tanta miſeria annos (plus minus) duos vixit: ventre interea in tãtam molem & altitudinem diſtento, vt vix genitales ſuas partes manu propria cõtingere quiuerit. Admirabantur Medici quotquot eam ſubinde viſebant ventris tantum tumorem, facie optimè colorata, & nullis morbi notis in vrina apparentibus. Acceſſit ſucceſſu temporis reſpirandi difficultas, quæ indies increſcens ac moleſtior facta, nec vllis cedens eclegmatis, tandem vitæ impoſuit finem. Diſſecto ventre non

aquo-

aquosus humor, sed sordes nigrę, quales in cloacis, effluxerunt crassæ, fœtidę, quibus frustillatim omentum permixtum, quod solùm à tantis sordibus computruerat. Sordium autem tanta fuit quantitas, vt quatuor vrnas vel amplius implere potuissent, quarum singulæ quadraginta libras mensurales continent. Distensio autem ventris tàm quoque magna, vt peritonæum, cum amplius distendi non potuerit, aliquot locis à superioribus partibus ad inferiores vsque fissum fuerit, & iecur cum liene ac ventriculo, relicta propria sede, cedente septo transuerso, intra pectoris spatium ascenderit: pulmone cum corde sursum collum versus in angustias coacto. Quæ viscera integra nec vlla parte vitiata fuere. Non libuit in tantis sordibus intestina eximere, & diligentius perquirere: sed dubium non est, sordes istas non aliunde, quàm ex intestinis vulneratis ac læsis profluxisse. Nec etenim alia via aut modo in hunc locum peruenire potuerunt.

De Ilei dolore.

CAPVT XXXVI.

PHARMACOPAEVS maximo Ilei tertio quoquo die dolore torquebatur. quo sæuiente febris aderat ſatis vehemens, & vmbilicus vnà cum circumuicinis partibus in tumorem attollebatur. Iniecto autem in ipſis doloribus enemate ſatis acuto, expurgatiſque vitioſis, admodum viſcidis, craſſis, fœtidiſque fecibus, dolor conquieuit, febriſque ceſſauit. Quod cum ſæpius contingeret, & nec deſinerent huiuſcemodi tertianæ exacerbationes, nec enemata, niſi cum adhiberentur, prodeſſent, de alijs remedijs deliberatum. Tentata quædam ſunt, ſed cum nec his dolores integrè ſedarentur, pilulæ Iliacæ occurrerunt, quæ à Rhaſi lib. IX. ad Almanſorem deſcribuntur. Harum ſcriptulus in die quietis exhibitus, admodum prauos & vehementer fœtentes humores eduxit: quibus expurgatis, Ilei dolor multùm ſopitus. cùm autem in vniuerſum non ceſſaret, eædem

dem

dem in paulò maiore doſi exhibitæ: quibus reliquis humoribus eductis, Ilei dolor omninò conquieuit. De iſtis pilulis in capite de Colocynthide ſcripſimus in noſtris de ſtirpibus Hiſtorijs. Earundem verò ſingularem facultatem ſæpius, in ructu autem moleſtiſſimo valdè mirificam compertam habemus. Hiſpano cuidam militi adeò moleſtus ac difficilis erat aſſiduus ructus, vt in extremis verſari videretur, cùm ad eum vocarer. Vſus fuerat admodum multis remedijs; ſed fruſtrà omnibus: nec quicquam per hæc profecerat, niſi quòd vires eius inſigniter forent deiectæ. Huic initio exhibuimus pilulam vnam decem granorum pondere, per quam vitioſis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, melius habere videbatur: poſtea paucis diebus interpoſitis data grana quindecim, tertio verò ſcriptulus vnus: quo aſſumpto & expurgatione prauorum humorum ſuccedente, qui antea lecto affixus veluti moriturus iacuerat, ſurrexit, & quocuuque libuit, ambulauit, & cibum potumque

que cùm appetentia assumpsit.

De Colo flatu distento.

CAPVT XXXVII.

TONSOR quidam ex dextro hypochondrio efferri sibi quiddam cõquerebatur, quod in sinistro conquiesceret, quo super ventriculi fundo transeunte, cibi potusque portio regurgitans, subitò per os exiliebat, veluti lagena aliqua coriacea compressa, eius quod in ea cõtinetur, cum impetu pars quædam reijcitur. Multorum imperitorum Medicorum opera vsus, vehementia medicamenta, ac violentissimas purgationes sustinuerat; sed cum huiuscemodi remedijs malum non cederet, tandem defecit.

Huius intestinum colon à dextro in sinistrum, & qua parte ventriculi fundo incumbit, flatu omninò distentum erat, & ab omnibus excrementis vacuum: reliqua intestina fecibus plena; ex quorum superioribus cum feces descenderent, impetu quodam violento per distentum

tum colon ferebantur, ventriculi fundo compreſſo. Vnde factum eſt, vt cibi potuſque portio ad os ſubitò regurgitaret.

De Tympanite.

CAPVT XXXVIII.

TYMPANITEN cum Aſcite in pleriſque conuenire, & in paucis differre, multi ſentiunt. Nam in vtraque ſubeſſe aquoſum humorem & flatum; differre autem maioris minoriſque ratione. In Aſcite plus eſſe aquæ, minus flatuū. In Tympanite è contrà plures eſſe flatus; aquæ verò quantitatem minorem. Sunt autem & qui Tympaniten in Aſciten trāſire poſſe credant; flatu videlicet inſpiſſato, ac veluti nubilo reddito. Sed ſi Tympanites fuit, quem aliquando obſeruauimus, multùm ab Aſcite differens eſt: difficillimus quoque ac acutiſſimus morbus, citoque interimens.

Monachus quidam multo tempore, aliquot etiam annis, circa vmbilicum torſiones cum ſonitu ac ſtrepitu admodum moleſtas ſenſerat, quæ nullis

lis remedijs ſuperari vnquam potuerunt. Tandem ſubitò quodam tempore venter vniuerſus in tumorem prægrandem attollitur: vrina & aluus ſupprimuntur. Enemata & potiones nihil proficiunt, omnia fruſtrà, nulla ſuccedente alui expurgatione: ſic magnis doloribus confectus, vitam cum morte commutauit.

Simile & quiddam accidit Coriario, cui quoque venter citò tympani in modum diſtentus, ſonitum pulſatus dedit. Nec hic vllis remedijs reſtitui potuit: aluo quoque & vrina ſuppreſſis.

SCHOLION.

DE hoc morbo ſcripſit Hippocrates Aph. XI. lib. quarti: Quibus tormina & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter ſoluitur, in aquam inter cutem ſiccam firmatur. Hydrops autem ſicca à poſterioribus Medicis, vt Galenus ait, Tympanias dicitur: quoniam ſummus venter percuſſus talem ſonitum edit, qualem tympana. Non temerè autem eſt, quod Hippocrates ſcribat, ἱδρύεται, hoc eſt, firmatur: volens indicare, morbum hunc nullis remedijs curari poſſe.

Quod nec mirum, ſi etenim quæ præceſſerunt, à nullo ſolui potuerint medicamento: multò magis qui ſuccedit Tympanias, incurabilis, ac nulli medicamento cedens, exiſtet.

De Hydrocœle.

CAPVT XXXIX.

HYDROCOELE aliàs vniuerſum ſcrotum, modò vnam eius partem, ſiniſtram videlicet aut dextram occupat. Impletur totum ſcrotum hydrope vel etiam cachexia laborantibus. Quæ verò vnam tantum partem afficit, aliam occaſionem habet, nec hydropicos comitatur, ſed omninò aliter affectos. Non colligitur quoque humor in ſcroto, ſed in membrana erythoide teſtem continente. ſuperuenit quandoque ex cauſa aliqua externa & manifeſta, vt à caſu aut percuſſione: crebrò verò etiam ex latente & non manifeſta. Quæ autem ab externa cauſa acceſſit, aut dextrum aut ſiniſtrum teſtem indifferenter affligit, & in tumore ſanguis ſæpenumerò concretus ac corruptus conti-

continetur. A latente verò ac non manifesta causa originem ducens, nunquam alium quàm sinistrum testem occupasse diligenter nobis inquirentibus obseruatum. In hac humor influit tenuis, & vrinæ consistentia similis, erythroiden distendens membranam: qui subinde tàm copiosus in hãc fertur, vt tumor quandoq; ad humani capitis magnitudinem perueniat. Testis autem substantia ab acrimonia humoris successu temporis, non tamen mox, corrumpitur. Veteres, inter quos apud Aëtium Leonidas, Hydrocœlen tumorem esse laxum, & citra dolorem, tradunt: & talem quidem sæpissimè contingit reperiri: secus tamen in Anglo quodam euenit. Inciderat hic in grauissimum sinistri testis cum tensione dolorem: qui nullis cataplasmatis, fomẽtis, emplastris, multò minus inunctionibus, placari aut leniri potuit. Vnicum videbatur remedium sectio & testis ablatio. Antuerpiæ illo tempore multi erant celebres & magni nominis Medici: pleriq; horum curationem tentarunt. cùm

autem ſeſe nihil proficere experirentur, in eandem nobiſcum ſententiam deuenere, in ſola ſectione vnicam & ſolam ſpem reponentes; interim tamen nemine de hydrocœle opinionē habente, ſed omninò alium circa teſtem affectum conſiſtere ſuſpicante. Sectus igitur tandem eſt æger, & ſiniſter teſtis ademptus. In ipſa autem ſectione demum cognitum hydrocœlen fuiſſe affectum, copioſa in ſecantis faciē aqua exiliente. Teſtis integer & haudquaquam corruptus extitit (nuper enim natus erat dolor) quem cum etiamnum calentem Chirurgus medium diuideret, ex ipſius centro ſemen erupit. quòd annotatione dignū. Curatus ac ſanatus à vulnere, paulò pòſt de lumborum dolore ac grauitate conquerebatur: apparebant in lotio arenulæ quędam: de latente aliquo in renibus calculo ſuſpicio erat. In pube deinde circa cicatricem dolor cum tumore ſucceſſit: accedentibus verò & aliјs ſymptomatis, mors tandem ſubſequuta eſt. Scarificato autem circa pubem ac cicatricem loco, aquoſus effluxit

effluxit humor; & quidem copiosus. ren verò sinister durus admodũ erat, ac iusta quantitate maior, & substantia interiore haud parenchymatis colorem referens, sed candidior, concreto ac indurato puri (quod subindè in affectibus varias formas accipit) similis. Hinc apparet, & abundè manifestum fit, quamobrem hydrocœle siue aquosus ramex, haud ab externa, sed à latente causa procedens, non nisi in sinistram membranam incidat, atque huius testem affligat. Nam huius partis seminalis vena, non ex caua, veluti dextra, oritur, sed ab emulgente sinistri renis procedit ac originem sumit. Rene verò hoc malè affecto, nec officio suo probè fungente, vrinæ pars, quam emulgens hæc ad se pertraxit, cum ad vesicam per malè affectum renum non potest descendere, per seminalem in erythroiden delabitur, hydrocœlen eo modo ingenerans. Sublato autem teste vnà cum sua membrana, non amplius illic decumbere humor potest. Quod si aliquis eò postea descendat, hunc in pube hærere

necessum est; veluti Anglo contigit, cui paulò ante mortem, humor qui defluxerat, hoc loco substiterat, tumoremque cum dolore, vt diximus, excitauerat.

De Scroti in hydrocœle periculosa sectione.

CAPVT XXXX.

IN generoso quodam viro, quàm omnis periculi plena sit scroti & erythroidis membranæ in hydrocœle per scalpellum apertio, teste non sublato, compertum est. Ab aliquot annis sinistra parte hydrocœle huic molesta fuerat: frustrà cataplasmatis, ac alijs remedijs crebrò vsus. tandem temerarij Chirurgi consilio acquiescens, aperiri sibi scalpello tumorem permisit. Effluxit citò omnis humor: tumor quoque subsedit; sed cum testis ipse omninò esset corruptus, vicinas partes facilè infecit. Subsequuta mox scroti vniuersi, ac etiam penis cum tumore & ingenti dolore gangræna. Delirium cum vehementi

hementi febri propter doloris magnitudinem ſuperuenit; ac non ita multò pòſt mors acceſſit. Ren huius ſiniſter corruptus fuit, & ſeminalis in erythroiden deſcendens, valdè ampla & multum patens.

De Gonorrhœa venerea.

CAPVT XXXXI.

MVLTVM intereſt inter veram Gonorrhœan, id eſt, ſeminis profluuium, & alteram impropriè dictam Gonorrhœan, quæ ex concubitu cum lue venerea infectis contrahitur. Diuerſæ ſunt cauſæ: differentia ſymptomata: curandi ratio diſſimilis. Sed de ea quæ propriè dicitur, nihil hic adferendum: de altera verò quædam ſcribenda: Quæ eſt purulenti, corrupti, ac fœtidi humoris per penem defluxus, quē interni meatus exulceratio concomitatur. Carunculæ etiam quædam circa vlcerum labia quandoque ſuboriuntur, quæ liberũ vrinæ tranſitum ſubinde remorantur. malum ſi diutius conſtiterit, vlterius ſerpit, veſicam, vreteras, & tandem ip-

ſos etiam renes inficit. Generoſus vir ex familia Franciſci & Henrici Franciæ Regum, cum decem & octo annis huiuſcemodi profluuio laboraſſet, increſcente indies malo, atque vnà ſymptomatum ſæuitia: nec vllum ex medicamentorū præſcriptorum vſu fructum conſequeretur, ad fontem proficiſcitur, haud procul Leodio, qui creditur eſſe, quem Plinius natur. hiſt. lib. XXXI. cap. XI. in Tongris eſſe ſcribit. Hoc vbi aliquot diebus vſus eſſet, dolores valdè remiſſi ſunt, ita vt ſuauius illic, quàm alibi multis annis, vixerit. Fontis ſiquidem huius ea propria ac ſingularis eſt facultas, vt veſicæ renumque dolores ſopiat ac leniat: morbos tamen harum partium rarò perſanet: ventriculum debilem idem roborat: ciborum languentem appetentiam excitat: hydropicis, præſertim Leucophlegmatia laborantibus, ſubinde ſanitatem reuocat. Poſſemus nonnullos adferre grauiſſimis ex veſicæ aut renum calculi doloribus miſerè afflictos, qui intereà dum hunc biberent à doloribus liberi viſi fuerint; non

non tamen idcircò ſanitati reſtituti. Prætermiſſa ſiquidem huius potione, recurrentibus etiam acerbius quandoque doloribus, peius habuerunt. Veluti huic generoſo contigit viro, qui interea dum aquam fontis biberet, melius habere videbatur, ſed illinc reuerſus, mox omninò peius. Ita vt Mechliniæ ſubſiſtere eum ſymptomatum vehementia coëgerit: vbi ingraueſcentibus omnibus doloribus, viribuſque deficientibus, vitam cum morte commutauit. Diſſecto ac aperto huius corpore, repert⁹ eſt ren vterque maior, quàm ſecundum naturã, durus, concreti ac indurati puris colorem ac ſimilitudinem referens: vreteræ ambæ interius exulceratæ: veſica planè rigida, nec extendi nec contrahi potuit. Huius vna membrana ab altera diuulſa, copioſo intermedio pure. In exteriore tubercula quædam liuida apparebant: interior multis foraminib⁹ pertuſa. Colis ſiue penis meatus in totum exulceratus, & ſanguine concreto plenus. Candelis frequenter vſus fuerat ex candida cera, quæ ſæpi-

us impositæ ac exemptę, irritatis vlceribus, profusi sanguinis causa fuere. Talis igitur generosi huius viri constitutio fuit, quem tot annis, tantis doloribus superesse potuisse, non citra admirationem fuit.

De Vrinæ profluuio.

CAPVT XXXXII.

HONESTVS quidam ciuis vrinæ detinebatur profluuio: subinde vno die amplius quam vrnam XL. librarum reddebat. Bibebat non minus: vt qui propter assiduam vrinæ profusionem, assidua quoque siti premeretur. Cum autem huic nulla prodessent remedia, & vix vlla sibi adhiberi pateretur, paucis diebus deficiens, è vita commigrauit.

Alius quidam mercator vrinã quoque admodum frequentem reddebat, sed minus nec adeò copiosam, diuq; hoc malo laborauerat. Albida autem vrina erat, non transparens, & paulò quàm serum lactis tenuior: in qua quidem grumi subinde permixti ferebantur. Superueniente vno tempore

re febri, vrinæ acceſſit incontinentia: ſic vt & dormienti proflueret. Poſteaquam autem ſanguinis miſſione, & enematum vſu, paucíſque alijs remedijs febris ceſſaſſet, deſijt ignoranti in ſomno effluere; ſed tamen frequens, vt anteà, & mediocriter multa: & qualis prius, talis & in febri & poſtea perſtitit. Sitis verò & hunc premebat propter vrinæ copiam, ſed multò quàm alium minus. Morbus autem pertinax nullis remedijs cedebat, interim vt non vehemens, ita neque negocijs magno erat impedimento. Vſus fuerat aliquot annis æſtatis tempore aqua fontis Leodienſis: ſed nec ex hoc fructum retulit, citius ab eo malum auctum: nam aqua hæc diuretica, & vrinas vehementer mouet.

SCHOLION.

MORBVM hunc Diabeten fuiſſe apparet; præſertim ciuis, cuius vehementius fuit malum: Nec tamen mercatoris affectus aliò referendus videtur. Comparat hunc Galenus Leuitati inteſtinorum: quemadmodum enim per hanc cibus aſſumptus citò deijcitur: ita & in Diabete potus velociſsimè

cissimè per vias vrinarias descendit. Proprius autem renum est affectus, qui ex retentricis facultatis debilitate oritur, accedente attractricis robore vnde & sitis necessariò cõsequitur. Potus autem qui assumitur, non talis omninò redditur, qualis assumptus est. Nam in iocinore mutationem nonnullam accipit, licet exiguo hæreat tempore: in renibus verò non permutatur. Idcircò & crudæ apparent vrinæ.

De Calculo in vesica spontè rupto.

CAPVT XLIII.

VIRO annos nato (plus minus) XXX. si quando recenter coctam, aut nondum plenè defecatam biberet ceruisiam: aut etiam paulò acidiorem: vel etiam vinũ mustum, vrinæ stillicidium mox molestũ erat. Calculi in vesica nulla alia signa aderant. Quodam tempore cum liberaliùs bibisset, & quidem Rhenanum vinum, magno cum dolore sanguinem mingere cœpit: atque simul exigua quædam calculi fragmenta excernere: quę acutissimos angulos habentia,

tia, particulis illis minutis, à ſilicibus dum franguntur ac rumpuntur diſſilientibus, erant ſimilia. Intumuit mox præ doloris magnitudine penis ac totum ſcrotum. Tertio autem die in dextro inguine prope penem, gangræna nata apparuit: qua ſcalpello aperta, copioſum fœtidiſſimumq; pus effluxit. Sequuta deinde per vulnus vrina, & calculi intra veſicam diſrupti ac fracti acuta fragmenta multa: quæ & aliquot pòſt diebus per hunc locum excreta fuere: cathetere interim aliquando in penem immiſſo, ne quid in eo hæreret, poſtea moleſtias allaturũ. Nullis fragmentis amplius prodeuntibus, aut cum vrina exeuntibus, procuratum eſt, vt quàm citiſſimè vulnus coaleſceret. Hoc conſolidato, humor quidem craſſus, lentus, viſcoſus, inalbicans, matulis adhæreſcens, vrinæ permiſcebatur: qualis ſæpenumerò calculo in veſica exiſtente cum vrina excernitur. Cum autem nullis remedijs hic ſupprimi aut reſiccari ſę pateretur, ad fontem in agro Leodienſi malè habens profectus eſt. Illic verò

vbi dies quadraginta vixiſſet; abſque tamen vllo fructu, à Medicis præſentibus admonitus, alijs quadraginta mãſit. Reuerſus ſanitatem ſuam homini concredidit indocto, qui ex vino Cretico, additis radicibus, herbis, ac ſeminibus omnibus fortibus diureticis, ſtillatitium ei liquorẽ præbebat, quo omnia ſymptomata plurimum exacerbata fuere. Andræas Veſalius id temporis Bruxellæ erat, huius hortatu ac conſilio ſectionem admiſit. Calculi exempti ſunt quinque, quorum duo veſicæ adhærentes, difficulter admodum & cum labore auulſi ſunt. Tres reliqui vnius fuere in veſica confracti partes: vt his ſimul iunctis mox manifeſtum erat. Huius fragmenta fuerant, quæ primo tempore moleſtiam fecere, & difficilium ſymptomatũ cauſæ extitere. Erant autem calculi iſti quadrangulares, & ſuperficiebus planis, contrà planè quàm veſicæ calculi eſſe ſolent; qui vel rotundam vel oualem figuram plurima parte referunt. Cauſa cur intra veſicam calculus ruptus ac fractus fuerit incognita: niſi fortaſsè

fortaſsè vnius cum altero colliſio fuerit. Naturæ opera admirari poſſumus, cauſas cognoſcere ſæpè non contingit.

De duodecim in veſica calculis.

CAPVT XLIIII.

IVRISPERITVS quidam ſupra quinquaginta annos natus, diu moleſtiſſimo vrinæ ſtillicidio, accedentibus plurimis calculi in veſica latentis indicijs, laborauerat, cum ad ſe ſectionis peritum vocat. Hic facto experimento nullum in veſica calculum eſſe iudicauit. Profectus igitur ad fontem, de quo ſupra ſcripſimus, eſt. Illinc reuerſus, non melius, ſed peius habuit: vrina albida, fœtida, ac purulenta facta. In veſica huius duodecim reperti ſunt calculi, quorũ qui maior nucis myriſticæ nucleum æquabat: ac ren ſiniſter purulentus, ac ferè conſumptus, exiguo admodum parenchymatis reliquo.

SCHOLION.

CONTINGIT non raro, vt calculo in veſica conſiſtente, renes inflammatione

matione corripiantur, ex magnitudine videlicet & diuturnitate doloris, per consensum affecti. Inflammationi succedit abscessus, hinc verò puris mictio. Subinde vnum tantum inflammari accidit: aliquando & alterius inflammatio succedit: vt nonnullis accidisse meminimus.

De Calculo è muliebri pudendo spontè propemodum excidente.

CAPVT XLV.

VESICAE calculus non viros tantum excruciat, sed & mulieribus quandoque grauissimas molestias adfert, continuosque cum vrinæ stillicidio dolores. Sed è virili corpore non, nisi sectione, eximitur: Mulieribus verò quandoque sua mole ac pondere, vesicæ ceruice extensa, in vteri meatum descendit, è tenui membrana dependens. Sic contigisse cuidam seni & supra LXXV. annos natæ matronæ, in nonnullorũ adhuc memoria restat. Diutinè hæc ex calcu-

calculo veſicæ laborauerat, & maximos perpeſſa dolores, multas noctes inſomnes tranſegerat. Cùm autem nullum horum finem ſperaret, tandē ancipitem curationem ſubire, & ſectionis periculo ſeſe exponere maluit, quàm diutius tantis doloribus ſupereſſe. Nec generi ſui Medici doctiſſimi, neque aliorum Medicorum tantum potuerunt in contrarium admonitiones aut rationes, vt à ſententia dimoueretur. Inuentus eſt itaque temerarius & audax λιθότομος, qui tantæ ætatis mulieri, diutinis tàm nocturnis quàm diurnis doloribus exhauſtæ ac ferè cōfectæ, ſectionem ſe aggreſſurum reciperet, & feliciter perfecturum polliceretur. Fauet temerario homini fortuna. Dum tentat aggredi curationem, magnum ac inſignem calculum, iam extra veſicam delapſum, offendit, in tenui membrana pudendo inhærentem. Secat membranam: calculus excidit. Atque ita citra omne periculum à calculo matrona hæc liberatur. Et qui aliàs ſpontè (vt videbatur) caſurus erat calculus, ope atque auxilio ſecto-

ris prius cadit. Superuixit hæc pluribus deinde annis: ſed vrinam continere non potuit. Hoc vnicum ex prioribus doloribus reliquum tantummodò fuit.

De Iſchuria propter calculum renibus impactum.

CAPVT XLVI.

ISCHVRIA, id eſt, vrinæ ſuppreſſio accidit, vijs, per quas deſcendit, obſtructis aut impeditis: Rarius tamen vreteres aut renes omninò obſtrui contingit. Quod ſi aliquando accidat, lumbos grauitas tenet, partibus circa veſicam liberis. Mulier quædam diuturno lumborum dolore detinebatur: aderant manifeſta calculi in renibus hærentis ſigna. Nullum hæc remedij genus prætermiſerat, quod calculi comminutionem aut attritionem polliceretur. Vſa quoque conſilio cuiuſdam, qui ligni Guaiaci, cum omnis generis fortiſſimis diureticis, decoctum ei exhibuit. A quo in vrinæ ſuppreſſionem incidit,

dit, abſoluto ac firmato in renibus calculo. In ſingulis huius renibus ſinguli reperti ſunt calculi, totidem radios habentes, quot in renum ſubſtantia meatus.

SCHOLION.

QVAM periculoſus autem ſit intempeſtiuus & nimis frequens diureticorum vſus, vel hoc vno exemplo ſatis manifeſtum. Galenus lib. 1. de ſimp. medic. facult. hocquoque ſatis innuit; vbi fortia diuretica ijs comparat, quæ lac coagulant. Veluti enim hæc ſeroſam lactis partem ſeparant reliquum indurant: ſic quod in ſanguine tenue ac ſeroſum per vrinas fortia diuretica expellunt, craſsius inſpiſſant, ac, vt in lapidem aut calculos conuertatur, efficiunt.

De vrinæ retentione propter feces in recto intestino hærentes.

CAPVT XLVII.

RETINETVR quoque vrina duris fecibus in inteſtino ſubſiſtentibus, comprimitur enim ab his veſicæ ceruix; qua compreſſa

vrina retinetur. Atque idcircò dum exoneratur aluus, vrina tùm demum procedit, cum rectum inteſtinum liberum eſt.

Nobilis vir LX. annos compleueret, cùm triduo vrinæ illi via præcluderetur, nullo lotio ſuccedente; huic balneum, mox enema profuit. Emollitis ſiquidem atque expurgatis alui excrementis, mox vrina ſucceſſit. Atque ita paucis horis liberatus, cui vrinæ ſuppreſſio totum triduum fuerat moleſtiſſima.

SCHOLION.

QVANDO vrina ſupprimitur, & reddi nequit, ſæpè non expedit diuretica medicamenta propinare. Nam quò plures humores ad veſicam perueniunt, hòc amplius diſtenditur, & minus exonerare ſeſe poteſt. Laxiores & patentiores veſicæ meatus reddi præſtat; quod & fomentis, & inſeſsibus ſiue balneis efficitur. Quod ſi verò & feces in inteſtino recto hæreant, has vel maximè educi enemate refert: Quod non ſolum feces educit, ſed & fomenti loco eſſe poteſt. Incumbit veſicæ colli ſuperior pars recto inteſtino: proinde & hoc fecibus grauato,

to, vrinæ via præcluditur. Si verò feces adeò duræ fuerint, vt enema immitti nequeat, primum balneo vtendum, deinde, nonnihil emollitis fecibus, enema adhibendum. veluti huic seni contigit, cuius feces adeò duræ in recto hærebant intestino, vt canaliculus clysteris immitti, priusquam balneo vsus esset, nequiuerit.

De stillicidio vrinæ ex vsu vini Rhenani.

CAPVT XLVIII.

VIR senex LXXXII. annorum, cum iuuenis esset, ac in vigente florenteque ætate, nec non pòst, vini potatione delectabatur; sed haud alterius quàm Rhenani: cuius subinde multas amphoras bibere poterat citra ebrietatem, aut cerebri vllam offensam. Hic post sexagesimum ætatis annum temperantius vixit: præteritis verò LXXX. vitæ annis etiam quàm antea parcius multò: & rarò admodum vino Rhenano vsus: tandem verò nec bibere citra offensam potuit. Si quando etenim Rhenanum eum bibere contingebat, etiam

in exigua quantitate, nec copiosè, mox illi vrinæ stillicidium valdè molestum fuit. Ab alijs vinis, vt Gallico, Hispanico, aut rubro non offendebatur. Repertum fuit remedium, sed quod non nisi præsenti malo succurreret. Quotiescunque enim ad Rhenani vini potum reuertebatur, mox iterum vrinæ stillicidium accedebat. Profuit tandem ex ouorum testis in cinerem reductis, & vino Rhenano permixtis lixiuium: quo vel semel assumpto, deinceps vino Rhenano, ad extremum vitæ vsquè diem, innoxiè vti potuit. Superuixit autem, postquã liberatus à stillicidio vrinæ esset, annos duos, aut tres.

SCHOLION.

ALBIDVM fuit Rhenanum, quo senex iste in iuuentute ac consistente ætate delectatus fuit & à quo in senectute extrema offendebatur. Admodum autem tenuium partium istud vinum est, citissimè ad vesicam descendit, & facilè crudos viscidosque humores secum ducit: quales in vijs vrinarijs hærentes stillicidij vrinæ causæ esse potuerunt, quibus deinde per lixiuium inci-

ſis & expurgatis, liberior factus eſt vrinæ deſcenſus.

De Mola.

CAPVT XLIX.

MOLA, de qua ſcribimus, carnea quædam & informis moles fuit. talem multo tempore, & aliquot etiam annis (plus minus XV.) in vtero olim geſtauit honeſta quædam vidua. exiſtimabat vterum prolapſum, quòd in oſtio vteri propendere aliquid ſentiret. Profluebant ſtatis temporibus menſes: & ſubinde copioſiores quàm par erat. Tandem quodam tempore, ſuperuenientibus nonnullis partus doloribus, rudem excreuit & informem carneam molem, pedem ferè longam, latam ſemipedem, tres quatuoruè digitos altam.

Sunt verò & aliæ à recentioribus dictæ Molæ, per quas venter diſtenditur non minus quàm grauidis: vna collectis in vtero flatibus: altera aquoſis humoribus vterum implentibus.

De Mola ex flatu extat apud Valeſcum exemplum cap. 6. lib. 15. Nobis

verò & obſeruatum huiuſcemodi inflationem efficaci remedio curatam, prodeuntibus per pudendum muliebre flatibus, veluti per anum excerni ſolent.

Aquæ in vtero collectionem vidimus in vidua quadam, quæ defuncto marito, cum ſe grauidam relictam exiſtimaret, IX. menſibus adimpletis, ſuperuenientibus partus doloribus, non niſi aquoſos humores enixa eſt; à quibus liberata, lacte vbera repleta haud aliter, quàm ſi fœtum peperiſſet.

SCHOLION.

MOLAM, quæ Græcis μύλη, induratum eſſe vteri tumorem, qui modò in ipſius oſtiolo, modò in ipſo toto conſiſtat, Aëtij & Pauli eſt ſententia. Sed Galenus 14. Method. Molam informem eſſe carnem, ait, & inutilem in vtero geſtatum conceptum; qualis illa viduę carnea moles, quam aliquot annis in vtero geſtauerat. Et talis quidem propriè μύλη ac Mola dicitur. Nam quæ ventoſæ & Aquoſæ cognominantur, à Græcis & veteribus Medicis pro Molis non agnoſcuntur. Flatuum in vtero collectionē, ἐμπνευματῶσιν τῆς μήτρας, Inflationem vteri; & poſteriores Ventoſitatem matricis nominant.

De

De æquoſi humoris in vtero collectione meminit Hipp. in lib. de natura muliebri: tùm & Aëtius, qui vteri hydropem appellat. Hippocrates aquæ in vteris collectionem grauidis ſuperuenire affirmare videtur: Aëtius verò, tunc humoris copiam in vterum confluere, quando menſes ſuppreſsi, & impragnatio impedita. Vtrumque nobis obſeruare contigit: memini enim nonnullis vnà cum fœtu copioſum aquoſum humorem ex vtero proceſsiſſe, fœtu debili ac non vitali: Sed vidua altera, de qua ſcripſimus, quæ exiſtimabat grauidam ſe relictam, ſolum aquoſum in vtero geſtauit humorem.

De Hæmorrhoidibus.

CAPVT L.

HOEMORRHOIDES venæ quandoque exterius prominent: non rarò interius latent: fundunt ſanguinem quædam, aliæ nõ: ſanguinis excretionem præcedit aliquando dolor: ſæpè citra dolorem profluit: dolent verò etiam nullo ſanguine ſuccedente. Dolor autem tàm magnus eſſe poteſt, vt per Sympatheian veſica laborante, vrinæ ſuccedat ſtillicidium. Viro cuidam cœcæ ac in-

ternæ hæmorrhoides molestæ erant: Medicus enemata adhibuerat, quibus salem & hieran picran admiscuerat: hinc dolor & inflammatio adeò intensa, vt non minus, quam hæmorrhoidum labor, vrinæ quoque molestum esset stillicidium, & cui prius remedium adhibendum foret, in deliberationem caderet. Huic autem mox olei violacei vncia in anum iniecta benè fecit, dolore primùm hæmorrhoidum, deinde & vesicæ leuato. Eodem verò postea aliquotiens imposito, omnis dolor citò conquieuit.

De Aneurismate.

CAPVT LI.

MVLTAS corporis partes Aneurisma occupare potest, cùm internas, tùm externas. Originem habet duplicem: vel enim ex arteria dilatata: aut vulnerata. Aëtius frequenter in gutture fieri refert: sed nobis infra guttur, super os pectoris, pluries enatum apparuit. Tumor hoc loco initio paruus, tempore crescit ac maior

maior fit, mollis, & ad digitorum impressionem cedens: in quo pulsus, qualis in arterijs, percipitur. Temerarius chirurgus huiuscemodi in pectore tumorem scalpello aperire ausus fuit: hoc aperto, profluente copioso vnà cum spiritu vitali sanguine æger citò defecit. Alijs duobus eiusdem loci Aneurisma introrsum erupit, quos deficientes ac morientes sanguinem minxisse ex relatu cognouimus. Quomodo autem subitò sanguis in pectoris spatium effusus ad vesicam descendere potuerit, non caret magna admiratione.

Tonsori circa spinam in dorso enatum Aneurisma introrsum quoque ruptum est, verum huic exiguum sanguinis ad os peruenit, cum in terram decidens expiraret. In huius thoracis sinistram partem plurimus sanguis effusus fuerat.

In ostio ventriculi tumorem pulsantem quoque deprehendimus, quẽ cum imperitus quidam circumforaneus curandum suscepisset, multis vomitorijs ac helleborismis tantum effecit,

fecit, vt citò totus ventriculus in tumorem pulſantem conuerteretur. Intra huius ventriculi tunicas copioſiſſimus ſanguis collectus erat: & exterior quidem tunica admodum tenuis interior verò ſupra modum craſſa, pleriſque locis rimoſa, veluti in partes conciſa, apparuit, pure circa rimas cōſiſtente.

In meſenterio natum Aneuriſma tactu & admota ventri manu cognoſci potuit. quod erumpens, ſubitaneæ mortis cauſa extitit.

Cui imprudenter pro vena, ſecta arteria fuerat, in brachio Aneuriſma ſuperuenit: ſpontè quidem hoc apertũ eſt, ſed fortuna fauit. Nam cum copioſus admodum ſanguis profluxiſſet, in vulneris oſtiolum aliquid, ſiue carnis, ſiue pinguedinis caſu incidens ipſum obſtruxit, ſanguiniſque fluorem repreſſit. Sed quid poſteà illi acciderit, ad nos non peruenit. Hinc obſeruari poteſt, minus periculoſum Aneuriſma eſſe, cui vulnerata arteria occaſionem dedit, quàm quod à dilatata ortum habet.

De

De pedis tumore, quem Arabes Elephantiam appellant.

CAPVT LII.

DOLESCENS quidã circa XX. annos natus in sinistri pedis tumorem cum dolore incidit: quò crassiore facto sura extenuabatur. Medici ac Chirurgi de affectus genere parum conuenerant. Ita XVIII. mensibus lecto affixus decubuerat, cum ad nos curationis causa adduceretur. Remedia huic adhibita talia, qualia Auicenna ac Rhasis Elephantiæ ab ipsis dictæ adhiberi suadent. atque ita intra paucos menses sanitate pedis restituta, quocunque libuit, ambulare ac ire potuit.

SCHOLION.

AFFECTVM hunc Arabes eorumque sectatores Elephantiam nominant. Differens verò à Græcorum Elephantiasi multùm est. Nam Græcorum Elephantiasis cutis fœditas ac vitium est, nequaquam pedis tumor: Elephantia Arabum pedum est, cum nonnullo figuræ vitio nimia crassities. Causa non aliquis quatuor humorum,

sed

ſed ex optimo ſanguine in idoneam ad corpus nutriendum ſubſtantiam humor iam conuerſus, nondum tamen agglutinatus: quo ad pedem copioſius affluente, craſsior ac veluti tumidus redditur, ſuperioribus partibus magna ex parte extenuatis; alimento nempe deſtitutis. Guido de Cauliaco Chirurgus ſua ætate celebris, cùm & hunc affectum non ex aliquo 4. humorum gigni animaduertiſſet, additionem carnis eſſe exiſtimauit: Elephantia, inquit, eſt additio carnis in pedibus vltra menſuram: addit verò: & in tibijs; quod quidem contingere poſſe quis negauerit, copioſo admodum affluente alimento? Sed nobis partes ſuperiores extenuari obſeruatum.
1. Atque hic quidem affectus, ſi ea ætate ſuperueniat, quando auctricis facultatis potentia deſinit, curationem recipere poteſt, ſi idonea adhibeatur: ad minus, vt non augeatur craſsities & tumor intendatur, arte effici poteſt: veluti in adoleſcente, de quo ſcripſimus.
2. In iuuenili corpore vigente adhuc facultate auctrice, ſi copioſior huiuſcemodi alimentarius humor ad pedes deferatur, non craſsiores aut tumidos reddit, ſed ſubinde quantitatem iuxta omnem dimenſionem, forma haudquaquam vitiata, auget. Puella nondum nata annos XV. pedes maiores habuit, quàm procera vlla mulier, interim

interim optimè formatos, cruribus admodum extenuatis, adeò vt mole pedum grauata, molestum ei fuerit progredi. In prouecta ætate huiuscemodi humor ad nutritionem destinatus copiosior quàm par est accedens, articulares & podagricos excitat dolores. Si verò & diutius influat, ordinem ac situm osium subinde perturbat, compagibus ac vnitate partium dissolutis: Veluti annosæ cuidam feminæ accidisse recordamur. Hæc aliquanto tempore dolore pedis laborauerat; cùm verò humores probi asiduè affluere non desinerent, nec in pedis alimentum conuerti possent, tandem cutis vnitate articulisque dissolutis, osium tarsi ordo ac positus ita perturbatus, vt forma figuraque pedis vix vlla reliqua fuerit. Effluxit autem humor non saniosus, non purulentus, non fœtidus, sed glutini & albido oui ferè similis, lentus ac viscidus, ad pedis videlicet alimoniam destinatus. Crus verò huius supra pedem omninò extenuatum relictum est, veluti, de quo scripsimus, adolescentis. Atque vel ex hoc exemplo satis constat, non vnum ex quatuor humoribus esse Elephantiæ huius causam, sed humorem probum ad alimentum partis destinatum.

De puero ſphacelo correpto.

CAPVT LIII.

PVER erat annos natus ſex, cum articulos digitorum & manuum & pedum ſphacelus occuparet: qui ſenſim ſerpens ſupra genua, & vtrumque cubitum peruenit. vbi autem hæ emortuæ partes decidiſſent, ſummam ſiue extremam narium partem, & aurium alulas, ac lobos, ſiue fibras inuaſit: morte paulò pòſt ſubſequente. Sic tandem miſer puer mutilatis ac amiſſis membris perijt.

FINIS.

ANTONII BENIVENII FLORENTINI, MEDICI AC PHILOSOPHI, DE ABDITIS NONnullis ac mirandis morborum & ſanationum cauſis liber.

De morbo, quem vulgò Gallicum vocant.

CAPVT I.

OVVM morbi genus, anno Salutis nonageſimo ſexto ſupra mille quadringentos à Chriſtiana ſalute, non ſolùm Italiam, ſed ferè totam Europam irrepſit. Hoc ab Hiſpania incipiens, per Italiam ipſam primùm, tùm Galliam, cæteraſque Europæ prouincias latè diffuſum, mortales quamplurimos oc-

cupauit. Incipiebant enim puſtulæ genere diuerſæ in genitalibus membris, licet interdum, ſed rarenter, in capite: & inde per totum corpus diffundebantur. Alijs quidem planæ minimeque extantes, ſed ſcabræ tamen in ſuperficie, & colore ſubalbidæ: à quibus ſquamæ reſoluebantur, & caro ſub his corroſa apparebat. Alijs varis ſimiles, figura rotundę: & ab his item ſquamis leuioribus reſolutis prominebat caro rubicundior, ex qua virulentia fœtens & grauioris odoris profluebat. Nonnulli verò latioribus corripiebantur puſtulis, ſed quæ ſupra cutẽ non intumeſcerent, craſſiores ſquamas habentes: ex quibus etiam virulentia copioſior emanabat, & amotis ſquamis caro apparebat obſcurior ac ſubliuens, quæ inulcerata roderetur. Quartum genus erat, quod ſubalbidis ſquamis amotis cicatrici ſimile remaneret, à quo profluens interdum ſanguis, difficultatem ſanationis oſtenderet, & ſimilitudine ſiccam ſcabiem repræſentaret, cæteris omninò deterius: & licet minus eroderet, ſerpendo tamen

tamen varijs &intentatis insidebat locis. Hoc autem morbi genus plebem plurimum seruosque afficiebat, ex nobilioribus verò paucos. Subsequebantur huiuscemodi pustulas, licet etiam interdum præcederent, articulorum dolores, qui non minore cruciatu torquerent, ac senescentibus iã pustulis plurimũ inualescerent. Quòd si medicamentis compingentibus intrinsecum quis conaretur extrudere humorem, continuò exortæ pustulæ in gula &ore ægrotos malè habebant. Ex quo etiam nonnulli ob incuriam medentis, mortem obibant: aut, quod proximum est, erosis faucibus difficillimè sanabantur. Has autem nos Impetiginis esse genera, quas Græci λειχῆνας vocant, iudicauimus. Quem etiam morbum Plinius, quòd ex accepto osculo mentum venaretur, Mentagram appellauit. Huius verò & Celsus quatuor species esse dixit, rubricam scilicet & nigram: tùm & quæ serpendo procedit, & quæ item bullulas varis similes habet. Materiam autem harũ pustularum diuersam quidem, sicuti

& diuersa sunt genera, iudicamus. Interdum enim acuta humiditas sanguini mixta & erodens dominatur. Interdum crassior, tenuiore parte absumpta, & ad atram bilem versa. Nonnunquam etiam atra ipsa insurgit bilis, quæ ab acutiore humiditate non absoluitur, & cutem perforans carnē erodit. Pari quoque modo exusti humores ad naturam atræ bilis inclinantes efficiunt: qui si densioribus occurrant membris, quæ perforare nequeant, figuntur ibidem, & dolores excitant vehementiores donec resoluantur, aut tandem erumpant in pustulas: quæ etsi alioquin fœdæ, & ad sanescendum difficiles, sine vllo tamen dolore, vt atræ bilis natura est, infectos premunt. Ex quo fit, vt qui eiusmodi afficiuntur pustulis, imperitis sese Medicis nonnunquam curandos tradāt. Quibus ægritudinis huius causas penitus ignorātibus, dum inter mali initia compingentibus vnctionibus illis mederi festinant, sæpe eos aut in mortem, aut saltem in deteriorem, vel etiam penitus in insanabilem compellant

lant morbum. Nam cum huic malo causæ insint difficiliores, & quæ vix remoueri queant, vt non sine magno labore, ita nec sine diuturnioris temporis spatio sanescere potest. Quare qui ex his festinam sanitatem quærunt, mortem plurimum, vt iam dictum est, aut saltem diuturniorem morbũ nanciscuntur. Si quis igitur huiuscemodi malo vexatus, sibijpsi citra omne discrimen consulere, ac certam salutem acquirere cupit, his vtatur medicamentis atque consilijs, quæ à nobis infrà ponentur. Asserunt peritissimi Medici, si huiuscemodi morbus toto diffundatur corpore, ijsdem medicamentis curationẽ suscipere, quibus & Lepra curatur. Quare cum iudicaueris sanguinem his misceri humoribus, deducique eos cum sanguine posse, optimum præsidium erit, sanguinem ilicò de vena media, quam Nigram Medici vocant, mittere. Contrà verò si ineptos, & qui cum sanguine minimè fluere possint existimaueris, æquare eos ac deducere medicamento debes. Non inutile tamen fue-

rit hirudinem, quam ſanguiſugam vocant, aut cucurbitulas ea parte affigere, qua æger magis vrgetur. Præſidij indigentiam indicant, habitus corporis, rubor in loco, tumor venarum, & ſi puſtulæ ſanguinolentæ ſunt. Poſtea verò ad ea medicamenta confugiendum, quæ materiæ partem deponant: quod certè felicius fiet, ſi aluum duxeris eo medicamento, quod habet Myrobalanorum omnium partes duas, Radicis barbari partem vnam: Agarici, Polypodij, ſingulorum partem mediam: ſucci fumi terræ, ſenæ, & vuæ paſſæ, ſingulorum partem quartam. Quæ tudicula attrita bulliant in aquę libris ſex, donec quarta defecerit pars. Tum decolata comprimantur, & additis mellis libra, ſcammoneæ vnciola, & ſiliquæ Aegyptiacæ vncijs duabus, paruo igne in vnam redigantur compoſitionem. De qua deuoret æger vnciolam mediam. Demum aggredi debemus potiones materiam æquantes, vt ex fumo terræ, endiuia, aceto, ſaccaro, limonum citrique acido ſucco. Aut eam, quæ habet Myrobalanos

balanos omnes, fumum terræ, endiuiam, buglossam, melissam, borraginē, violas, absinthium, thamerindum, epithymum, & rosam. Quibus additis succo fumi terræ atque saccaro, bulliant, & ad potionis formam redigantur. Materia tandem æquata deducatur aluus medicamento potentiore, quod deponat humorem quem excernere volueris: sicuti sena, polypodio, albo veratro, lapide stellato, scammoneo, compositione filij Amech, Inda, & alijs multis quæ doctores extollunt: dummodò non obliuiscaris nutrire ea in lactis aqua: quæ siue in potione, siue buccella accipies, optimum & excellens auxilium inuenies. Verùm quia humor non vna tantum vacuatione secernitur, iteranda hæc sæpius erunt. Vltimo loco ea sunt aggredienda præsidia, quæ extrinsecus adiuncta etiam conferre possint: vt in crassiore & glutinosa materia, quæ incidant: in tenuiore, quæ resoluant: in media, quæ vtramque operationem concilient. Mollire interdum & dolores remittere opportunis præsidijs

conuenit. Hoc autem malum tollit acida pars citri, gummi arabicum, gummi nucis plurimę, ſtorax liquens, & ſinapis, ſi aceto liniantur. Saliua quoque hominis ieiuni, præſertim quæ dentibus inhæreſcit, præſentaneum remedium eſt. Aqua ſulphurea, aqua ſalita, & maris ſpuma, ſuccus pſyllij, oleum ex frumento & ex violis, ſtorax, & pix, armoniacus, helleborum, gummi rutæ, litargyrium, tutia, reſina pini, argenti ſpuma, & ceruſſa. Serapion autem nitri partes duodecim, ſulphuris partes XIIII. excipiebat reſina copioſa, eaque vtebatur. Alij minio ſinopico ceram & oleum ex roſa addunt, & eo inungunt. Nonnulli verò reſinam terebinthinam, argentum viuum, maſticem, litargyrium, ceruſſam, thymiamaque excipiunt myrtino oleo atque larido: & eo inungentes ſudare ægros cogunt. Nec poſtremò deſunt, qui fateantur ſe ex ſolo potu medicamenti, quod habet laccam lotam, aloën, ac myrti coctionem, ex eiuſmodi ægritudine ſanos euaſiſſe.

ANNO-

ANNOTATIO DODONAEI.

LVEM veneream hunc morbum nunc rectius recentiores appellant, citra alicuius gentis inuidiam. Tametsi autem ab eo bello quod Carolus Gallorum Rex cum Alfonso Rege ad Neapolim gessit, anno 1493. & 1494. plurimùm sæuierit, & tunc primum natus videatur: nonnulla tamen, quæ huius symptomata habentur, multò antè Medicis cognita extitere. Nam & ab immundis ac sordidis mulieribus iam olim nonnullos vitia quædam contraxisse testantur Guilhelmus Salicetus, Bernardus Gordonius, & Valescus Tharantanus. quorum hic vixit anno 1418. Salicetus verò claruit circa annum 1270. Bernardus Gordonius medio tempore: omnes autem ante morbi Gallici aut Luis venereæ nomen orbi cognitum.

Vermis vomitu proiectus.

CAPVT II.

IOANNES quidam faber lignarius, annum agens quadragesimum, cùm à cordis dolore ferè perpetuò duobus iam annis grauiter vrgeretur, ac propterea quòd eo sæpius in mortis discrimen

adductus fuerat, peritissimos quosq; nostri seculi Medicos, sed frustrà, consuluisset: tandem ad nos venit oratū, vt si quo modo possem, tanto malo succurrerem. Mouit me, fateor, cū res ipsa, quæ satis per se mirāda videbatur: tum vel maximè viri lachrymæ, ac nimium miserabilis obsecratio. Cœpi itaque mecum cogitare, an id fortè ex malo habitu vētriculi, seu cordis, siue ille calidus frigidusuè esset, an siccus, simplex aut mixtus. Sed horum nullus certis indicijs ostendebatur. Cordis enim natura nobilis præstansque tanto tempore huiuscemodi iniuriā nō tolerasset: Cum nullum ægritudinis genus imprimi in corde possit, quin hominem ad festinam mortem deducat. Opinanti igitur mihi malignā aliquā & noxiam materiam in ventrculo detineri: quæ, quòd vicinus sit locus cordi, ad eius ceruicem ascendens hominem afflictaret, visum est eam quoquo modo propellere. Quare medicamento vomitionem fieri iubeo. Eo etsi corrupta ac putrens materia expellitur, non tamen dolor remittitur.

Consulo igitur vt iterum vomitum experiatur: quem nihilosecius vna intermissa diecula validiorem exhibeo. Expulsaque eo est crassior pituita, & cum ea vermis longitudinis digitorũ quatuor satis plenior, capite rubro, læui, rotundoque, quod pisi magnitudinem non excederet: cætero corpore lanugine quadam contecto, cauda furcata ad similitudinem nouæ Lunę: pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorem, totidem in sinisteriorem partem coaptatis. Admiratus vermis formam medicis eruditioribus ostendo. Nullum inuenio qui monstrum simile se vidisse vnquam fateretur. Aderat tamen senior quidam, sed medicę artis imperitus: qui testatus est similẽ se vidisse vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita: qui statim, vt ille aiebat, proiecto eo, mortuus est. Vocitabat autem hoc monstrum cordis vermẽ. At contrà æger ille noster vt primùm vermem ipsum euomuit, ad pristinã reuersus est sanitatem.

ANNO-

ANNOTATIO.

VERMES vomitione reijci haud insolens eſt, nobiſque non rarò viſum. Teſtatur & idem Amatus Luſitanus Curatione quinta, ſexta, ac decima Centuriæ primæ. Generari autem poſſe in ventriculo, vt Amatus exiſtimat, difficile fuerit affirmare: veriſimilius eſt ex Inteſtinis ad ventriculum peruenire.

Lapides in tunica hepatis reperti.

CAPVT III.

MVLIER quædam nobilis, dolore exorto circa iecinoris partes, cum diu multumque angeretur, ac propterea quampluri-mos Medicos conſuluiſſet, effugere tamen id malum nullo præſidio poterat. Quare opem noſtram vnà cum alijs experiri placuit. Conuenimus igitur plures Medici, & quænam eſſent huius morbi abditæ cauſæ hinc inde plurimo ſermone diſcuſſimus. Verũ vt contingere in rebus dubijs plerumque ſolet, ſententia non conuenimus. Cum pars iecinoris abſceſſum, pars

pars malum habitum indicaſſet: nos verò vitium in membrana contegente ineſſe credebamus. At illa cùm inualeſcente morbo paucis pòſt diebus, vt nos etiam ex certis indicijs pari cōſenſu prædixeramus, è vita migraſſet, mortuæ corpus incidendum curauimus. Et inuentæ ſunt in iecinoris mēbranulæ parte decliuiore congeſti lapilli, figura & colore diuerſi. Alij enim rotundi, alij angulares, quadrati alij, prout poſitura & caſus effecerat, maculis etiam rubeis, cæruleis, albiſque diſtincti. Hi ſua grauitate ex tunica ſacculum longitudine palmi, latitudine verò duorum digitorum effecerāt. Hanc autem nos mortis cauſam arbitrati, diſputare de obſcuris vanum & inutile iudicauimus.

ANNOTATIO.

IN veſica fellis ſubinde lapides reperiri contingit, vt infrà cap. XCIII I. dictum: verum laxiorem reddi membranam Iocinoris, atque in ea calculos dependere ex rariſſimis eſt. Iecur autem vel vnam aliquam eius partem indurari frequentius accidit. Memini ego nonnullorum, qui ab Ictero in

Aſciten

Asciten delapsi erant, Iecinora vidisse, adeò dura & lapillis vndequaque plena, vt nouacula perscindi non potuerint. Simile narrat & Andreas Vesalius in Epistola de China ad Ioachimum Roelants de quodam Belloarmato Senensi, cuius Iecur prorsus candicans superficie constabat non lęui, sed admodum inæquali, & læuibus tuberculis exasperata: anterior verò eius pars, & vniuersa sinistra ad modum lapidis indurata.

Fluxus sanguinis ex poro.

CAPVT IIII.

NOVI hominem robustum admodum, qui XXXVI. agens annum, sæpè mecum conquestus est de certo sanguinis fluxu, quo singulo quoque mense grauiter affli-ctaretur. Interroganti mihi qua parte corporis flueret, id se nescire respondit. Admiratus hominis verbum: detege, inquam, locum vnde fluat. Deposito pallio ilea dextra ostentat, vbi subiacet iecoris pars ima. Diligenter locum oculis lustro, si foramen aut cicatrix in parte sit: omnia æquabiliter posita, lenem & mollem carnem, nul-

lam

lam aſperitudinem cicatricisvè notã inſpicio. Ab homine decipi ſuſpicor. Quod ille aduertens, paucis, inquit, diebus hunc tibi ſcrupulum demam. Inſtat enim tempus quo ſanguis fluere conſueuit. Reuerſus perendie vno ſuperpoſito digito locum fluxus contegebat: quo amoto, non ſecus emanauit ſanguis, ac ſi ex inciſa vena profluerct. Nec prius fluor ille ceſſabat, quàm ſanguinis libra emitteretur. Quo euacuato, nullus diſcernere poterat, vnde euacuatio facta eſſet. Exiſtimabam venulam foraminibus cutis ſua ceruice inhæreſcere, indeque ſtato tempore ſanguinem euacuari. Curaui itaque hominem ſola ſanguinis miſſione ex vena iecoris ſingulo quoque menſe. Curioſoque victu iniuncto, protracta cura eſt ad ſextum vſq; menſem, & tandem conualuit.

ANNOTATIO.

SIMILE exemplum & inter rara Iacobi Hollerij habetur: Nouimus, inquit, quendam, cui è regione hepatis vena per interualla dehiſcebat, quæ ſanguinem funderet. Reſtitante ſangu ne veſtigium non apparebat.

De

De vena vmbilici, & ex vulua prolapsa inteſtina.

CAPVT V.

MVLIEREM vidimus ſexagenariam, cuius inteſtina ex vena vmbilici ſubitò prolapſa ſunt, nullo præſidio conferente tertia die vitam finiſſe. Vidimus & aliam, de cuius vulua pariter diſrupta inteſtina omnia profluxerant, paucis item diebus occubuiſſe. Inſuper & tertiam nouimus, cuius inteſtina, perfracta eorũ tunica, à ſumma vmbilici cute tanquam in ſacculo dependebant in vuluam. Hæc autem miſeram quidem, ſed tamen longiorem vitam ducens, vnà cum hoc malo conſenuit.

ANNOTATIO.

PROLAPSIS extra locum ſuum inteſtinis, ſubinde grauiſsima ac moleſtiſſima ſubſequuntur ſymptomata, nec rarò ipſa mors. Hoc caſu procurandum & laborandum eſt, vt quàm citiſsimè inteſtina à fecibus liberentur: alioqui in locum ſuum nõ aut difficillimè reducenda. Optima ac tutiſſima

ſima ſunt enemata, & quidem non vehementiſsima, ſed benigna ac mitia. Ita ſæpenumerò fecibus eductis, & ab excrementis inteſtinis liberatis, facilius in ſuum locum reponi poſſunt. Per os medicamenta purgantia aſſumere non adeò tutum: excrementa etenim deorſum propellunt, & in inteſtina, quæ excidere, impellunt. Si quid per aluum deſcendit, id ſanè tenue ac liquidum, quod inter duras feces ſibi alicubi viam inuenit: duriora craſsioraque hærent. Inteſtinis autem amplius repletis, tumor maior fit, dolores augentur, & reponendorum horum minor ſpes affulget: accedunt graues moleſtiæ, & non modò bilis aut pituitæ, ſed & non rarò fecũ & alui excrementorum vomitus. Cùm enim nec deſcendere queant, nec ab inteſtinis retineri, ad ventriculum regurgitant, & vomitione reijciuntur. O dura ſic morientium conditio. Exempla, vel eorum qui enematum vſu melius habuere: vel his neglectis contemptiſque, aut ab epotis purgantibus medicamentis miſerè perierunt, poſſent adferri plurima: Sed quia ijs, qui in quotidiano artis vſu verſantur, hæc haud ſunt incognita, omninò duximus prætermittenda.

Vmbilicus prominens.

CAPVT VI.

OMMVNE omnibus, vmbilicum ad decorem prominere. Monstrosum, si promineat vltrà quàm decens sit. Ioannes Binus filium habuit octimestrem, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis similitudinem. Coles enim testiculorum tunica iunctus videbatur: à quo etiam spiritus erumpebat interdum. Hunc cum plures Medici inuisissent, & ex his alij intestinum eò erupisse iudicarent, alij omentum, alij humorem, nos carnem in loco increuisse dicebamus. Cui sententiæ cum pater inhæsisset, puerum curare cœpi. Sed quòd autoritate eorum mouebar, qui propter spiritum, quem inde erumpere interdum diximus, intestinum illud esse dicebant, resecandáne mihi esset caro illa, & idipsum ferróne an igne potius faciendum, plurimum addubitabam. Verùm certa tandem ratione subnixus, vincire carnem decerno: singulisque diebus arctius deligans,

gans, non prius desisto, quàm ea ipsa præmortua penitus exciderit, ac puer subinde integram valetudinem recuperauerit.

Ex ano euacuata vrina.

CAPVT VII.

VIS miretur si audierit quod & nos vidimus, puerum scilicet duodecimum agentem annum, cum vrinam septimo iam die non redderet, propterea quòd concretum quid ex pituita & sanguine, vrinæ ipsius canaliculos obstruxerat, eam tandem ex ano euacuasse. Præsertim si nouerit & vesicam ipsam ceruicemq; eius minimè foraminulentã aut fungosam existere, & intestinum quod penetrari debuit, solidæ ac concretæ esse naturæ, vt decet tunicas omnes quæ neruosæ sunt. Oportuit enim aut incisam vesicam intestinumque, quod citra mortem fieri nequit, aut naturam, cui impossibile nihil est, huiusce-modi aperuisse vias: vt inde vrinam redderet, puerumque seruaret. Noui-

mus enim miranda eius opera: nam & purulentum quid etiam ossi subsidens extrinsecus trudit, & hominem certis indicijs moriturum sæpius liberat. Vnde & militem vidimus, cui illatum vulnus in coxam, vesicæ ceruicem inciderit: ac subinde incuria Medici adeò conglutinatum obcalluit, vt penitus iter vrinæ obstruxerit: sed ea nihilosecius carne paulatim erosa, coxa altera extrinsecus erupit. Indeq; quoad vir ille vixit, ritè profluens reddita est. Sed Pauli Bonini filium nouimus, qui glande colis clausa natus, paulò infra eam itinere patefacto vrinam reddebat.

Mulier à spiritu malo oppressa.

CAPVT VIII.

CCIDIT his temporibus nouum & admirandum morbi genus: quod etsi viderim curauerimque, scribere tamen vix ausim. Mulier XVI agens annum ab ima ventris parte dolore exorto, conuellere manibus nitebatur. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumes-

tumeſcebat ilicò totus venter, adeò vt vterum geſtare crederes octimenſem: & voce exhauſta vbi toto cubili hinc inde reiectans ſeſe, & plantas pedum interdum ceruici connectens reſiliebat in pedes, iterum procidens ac reſiliens: iſthuc ipſum identidem factitabat quoad paulatim ad ſe reuerſa quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet, penitus ignorabat. Nos verò eiuſmodi morbi cauſas diſquirentes, arbitrati ſumus hoc malum ex vuluæ aſcenſu & vaporibus malis ſurſum elatis, & ſubinde cor ac cerebrũ impetentibus prouenire. Quare idoneis medicamentis adhibitis, cum nihil omninò profeciſſent, non parum mirati ſumus. A recta tamen via minimè deſiſtendum putauimus, donec ferocior facta ac toruis oculis circumſpiciens tandem prorupit in vomitũ, quo longiores & recuruos clauos, æneaſque acus vnà cum cera & capillis in globum mixtis euomuit: & nouiſſimè ientaculi fruſtum tantæ magnitudinis, vt deuorare integrum nullus potuiſſet. Cumque idipſum ſæpius

etiam vidente me factitasset, teneri eã arbitratus sum spiritu malo, qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare spiritualibus Medicis commendata, manifestioribus dein signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos sępè eam vaticinantem audiuimus: & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem vim morbi supergressa, humanum etiam captũ excederent.

Sanatum genu miraculo euidenti.

CAPVT IX.

ROBERTVS Saluiatus Bernardi filius, & Diui Dominici fratrum consortio iunctus, dũ in monasterio Sancti Marci Florentinæ ciuitatis vitam degeret, geniculi dexterioris abscessu grauiter affligebatur. Quare me familiari Medico accersito, malum ostendit. Intumuerat enim genu, tantumque eleuabatur, vt humani capitis magnitudinem æquaret. Notæ pituitosum & vapore plenum

num oſtendebant. Hic chirurgica manu curatus, bis iam ſanitatem fuerat conſequutus. Reuertebatur tamen id malum priore peius. Quare iudicauimus huiuſcemodi ægritudinem, vbi iam inueteraſſet, nullo modo citra vſtionem finiri poſſe. Territus ille iudicio noſtro, ac propterea medicæ artis ſpe depoſita, ad diuinum confugit auxilium. Erat eo tempore in eodem monaſterio vir ſimplex & bonus, fide & charitate pollens, Dominicus Piſcię oppido ortus, & eiuſdem religionis profeſſor: per quem Deus plurima iã ſigna fecerat. Hunc igitur Robertus ipſe conueniens, miſerabilibus primum lachrymis & precibus orat, vt ſeſe ſuis apud Deum orationibus liberet: quod cum ille pro ſola humilitate abnueret, inſtat iterum Robertus: nec prius à lachrymis & importunitate deſiſtit, quàm Dei hominem flectit atque exorat. Celebratis itaque ex more ac peractis miſſarum ſolennibus, cum ad Robertum ipſum, qui ſolus celebranti illi miniſtrauerat, conuerſus fuiſſet, geniculum detegit:

& ſigno Crucis ſuper manum impreſſo: fiat, inquit, tibi ſecundum fidem tuam. Quibus verbis omnis prorſus intra pauculos dies delituit ægritudo. Quod & nos non ſolùm vidimus, ſed & proprijs (vt aiunt) manibus attrectantes, geniculum ipſum detumefactum ac penitus ſaneſcens inuenimus. Et ne quis non omninò virtute diuina factum putet, hic iam ſeptimus eſt annus ex quo ille ſanitatem adeptus, eam ſeruauit & ſeruat ope & auxilio illius, qui ſolus omnia potens, viuit & regnat in ſecula.

ANNOTATIO.

ALEXANDER Benedictus Historię humani corporis libro primo cap. XIIII. ex vulnerato genu cornu enatum refert, quod & admiratione haud caret.

Miraculo liberatus.

CAPVT X.

IVVENIS quidam Florentinus nomine Gaſpar, dum circa præcordia ſagitta vulneratus ſpiculum educere nititur, relicto mucrone arundinem tantum euellit.

Quem

Quem cum chirurgici, omni licet ingenio, omnique præsidio nixi, auellere minimè potuerint (in intima enim costa adeò insederat, vt reuelli nullo auxilio posset, nisi costa ipsa perfracta, & vulnere ampliore facto) mortem potius quamlibet miserabilem, quàm tale genus curationis subire malebat. Quare tandem in desperationem versus, laqueo suspendere se, aut profluenti Arno, vel alto puteo præcipitem dare cogitabat: quod & fecisset, nisi assistentes amici illum diligentissimè custodissent. Inter quos erat vir quidam Marioctus nomine, fide & probitate pollens: hic hominem iugiter deprecabatur, vt desperatione reiecta, in manus potius Dei, à quo est omnis salus, tam grande malum tradere conaretur. Huius tandem precibus flexus Gaspar totus ad Deum conuertitur, non die, non nocte ab oratione cessans: donec in vaticinium prorumpens, nonnullos interim, qui ad eum visendi gratia accederent, dum adhuc procul essent, paulò post adfuturos prædiceret. Quinetiam & ignotum

quemlibet proprio quoque nomine citans, admonebat astantes omnes vti Deum timerent, & de salute sua considerent. Se enim non modò de ea, deque die & hora qua illam consequi deberet, certiorem factum esse, sed multa præter ea eodem lumine præuidisse aiebat: vt profectionem suam Romam & mortem, exilium Petri Medicis & fugam, ciuitatis nostræ Florentinę angustias & calamitates, Italię subuersionem, & alia quamplurima, quæ breuitatis causa silentio præterimus: quæque ferè omnia magna ex parte impleta iam videmus. Nam & qua prædixerat die atque hora mucro ipse ex vulnere sponte sua prosilijt: quo eiecto etiam vaticinari destitit, & Romam tandem peregrè proficiscens mortuus est.

ANNOTATIO.

REFERT & Alexander Benedictus exempla duo superiore non minus rara aut admirabilia. Vnum de Rustico, qui in dorso vulnus cum telo acceperat, cuius ferrum, quod intus hæserat, biennio pòst per aluum descendit. Hist. hum. corp. lib. III. cap. IX. al-

IX. alterum de Græco, qui teli partem ſternutatione eiecit, quæ in vulnere à tempore accepto XXV. annis latuerat. eiuſdem Hiſt. lib. IIII. cap. XXXIIII.

Mulier vulua carens vixit annis decem.

CAPVT XI.

INGENIOSVS noſtri ſeculi Medicus Vgolinus Piſanus me licet iuniorem aduocandum cenſuit: vt vnà cum illo mulierẽ quandam curaremus, quæ vuluæ pernicioſo vlcere vexabatur. Huius nos malitiam omni ſtudio & diligentia tollere, ſed fruſtrà, conati ſumus: nam corrupta interim vulua, & fruſtulis comminuta deſcendens, non prius fluere deſtitit, quàm tota putreſcens decideret: ac ſic mulierem ingenti malo liberauit, quæ licet vulua carens, ſana tamen ſuperuixit annos decem.

ANNOTATIO.

VVLVAM ſiue vterum, in quo fœtus concipitur ac geſtatur, corrumpi ac exulcerari quandoque contingit, ac deinde vicinas partes infici: veſicam quidem vt cap. XXXIIII.

XXXIIII. exemplorum nostrorum narratum est: nonnunquam verò & rectum intestinum. Atque tunc quidem excrementa alui per pudendum tandem excerni contigit. Quemadmodum mulieri cuidam accidit, quæ posteaquam diutino tempore purulenta fœtidaque, manifestissima exulcerati vteri signa, per pudenda excreuisset, postremò & alui excrementa per eundem locum demisit. Ita autem corrumpi vterum, vt nulla vicina parte infecta aut læsa, tota exciderit, non immeritò inter rarissima naturæ miracula refertur. Memini verò & mulieri cuidam vterum prolapsum, totum foras ad humani capitis magnitudinem pependisse, ac sic hanc aliquot annis miserè vixisse.

Aqua inter cutem.

CAPVT XII.

QVA inter cutem cum vehementius vrgeretur puer: tantaque intus contracta esset, vt aluum nullam in partem mouere posset, omni auxilio Medicorum destitutus, temerariam sibi libertatem vendicauit. Quare aqua quantum poterat epota, in vltimum sese mortis discri-

diſcrimen malè ſanus præcipitauit. Verum ſiue id aquæ contractæ impulſu, ſiue ope naturæ factum ſit, ſoluta eſt vmbilici vnitas: indeque tanto impetu aqua profluere cœpit, vt ſupra ventrẽ cubitos tres aſcenderet. Quo ſanè vitam finiſſet, niſi circum aſſiſtentes oppoſita manu aquam fluere non permiſiſſent. Hinc Medico accerſito, & aqua paulatim educta, ac curioſo victu, & cæteris quæ ad rem facerent iniunctis, breui tempore in priſtinam redactus eſt ſanitatem.

Ruſticus per annum nihil bibens, ab aqua inter cutem liberatur.

CAPVT XIII.

RVSTICO, quem aqua inter cutem malè habebat, opẽ noſtram expoſtulanti, ſanari illum, cum iam morbus inueteraſſet, minimè poſſe reſpondi. Inſtanti tamẽ vt aliquod ſaltem conſilium ei præberemus, ſubridens inquam, amice ſi curari deſideras, opus eſt vt non vltra bibas,

bibas, quàm vt vitam ſuſtineas. Diſceſſit: & anno peracto iterum interrogat an ipſum nouerim. Nego me hominem noſſe. At ille, tua ope curatus, inquit, ad te reuertor, ſcire cupiens an adhuc mihi liceat aliquid bibere: cum hactenus per illum nihil biberim. Admiratus interrogo quare, & cuius conſilio. Cui ille, inquit, tuo: & rem omnem ab initio narrat. Iuſſi igitur paulatim vino aſſueſcere: ſed mero potius quàm lymphato, & eo ipſo auſtero ac tenuiſſimo. Diſceſſit, & curioſa potione vſus, ad priſtinumque reuerſus ſtatum, quam mecum familiaritatem primum contraxit, eam ad huc in hanc vſque diem officioſiſſimè ſeruat & colit.

ANNOTATIO.

HIDROPIS, hoc eſt, aquoſi humoris collectionis, duæ ſunt ſpecies: Hypoſarca & Aſcites; In Tympanite ſiquidem flatus colliguntur. In Hypoſarca per naturalis caloris debilitatem & impotentiam pituitoſior, hoc eſt, crudior ac frigidior ſanguis gignitur, qui per venas in corpus diſtributus, ipſum tumidum reddit, & albido pi-

tuitæque emortuo colore pallens apparere efficit. In Aſcite verò intra peritonæum præcipuè humor colligitur, venterque diſtenditur. Hypoſarca ruſticum laboraſſe veriſimile eſt, & crudis frigidiſque humoribus, per potus abſtinentiam à natura concoctis, & in ſanguinem conuerſis, tùm & vitam eũ ſuſtinuiſſe, tùm & ſanitatem recepiſſe. Puer autem potuit Aſcite laboraſſe, non tamen ex refrigeratione, ſed ex calida nimium & ſicca Iocinoris intemperie, qua tàm grauiter quãdoque Iecur afficitur, vt probum ſanguinẽ non conficiat: velut in hydrope quæ acutos morbos ſubſequitur; teſte Galeno lib. VI. de Locis affectis capite primo. Aduerſus huiuſcemodi Hydropen, aquæ potio remedio eſſe potuit, iocinore videlicet refrigerato & humectato, ſi modò recens nata fuerit: Nam diuturnæ Hydropes incurabiles habentur, diuturnitate mali Iocinore corrupto ac vitiato. Succedit autem non raro acutis morbis Aſcites; & frequenter etiam Ictero. Contingit autem non raro in hac Aſcite, diffuſis per vniuerſum bilioſis humoribus, calorem ſubinde tantum excitari, vt quacunque corporis parte ſcalpta leuiterque cute vulnerata, mox calidus, niger, & quaſi aduſtus ſanguis effluat. Cæterum Hydropis per aquę potionem curatæ extat & exemplum lib. 2.

Epiſt.

Epist. Iohannis Langij, Epist. XII. Vxor, inquit, barbitonsoris in Nouoforo, Palatinorum in Noricis oppido, plus sibijpsi quàm marito aut Medicis morigera, cuius venter hydrope in immensum turgebat: hæc aquã de fonte scaturiente magnopere sitiebat. Progressa itaque marito inscio extra vrbem ad fontem, in quo cum aquæ scaturigine simul arena ebulliebat, de qua quantum manu caua appræhendere potuerat, ter aut quater deuorauit. Domum læta reuersa, rem omnem nobis recensuit: & intra biduum, per fluxum ventris plurimum pituitæ excreuit: apertis quoque sua sponte in ano mariscis, vnde confertim sanguis niger effluebat, ab Hydrope conualuit.

Struma ingentis magnitudinis & ponderis.

CAPVT XIIII.

MVLIEREM Oliuam nomine, struma coxæ innata multos annos miserabiliter vexabat. Ad eam enim iam magnitudinem excreuerat, vt occupante ea coxam ipsam ac crus, ambulare non posset. Quo factum vt iam quinquennio mi-

sera

ſera in lecto iaceret. Nec ex Medicis vllus inueniebatur, qui aut ferro aut alio quouis medicamento tollere tã ingens malum auderet. Quare omni ſpe deſtituta, me cum iunior adhuc eſſem, ad ſe vocans, operam noſtram depoſcit. Lachrymis vrget & precibus, vt quamlibet miſerabile, aliquot tamen ei præſidium afferam: mori ſe malle quàm in tanta miſeria & calamitate vitam ducere. Mouerunt me, fateor, infelicis mulieris lachrymæ: ac propterea rem ſanè arduam, & quam nullus qui ſaperet attentaſſet, aggreſſus, ſtrumam ipſam ea potiſſimum parte, qua coxa pendebat, vinculo deligo. Et quoniam reſecanda craſſitudo palmo plenior erat, ſingulis quibuſque diebus vinculum ipſum arctius necto, donec pars media reſecaretur. Tum candenti ferro quod supereſt ſcindo: ſanguinem ſupprimo, & mulierem ferè mortuam reſumens molli cubiculo recreo: ac curioſa dein obſeruatione, idoneiſque medicamentis ritè procedens, diuino tandem auxilio eam in priſtinam ſanitatem

reduco. Tanta autem fuit præcisæ carnis moles, vt pondus sexaginta librarum excederet.

Ex frigidißimo emplastro stomacho admoto mors subsecuta.

CAPVT XV.

OVI Medicum, qui vel incuria, vel magis, vt arbitror, inscitia, emplastrum frigidissimũ stomacho cuiusdam viri, dum illum ventriculi dolor satis mordax vrgeret, superposuit. Putabat enim hoc auxilio dolorem ipsum tolli posse. Verùm ille dolore ferè amoto, grauẽ tamen noxam percipiens, redeunti Medico exponit dolorem quidem remissum, se tamen inspirandi difficultate vexari. Quod inscius Medicus paruifaciens iterum emplastrum admouit: & ne tollatur etiam iubet. At æger, dum assistentes imperata faciunt, paucis interim horis singultu premitur: quo grauius grauiusque hominem affligtante, inhorrescunt illi membra

membra: ex quo etiam paucis interceptis diebus mors ſubſequuta eſt. quam Medici omnes ex incuſſo ſtomacho frigore proueniſſe iudicauerunt. Ignorabat enim bonus ille Medicus, nullum princeps aut principi ſubſeruiens membrum ſolis frigidis eſſe curandum.

Ex frigidißimo aquæ potu vir interimitur.

CAPVT XVI.

NTONIVS Parmenſis iuuenis admodum robuſtus, cũ ſub feruentiſſimo ſole, & magni æſtus tempeſtate pluribus diebus in itinere fuiſſet, ardentiſſima tandem febri correptus eſt: quare cum vehemens eum ſitis vrgeret, frigidiſſima aqua epota intra paucas horas mortuus eſt.

Defectio ex frigidißimi vini hauſtu.

CAPVT XVII.

LASIVS Senensis familiaris noster & condiscipulus, dum longiusculo tempore sub ardentissimo sole pilæ lusu incaluisset, nec sudore adhuc aut fatigatione remissis, in subterraneum locum, vbi vinaria erat cellula, descendisset, frigidissimi vini calicem haurit: quo epoto statim deficit: indeque vt erat ferè præmortuus ad cubile delatus, ac calidis vtcunque fomentis, sed non sine graui noxa tandem, licet ægrè, refocillatus, conualuit. Frigidissima enim potio altius cordi insederat.

ANNOTATIO.

NON modò ex frigidissimæ aquæ potu, aut frigidissimi vini haustu, periculum ijs imminet, qui vehementer supercalfacti sunt: sed & ex frigidi lactis, cui ademptum est butyrum. Nam hoc ipsum in ventriculo malè affecto, etiam facilè concrescit, ac deinde molestias excitat. Vir quidam posteaquam à febri, qua aliquot diebus laborauerat, sibi liber videretur, ac carnes vesperi cum allijs coctas edisset, postridie magnum haustum, circiter libram videlicet, lactis huiuscemodi frigidi ieiunus bibit, sperans aluũ

(vt

(vt aliàs assolet) inde laxiorem futuram. Id cum non succederet, & molestis torsionibus ac doloribus circa ventriculum torqueretur, digito gutturi imposito vomitionem excitauit: cum qua duæ lactis concreti magnæ partes excretæ sunt, pro numero haustuum quos sumpserat. Nam bis se bibisse affirmabat: At sic à doloribus circa ventriculũ liber factus, à frigidi huiuscemodi lactis potione deinceps abstinuit.

Religiosa quoque quædam cum febricitaret, & huiuscemodi lac quoque non coctũ bibisset, aliquot diebus circa ventriculum pondus ac molestum dolorem sensit, qui nõ prius cessauit, quàm difficili vomitione superueniente, & multis lactis concreti durioribus particulis vnà redditis, quibus reiectis melius habuit. Tantum malorum lac etiam cui ademptum est butyrum adferre potest, si in ventriculum incidat calidiorem, vel aliena qualitate imbutum, vel prauorum alimentorum reliquijs infectum. Corrumpitur verò & in huiuscemodi ventriculo lac purum, ac in grumos coiens, molesta symptomata non raró adfert.

Erosum capitis os.

CAPVT XVIII.

VIDAM Monachus ordinis Beati Augustini, ex his quos Canonicos regulares vocant, dum in monasterio Diui Donati, quod vrbi nostræ prominens Scopetum dicunt, vitam ageret, semel mecum conquestus est, affirmans capitis eius os paulatim indies erosum iri: quod miratus, caput detego, manu diligentius contrecto, frontem ferè totam osse denudatam inuenio: & quod maius est, nullam in cute summa, nullam in carne noxam aduerto: rei causam quæritans, iudico acutissimo humore hoc fieri, qui foraminulenta carne demissus nullam in ea vim faceret. Os verò, quod densius, ac propterea magis obsistens, eroderet, non secus ac fulgur, quod aurum, illæsis interim loculis, nonnunquam liquare solet. At Monachus ille, cum maior iam ossis ipsius pars esset erosa, & nullo proficeret auxilio, paucis annis vitam finiuit.

ANNOTATIO.

OSSA capitis erodi frequenter contingit ſubijs tumoribus, qui Luis venereæ ſymptomata habentur: quorum plerique ad Atheromatum, alij ad Meliceridũ naturam accedunt. Qui ſi diu incurati permanſerint, os quod ſubeſt corrumpitur, ac carioſum redditur. Alexander Benedictus nòn modò corrumpi, ſed & exemplum refert in oſſe abſceſſus nati. Hiſt. huma. corp. lib. primo, cap. VI. Oſſa corrumpi nouum, inquit, non eſt: ſed abſceſſus innaſci mirum eſt, vt nuper vidimus, dum mulierem quandam Gallico morbo interemptam reſecaremus, cauſam morbi perquirendo, oſſa ſub membranis ſuis integris tumentia, & ad medullam vſque ſuppurata inuenimus, ea duntaxat ratione, quoniam & ipſa nutriuntur, abſceſsibus ob id afficiuntur.

Lapis ex inteſtinis eiectus.

CAPVT XIX.

MARIOTTVS Palla Pharmacopola cum inteſtinorum dolore vexaretur, eiuſque venter nihil ferè, & id quidem ægrè atque liquatum redderet, pluribuſque hominem medicamentis aluum du-

centibus & clyſteribus curaſſent Medici, & morbus nihilominus inualeſceret, ad aliud auxilij genus conuerſi, totam ipſius aluum humidis fomentis emolliunt: nec prius ab incepto deſiſtunt, quàm ille ſic fotus lapidem inſtar columbini oui aluo proijcit. Qui quidem lapis inteſtino ſubſiſtēs, & iter magna ex parte obſtruens, licet ideò deduci non poſſet, quòd inteſtino tuniciſque eius deligatus eſſet, vel quod ipſius craſſioris inteſtini aliqua fortè inhæreſceret cellula, medicamentorum tamen præſidijs, & expultrice adiuuante virtute tandem propulſus eſt.

ANNOTATIO.

LAPIDIS ex inteſtinis reiecti meminit Galenus lib. VI. de Locis affectis: Scribunt nonnulli, (inquit) quod à forti excernendi conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides calloſos deiecerunt, ijs qui in veſica naſcuntur haud abſimiles. Id quod ego neque vidi, neque alium qui viderit vnquam audiui.

Aerea

Aerea acus perforato ſtomacho extrinſecus truditur.

CAPVT XX.

DEVORAVERAT mulier quædam æneam acum, & nulla inde noxa percepta, integrũ annum ita vt erat, ſana permanſit. Quo peracto cœpit dolor ſatis acutus mulierem ipſam circa ventriculum vrgere: qui dum eam magis magiſque indies affligeret, plures conſuluit Medicos: nihil tamen de deuorata acu, quam penitus obliuioni tradiderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde ſententiæ. Alij enim ab acutiore humore, alij à vento inter tunicas ſtomachi recluſo, cæteri verò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Cumque omni quo poterat ſtudio & diligentia curata, ſanitatem nullo modo conſequi poſſet, medicæ artis ſpe depoſita, tolerare id malum ſatius duxit, quàm perpetuis medicamentis inaniter vexari. Sicq; annis iam decem, tali vrgente dolore, miſeram vitam

trahebat, cùm ecce acus illa terebrato ventriculo, è paruo demiſſa foramine, proſilijt. Nos autem & acum vidimus, & mulierem curauimus: quæ paucis pòſt diebus, vnitate vulneris facta, in priſtinam ſanitatem reſtituta eſt.

ANNOTATIO.

HVIC ferè ſimile eſt, quod apud Alexandum Benedictum exemplum legitur de acu crinali cum vrina reddita, Hiſt. huma. corp. cap. XIII. lib. V.

Accedit & huic quod Ioannes Langius Epiſt. quadrageſima lib. 2. refert. In ginæcio, ait, Ducis Iuliacenſis virgo dum ſeſe adornaret, perterrita, ingemiſcens, acus quinque, quas in ore mordicus tenebat, deglutiuit, & per vrinam illæſa eaſdem reddidit.

Ob incuriam à lepra liberatus.

CAPVT XXI.

MEMINI Onofrium Tedaldum pro mortuo à Medicis derelictum incidiſſe in manus noſtras, nõ quidem vt curaretur (id enim factu impoſſibile videbatur) ſed vt ſatis amicornm opinioni & ægro ipſi

ipſi fieret. Lepra hominem malè habebat: & febricula inſuper vrgebat. Quam, quòd ſolitas animalis partes occupans quaſi habitum inducat, Græci ἑθικὴν vocant. Tantumque inhæſerat ſolidis membris hæc febricula, vt macie & tabe conſumpta carne, nihil niſi pellis & oſſa ſupereſſent. Quin & in neruis crurium tanta item contractio facta erat, vt calces natibus inhæreſcentes extendi nullo modo poſſent. Indulgens itaq; hominis voluntati, permitto vt omnibus omiſſis legibus ſuo arbitrio viuat. Aduentante igitur vere, cùm iam nux plurima tenuiore cortice veſtiretur, his veſci cœpit. Et cum omne aliud cibi genus faſtidiret, non vna alteraue contentus, etiam ſupra centum ſingulis diebus comedebat, pane licet modico adiecto. Quo factum vt & venter fluere cœperit, & ſtomachus nihil continere: ſicque fruſtula integra deijci, vt cõcoctio in eis nulla appareret. Hoc itaque incurioſo & licentiore victu vſus, ad æſtatem vſque proceſſit. Quo tempore Citrullos, Angurias, Peponeſque come-

comedens, nullum præterea cibi genus deuorabat: ſed & ea cruda & incocta omnia deijciebat. Peracta autem iā ferè æſtate refici cœpit, & corpus quoquo modo reſumptum ad habitum ſuum reuertitur, quoad ſicco & calido morbo humidis & frigidis præſidijs ſuperato, quem ratio & diligentia curare non poterat, incuria & temeritas ad priſtinam redigeret ſanitatem. Qua biennio feliciter vſus, incurioſo poſtmodum victu, & inutili libertate in eundem recidit morbum. Quo demum abſumptus, paucos poſt annos è vita diſceſſit.

ANNOTATIO.

FVIT quoque & admirabili fortuna ab Elephantiaſi miſer ille liberatus, cui meſſores vinum exhibuerunt, in quo vipera mortua erat. Rati etenim expedire huic mori potius, quàm in illa miſeria viuere, remedium contulerunt, à quo ſanitatem recepit. de quo Galenus lib. XI. de ſimp. med. facultatibus.

Vlcus

Vlcus menti ſanatum dentis euulſione.

CAPVT XXII.

IVVENIS quidam Angenius nomine, annis iam tribus menti vlcere vexabatur: qui licet opera complurium Medicorum vſus fuiſſet, tantum abfuit, vt non deprehendentibus illis morbi cauſam ſanitatem conſequi potuerit, vt penè omnem recuperandæ valetudinis ſpē amiſerit: dum ſcilicet ex his nonnulli, quòd altum & calloſum vlcus viderent, citra vſtionem nequaquam tolli poſſe affirmarent: Atq; item alij, quia calloſa haberet ora, Chironium vlcus crederent, & ob id curatu difficillimū arbitrarentur. Nos verò vt primum hominem vidimus, & vlcus conſpicati ſumus, nullis id malum medicamētis vinci poſſe prædiximus: niſi eo prius eruto dente, ad cuius radicem vlcus ipſum aſcenderet. Id quod res planè indicauit: nam dente ipſo euulſo, eroſam eius radicem cernimus, vnde ſcilicet malum illud fomentum ac pabu-

pabulum capiebat. Quo ſublato, non multis pòſt diebus, etiam domeſticis medicamentis, ſanatum eſt vlcus.

Attoniti fulmine.

CAPVT XXIII.

ATTONITOS fulmine patrem & filium vidimus, quorum corpus & mens ſtupore quodam tenebātur, adeò vt diſſolutione neruorum, quam Græci ἀποπληξίαν vocant, affici eos crederem. Cumque ad ſeptimum vſque diem ferè abſque cibo & potu, quin etiam muti & ſine ſenſu vitam miſeram traherent, ex vena demum, quam Medici Nigram vocant, ſanguis emittitur, aluus ducitur, corpus plurimis frictionibus diſtringitur, ac tenuiſſimis interim cibis vtcunque alitur, donec paulatim refecti, ad priſtinam ſanitatem reuerſi ſunt.

Lapis tußicula expulſus.

CAPVT XXIIII.

HENRI-

ENRICVS quidam Alemannus cum laterum doloribus triennio iam vexaretur, & ob id opera & consilio multorum interim Medicorum, sed frustrà, vsus fuisset, ad nos tandem venit oratum, vt si quo modo possem, laboranti illi opem ferrem. Interrogo igitur hominem, an initium morbi causamvè teneret, vtrum scilicet ex frigore, vel ex ictu aliquo, aut nimio cursu, vel distillatione à capite, siue etiam ex præcedente aliqua alia ægritudine hoc illi contigerit. Respondit se nullam procatarcticam scire causam, sed tantum ex occulto initio paulatim increuisse morbum illum, adeoque auctum, vt eum ad mortem duceret. Anxius igitur & tanti doloris causam minimè deprehendens: nesciebam quò me verterem. Neque enim vlla vel materiei, vel mali habitus erant indicia, cũ tussicula quædam sicca hominem vrgeret, neque item excrementa aliqua videbantur. Et medicamenta etiam, quibus curatus fuerat, intentiones ferè omnes euacuauerant. Quare auctorum

ctorum tandem ſententijs nixus, quibus docetur Medicus, cum cauſæ morbi abditæ ſunt, his præſidijs vti, quæ conferre quidem poſſint, nocere non poſſint: cœpi primum lenire pectus, mollire guttur & aſperam arteriam, donec calculo ad auellanæ magnitudinem de pectore propulſo, & ſicca illa tuſſicula, & omnis præterea dolor amotus eſt.

ANNOTATIO.

CALCVLI in pulmone nati hiſtoriam quoque narrauimus, verum non vnius, aut vna vice reiecti, ſed multo tempore moleſti, ac in aſperæ arteriæ ramulis concreti: de quo cap. XXIII. in noſtris obſeruationum Medicinalium exemplis.

Magna ſuræ oßis parte reſecata, puella conualuit.

CAPVT XXV.

HIERONYMI Corbinelli filia octauum agens annum elephantico morbo affecta eſt, ita vt & ſuræ os vitiari cœperit. Summa enim cutis maculas crebroſque tumores habebat, & rubor paulatim

in

in atrum eleuari ac cõuerti cœperat, adeò vt facilè iudicares vitium in oſſe conſurgere: præſertim quòd & ingenti dolore afficeretur, & nullum in carne puris ſignum appareret. Quare ſoluto ventre, & ſanguine cucurbitulis miſſo, detegere os decernimus: quo detecto, quicquid putrens ac carioſum inerat abſcindimus. Sicque magna oſſis parte reſecata, puella (quod multis impoſſibile videbatur) tandem ritè curata conualuit.

Sagitta carminibus euulſa.

CAPVT XXVI.

NIHIL tàm facile in corpore quàm ſagitta conditur, & eadem ſæpius altiſſimè: quod & in milite vidimus, cui telum dextra parte pectoris illatum, ſiniſtræ ſcapulæ oſſi vſque adeò inhæſit, vt & multi mucronem euellere fruſtrà conati ſint. Nam redire tam longo ſpatio minimè poterat abſque carnis & venarũ neruorumque laniatione, propterea quod vtrimque ſpicula ipſum cingerent: nec etiam contrà carne inciſa

euelli telum poterat, cum os ſcapulæ, cui inſederat, magnum amplumque obſtaret. Quare medicæ artis pręſidio deſtitutus, cum id citra mortis periculum fieri non poſſet, aduocat ariolum: qui duobus digitis plagæ ſuperpoſitis, & carminibus neſcio quibus inſuſurratis, telum ex oſſe redire iubet: quo etſi abſque ægri corporis noxa, non tamen ſine vtriuſque animæ diſpendio obtemperante, miles ille paucis pòſt diebus ritæ curatus conualuit.

ANNOTATIO.

DE ſagittæ dorſo impactæ ferro, quod per inferna deſcendit: & parte teli, quæ poſt XXV. annos ſternutatione reiecta eſt, vide inter exempla Alexandri Benedicti, de quibus & ſuprà Exemplo decimo.

Vlceratæ nares.

CAPVT XXVII.

VLCERARI nares intus conſueuerunt, eique malo vix ſuccurri poteſt, cum inueteraſcit. Mihi nubilis puella nobiliſque oſtenditur, quæ eiuſmodi morbo diu tenebatur:

batur: nec inuentus est Medicus, licet plurimi puellam curandam suscepissent, qui id malum tollere potuisset. Erant enim vlcera circa nares pluribus crustis fœda: è quibus etiam malus consurgebat odor, quod genus Græci ὀζαίνας appellant. Curam itaq;, orante patre, qui vnicè filiam diligebat, aggredior, his auxilijs fretus, quæ ad hunc morbum conducibiliora visa sunt. Primò igitur aluum duco, humores æquo, & cucurbitulis scapulis affixis, carneque ferro incisa sanguinem mitto. Tum & frictionibus diuertentibus vsus, nares calida aqua spongia expressa confoueo: deinde cerussam & argenti spumam oleo myrtino & omphacino excipiens, ad crassitudinem mellis reduco, eoque illiniri nares sæpius iubeo: quo auxilio crustis omnibus excisis, cerussa demũ, olibano, cadmia, syllique interiore parte diligenter attritis, & melle addito medicamentum conficio, quo specillum lana obuolutum intingens vlceribus admouebam: & his repletis linimentum, eo quoque medicamento

illitum, demittebam in nares. Idque bis die vel ter faciendum curabam: quoad his præſidijs & auxilijs, quod plurimos Medicos diu multumque fruſtrà fatigauerat, paucis etiam menſibus ſublato, puellam priſtinæ reddidimus ſanitati.

Naturalia clauſa inciſione curantur.

CAPVT XXVIII.

NATVRALIA feminarum interdum claudi certum eſt. Id autem aut protinus in vtero matris fit, aut vlceratione illarum partium: dum ſcilicet ex incuria Medici ſaneſcendo oris inter ſeſe conglutinatis iunguntur.

Incidit in manus noſtras puella quædam iam matura viro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipſa clauderentur. Quæ cum ego huiuſcemodi malum curaturus inſpicio, video mẽbranulam quandam, quæ ipſius vuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter ſeſe tranſuerſis eam incido: ſtatimq;

timque tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, vt grande lumen, quod tunc minister admouerat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur: qui & dolores singulis mensibus excitarent. Incisa itàque membranula ipsa, quicquid ex ea intus superfuit, hamo apprehendo amputoque. Tum reliquum curæ ex aliorum vlcerum more prosequutus, haud multis pòst diebus puellam ipsam sanam, ac coniugio aptam relinquo.

ANNOTATIO.

AMATVS Lusitanus curatione xxiij. Centuriæ primæ exemplum refert cuiusdam, cui glans penis non erat à natiuitate perforata: circa verò testes foramen, per quod vrinam reddebat. Iam & ano clauso natos quosdam Beniuenius refert. Ita quandoque vitia quædam hominibus conascuntur, quæ arte subinde corrigi queunt: quandoque nequeunt.

Emortuus fœtus vnco extrahitur.

CAPVT XXIX.

MATVRO partu intus emortuo periclitabatur vxor pistoris mei, quare euocatum me rogat, vt deficienti illi quoquo modo opem ferã. Ego verò reputans huiusmodi curationem inter difficillimas annumerari, & summam prudentiam ac moderationem desiderare (præsertim & quòd fœtus transuersus iaceret, vt ne manu quidem intra vuluam iniecta, dirigi in caput aut pedes posset, & quòd imus venter iam frigesceret) de salute eius dubitare cœpi. Verùm hortante me coniuge ac cæteris assistentibus, vt nullum intentatum relinquerem auxilium, vncum vertebris dorsi infantis inijciens, paulatim extrahere nitor. Sed obstabat oris vuluæ compressio, & ceruix toto corpore replicata augebat extractionis difficultatem. Quare calido oleo naturalia foueo, quo paulatim hiante vulua fœtum educo. Mulieremque ferè mortuam molli cubili recreo, & opportunis demum præsidijs curatam pristinæ sanitati restituo.

ANNO-

ANNOTATIO.

MORTVI in vtero fœtus, ac aliquot annis geſtati, deinde per inciſionem exempti, hiſtoria extat Mathiæ Cornacis quæ, cum duabus alijs haud diſsimilibus, ſub finem aſſcripta eſt.

Natus ano clauſo.

CAPVT XXX.

VIDIMVS duos pueros ab vtero matris natos naturalibus clauſis: horum alteri caro quędam in ano altius increuerat, adeò vt inteſtini exitus percipi nullo modo poſſet: quo factum vt paucis diebus vitam finierit. Alteri verò membrana quædam ipſius tantùm ani ori opponebatur: ſed ea acutiore ſcalpro præciſa, ſtatim ſanatus eſt puer.

Naturalia eroſa & clauſa.

CAPVT XXXI.

MVLIEREM etiam vidimus, cui morbus, quem vulgò Gallicum apppellant, totam vuluam eroſerat, & incuria Medici quicquid eroſum fuerat, oris inuicem iun-

ctis obcalluit. Indeque sola vrina, & ea ex paruo quidem foramine reddebatur. Huic nos (propterea quod callus ipse altior esset, quàm vt citra mortis discrimen incidi posse existimaremus) consuluimus, vt incurata potius viuere, quàm tanto se periculo exponere vellet.

Intestino tenuiore clauso vita finitur.

CAPVT XXXII.

STOMACHO longa & plura vitia cùm ex alijs membris, tùm humoribus sibi innatis accidere consueuerunt. Vnde & nos virum nouimus quinquagenarium, qui ex præterita ægritudine, quam χόλεραν Græci vocant, in qua simul & deiectio & vomitus accidunt, intestinaque torquentur, & bilis atra supra infraque erumpit, in perpetuum, &, vt experientia docuit, penitus insanabilem inciderat vomitum: vnde & stomachus paucis admodum horis cibũ continebat, & aluus præterea nihil omninò reddebat, siue leuibus, siue acribus

acribus medicamentis vrgeretur. Aſſumebat enim cibos leuiores, & ad concoquendum faciles: quos vbi aliquot horas continuerat, quicquid ex his ſupererat euomebat. Alebatur autem parte tenuiore, quam venæ a ventriculo attrahebant: ſicque miſeram quidem, ſed tamen longiuſculam vitã duxit. Huius verò nos morbi cauſam indagantes, putauimus eam inteſtino tenuiore figi: eoque adeò obcalluiſſe, vt cum incoctus cibus ad iecur totus penetrare non poſſet, retrocederet, & vomitu tandem expelleretur: id quod mortuo eo, experimento comprobare volentes, corpus incidere tentauimus. Sed neſcio qua ſuperſtitione negantibus cognatis, voti compotes fieri nequiuimus.

Ex abſceſſu Meſenterij mortuus.

CAPVT XXXIII.

IVLIANVS quidam iuuenis alioquin optimus, alui torminibus vexabatur: inque dies

magis magiſque dolor vim capiebat: tantumq; aberat vt huiuſcemodi doloris abditæ cauſæ comprehendi poſſent, vt nunquam vllis præſidijs tolli, aut ſaltem leuari hoc malum potuerit. Omnia enim viſcera ſana videbantur, iecur, lien, & inteſtina omnia nullam doloris notam oſtendebant. Sed ille, nihilominus magis magiſque indies, quàm vt tolerari poſſet, vrgente dolore ipſo, tandem è vita diſceſſit. Quare mortui corpore inciſo, vt ſcilicet tanti mali cauſas dignoſceremus, & ſanis omnibus, vt putabamus, inuentis viſceribus, iubeo inteſtina amoueri. Quæ dum gladio diſcindit miniſter, in abſceſſum magnum incurrit. Quo præciſo, materia multa nigrior fœtenſque profluxit, encauſto ſutorio ſimilis. Ex quo manifeſtam eius mortis cauſam deprehendimus. Atra enim bilis eò confluens huiuſmodi abſceſſum paulatim effecerat.

ANNOTATIO.

IN meſenterio quandoque inflammatio, ac deinde abſceſſus gignitur, de quo Ioannes Fernellius doctè ac eleganter ſcribit, Lib. de

de partium morbis VI. cap VII. & quidem his verbis: Vera quoque inflammatio in mesenterium incidit, quum ab exesis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præter naturam collectus putrescit, tandemque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solumque grauitatis sensum habet, nisi fortè vehementius prematur. Febris admodum leuis & lenta, sine siti, sine grauibus symptomatis, nec omninò ægrum prosternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principiò sanies quædam rubra, facto deinde abscessu, pus album defluit ab aluo, & vtrunque modò permistum alui fécibus, modò seorsum & syncerum, vt quum inflammatio in postrema intestina deuergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti aut coli intestini capacitatem influit, syncerumque magna interdum copia redditur nullo sensu doloris: quod aliquando celebres Medicos magna admiratione & controuersia torsit. Sed non aliunde id quam ab affecto mesenterio dimanare facilè nosci poterat. Neque enim ab inflammatis intestinis, neque à ventriculo potest sine vehementi dolore prodire. Ex iecoris verò aut ex lienis inflammatione, febris vehementior affligit, omniaque symptomata fiunt grauissima: neque tàm syncera

sani-

sanies seorsum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illàc, sed per vrinas repurgantur. Itaque vnum mesenterium reliquum est in abdominis capacitate, quod sub illis notis inflammatione tentetur. Hactenus Fernellius.

Nouimus & nos quandam, cui inflammatio in Mesenterio nata fuit, & initio malè habuit, sed posteaquam inflammatio suppurata, & in abscessum conuersa, melius habẽs, sana sibi visa est. Interim singulis diebus per anum bis terúe purulenta admodum fœtida, syncera, nullisque excrementis permixta redduntur. Et quidem nunc quartus agitur annus à quo sic sese habet.

Monialis intestinorum dolore mortua.

CAPVT XXXIIII.

IN cœnobio Diui Donati quod in agro Pulverosæ est, religiosa mulier & eius cœnobij professa fuit: quæ intestinorum doloribus multis iam mensibus vrgebatur: & aluus nil nisi ægrè & durum, idque tantum decimo quoque die reddebat. Cumque nullis conferentibus auxilijs diu multumque hoc malo vexata, tandem

tandem naturæ concesserit, mortuæ corpus incidendum curauimus, & inuenta sunt intestina altiore collo cõstricta: adeoque iter angustum relinquebatur, vt deiectiones ægrè transmitti possent. Hoc tamẽ nos malum, propterea quod aluum prementi nescio quid durum renitebatur, etiam ea viuente præsenseramus.

Tuberculum supra cordis arteriam.

CAPVT XXXV.

MVLIER Clara nomine & genere, cordis dolore interdum vexabatur, quem Medici à malo ipsius cordis habitu fieri arbitrabãtur. Sed cum pluribus iam annis connubio iuncta non conciperet, & sterilitatis causam quæreret, ac tollere conaretur multis præsidijs, ita demum dolor ille cordis increbescere occepit, vt perpetuus fieret. Ex quo sæpius etiam mulier ipsa deficiens, recreari vix poterat, donec eo iam magis magisque

gisque inualescente è medio sublata est. Cæterum mortuæ corpore inciso, & frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo supra arteriam, quod mespilij formam haberet, & vulua à medio infrà versus imam eius partẽ iunctis oris obcalluisse reperta est. Quare vt tuberculum illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognouimus.

ANNOTATIO.

CALLVM quoque cuidam in arteria magna, loco cordi proximo, natum obseruauimus: multis hic annis cordis palpitationi obnoxius crebrò fuerat: sex verò ante mortem mensibus in sinistro carpo pulsum tàm exiguum habuit, vt nullus frequenter apparuerit, ac sæpè sentiri non potuerit. Fuit quoque, palpitante corde, difficilè admodum huic potum admittere, sic vt vix vnciam simul bibere potuerit: in pectoris huius spatio sublutei coloris humor collectus quoque fuerat.

Stomachum obcalluisse.

CAPVT XXXVI.

ANTO-

NTONIVS Brunus affinis meus, cum emanducatum cibum breuiore, quàm par erat, temporis ſpatio contineret, & ita vt erat incoctum reijceret, omnibus medicamentis, quæ ſtomachi vitijs adhiberi poſſunt, diligentiſſimè fotus eſt. Verùm cùm ea nihil omninò proficerent, & corpori ob inopiam alimenti iam abſumpto vix pellis & oſſa ſupereſſent, gradatim tandem ad mortem deductus eſt. Quare defuncti cadauere publicæ vtilitatis gratia inciſo, inuentum eſt hominis ventriculum ita iunctis oris ad imam eius partem obcalluiſſe, vt cùm nihil inde ad inferiora tranſmittere potuerit, neceſſariò mors ſubſecuta eſt.

Callus in venis meſaraicis.

CAPVT XXXVII.

ETRVS Aldimarius filium habuit, qui cum octauum iam ageret annum, in corruptum incidit appetitum, quo calculos ruderaque comedens in lentam tandem febriculam deuenit. Indeque procedente

dente tempore & ventriculus non cõtinere & venter fluere cœpit. Adeoq; duobus his malis vexatus eſt puer, vt paucis etiam diebus è vita deceſſerit. Huius nos cùm annuente patre emortuum corpus incidiſſemus, repertus callus inter venas, quas Meſaraicas appellant, à quo cùm venę ipſæ adeò obſtruerentur omnes, vt ferri inde ſanguis vltrà non poſſet, neceſſe fuit puerum è vita migrare.

Angina inciſa.

CAPVT XXXVIII.

ANGINA laborabat Nicolaus Rota, ſed nullus tamen rubor, aut tumor, vel intus in gula, vel extrà videbatur. Et ipſe nihilominus vix ſpiritum trahens, quicquid præterea edendum ſumeret, per os ſtatim & nares reijciebat. Quare cũ areſcente corpore, pallente iam facie, ac vertentibus oculis, ſpes omnis ſublata eſſet, & Medici, quibus cura demandata fuerat, ægrum amplius non audirent: me licet iuniorem conuocant,

cant, ægrum oſtendunt, & quæcunq; acta fuerant exponunt. At ego cum & ægrum ipſum ad mortem tendere, & Medicos quæcunque opportuna fuerant præſidia adhibuiſſe intelligerem, cœpi ipſe mecum cogitare, ſatiúsne eſſet ægrum ipſum Deo & naturæ, vt cæteri Medici, incuratum dimittere, an aliquod licet inſolitum, vtile tamẽ auxilium experiri. Verùm adhortantibus his qui ægro aſſiſtebant, conſiliũ capio, & locum altioribus plagis ſub ipſis maxillis, ac etiam ſupra collum incido, ex quo cum ſanies multa prorumperet, adeò morbus leuatus eſt, vt faucibus ipſis ſpiritum ſimul & cibum capientibus, facilis dein ad bonam valetudinem ægro ipſi daretur regreſſio.

ANNOTATIO.

DE latente Angina in noſtrarum obſeruationum cap. XVIII. latius ſcripſimus, quæ hùc referri poſſunt.

Soluta vmbilici vnitas.

CAPVT XXIX.

IRVM nouimus, quem dolor in pleniore inteſtino exortus adeò cruciaret, vt nullo in-

terim ſpiritu erumpente medium hominem diſiectum iri putares: cumq; fruſtrà multa auxilia adhiberentur, & non ſolùm clyſteria vt in aluum demittebantur, eadem prorſus eijcerentur, ſed & medicamenta quoque tam nihil ex ipſa aluo deponerent, vt iter hinc inde clauſum crederes. Tandem cucurbitula vmbilico affixa (ſolet enim huiuſmodi malum tali præſidio nonnunquam minui ac leuari) ſoluta eſt vmbilici ipſius vnitas: indeque ſpiritus craſſior erumpẽs, & cucurbitulã ipſam diſiecit, & hominẽ omni amoto dolore priſtinæ ſanitati reſtituit.

ANNOTATIO.

SOLVITVR & vmbilici vnitas Aſciticis, quando ventre nequeunt amplius diſtendi, humor per vmbilicum ſibi viam quærit, ac eò erumpere conatur. quod malũ Hydromphalon vocari cap. XXVI. noſtrorum exemplorum ſcripſimus. Grauidis in partu laborantibus vmbilici vnitas quandoque etiam ſoluitur. Erumpens tunc frequẽter omentum tumorem in vmbilico magnũ excitat, qui niſi faſcijs cõſtringatur, ſubinde adeò creſcit, vt moleſtias multas ſecũ ferat.

Eleua-

Eleuatio stomachi.

CAPVT XL.

ANNVM XVI. agenti Petri Guicciardini filio, ita ceruix ventriculi sine vllo doloris sensu eleuabatur, vt magnitudinem pomi cydonei æquaret: nec manifesta causa ostendebatur, cum omni nocumento careret. Quare rem admodum diligẽter vestigare cœpi, admiratus quęnam abditæ huius mali causæ esse possent. Sed cum nullam prorsus præter ventum inuenirem, à quo, ventriculi capite paulatim eleuato, ita eiuscemodi fieret tumor, vt & ossa etiam talem situm adepta, nec vltrà ad pristinum statum reuersa, figuram iam illis impressam tanquam naturalem custodirent: ferrea demum lamina, quæ ex cingulo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimi iubeo, quo paulatim ad sedem suã retrocedere cogeretur: quod factum est. Nam haud multò pòst hoc vno tantum præsidio ita repressus est tumor ille, vt ad pristinam ac natura-

lem formam ipſius ventriculi ceruix penitus reuerſa ſit.

ANNOTATIO.

IN Iliaco dolore cùm excrementa per os redduntur, ventriculus quoque in tumorẽ quandoque attollitur, partim quidem ex flatibus, ſed magna ex parte ab excrementis eò perlatis. Quandocunque autem tale aliquid contingit, non modò ſpes vitæ ſupereſt, ſed mors ferè imminet.

Menſes vomitione proiecti.

CAPVT XLI.

VRGEBATVR mulier acerbiſſimo capitis dolore propterea quòd menſtrua non prouenirent: verùm his demum vomitione propulſis, ilicò ſublatus eſt dolor. Sed cùm id iterum iterumque ac ſæpius factitaſſet, abhorrens tandem mulier ab huiuſcemodi vitio, auxilium noſtrum expoſcit: qui ſola ſanguinis miſſione ex venula quæ ſub talo eſt, & menſtrua ipſa ex naturali loco ritè profluere coëgimus, & quod ſequens eſt, mulierem ipſam priſtinæ ſanitati reſtituimus.

ANNOTATIO.

TAMETSI plerique existiment naturam non moliri mensium purgationem per vomitum, istud tamen exemplum, tùm & nostrum cap. XXVI. suppressis mensibus superfluentem sanguinem vomitione quandoque euacuari ostendit. Affirmat idē Ioannes Langius epist. XL. primi libri. Videtur & hoc testari Hippocrates Aph. XXXIIII. lib. V. vt in scholijs capitis XXVI. quoque scripsimus.

Cordis pars patefacta.

CAPVT XLII.

INCISO abscessu, qui supra septimam vertebram innatū longo temporis interuallo sinum fecerat, intimamque membranam sua sanie prorsus eroserat, minima ipsius cordis pars oculis cernentium patefacta est. Verùm cum hominem summa & diligentia & solicitudine curaremus, in pristinam redactus est sanitatem.

Pure per vrinam deducto sanatus est pleuriticus.

CAPVT XLIII.

ORITVR sæpè in lateribus morbus, qui πλευρητικὸς à Græcis nominatur: huic tussis & febris accedit, & excreatur cum pituita sanguis, graue profectò ac intollerabile malum. Hoc cùm affligeretur Antonius quidam, & morbus iam ad maturitatem peruenisset, euacuato per vrinam pure, quòd rarò contingere solet, penitus sanatus est æger.

ANNOTATIO.

PVS in thoracis spatio aut in pulmone contentum, per vesicam quandoque expurgari non modò à recentioribus obseruatum, sed & à Galeno quoque visum: vt lib. VI. de affectorum locornm notitia testatur; vbi viam ostendit per quas pus ad renes deferri queat. Recipi siquidem pus à læui arteria pulmonis, ait: deinde per sinistrum cordis sinum delatum, in magnam incidere arteriam, per quam ad renes, & illinc ad vesicam descendere. Nam vt à concaua vena, ita quoque à magna arteria ramos ad renes demitti.

Noui-

Nouimus verò & nos rusticum tantum in pectore puris habentem, vt capite cum pectore deorsum reclinato ex ore illi efflueret, qui purulenta reddita vrina sanitatem mox consequutus fuit.

Ex tabe sanata sola sanguinis mißione.

CAPVT XLIIII.

NNO integro remorantibus menstruis mulier ad summam deducta est maciem: & venæ eius ob nimiam plenitudinem nigrioris factę, admodum extendebantur. Cumque nullum cibi genus desideraret, consequens fuit, vt totum tabesceret corpus. Quare præsentaneum auxilium iudicauimus sanguinem mittere: qui cum primo die nigrior effluxisset, iubeo & altero idipsum fieri. Quo longè clariore emanante, factum est, vt profluentibus dein mensibus, mulier quę per annum macie & tabe afficiebatur, idoneis tandem medicamẽtis resumpta ad pristinam facilè redierit valetudinem.

ANNOTATIO.

NON rarò accidit virginibus viro maturis, vt ſuppreſsis aliquanto tempore menſium purgationibus, reſpiratio reddatur difficilior: cor ex leui occaſione palpitet: ventriculus cibum auerſetur: & facies corpuſque albido colore palleat. Nam quod Galenus lib. contra Eraſiſtratios Romæ agentes de muliercula ſcribit, cui purgatio menſtrua quatuor fuerit menſibus ſuppreſſa, quæ faciem habebat rubicundam, inter rariſsimè contingentia numerari poteſt: frequentiſsimè etenim pallentes ſunt. Hoc autem modo ſeſe habentibus virginibus corpora earum non nutriri, ac contabeſcere, vt à ratione haud alienum, ſic ex hac occaſione extenuatas ſanguinis miſsione reſtitui rationi conſentaneum. Sanguinis enim detractionem menſtrua ſuccedit purgatio: hanc verò ſanitas ſequitur.

Fluxus ſola oratione ſolutus.

CAPVT XLV.

ACCIDIT interdum ventrem fluere: & ſi diu negligas, difficilior plerunque fit eius curatio, quin & nonnunquam impoſſibilis. Quod & nos nuper experti ſumus. Iohanni-

hannina Bencia affinis mea, mulier quidem & animo & genere nobilis, cùm diu ventrem fluere permisisset, eò tandem deuenit, vt nullis medicamentis, nullis auxilijs, nullis etiam balneis eiusmodi fluxus sisti potuerit: augente igitur hoc malum iugi & inuincibili humore, qui ex eius infirmo alioquin & imbecillo capite in ventriculum destillabat. Et licet interdũ conualescere videretur, haud multò tamen pòst reuertebatur id malum, & quidem priore deterius. Quare omni spe medicæ artis deposita, fratrem Dominicum Piscienſem ordinis Prædicatorum, de quo etiam superius mentionem fecimus, adit: morbum quo tenetur exponit: se omni humano auxilio destitutam affirmat: lachrymis & precibus orat, vt laboranti sibi sua & fide & oratione opem ferat. Quod cum ille se facturum pro viribus annuisset, admota manu mulieris caput comprimit. Tum fusa oratione, ac signo Crucis ibidem impresso, abire iubet. Reuersa domum, cum eo ipso atque etiam altero die venter nihil

ex consuetudine præterquàm sanum redderet, me conuenit, rem ordine narrat, seq; penitus liberam affirmat. Quod etsi Deo, cui possibilia sunt omnia, factu facillimum scirem: verebar tamen ne quod habebat inuotis mulier, id iam se adeptam persuaderet: cũ nihilominus morbus ipse paulò pòst vel etiã deterior reuersurus esset. Sed cum ita tertius peragatur annus, ex quo fluxus ipse suppressus est, nec vlla interim apparuerit, vel etiam appareat regressionis nota, ingenuè & fatemur & prædicamus, hoc solo nutu Dei per fidem & orationem sanctissimi illius viri factum fuisse, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula.

Gelatus in comitialem incidit morbum.

CAPVT XLVI.

HIERONYMVS Bencius, cùm è Diui Laurentij æde, vbi declamãtis ad populum concionem audierat, domum sese recepisset:

pisset: & reserato ostio ad cubiculum vsque, in quo vxor ex partu languens iacebat, ascendisset: immotus ibidem & inconniuis oculis stetit. Quem cum vxor diutius intuita rogasset tandem quid ageret: & ille nihilosecius expergisceretur, accersitis famulis in eodem quo illa iacebat cubili, coniugem locari iubet. Qui vbi tandem sensum recepit, nihil eorum quæ ipse interim egerat, recordabatur. Quare conuocatis Medicis, quibus & ipse interfui, plurimo sermone quæsitum est, an ille toto eo tempore obdormierit, vt accidit multis: qui ea persæpè dormientes faciunt, quæ munia solum videntur esse vigilantium: an alio quopiam morbo laborauerit. Ac tandem conuenimus illum eo tempore non dormisse, sed rigidum potius, vel attonitum, vel gelatum fuisse. Quam quidem sententiam etiam subsequens malum manifestissimè comprobauit, cùm paulò pòst in comitialem inciderit morbum: quo nullis prorsus cōferentibus auxilijs multos iam annos miserabiliter cadit.

ANNOTATIO.

CATOCHVS affectus erat, quo Hieronymus Bencius initio detentus fuit. Cùm autem huius frigidus ac craſſus pituitoſus humor cauſa fuerit, facilè in comitialem morbum tranſitum fecit. Catocho laborauit & matrona illa, de qua noſtrorum exemplorum Cap. V. ex quo in Lethargum incidit. Non rarum autem, morbum vnum in alium permutari.

Amiſſa atque iterum recuperata memoria.

CAPVT XLVII.

EX præterito morbo conualeſcens Antonius quidam Senenſis, quæcunque memoria fixus tenuerat, ita prorſus oblitus eſt, vt ne rerum quidem nomina reminiſceretur. Dumque Florentiæ eſſet, Senis ſe eſſe putabat: ſed ne amicos quidem ab inimicis diſcernebat: quos etiam immutatis nominibus vocitabat. Quare eo velut prorſus amenti, atque deliro naturæ dimiſſo, cùm vigeſimo iam die hoc malo angeretur, cœpit venter fluere, variaque & diuerſa ſtrigmenta,

menta, ſanguinem, bilem viridem, muccoſaſque deiectiones deponere. Quo factum, vt mens ſimul & memoria redirent, licet nihil eorum, quæ ipſe interim geſſerat, recordaretur.

Ex diſtentione neruorum mors ſubſequuta.

CAPVT XLVIII.

MITTERE ſanguinem vt expeditiſſimum perito eſt, ſic ignaro periculoſiſſimū. Iuuenem vidimus, cui cùm ex brachio ſanguis mitteretur, & neruum ſcalpellum attigiſſet, ſtatim ſequuta eſt neruorum diſtenſio: quæ hominem ita crudeliter afflictauit, vt paucis etiam diebus laboranti illi vitam eripuerit.

ANNOTATIO.

NERVORVM puncturam grauiſſimi dolores ac moleſtæ non rarò ſuccedunt euulſiones, quas ſi ſuperflua aliqua euacuatio comitetur, admodum periculoſum. Nam, vt Hipp. Aph. III. lib. V. Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus aut conuulſio ſuperueniens malum: Item & præcedente

dente Aphorismo: Conuulsio ex vulnere lethalis est.

Ex incisa arteria ferè mortuus.
CAPVT XLIX.

ORTA, vt assolet, inter commensales lite, cùm quidam è conuiuis arreptum calicem in Alfonsi Hispani familiaris nostri faciem proiecisset, & incisa arteria ac cute dilacerata sanguis copiosior erumperet, multa quidem, ac frustrà, adhibita sunt medicamenta: cùm ea sit arteriæ ipsius conditio, vt incisa coire aut sanescere citra vstionem non possit. Quare cum sanguis ipse eò semper vehementius flueret, quò plura experirentur auxilia, & homo iam venis exhaustis prorsus deficeret, ad me tandē mittunt, rogantes, vt si fieri possit, amicum à morte præripiam. Venio igitur ad eum, vulnus inspicio, virtutem probo, nullum superesse præsidium iudico, præter vstionem solam. Quare ea qua potui diligentia incisam arteriam candenti ferro inuro, & statim suppressus est sanguis: quo inhibito

hibito, reliquum curæ facilem ſatis & expeditum habuit ad ſanitatem regreſſum.

ANNOTATIO.

ARTERIA vulnerata magnam diligentiam adhibendam eſſe vt ſanguis ſiſtatur, & vulnus coaleſcat, oſtendit Galenus Medendi methodi lib. V. cap. IIII. Conſequitur autem non rarò arteriæ vulnus, quod Græci Ανευρισμα appellant, vt cap. LI. noſtrorum exemplorum videre eſt.

Mulier ex copioſa ſanguinis miſsione emortua.

QVIDAM noſtri ſeculi Medicus, Philoſophię magis quàm medicæ artis peritus, cum vxorem Iacobi Pactij equitis Florentini curaret, quæ duabus tertianis vexabatur, mittere ſanguinem vtiliſſimum iudicauit: quod & ego, cui ſimul cum illo cura demandata erat, penitus non improbabam: cum bilis ſanguini mixta videretur. Sed & multa tamen pituita exuberabat. Igitur venam incidendam quidem cenſui: ſed tentandi

gratia,

gratia, vt ſcilicet colorem ſanguinis habitumque diſcerneremus. Qui ſi craſſus & niger eſſet, tanquam vitioſus largius effunderetur: ſin contrà ruber & pellucens, tanquam integer ſeruaretur. Inciſa igitur vena ſanguis effluxit rubicundior. Quare dimiſſo iã caliculo, ſupprimendum cenſui: ille contrà deducendum. Verùm cùm eſſet ipſe ætate prouectior, eius magis ſententiæ inhærentibus coniuge & propinquis, ad duas ſanè libras ſanguinis miſerunt æquè lucidi ac rubri. Quare cura omni ſeniori illi relicta, protinus diſcedo, palàm affirmans atque conteſtans iugulatam eſſe mulierem: quod & paulò pòſt rei euentus facilè comprobauit, cùm paucis admodum diebus mulier ipſa, defectis iam viribus, ac voce penitus exhauſta, in ſomnum inciderit grauiorem, ex quo tandem mors ſubſequuta eſt, ob nimiam ſcilicet humorum cruditatẽ, quæ ex ingenti ſanguinis profuſione contingere ſolet. Quare debet ſemper Medicus, ſi diligens ſit, in omni ſanguinis miſſione conſiderare, vtrum

craſſus

crassus & niger, an contrà ruber & pellucidus sit. Quòd si niger & crassus, vt vitiosum effundi: sin contrà ruber & pellucidus, vt integrum supprimi iubere. Tantum enim abest, vt eiusmodi sanguinis, rubri scilicet atque pellucidi, missio prosit, vt etiam plurimum semper obsit. Sed excidit homini documentum filij Seni: quo in missione sanguinis cùm bilis accensionem, tùm & pituitæ cruditatem plurimum cauendam censuit.

Epoto veratro iugulatus.

CAPVT LI.

LABORANTI cuidam Zenobio nomine quartana, imperitus quidam Medicus veratrum, quod inter cætera medicamenta periculosissimum est, temerè propinauit. Ex quo statim subsequuta est cùm crebra ac vehemens alui deiectio, tùm spiritus tam grauis ac difficilis attractio, vt cùm me filij ad hominem iam in mortis articulo positum aduocassent, & nullis potuisset præsidijs tanto malo succurri, intra sex tan-

tùm horarum ſpatium mors eum violenta è medio ſubtraxerit. Cauendum igitur eſt, ne huiuſcemodi medicamenta, quæ veneni naturam habēt, & ſtomachum cæteraque membra plurimum lędunt, abſque eo exhibeamus, quod nocumentum auferre poſſit: cùm & aluum per ſe ſæpius ducant, & hominem non ſolùm infirment, ſed plerunque etiam morti tradant.

Vomitum ex albo veratro mors ſubſequuta.

CAPVT LII.

VOMITVS vt interdum ſanis vtilis, ſic aduerſa valetudine laborantibus nonnunquam neceſſarius. Verùm multum intereſt quo modo & quare fiat. Hoc autem officium diligentis Medici eſſe debet. Nam cùm quidam medicæ artis imperitus albo veratro vomitum ciere ſolitus, omne genus morbi tali præſidio ſe curaturum polliceretur, accidit fortè vt in manus eius inciderit quidā, qui duobus iam annis ventriculi vitio labo-

laboraret, nec vllis vnquam medicamentis ſanari potuerit: vtpote quod cùm ſuapte natura difficile ſit, difficillimum etiam redditur in corpore infirmo atque imbecillo, præſertim vbi licentiore quadam libertate vtatur æger. Album igitur & huic veratrum ex more exhibente illo, plurimum bilis ac pituitæ, tùm nigram bilem, poſtremò ſanguinem eiecit: quibus ita deductis, imbecillitas primò & quidē magna, tùm ſudor frigidus toto capite ac thorace emanans, nouiſſimè & mors ſubſequuta eſt. Non igitur ignorare diligens Medicus debet huiuſcemodi medicamentum non ſemper ægris prodeſſe, ſanis verò ſemper obeſſe. Nam vbi robuſtum corpus nactus fueris, & ventriculus ſit potens, morbuſque longior ac difficilis, vt Comitialis & Inſania, aut pares his, tunc album veratrū ritè ac citra Medici culpam exhibi poteſt.

ANNOTATIO.

QVAM periculoſus ſit temerarius veratri vſus, oſtendit Hippocrates Aphoriſ. 1. lib. 5. Conuulſio, inquit, ex helleboro

lethalis eſt: & Aph. XVI. lib. IIII. Carnes ſanas habentibus helleborus periculoſus: facit enim euulſionem.

Repreſſo ſudore ſanatus.

CAPVT LIII.

CVM haud poſtremæ notæ Medicus nobilem quendam ciuem curaret, & febribus malè hominem habentibus, vniuerſum corpus in ſudorem reſolueretur, vireſque omnes ita deficerent, vt cognati plurimum de ſalute eius addubitarēt, me aduocant, ægrum oſtendunt, curā enarrant. Inſpiciens itaque hominem, oculos admodum graues ac pallorem faciei intueor: quin & intima eius prę-cordia calore vehementi affici aduerto. Quare ſudorem inæqualem, qui finiri non poterat, ſtatim amotis veſtibus, quibus ille de præcepto Medici tegebatur, vt incongruum & inutilē ſupprimere nitimur: præſertim quòd eo vires ægri penitus conuelli videbātur: tùm corpus euentari, ægrumque etiam frigidioribus potionibus vti iubeo: donec ſudor, quem Medicus ille omni

omni ſtudio ciebat, prorſus ſupprimeretur. Quod vbi factum eſt, immutari ſtatim videas ægri faciem, vires redire, calorem reprimi, febrem remitti, ac non multò pòſt hominem ad priſtinam ſanitatem reuerti.

Peſtilenti febre arreptus.

CAPVT LIIII.

PHILIPPVS Stroza & nobilitate generis, & opum affluẽtia inſignis, lenta quadam febricula laborabat: & ex Medicis, qui ægrum viderant, alij quotidianam, ſed leuem, alij ob algorem contractam febrem putabant: nec defuit qui crederet à capite diſtillaſſe materiam, quę putreſcentem febriculam gigneret. At nos cum eam ipſam diligentiori examine perpenderemus, peſtilentem iudicauimus. Quam ſententiam deridentes Medici, cùm leuatam iam febrem exiſtimarent (latebat enim anguis in herba) familiari tantum Medico curam dimittunt. At æger, qui iam conualuiſſe videbatur, aduentante die ſeptimo, in neruorum ſubitò re-

ſolutionem & febrem incidit ardeſcentem: qua exhauſta voce, & corporis viribus conuulſis, paucis etiam diebus mors ſubſequuta eſt. Magna igitur eſſe debet Medicorum circumſpectio in cognoſcendis curandiſque morbis: ne inſcitia (vt ſæpè fit) atque indiligentia eorum ægri ipſi, qui ſeſe illis penitus tradunt atque committunt, periclitentur.

Claudus ex loco eminentiori cadens liberum recipit greſſum.

CAPVT LV.

NICOLAVS architectus cùm de eminenti turri pręceps ruiſſet, tantum abfuit, vt ex tam ingenti caſu incommodum aliquod reportarit, vt cùm anteà altero claudicaret pede, rectè deinceps ambulauerit. Quin & puerum vidimus, qui peſtilenti morbo correptus curatuſque idem malum effugerit. Nam vbi prius vtroque pede claudicaret, vt niſi duobus fulcitus baculis omninò incedere

cedere non posset, curatus liberè, id est, sine aliquo adminiculo incedebat.

A Scorpione ictus glacie se opprimi querebatur.

CAPVT LVI.

FAMVLVM habui, qui à scorpione ictus tanto subitò ac tā frigido sudore toto corpore perfusus est, vt algentissima niue atq; glacie sese opprimi quereretur. Verùm cùm algenti illi solam theriacam ex vino potentiore exhibuissem, ilicò curatus est.

ANNOTATIO.

ISTVD exemplum Scorpij venenum frigidum esse ostendit: proinde, & quæ huius veneno Theriaca resistunt, optima, quæ facultate calida.

Fames valida.

CAPVT LVII.

CVM vniuersam penè Italiam anno salutis nonagesimo sexto supra millesimum quadringentesimum tam ingens ac valida fames affictaret, vt passim multi publi-

cis in vijs atque plateis deficerēt: multi etiam ex malis & noxijs nutrimentis in varias inciderent ægritudines: vidimus ex his quàm plurimos qui ex diutina fame escam abundantiorem nacti fuerant, dum pleniore vtuntur victu, paucis diebus vitā finisse: adeò noxia atque perniciosa nimia satietas, quam multa præcessit inedia. Mulieres quoque vidimus, quæ pueris quos lactarent infectis, & se & illos ad mortem deducerent. Plurimi tamen ex his qui ad valetudinarium deducebantur, Medicorum cura & diligentia ad pristinam reuertebantur sanitatem.

Mulier ferè mortua ex sanguinis missione.

CAPVT LVIII.

MVLIEREM vidimus, quæ cùm pleniori & obeso esset corpore, & in ardescentem incidisset febrem, vsa cuiusdam imperiti Medici consilio, sanguinem ex vena copiosum emisit. Quo statim grauiter afflictata in multò deteriorem prolap-

prolapſa eſt valetudinem. Nam vt in tenuioribus magis ſanguis, ita & in plenioribus magis caro abundat. Nos igitur cum ad mulierem vocati, eam ſummo in diſcrimine poſitam inueniremus, alias omninò obſeruationes adhibendas cenſuimus, eas videlicet, ad quas dirigi curantis conſilium debet. Quare defectam dudum virtutũ omni genere auxilij reſumo, donec corporis viribus redeuntibus materiam quam exuberare cognoueram, medicamento deponendam cenſeo: quod cũ ex frigidioribus rebus ægrotanti exhibuiſſem, ilicò extincta eſt febris, & mulier, de cuius iam funere cogitabatur, per Dei gratiam ritè curata conualuit.

ANNOTATIO.

VITAE theſaurus ſanguis eſt: atque immodica idcircò eius profuſio, per quamcunque tandem partem fiat, periculoſa. Multi ex immodica profuſione mortui ſunt: qui verò in vita ſeruati, ſæpenumerò in hydropen inciderunt; refrigerato ſcilicet locinore, & naturalibus facultatibus labefactatis.

Ex quartana malè curata, sanitas, tùm & mors subsequuta.

CAPVT LIX.

VILLICVS meus annuam quartanam patiebatur, & consilio nescio cuius empirici faselum ex omphacino, & alia vsque ad satietatem deuorans, ad viginti insuper vini meri calices ebibit: quo adeò inflatus est, vt è foco prope quem cœnauerat, amoueri penitus non posset. Quare strato humi pallio quo induebatur, ibidem pernoctauit. Matutino autem aduentante tempore, diffusus per omnia membra sudor est: quo finito, vomitu quicquid comederat reiecit, & cum eo pituitosa excrementa quamplurima. Quo factũ vt ex quartana quoque, qua integrum iam annum laborauerat, extrusa, valetudinẽ sit consequutus: quam quidem rem validioris naturæ vi acceptam referendam arbitrati sumus. Nam amota iam cruditate, & humorum concoctione

ctione longiori ſpatio perfecta, natura quæ ſua pigritia torpebat, ab ignauia & torpore propulſa, contra morbum & cauſas vires excitat, quibus tandem ſudore ipſo atque vomitu & morbum & errorem diſiecit. Quod profectò eadem febris comprobauit. Nam cum quatuor poſt annos hominem iterum inuaſiſſet, & ille putaret eodem ſe poſſe auxilio febrem tollere, quo olim fecerat, ſtatim, hoc eſt, inter morbi ipſius initia, dum ſcilicet cruda eſſet adhuc ipſa materia atque incocta, pleniore vt cum victu & potione abundantiore ex iiſdem quibus ſuprà rebus abuſus, ante ſolis ortum eodē quo decubuerat loco mortuus inuentus eſt.

ANNOTATIO.

LONGVS morbus Quartana eſt, diligenti curatione & exquiſita victus ratione opus habet, in quibus ſi peccetur facilè deterior redditur: vel ex hac in morbum alium tranſitus fit: quod & citra errorem non rarò contingit. Plerique enim ex quartana hydropici, alij phthiſici redduntur. Qui ſexageſimum ætatis annum ſuperant, ſi à quartana

ex Quartana Hydrop: & phthisici

tana

tana occupentur, rarò euadunt, & magna ex parte hydropici moriuntur. Iuniores minus periclitantur, niſi natura ſint ad phthiſim propenſi, quibus quartana quandoque in hanc deſinit. In quartana facilè multi crudi ac etiam ſeroſi tenueſque humores colliguntur, naturali facultate ventriculi ac Iocinoris per morbi diuturnitatem debilitata. Excernuntur hi quandoque per ſudores: quandoque per aluum: nonnullis fluxus ſanguinis è naribus accedit: quibus verò nulla harum vacuationum ſuperuenit, vel hydropici fiunt, vel deſtillantibus in pectus & pulmones humoribus phthiſici: quanquam tamé nec hi, ab hydropis periculo liberi ſunt, quibus ſanguis copioſior diutius è naribus profluit. Contingit verò & crudos craſſos melancholicos humores ſplenem occupare, hydrope non rarò ſuccedente. Quartanæ autem quò puriores, hòc etiam diuturniores. moleſtæ admodum, quæ calidis morbis ſuccedunt. Impuræ, & præſertim ex humore melancholico bile permixta, breuiores ſunt. Diem hæ ſubinde mutant. Cum enim acceſſiones multum anticipent, fit vt quandoque in meridiem vel paulò prius incidant: quod vbi contingit, mox mutato die, tertio, veſpertina hora inuadunt, conſuetum paroxyſmi diem anteuertentes. quo die non recurrit febris,

febris, vel admòdum clementer, citò recurrere desinens. Atque sic ter mutasse huiusmodi quartanam accessionis diem à nobis quandoque obseruatum est. Naturæ siquidem quartanæ repugnat, vt ante meridiem inuadat. Nam vt generatio eius inclinante anno; sic & particularis accessio non nisi inclinante die accedit. Imponit quandoque Medicis triplex quartana, verùm à quotidiana dignoscitur ex eo, quod accessiones eius à meridie fiant: quotidianarum verò matutino tempore. Curari quartanam quandoq; errore contingit. Sed qui vni benè cedit, alteri exitialis est. Sic duos fuisse Iuuenes quartana laborantes Amatus Lusitanus refert Curatione XLII. Centuriæ secundæ: Quorum vnus praua victus ratione euasit: alter vitam cum morte commutauit. Sic etiam quod quandoque vno tempore (si præter rationem fiat) prodesse videtur, alio tempore noxium est: vt Beniuenij villico contigit. Desinit verò & quartana febris quandoque alio superueniente affectu: veluti dysenteria, qua nonnulli à quartana olim liberati

Quart: nō inuadit āte meridiē.

Quotid: matutino tēpore.

Dysenteria à quartana Liberat.

Vnus Autumno nullo alio præcedente morbo quartana correptus, post detractum è sinistri brachij interna vena sanguinem, & assumptas aliquot ex hiera picra pilulas, in dysenteriam incidit, sed haud molestam.

Mox

Mox febris mitior facta, & perſeuerante dyſenteria febris citò deſijt: Dyſenteria verò breui pòſt nullo adhibito remedio ſpontè ceſſauit.

Monialis quoque quædam, cum duplici quartana laboraret, ſuperueniente ſpontè fluxu dyſenterico, mox ab vna, deinde ab altera libera facta eſt. Ceſſauit & huius fluxus nullo alio adhibito remedio, quàm idonea victus ratione. Hùc facere videtur Aph. XLVIII. lib. VI. Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens bonum. Si enim Lienoſis expediens dyſenteria eſt, quartana laborantibus profuiſſe à ratione haud alienum eſt. Nam per quartanas, Lien ſæpè malè afficitur, & Melancholicus humor quartanæ & Lieni malè affecto communis eſt.

τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη ἀγαθόν.

Moleſta tuſsis ſola ſanguinis miſsione curata.

CAPVT LX.

MOLESTA tuſſi afficiebatur puella quædam XV. agens annum: quæ tametſi per ſe grauis & formidabilis eſſet, eò tamen ſeſe Medico formidabiliorem reddebat, quòd vnà ſæpius cum ea ſanguinem expuerat puella. Quamobrem cum Medici ipſi,

ipſi, quibus cura demandata erat, & hanc paulatim tabe conſumptam iri, & nullis ſe poſſe auxilijs huic malo ſuccurrere viderent, eam tandem Deo & naturæ dimittunt. Verum pater (vt eſt amor) ne quid omninò intentatũ relinqueret, me aduocat, puellã oſtẽdit, & quæ hactenus facta ſunt, plurimo ſermone enarrat. At ego ſputum primò colligi iubeo, quod vbi nullum pus ſubſequi, & ſanguinem ipſum minimè etiam purulentum inſpicerem, cœpi mecum cogitare, quænam huius vitij cauſa eſſet, & an ſanguis ipſe ex ore vel ex gingiuis, aut fortè ex naribus efferreretur: ſed cùm ex his locis abſque vlla profluat tuſſi, aliunde eum emanare arbitratus ſum. Quare igitur ſi is ex gutture, aut ex arterijs vlceratis, vel ex pulmone potius, ſiue ex pectore, aut fortè ex iocinore prorumperet: ſed cùm nulla eſſent certa indicia, puellam interrogo an menſes illi profluant (ſolent enim feminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpondet, ſæpè eum aut cum tuſſi expuere, aut vomitione propellere.) Sed negante

gante illa, ſanguinem mittendum cẽſeo ex venis, quæ ſub talo ſunt: idque ſingulis menſibus faciendum, donec iſto atque item alijs auxilijs, quæ ſanguinem promouere conſueuerunt, & menſes ipſi ritè profluere cœperunt, & puella quæ iam macie & tabe confecta videretur, ſex tantum menſium ſpatio vires & corpus reſumens, ad priſtinam, adiuuante Deo, reuerſa eſt ſanitatem.

Difficultate ſpirandi mortuus.

CAPVT LXI.

MVLTOS difficultate ſpirandi laboraſſe cognouimus: ſed inter cæteros quendam, qui non niſi recta ceruice ſpiritum trahens, paulatim ex anguſtia deficiente virtute toto corpore pallidus ac liuẽs efficiebatur: nullus tamen in pectore, nullus in pręcordijs dolor erat: ſed nec ſibilus aliquis ob anguſtias, per quas ſpiritus euadit, percipiebatur: ex quo iudicare poſſes ægritudinem in pectore concipi. Verùm cùm paucos poſt

dies

dies inualeſcente morbo ipſo, & nullis conferentibus præſidijs, æger è vita migraſſet, incidere mortuum decernimus, vt huius mali abditas ac latentes cauſas deprehenderemus. Quod vbi factum eſt, inuenimus nõ parum atræ bilis & ſanguinis nigrioris in eius corde coiſſe: vnde etiam per venas diffuſus, non eſt mirum ſi corrumpente eo ſpiritum ipſum, hominem ad feſtinam mortem deduxerit, quod etiam auctore Galeno aliàs contigiſſe cognouimus.

ANNOTATIO.

DE ſpirandi difficultate cum ſuffocationis periculo in noſtris exemplis cap. XIX. quoque ſcripſimus.

Ex horrore flammæ in febrim incido.

CAPVT LXII.

IN Appiani baſilica, cùm adhuc admodum iuuenis, vnà cũ Peregrino Allio literis Græcis operam dabam ſub Præceptore Franciſco Caſtilionenſi religioſo viro. vbi cum ſemel è cubili ſummo diluculo

consurgens ædem ipsam ingrederer, vixque limen transilissem, ecce video flammas ab imo pauimẽto iterum atque iterum sursum ferri: horresco, & pauens ac tremẽs cursim, vt poteram, cubile ipsum repeto. Me verò Peregrinus condiscipulus meus, qui adhuc in lectulo quiescebat, cúm anhelantem & veluti lymphatum inspiceret, rogat quidnam mali mihi cõtigerit: vix ego trahebam spiritum, rem tamen vt potui explico. Admiratus & ipse, timere cœpit. Sed cùm interim præceptor noster è cubili surrexisset, hominem cõuenimus, rem exponimus, causam quærimus. Ille verò, vt erat vir doctus & in philosophia satis eruditus: vapores, inquit, ex cadaueribus mortuorũ eleuantur, qui calidissimum hunc aẽrem nacti (id enim accidit in ipso men se Iulij) facilè inflammantur: quod & nos etiam sæpius vidimus, ac propterea nihil nobis pertimescendum est. Hoc etsi ego authoritate viri suasus verum iudico, ex præcedente nihilominus timore, ex quo spiritus ipsi cateruatim versus cor regredientes in-
flamma-

flammati ſunt, in eam, quam Græci ἐφήμεραν vocant, febrem incidi.

Puer horrore mortuus.

CAPVT LXIII.

PVERVM nouimus, qui dum rure paterno degeret, ſingulíſque diebus ad vicinum ſacerdotem ſtudendi cauſa, vt fit, ſummo mane mitteretur à patre, accidit ſemel vt propè iam intranti illi ſacerdotis ipſius ædes, eſſetque cœlum paululum adhuc ſubobſcurum, præſtò fuerint duo viri nigris veſtibus obuoluti: quibus adeò perterritus eſt puer, vt toto corpore contremiſcens, altaque voce auxilium clamitans, in admirabilem ſanè ægritudinem, ac demum in mortem inciderit. Nam ſtato tempore, id eſt, octauo quoque die, & eadem fermè hora in eundem ſemper horrorem atque clamorem proruebat, donec tabe conſumptus, vitam, quæ nullis præſidijs contineri potuit, miſerabiliter finiuit.

ANNOTATIO.

PVERVM quoque quandoque visitaui, qui aliquot noctes insomnes egerat, & angues circa se videre existimans, toto subinde corpore contremiscebat, & perterritus horrebat. Huic somniferum vnguentũ temporibus applicatum anguium imaginationem sustulit, somnum procurauit, & sanitatem contulit.

Tußi scissa est tunica intestinorum.

CAPVT LXIIII.

TVSSI valida vrgebatur puer sextum agens annum, dumque vehementius tussiret, scissa est tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debet, & in scrotum, Græci ὄσχεον vocant, intestina deuoluta, Herniam fecerunt, qua & in hunc vsque diem laborat. Tanta enim fuit scissura, vt nec coire hactenus vllis potuerit medicamentis, nec etiam in futurum, nisi sola vstione, coibit.

ANNOTATIO.

SI peritonæi vel vnitas soluatur, aut laxiora eius fiant foramina, per quæ vasa

ad

ad teſtes deferuntur, citò vel inteſtina vel omentum extra locum ſuum decidit, affectuſque fit qui Græcis κοιλὴ, Latinis Ramex dicitur: qui quandoque circa inguina conſiſtit, & Bubonocœle appellatur: alias in ſcroto, quò ſi inteſtina deſcenderint, ἐντεροκόιλη: ſi verò omentum, ἐπιπλοοκόιλη nominatur. Curatio autem horum non niſi per ſectioné perficitur: quod artis huius peritis relinquendum.

Ictus in cordis tunica conualuit.

CAPVT LXV.

EX nobili familia nati fratres duo, eadem etiam cohabitantes domo, atque eodem victu viuentes, dum inter cœnandum orta (vt fit) inter eos lite, alter alterum gladio, quo in menſa vteretur, in ipſius cordis ſede percuſſiſſet, plurimuſque ex vulnere ſanguis efferreretur, langueſcunt ilicò venæ, pallet facies, ſudor frigidus toto corpore manat, arteriæ non eleuantur, omniaque demum mortis ſigna apparent. Verùm ne nihil omninò agerem, iubeo hominem

his rebus foueri, quibus cordis vires refici poſſint. cumque æger vſque ad mediam noctem eodem ſeſe habitu haberet, & de eius potius funere quàm de vita cogitaretur, cœpit paulatim ſpiritus reuerti. Quare ſumpta ſpe curam proſequor, donec alijs atq; item alijs præſidijs vſus, hominem tandem, Deo adiuuante, ad priſtinam ſanitatē reduco: ex quo planè cognouimus nō ictum cor, vt putabamus, ſed eius tantum tunicam leuiter fuiſſe perſtrictam.

Vitium ſtomachi curatum.

CAPVT LXVI.

NTER ſtomachi vitia vulgatiſſimum eſt reſolutio, quæ vel calidiore, aut frigidiore, humidioréve, vel etiam ſicciore habitu plerunque ſolet accidere.

Nobilis quidam vir Ioannes nomine, ciuis Neopolitanus, cùm diu eiuſcemodi vitio laboraſſet, & ex Medicis noſtri ſeculi plurimi hominem curandum ſuſcepiſſent, nullum tamen inuenire auxilium idoneum potuit.

Qua-

Quare cùm Florentiam demùm veniens me conuenisset, & quæ hactenus ex Medicorum consilio huic vitio adhibuisset, ordine enarrasset: ex his quibus vsus est præsidijs facilè cognouimus, existimasse Medicos omnes eum malo habitu frigido laborare. Nos verò & præcedenti curatione, & alijs haud sanè obscuris indicijs, longè aliter sentientes, calidiore habitu eius affici ventriculũ arbitrati sumus. Quare ad ea auxilia conuersi, quæ aridum iã ac tabe penè consumptum corpus desiderare videbantur: primo die solas lactuculas ex aceto & oleo commanducare præcipimus: quas cùm vtiles stomacho atque idoneas percepisset, iubeo dimittat balneum, frictiones, exercitationes, præsertim superiorum partium, vnctiones omnes & cibos calidiores, quibus hactenus vsus fuerat, & ad frigidos potius ac difficilioris concoctionis sese conuertat. Vnde & veruecem magis quàm auem, aut venationem, aut piscem, nisi sit generis durioris, in hac sua ægritudine conlaudo. Potui quoque aptissimum illi

vinum frigidum & austerum, ineptissimum calidum & crassum esse pronuncio. Quibus cùm ille auscultasset, ac diligentissimè ea exequutus fuisset, hoc tantum genere victus & frigidioribus medicamentis vsus, infra duos menses pristinam recuperauit sanitatem.

Melicera pro carbunculo iudicata.

CAPVT LXVII.

LCERE subalbido furunculo simili, quod Græci, eò quòd faui speciem habeat, μελικηρὴν vocant, vir quidam nomine Paulus laborabat. Id autem cum febrem & inflammationem ingentem excitasset, Medicum quidem, sed qui per imperitiam vlceris ipsius naturam minimè calleret, accersit. Eo autem iudicante vlcus ipsum pestilens esse (venit enim cum dolore vehementi, habensque foramina per quæ fertur humor glutinosus vix maturescit) simul omnes cũ consulente Medico aufugiunt, vni tãtum viro ægri curam commendantes.

Quo factum, vt deſperatis penè rebus ad me mitteret, rogaretque aliquod pereunti illi auxiliū ferrem. Sciſcitor itaque nuncium vlceris naturam, & an increſcat ægritudo, vel deficiat virtus, aut fortè eo loco peſtilentes ſint febres. Refertur vlcus non nigrum, non lucens, non pallidum eſſe, febrem lentam & penè leuatam, ſana omnia in regione illa. Accedo igitur ad hominem: cumque contrà hilari vultu reſediſſem, faciem primò oculoſque ſano ſimiles intueor. Tum arteriam tangens, pleniorem quoque reperio. Quare ſanitatem pollicitus vlcus detego, & omni ſublato timore familiā reuocans curam aggredior: quæ licet difficilis admodum fuerit, ad integrā tamen ſanitatem æger ille per Dei gratiam reuerſus eſt.

Inciſus coles ſanari nequiuit.

CAPVT LXVIII.

MEDIVM ſibi colem lino, & quidem arctè deligauerat puer inſcijs parentibus, eoque tam diu vinctus fuit, donec plagæ alti-

tudo ad iter vrinæ aſcenderet duobus locis: quibus & quòd vrina ipſa inde mitteretur, & quòd vtrimque oræ obcalluerint, coire vlcus atque conglutinari nullis vnquam remedijs potuit.

Monachum etiam ijſdem fermè temporibus vidimus atque curauimus, qui ob zelum caſtitatis, ſed indiſcretum tamen, ac minimè ſecundum Dei rationabile obſequium, colem ſibi & quidem pubetenus prorſus abſciderat: ex quo cum ſanguis copioſus efflueret, ac propterea medicamenta omnia vinceret & exuperaret, arduũ ſanè ac laborioſum fuit eiuſmodi profluuium ſiſtere atque inhibere. Oportuit enim ſingulas venas, quæ ſanguinem fundebant, apprehendere, atque ita deligare, vt ora præcluſa coirent. Quo facto reliquum curæ genus haud admodum difficile fuit, donec vulnus ritè curatum penitus ſaneſceret.

Qui ex nimia plenitudine mori videretur, ſola ſanguinis mißione ſanatur.

CAPVT

CAPVT LXIX.

PLVRIMVM in morbis iudicandis tribuunt venarum pulſui: qui ſi imbecilli exiguique fuerint, mortem plerumque denunciant: ſin contrà magni & pleniores, ſalutis ſpem adferunt. Nos tamen Philippum quendam vidimus, hominem ſanè ebrioſum & corpulentum, cuius pulſus, dum languens in lecto iaceret, ita paruus & exilis erat, vt cùm à Medico percipi vix poſſet, facilè crederes mortem inſtare, ni facies rubicundior, oculi, dentes, & venæ pleniores iudicio præſentis Medici obſtitiſſent. Quare tanti mali cauſam diligentius perquirens, iudico id ob nimiam ſaturitatem ſanguiniſque abundantiam fieri, nullumque opportunius adhiberi poſſe auxilium, quàm ſanguinis ipſius celerrimam miſſionem. Sed obſtabant cognati atque amici, verentes ne huiuſcemodi præſidium hominem celerius occideret. Inſtanti tamen mihi, ac certam, ſi id fieri permitterent, ſalutem pollicenti, tandem acquieuerunt,

runt. Quare accersito statim ministro sanguis mittitur. Nec mora pulsus simul & vires tam celeriter redeunt, vt festinãtior adfuerit ipsa sanitas, quàm mors quæ præ foribus excubare visa est, adfutura crederetur.

ANNOTATIO.

QVANTVM periculi ex nimia plenitudine immineat Hippocrates Apho. 3. lib. 1. ostendit: Habitus Athletarum &c. & Galenus quoque in eiusdem Aphorismi commentarijs refert. Cùm enim vasa supra modum fuerint repleta, periculum est ne dirumpantur, vel calor naturalis suffocetur. Sicuti nonnullis accidit, vt Galenus ait, qui cum ad immodicam venissent repletionem, subita morte interierunt. Quemadmodum & Philippo, de quo Beniuenius, accidisset, nisi tempestiuè sanguis detractus fuisset. Adfui & ego olim homini ebrioso, qui cùm ad tantam plenitudinem venisset, vt quodammodò strangulari videretur, etiam mutus factus fuit. Huic verò & sanguis largiter detractus è communi dextri brachij vena, mox loquelam & sanitatem restituit.

Abscessus sola theriaca apertus.

CAPVT LXX.

PVERV-

PVERVLVS thoracis abſceſſu laborabat, & cùm condita & matura iam ſuppuratio eſſet, timeretque ille vlcus mucrone diſcindi, theriacam ſuperpono: qua non ſecus vnius tantum noctis ſpacio abſceſſus ipſe apertus eſt, ac ſi ſcalpello fuiſſet inciſus: ex quo facilè coniectari poteſt, quanta ſit huius compoſiti vis. quod & nos ſæpè aliàs experti ſumus.

Gangrænam mortem adferre, ſi à digito pedis incœperit.

CAPVT LXXI.

QVI vlcere nigro, quod γάγγραινα Græci appellant, afficiuntur, ſi id à digito pedis inceperit, & patiens fuerit ſenex, vel ex his quorum corpus mali habitus ſit, celerius moriuntur. Nouimus nos Cambinum, Carolum, & Thomam ciues Florentinos, nec non & alios quamplurimos huiuſcemodi affectos vitio, paucis diebus vitam finiſſe. Incipit enim caro ipſa in vlcere paulatim nigreſcere, vel liuens fieri: quin & arida interim atque ſicca,

&

& cutis circumiacens nigris impletur pustulis: tùm & quæ proxima est, amisso sensu liuet palletque. Nec prius serpere id malum desinit, donec ossa etiam inficiat: quòd si quicquid aridũ est, & proximum quoque locum, vel vsque ad sanum prorsus excideris, reuertitur tamen & serpit. Verùm cùm aliæ partes corporis hoc malo afficiuntur, plerumque sanantur. In illiusmodi autem membris & calor est debilis, & nerui insunt plurimi: qui cum inficiuntur, facilè etiam circumiacentia loca inurunt. Vnde & proxima his statim liuent, donec totum membrũ miserabiliter occupant atque inficiunt.

ANNOTATIO.

COCTORI ceruisiæ, de quo nostrorum exemplorum cap. XXVII. gangræna quoque à digito pedis incepit: veluti & puero, de quo cap. LIII. Malè affectis internis visceribus & facultatibus vitali ac naturali insigniter debilitatis, extremas partes vita & calore simul destitui contingit.

Ex

Ex carcinomate exagitato mors subsequuta.

CAPVT LXXII.

ENIT ad me Philippus quidam textor, cui in lęua frontis parte tumor erat immobilis inæqualisque, ac furunculo persimilis, qui etiam tangenti renitebatur. Et venæ, quæ circa locum erant, pallidæ quodammodò ac liuore quodam suffusæ, vltra decorum intumuerant. Cumque nostrum de hac re perquisiuisset iudicium, consulo ne id malum quoquo modo tollere præsumat, sed leuioribus tantum medicamentis illi blandiatur. Discessit, & cum in manus imperiti cuiusdam Medici incidisset, tota iam intra mensem fronte & altero oculo eroso, ad me reuertitur, sciscitansque an aliqua salutis supersit spes: vtinam, inquit, consulenti tibi fidem habuissem. Moneo igitur hominem, ne vllis præterea vtatur medicamentis præterquàm blandis & leuioribus. Quòd si asperis & erodentibus vteretur, fore vt breui reliquum etiã

ipsius

ipſius faciei eroderetur. Audiuit tandem homo, & cum his tantum quæ nos illi ſecundum hanc intenſionem parauimus, medicamentis ſemper vſus fuiſſet, vt ad decimum vſque annum ſuperuixit, ita certè ſi id malum ex cõſilio noſtro nunquam agitaſſet, ad vltimum ſenectutis perueniſſet.

A Ramice curatus interijt.

CAPVT LXXIII.

RAMICE vexabatur Michelotius noſter: cumque ſacerdoti cuidam, qui hanc artem profiteretur, ſeſe curandum tradidiſſet, duplici ſtatim ille faſcia inguen deuinxit, non repulſo in ſuperiores partes inteſtino. Dumque membrum ipſum ita vt erat arctius obligatum in octauum vſq; diem detinuiſſet, eſſetque interim ingens exorta inflammatio, quæ hominem ea parte, qua faſcia deligabatur, miſerabiliter cruciaret, repente omnis amotus eſt dolor, & ipſe delirare cœpit. Quare cum ad ægrũ ſerò quidem, ſed tamen vocatus accederem, primò arteriam tango: cumq; pulſum

pulſum vix eleuari perciperem, & faciem inſpectans, eam nimio pallore ſuffuſam, atque ipſos etiam oculos cauos effectos aduerterem, iubeo ſacerdotem accerſant: tùm faſcia illa ſoluta, locum vndique nigreſcentem cerno, cumque ſpecillum vlceri imponerem, omnia circumiacentia inteſtina iam putruiſſe cognoſco. Ex quo paucis dein horis è vita diſcedens, vtile nobis documentum ſua morte reliquit; languentium ſcilicet corpora nō ſacerdotibus, quibus tantùm animarum cura demandata eſt, ſed doctioribus Medicis tradi oportere.

ANNOTATIO.

NON omnes, qui à ramice aut veſicæ calculo per ſectionem curantur, in vita ſeruantur: plerique etenim eorum moriuntur: quibus videlicet per diuturnitatem mali ac dolorum vires debilitatæ ſunt; aut aliquod ex internis viſceribus corruptum: Quod calculo in veſica conſiſtente facilè fit. Tandem enim renes inflammãtur, ac deinde ſuppurantur, vt cap. XLIIII. noſtrorum exemplorum annotatum eſt. Et tunc quidem artifex culpandus non eſt. Sed ſi ſiniſtra adhibeatur curatio culpa in artificem cadit:

veluti in hunc sacerdotem, qui intestino nō sursum repulso, curationem ramicis temerè aggressus fuit.

Puella oculo perforato visum recuperauit.

CAPVT LXXIIII.

VATVOR annos natam puellam vidimus, cui dum ea nodum in panno soluere acuto gladio niteretur, resiliens mucro oculum dextrum percussit: quo perforata ipsius oculi tunica, plurimus statim inde fluxit humor: quare & si visum prorsus amiserit, ipsum tamen haud multò pòst ritè curata recepit. Tanta enim inest vis tenellæ illi ætati, vt hunc ipsum oculi humorem (quod sæpè accidit) in integrum reficere possit.

Iocinoris vitio laborans sola sanguinis mißione sanatur.

CAPVT

CAPVT LXXV.

OCINORIS vitio afficiebatur Antonius Brunellescus, ex quo cum vehemens dolor à latere dextro in iugulum humerumque transmitteretur, & bilem quoque euomentem ægrum singultus etiam penè strangularet, ad hominem vocatus accedo. Verùm cum huiuscemodi vitij notæ eædem ferè sint, quæ & lateris abscessum indicant, Medicus cui primum ægri cura demandata fuerat, medicamentis & cataplasmatis eius pectori medebatur. Sed cùm dolor & angustiæ magis magisque hominem afflictarent, iubeo sanguinem ex vena, quæ ad iecur dirigitur, statim diduci: & quæ ille insuper pectori adhibuerat medicamenta, iocinori ipsi impono, donec æger ad sanitatem reuertitur: quod paucis diebus factum est. Oportet igitur Medicum non solùm morbum cognoscere, sed & locũ etiam in quo sit, diligentius perscrutari.

Sciſſo inteſtino graciliore vita amittitur.

CAPVT LXXVI.

TENVIORIS inteſtini morbo, quem Græci εἰλεον vocant, vrgeri cōmune eſt: ſed vrgeri, vt hic vitam tollat, inauditum. Corpulenta quædam mulier, cùm modò ſupra, modò infra vmbilicum intolerabili premeretur dolore, nec vllus hinc inde ſpiritus erumperet, adeò agitata eſt, vt ſciſſo tandem inteſtino vitam finierit. Quod niſi inciſa mortua pluribus innotuiſſet, neſcio an citra mendacij ſuſpicionem à me ſcribi potuiſſet. Sed & ruſticum nouimus, qui cùm poſt longiores torſiones, & ventris diuturnas inflammationes diem obijſſet, & mortui incideretur corpus, longior in inteſtino fiſſura inuenta eſt: ex qua etiam recentes vuas, quas paulò antè comederat, prorupiſſe cōſpeximus.

Vermis

Vermis ex pectore propulſus.

CAPVT LXXVII.

LABORABAT Antonius Siculus moleſta quadam tuſſicula, & cùm diu nihil conferentibus auxilijs hoc malum tolerasſet, ad nos tandem venit: rem exponit: conſilium quærit. Nos verò & quòd morbus diutius inueteraſſet, & quòd multos expertus Medicos, nihil omninò profeciſſet, putabamus hoc vitium ægrè elidi poſſe. Verùm ne quid intentatum relinqueretur, marrubij ſuccum ex melle ægrum deuorare iuſſimus ſingulis diebus: tùm & interiectis temporibus ſcyllam lambere, donec vermis ex eius pectore vnà cum tuſſi propulſus hominem ſanitati reſtituit.

ANNOTATIO.

VERMES in inteſtinis reperiri frequenter contingit, qui & quandoque vomitu reijciuntur: ſæpiſsimè verò per inferiora deſcendunt. In pectore autem & pulmone gigni, atque cum tuſsi expelli inter rariſsima & admiranda numerandum, atque ideò quidem magis, quòd pulmo aſsiduè

moueatur, locum quo hærere ac quiescere posset nullum vermi relinquens. Nec minus admirandum est & in vesica nasci vermem: quod tamen cuidam viro accidit, cui in vesica existens, multis modis molestus fuit, quãdoque etiam sanguinis mictu prouocato, donec tandem per penis meatum spontè egressus, finem doloribus imponeret.

Vermis in vesica.

Calculus vi sua decisus.

CAPVT LXXVIII.

NICOLAVS Rusticus calculo vexabatur, figura, vt postea conspeximus, longiore. Hic cùm ab ima parte acutior & asperior esset, vesicam ipsam incidit: tùm & testiculorum tunica perfracta, post multos ac penè intolerabiles dolores, tandem in conspectum venit: quo haud magna postmodum difficultate deducto, cùm multi hominem moriturum, & quidem rectè, iudicarent (neque enim vesica cùm incisa fuerit, præsertim inferiore parte, cohæret) ille tamen præter omnium opinionem cõualuit: hoc solùm ex tanto malo homini incommodo relicto, quòd inde semper quoad vixit vrinam reddidit.

ANNO-

ANNOTATIO.

FORAMEN per quod vrina reddebatur, quale Nicolao Rustico in scroto relictum fuit à calculo illàc delapso, memini me quandoque videre in perinæo, non tamẽ ex calculo sed ab vlcere ceruicis vesicæ natum: vlcere enim vesicæ ceruix si quando afficitur, non rarò eousque hoc ipsum progreditur, vt tandem exesa cute perinæi, foras erumpat: Atque tunc quidem per foramen asiduè vrina profluit, vlcere curationem nõ admittente. Quod in pluribus obseruatum.

Os feminis erosum.
CAPVT LXXIX.

VRGEBATVR Rogerij Corbinelli filia in ilibus dextris dolore ferè perpetuo. Quare multis diuerso tempore vocatis Medicis, cùm vnusquisque pro ingenio suo, (diuersi enim diuersa sentiebant) puellam curassent, & præsidia nihil omninò profecissent, è medio tandẽ sublata est. Quare consilium fuit incidere corpus mortuæ, & inuentum est os feminis erosum, maximamque ossis partem in puluerem redactam: nec non & circa matricis os quatuor qua-

ſi lutei tuberculi inſtar pilæ, quorum tres aqua opplebantur, quartus paululum præ cæteris eleuabatur, vndiq; dentatus, & ſuperficie inæqualis atq; durior, vtpote qui ex carne atraque bile genitus eſſet. Non igitur admodũ mirandum eſt, ſi in eiuſmodi morbis, quorum cauſæ incertæ abditæq; ſunt, diuerſi Medici diuerſa ſentiant, & loquantur. Nam & Antonij Iaceti filiũ nouimus, qui cum ingenti coxarum dolore vexatus, in maximam primum debilitatem, tùm & in mortem nihil iuuantibus Medicis, nihilque conferentibus præſidijs deueniſſet, inciſo corpore inuentus eſt peſtifer humor in coxa, quo magna pars oſſis eroſa, etiam in cinerem verſa videbatur.

Calculo euulſo ſanata eſt mulier.

CAPVT LXXX.

CALCVLVM non in viris tantum, ſed etiam in feminis concreſcere certum eſt. Monialis quædam duodecimo iam die

vrinam

vrinam nō reddebat, propterea quòd ipſius vrinæ iter calculo obſtrueretur, quò etiam materia multa confluxerat. Quare cùm neque ænea fiſtula, neque medicamentis alijs vinci hoc malum poſſet, inſolitum alioquin, ſed tamen opportunum conſilium capiens, vncum calculo inijcio, ne ſcilicet concuſſus iterum in veſicam reuolueretur. Tum ferramento priore parte retuſo calculum ipſum percutio, donec ſæpius ictus in fruſta comminuitur: & tunc omni qua potui diligentia, ne quid intus omninò læderetur, vncum ipſum pariter ac ferramentum reduco: ex quo ſimul vrina atque calculis remiſſis ſtatim ſanata eſt mulier.

ANNOTATIO.

NON admodum diſsimilis hæc curatio eſt ab ea, de qua exemplorum noſtrorum cap. XLV. ſcripſimus.

Ex ſolo vento mors ſubſequuta.

CAPVT LXXXI.

LODOVICVM Nicolinum generoſi equitis Othonis filium vidimus, qui cum ſolo vento viſcera &

ſtomachum impetente adeò in monoculo afflictaretur, vt dum pars parte premitur, exitu hinc inde negato, non ſolùm viſcera & pectus, ſed ſcapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & ſpiritus magna ac miſerabilis fieret anguſtia, tertio denique die, nihil conferentibus auxilijs, è vita migrauit. Inciſo autem eius cadauere, & viſcera omnia vento plena conſpeximus, & in ſiniſtro cordis ventriculo obduratum callum inuenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare vt illum, hoc eſt, ventum mortis ipſius, ita hunc, ſcilicet callum, aduerſæ hominis valetudinis cauſam fuiſſe arbitrati ſumus.

ANNOTATIO.

TYMPANITI quoque & hic affectus ſimilis apparet, de qua exemplorū noſtrorum cap. XXXVIII. egimus.

Brachiū ab humero diductum.

CAPVT LXXXII.

COHAERERE interdum mēbra exulcerata vel protinus in vtero, aut etiam vſtione conſueue-

ſueuerunt. Nos autem puellam vidimus & curauimus, cuius totum brachium feruentiſſimæ aquæ effuſione humero cohæſerat. Cumque nemo ex prudentioribus Medicis inueniretur, qui puellam curare auderet (periculum enim erat, ne dum membra ipſa ſcalpello diſcernerentur, neruus incideretur, & ſanguis immodicus proflueret) ego ſolus vt eram iuuenis hanc curam aggreſſus, paulatim cicatricem ipſam ſcalpello diſcindo, ſanguinem ſupprimens, donec ad cubiti iuncturam, vbi neruus eſt, deuenio: tùm ſeparatim vtrumque molliore emplaſtro circundo: & quoniam extendere brachium non poterat, iubeo vt grauiore pondere ſumpto, manu id perferat, donec paulatim extendatur. Quod cùm ipſa diuturnioris temporis ſpatio obſeruaſſet, ad priſtinum tandem ſtatum reuerſum eſt brachiũ ipſum, ſola gratia & munere illius, qui eſt benedictus in ſecula.

Cor pilis refertum.

CAPVT LXXXIII.

IACO-

IACOBVS latro è patibulo quo ſuſpenſus fuerat, veluti iã mortuus, ſed qui tamen adhuc viueret, depoſitus atque curatus conualuit. Verùm, vt erat homo ingenio malo prauoque, ad eadem ſtatim ſcelera reuolutus, quibus antea extremũ promeruerat ſupplicium, iterum capitur atque ſuſpenditur. Quare hominis admirati nequitiam, mortui cadauer incidendum curauimus: & inuentum eſt cor eius ob eximiam caliditatem vndique pilis refertum. Hoc idem inuentum eſt in corde Ariſtomenis Græci, qui ſolus perhibetur integras acies pugnando in fugam vertiſſe. Eſt ergo non tantum ſceleſti ingenij ſignum, ſed quandoque etiam raræ fortitudinis.

Ex ſtata febri vita ſublata.

CAPVT LXXXIIII.

IOANNES architectus ſingulis annis ſtato die, hoc eſt, quo natus fuerat, febre implicabatur: quæ ex putreſcente bile genita, ſuum circuitum ſeruans, quartum & decimũ non

non transgrediebatur diem: donec senio confectus, & eadem ex more complicitus febri natali suo die vi morbi prostratus, naturæ concessit.

Multitudo vermium reiecta.

CAPVT LXXXV.

AVRENTII Lanij filium vidimus, qui septimũ agens annum, triduo ex nimia lumbricorum vi ferè mortuus iacuit, solo potu ex gramine, aceto & saccharo viuens. Quarto autem die cùm medicamentum ex aloë, myrrha, & croco ei propinaretur, duodequinquaginta supra centum vermibus aluo depositis, statim conualuit.

ANNOTATIO.

MVLTOS quoque vermes puellam quandam excreuisse Alexander Benedictus scribit: frequenter verò & hoc contingit. Nota & mihi mulier fuit supra quadraginta annos nata, quæ grauissimis ventriculi doloribus, & nausea subinde correpta, ab assumpta hiera picra, quadraginta (plus minus) vermes excreuit. Puerilis autẽ

magna

magna ex parte hic affectus est: sed tamen & seniores à vermibus quandoque malè habent. Hippocrates aut quisquis auctor lib. de morbis IIII. Lumbricos non modò latos, sed & rotundos in pueris, ait, dum adhuc in vtero sunt, nasci, quia aliquando cum recens natorum excrementis visi sint excerni. Eosdem verò & alios parere ait, quod quidem & quandoque contingere obseruatum. Nam per medicamenta expulsi reperti aliquando nonnulli sunt alios in ventre habentes. Atque hinc fit vt post expurgatos, alij subinde iterum in intestinis renascantur: veluti mulieri contigit, de qua scripsimus, quæ singulis mensibus præseruationis causa hieram picram assumens, tamen aliquot semper vermes aut vermiculos excreuit. Præter verò rotundos lumbricos, non modò lati, de quibus mox, sed & alij quandoque generantur. Memini enim puellam IX. annorum ab assumpto vermes pellente medicamento non lumbricis, sed erucis similes vermes reiecisse, aliquanto tamen breuiores, multipedes, & quidem adhuc viuentes. Narrat & Cornelius Gemma de diuinis characterismis lib. I. cap. VI. varias vermium species, tùm & alia per aluum excreta.

Recrementa ex naturalibus deiecta.

CAPVT LXXXVI.

PVELLAM quoque vidimus, quæ clauſo ani meatu nata, octauo quoque die recrementa ex naturalibus deijciebat. Cumque hoc implicita malo vſque ad ſextum decimum annum vitam duxiſſet, vi tandem morbi, quod ϛροφὸν Græci vocant (id autem fit cum inteſtina circa vmbilicum torquentur) miſerabili cruciatu deiecta è medio ſublata eſt.

Vermes cucurbitini eiecti.

CAPVT LXXXVII.

IN Auinionis balneis, quæ ſunt in agro Senenſi, mulierem vidimus quæ continuis ſeptem diebus aqua epota, quàm plurimos tandem ex ijs, quos Medici propterea quòd Cucurbitæ ſemina imitantur, Cucurbitinos vocant, vermes eiecit. Qui ita inter ſeſe, (dum ſcilicet alter alteri mordicus inhæreret) iungebantur, vt cum ſua ipſi ſerie quatuor cubitorum longitudinem

nem

nem excederent, vnum tantum corpus, vnum duntaxat vermem putares.

ANNOTATIO.

VERMES Cucurbitíni, lumbricorum latorum nomen apud Hippocratem & alios veteres acceperunt: Cucurbitini verò etiam dicuntur, quòd quædam ab hoc abrupta cum excrementis alui quandoque excernuntur, Cucurbitæ seminum similitudinem referentia. Latum autem Lumbricũ permutationem esse pelliculæ intestina intrinsecus ambientis in corpus quoddam viuum, Aëtius sermone primo cap. XL. Tetrabibli tertij scribit. Hippocrates verò lib. IIII. de morbis, connasci pueris in vtero materno asserit: augeri verò cum puero, ita vt æqualis fiat intestino. Quod quibusdam pubertatis tempore: alijs serius fit. Posteaquam autem intestino adæquatus est, quandoque etiam maiorem ac longiorem fieri, atque vnà cum stercore prodire; excidens veluti Cucurbitæ semen. Aduersus hunc si medicamentum datum fuerit, & homo sit præparatus, totus rotundus & in pilæ modum formatus exit: si verò ab assumpto medicamento adhuc hæreat, pars eius abrũpitur longitudine duorum aut trium cubitorum. Posteaquam verò abruptus est, nullæ eius partes

tes

tes longè pòst cum stercore exeunt: Hęc Hippocrates. Vidi verò & curaui olim honestũ virum ab huiuscemodi verme malè habentem, qui quandoque ab assumpta potione purgante ex ano suo lati lumbrici vlnas duas aut tres extraxit, & pòst aliquanto tempore melius habere sibi videbatur. Pallidus autẽ hic erat, & cibum quandoque vehementer appetebat, alio tempore fastidiebat.

Frustulum carnis eiectum.

CAPVT LXXXVIII.

ILLVD etiam memoria dignum videtur: Mulier præfocata cùm ab omnibus pro mortua haberetur, & de eius potius funere quàm de vita cogitarent assistentes, paulatim quasi grauiori somno excitata, in molestissimam incidit tussim: qua cùm diu agitata esset, durioris tãdem carnis frustulum eiecit, & sanata est.

Sed & Iulianus Medicæ artis professus, dum grauiter ægrotaret, & aduenienti Medico dolorem, quo circa ventriculum miserabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (vt fit) ac manibus locum pertractante, erupit

in vomitum: quo & ipſe fruſtum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo vermis non ſecus ac brucus in ſiliqua recludebatur, eiectans, ad priſtinam ſtatim reuerſus eſt valetudinem.

Quæ inciſo mortuo notatu digna inuenta ſunt.

CAPVT LXXXIX.

NON videntur ſilentio eſſe prætereunda, quæ nuper in inciſo Iacobi cuiuſdam furis inſignis cadauere annotauimus: bifurcatam ſcilicet venam, quæ à liene ad ventriculum atram defert bilem, tùm & abſceſſum in ſiniſtro cordis ventre pituita redundantem: poſtremò & poſteriorem eius capitis partem, vbi memoriæ ſedes eſt, adeò breuem, vt tantillam cerebri portiunculam contineret. Quam ob cauſam cùm priorũ ſcelerum, & eorum quæ pro his ſæpè paſſus fuerat, tormenta ſcilicet, exilia, & carceres minimè recordaretur, toties ad vomitum tanquam canis impudens reuerſus eſt, vt in laqueum tandem

tandem inciderit, vitæque ac furti finem fecerit.

Vrina ex alienis locis emanans

CAPVT XC.

CONTRAHITVR etiam ex matris vtero circa naturalia vitium, vt obstructio meatus, ex quo fluere vrina solet. Vidimus enim & nos puerum quendam atque puellam nobilem hoc vitio laborantes. Quorum alter, cùm adeò meatus ipse clausus obstructusque esset, vt meiere inde non posset, ex angusto admodum foramine, quod paulùm infra glandem vrina ipsa vi sua effecerat, emingebat, sed non absque ingenti eiulatu, & genitalis membri tumore. Altera verò ex loco qui est infra pectinem paululum supra vuluam vrinā reddebat, nullis interim apparentibus signis atque indicijs, vnde ipsa naturaliter efferri debuerit. Hanc autem nos cum parentum rogatu curare tentauerimus, & nullum huic malo idoneum inueniretur præsidium, ita vt erat incurata ad vltimū vitæ suæ terminū permansit.

ANNOTATIO.

ISTIS exemplis annumerari poteſt & illud, de quo cap. XXVIII. tùm & illud cuius Amatus Luſitanus, & nos in eiuſdem cap. ſcholio meminimus.

Ex noxa illata neruis vox deperdita.

CAPVT XCI.

RVSTICVS quidam cum decliuiore capitis prora percuſſus recidiſſet, & alteram capitis ipſius partem oppoſitam ad terram, vt par fuit, elideret, ſurrexit quidem[1], ſed mutus: id autem ſiue ex repercuſſione neruorum, qui regrediuntur ex pectore, ſiue ex defluente materia, quæ neruos illos opplêuerit, tàm incertum, quàm certiſſimum ex hoc communicatam noxam neruis ipſis, qui vocem effingunt. Nam & Galenus facilè Medicorum princeps in libro, quem de interioribus ſcribit, affirmat fuiſſe hominem, qui dum glandula illi abſcinderetur in collo, & ſcalpellum neruos ipſos, quibus vox effingitur, incideret, ilicò factus eſt mutus.

A lum-

A Lumbricis vexatus puer quieſcere non poterat.

CAPVT XCII.

PVERVM vidimus & curauimus, qui cùm nullo modo quieſcere poſſet, ſed ita ſemper hinc inde temerario quodam impetu & inordinato motu ferreretur, vt etiam ſtare volens iterum titubaret & caderet, quæſitum eſt à Medicis, quænam eſſet abdita cauſa huius mali: quod illi diſtentionem cum ſaltu putabant. Sed cùm nullam prorſus aliam inuenirent quàm timorem, in quē paucis antè diebus puer ipſe, neſcio quam ob rem, incidiſſe dicebatur, idoneis ſecundum hanc rationē medicamentis puerum curare cœperunt: quæ cùm nihil omninò proficerent, & in noſtras tandem deueniſſet manus, deprehenſa ſtatim morbi cauſa, quam ſolos lumbricos eſſe perſenſimus, vſque adeò ad hoc malum propulſandum facilem & expeditum aditum habuimus, vt hac ſola intentio-

ne curatus puer, ad pristinam breui reuersus sit valetudinem.

ANNOTATIO.

PVEROS præcipuè à Lumbricis infestari in annotatione cap. LXXXV. scriptum. Superueniunt verò & his quandoque ab ipsis vermibus etiam Conuulsiones & Comitiales accessiones, quæ tamen, eductis ac expurgatis vermibus, ac sopitis doloribus, vt plurimùm cessant.

Mulier ex lapsu vrinam continere non poterat.

CAPVT XCIII.

VENIT ad me mulier quædam, quæ vrinam continere non poterat: cumq; aliquod à nobis præsidiũ plurimis iam defatigatis Medicis exposceret, interrogo an aliquam huius mali causam teneat. Negante illa, iterum quæro cecideritne, ex quo forte ani sedes elisa fuerit. Cũque & ipsa fateretur olim se de ficu prolapsam, vltimam spinæ vertebram elisisse, nullo tamen inde sensibili percepto nocumento: & nos non fugeret

oriri

oriri ex ea ipſa vertebra neruum, qui conſtringendi veſicam vim habet, huius ſtatim ægritudinis cauſam deprehendimus. Attrito enim ex eius lapſu neruo ipſo, conſequens fuit, vt relaxata veſica vrinam continere non poſſet: quod & ſæpè aliàs ex eadem cauſa accidiſſe cognouimus. Hoc igitur nos malo idoneis eliſo præſidijs, mulierẽ ipſam per Dei gratiam priſtinæ ſanitati reddidimus.

Calculus in tunica fellis.

CAPVT XCIIII.

DECESSIT his diebus mulier nobilis Diamantes nomine, dolore proſtrata calculi: ſed cùm nullum anteà ex eo percepiſſet nocumentum, viſum eſt Medicis mortuę cadauer incidere: & reperti ſunt lapides quamplurimi, non quidem vllus in veſica, vt putabatur, ſed pręter vnũ, qui in tunica fellis coloris atri & magnitudine caſtaneæ aridæ continebatur, cæteri omnes in panniculo, quo contegitur hepar, vnde etiam veluti

in folliculo dependuli ſacculum effecerant. Hanc autem nos mortis cauſam rati, ſapientis viri conſilium eſſe duximus, nihil omninò de incertis & occultis morbis ſtatuere.

ANNOTATIO.

IN folliculo fellis natos quoque calculos & nos obſeruauimus: Solent autem iſti ſubluteo colore pallere: nauſea & cibi faſtidio laborare: & diutinè aduerſa valetudine frui. Colligi verò & in membrana iocinoris cap. tertio annotatum fuit.

Ex præcedentibus torminibus eroſi villi, quibus vis retinendi fulcitur.

CAPVT XCV.

INTESTINORVM tormina, quod Græci δυσεντερίαν vocant, exulcerare inteſtina intus conſueuerunt, indeque deſcendunt cruenta & muccoſa excrementa: cumque id malum diutius inueteraſcit, aut hominem tollit, aut (quod forſitan deterius eſt) nunquam ſaneſcit. Nam & nos Iulianum quendam nouimus, qui cùm poſt quadraginta dies, quibus

bus hoc morbo vexatus eſt, ſublatis iam doloribus ac deijciendi cupiditate, eius aluus impendiò liquidior permanſiſſet, & ſæpius quàm par fuerat ferreretur, nullis vnquam auxilijs curari potuit, quin ſemper quoad vixit, & impetum ventris cohibere nequiret, & vbicunque deijciendi cupiditas hominem vrgeret, ibidem excrementa deponeret, eroſis ſcilicet ex præcedentibus torminibus atque conſumptis villis, quibus vis ipſa retinendi fulcitur.

villi . q̃b' vis retentrix fulcitur

Ex ijſdem torminibus eroſa viſcera.

CAPVT XCVI.

VIDIMVS & alium natione Aretinum, qui cùm ijs item torminibus diutius vexatus fuiſſet, ex ijſdem denique in erodentia ipſorum inteſtinorum vlcera, tùm in tabem, poſtremò in mortem incidẽs, eroſa intus viſcera oſtendebat: è quibus dum ita affectus ſuperuixit, vt trienniũ non exceſſerit, continuò ſanies effundebatur.

Morbus Comitialis.

CAPVT XCVII.

ETSI nouissimus inter cęteros morbos esse soleat qui Comitialis nominatur, ignotus tamen apud multos plerumque est, vt quem nuper in puella vidimus Aretina: quæ cùm huiusmodi inuaderetur morbo, minimè (vt assolet) concidebat, minimeque ex eius ore ferebatur spuma. Sed stans caput tandem hinc inde, ac si quid inspicere vellet, tota cũ ceruice mouebat, nihil interim loquens, nihil audiens, nihil sentiens. Cumque iterum ad se reuerteretur, interrogata quid egisset, penitus ignorabat. Causam autem perquirentibus nobis, cur puella, cùm comitiali afficeretur morbo, nõ concideret, visum est ex hoc contingere, quòd contractio & tensio ad cerebrum non ferretur, cùm solus vapor sursum ascenderet. Ex quo nullo rigore cerebrum ipsum intentum ab inordinatis motibus reliqua membra præseruare poterat. Quòd autem puella ipsa hoc morbo

bo laboraſſet, & Medici omnes quicunque eam viderant, aſſirmabant, & rei euentus facilè comprobauit: cùm prorumpentibus menſtruis hoc malũ euaſerit. Nam vt quandoque in pueris Venus, ita in puellis menſtruorum initium huiuſmodi morbum tollere ſolet.

ANNOTATIO.

MEMINI & ego virginem XX. annorum me curare ſubinde conuulſam & manus clauſas habentem, quæ non concidebat, ſed toto acceſsionis tempore ſedens permanebat. Cùm autem occaſio ex vtero eſſet, adhibitis idoneis remedijs, breui ſanitatem recepit. Huius affectus non diſsimilis videtur ei, quo Aretina puella laborauit. Ex vtero autem laborantibus varia ſuperueniunt ſymptomata, & ſæpenumero haùd ſimilia.

Elephantia.

CAPVT XCVIII.

LONGIS morbis annumeratur is quem ἐλεφάντιαν Græci vocant: qui in Italia penè nunquam viſus à Medicis, vix dignoſcitur. Peregrinũ quendam vidimus, in grabatulo

batulo iacentem, cuius summa corporis parte maculis quibusdã ad atrũ colorem vergentibus inficiebatur, & cutis inæqualiter aspera crassaque, & veluti squamis fœda ac liuens, diuersis etiam locis mollis ac dura ostendebatur: quin & ossibus ipsis, vt videbatur, iam vitiatis, & vniuerso corpore macie ac tabe confecto, ita suræ ipsius os, pedes & manus intumuerant, vt vtriusque partis digiti sub tumore ipso conderentur. Quare cùm ad hæc mala etiam febricula quædam adderetur, quæ hominem absumeret, vnius tantum mensis spatio è vita migrauit ad Dominum. Parcat igitur Auicenna, qui Elephantiam pedum tumorem dixit: cùm hæc non solum pedes, sed vniuersum corpus afficiat, & species lepræ sit, quæ apud nostros nondum visa: apud Paulum probè descripta notatur.

ANNOTATIO.

ELEPHANTIASIS Græcorum ab Elephantía Arabum multùm differens est, vt nostrorum exemplorum cap. LII. annotatum. Temerè hìc Auicenna carpitur, quòd

quòd Elephantiam tumorem dixerit pedũ: Nam Elephantiasin Græcanicam Auicenna, & reliqui Arabes Lepræ nomine comprehendunt. Tumorem verò pedum Elephantiam idcircò appellant, quòd pedes crassi Elephantinos referre videantur.

Ex calidiore materia caput impetente furit ac moritur puella.

CAPVT XCIX.

INSANIAE tria sunt genera, & acutum quodlibet. Vnum cùm in accessione febris, aut in suo vigore desipit æger, & aliena loquitur, sed tamẽ leuata febre statim resipit. Alterum, quod Græci φρένησιν vocant, cui semper dementia comes est. Nam licet inter morbi initia resipere interdum videatur æger, eius tamen mens quibusdã semper imaginibus agitatur. Tertium verò genus est lethale magis ac pestiferum, cùm scilicet æger ipse non solùm perpetuò desipit, sed & quæcunque agit, impetu quodam & violento motu operatur. In huius autem generis lethalem insaniam cùm nobilissimi

mi cuiuſdam viri filia prolapſa malè agereтur, & nos ad eam intempeſta nocte vocati accederemus, adeò furentem puellam inuenimus, vt dùm hinc inde ſeſe violento quodam impetu iactaret, quicquid interim obuium habebat, dentibus arriperet, frangeret, laniaret. Ex quo proprios capillos, brachia & manus, & ſi quid præterea aliud arripere poterat, ita mordicus, nullo habito diſcrimine ſuúmne an alienum eſſet, apprehendebat, vt niſi ſciſſum ac prorſus laceratum ex eius dentibus eripi non poſſet, adeò vt vinciri puellam oportuerit, ne ſibi aut alteri noceret. Verùm cùm paucis pòſt horis furor illi remitti cœpiſſet, in ſomnum incidit grauiorem, quo (tametſi noſtris præſidijs, ſtudio & diligentiæ ægrè cederet) vix tandem excuſſo, ab inſania quoque puellam ipſam liberauimus. Sed vt eſt ingenium mulierum, præſertim nobilium, cùm ſanitate adepta nihil eorum, quæ pro tuenda firmandaque valetudine iniuncta fuerant, obſeruaſſet, & ſua viueret libertate, poſt integrum menſem,

ſem, quo priſtina vſa eſt valetudine, in eundem incidit morbum: à quo cùm nullis vnquam auxilijs potuerit à Medicis liberari, vnius tantùm diei ſpatio è medio ſublata eſt. Si quis autem huius morbi cauſam quærat, nos quantũ coniectare licuit, materiam credimus fuiſſe calidiorem, ſed paucam tamen: quæ cùm caput peteret, ſuo & incendio & mobilitate puellam furentem redderet. Et quoniam caput ipſum frigidiore materia oppletum fuerat, hãc quoque, cùm & ipſa, (vt creditur & par fuit) exagitata fuiſſet, priore illa materia extincta ac reſoluta, ipſum denique profundiorem ſomnum puellæ feciſſe putamus.

ANNOTATIO.

DE Maniaco etiam quodam cap. X. in noſtris exemplis ſcriptum: qui aliquando in eundem affectum relapſus, tandẽ ex Hæmoptoico tabidus factus eſt.

Vermis è nare proiectus.

CAPVT C.

SOLET interdum acutus & peſtifer dolor in capite excitari, quem Græci κεφαλαλγίαν vocant,

cant, ſed talem, quo caligent oculi, alienetur mens, citetur vomitus, ſupprimatur vox, frigeſcat corpus, & ipſa denique deficiat anima, rarum eſt videre. Nam & nos amicum habuimus Philippum nomine, qui cum his omnibus ageretur malis, & aduentante die ſeptimo mors ipſa, nullis conferentibus auxilijs, iamiam adeſſe videretur, vi tandem robuſtioris naturæ vermem è dextra nare palmo longiorem eiecit: quo propulſo, omnis ſtatim cum eo amotus eſt languor.

ANNOTATIO.

VERMEM vehementis doloris capitis cauſam in cerebro natum fuiſſe ſatis apparuit. Naſci verò & illic quandoque vermem Auicenna etiam ſcribit, & Iacobus Hollerius noſtra ætate viſum affirmat. Idē & Italo ſcorpium ex frequenti Ocymi odoratu natum refert. Quibuſdam, inquit, vermes generantur in cerebro. Id rarum eſſe ſcripſit Auicennas, quod tamen memoria noſtra viſum eſt. Et cuidam Italo ex frequēti odoratu baſilicæ herbæ natus ſcorpio in cerebro, vehementes dolores & longos, ac mortem denique attulit. Lib. de morbis internis primo, cap. primo.

Gigni

Gigni verò & quandoque vermes in auribus, formam habentes nucleorum ſtrobilôn nucum pinearum, Valeſci Tharantani teſtimonio conſtat: tùm & Arnoldi Villanouani cap. 32. lib. 3. In dentibus verò & reperiri haud infrequens eſt. In ano autem naſci vermiculos, Aſcaridas dictos, omnium ſcriptis proditum eſt.

Spaſmo Cynico mortua mulier.

CAPVT CI.

CVM imperitus quidam Medicus cuidam mulierculæ ex gena dextra tuberculum furunculo ſimile ſcalpello abſcidiſſet, nulla habita ratione neruorum ac venularum, quibus illud, cùm ſemioui magnitudinem expleret, alligabatur, ilicò ſubſequuta eſt inflammatio ac dolor, ex quo ſimul infelix mulier in eum incidit morbum, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant: quo dum miſellæ illi temerario quodam motu peruertitur os, & facies modò in dexteriorem, modò in ſiniſteriorem partem diſtenditur, ac totum denique corpus pallore quodam ſuffunditur, adeò afflictatur mulier, vt cùm neque ſangui-

nis miſſione, neque alui ductu, neque vnctionibus vllis, neque alio quouis genere auxilij hoc malum inhiberi poſſet, infra paucos dies è vita migrauerit: hoc nobis ſuo ipſius infortunio documentum relinquens, vt cùm ſcilicet oportuerit, non paſſim nos omnibus, qui ſibi chirurgici nomen vſurpant, ſed his tantum qui doctrina ſimul vſu & iudicio præualent, credamus.

Gelatus.

CAPVT CII.

POST graues diuturnoſq; labores, quibus per ingentia frigora turbido & pluuio cœlo, per flagrantiſſimos æſtus diu noctuq; perequitans ſeſe fatigarat Antonius Collenſis, in difficiliorem tandem incidit ægritudinem: qua ſtatim vt corripiebatur (quòd ſæpè homini contingebat) amiſſa ilicò memoria ſenſuque, eodem quo erat, dum ab ea inuaderetur, habitu perſeuerabat, patentibus etiam & inconniuis oculis: ſi enim inter ambulandum contingebat hoc

illi malum, ambulabat: si inter quiescendum, quiescebat: sin verò inter aliud quoduis agendum, tantisper ipsum agebat, nihil interim audiens, nihil loquens, nihil cognoscens, donec cedente morbo ad se regrederetur, & tunc etiam nihil eorum, quæ egisset, reminiscebatur. Ex Medicis autem qui hominem viderint, alijs virtutem, quę discernit & vnit coniungitque, læsam esse iudicantibus, eiusque noxam cæteris ventriculis iunctum iri volentibus, adeò vt memoria ex hoc & communis sensus intrinsecus paterentur: alijs aliter, & quidem argutius, & morbum & causam explicare conantibus: nos hominem gelatum dicebamus: cùm huius morbi notæ, quæ per se satis eruditioribus eas vestigare volentibus manifestæ sunt, eiusmodi detegerent ægritudinem. Fit autem id malum ex nigriore bile postremum ventrem cerebri impetente, quæ statim memoriam tollens, sua etiam siccitate cæteros ventres contrahit: quibus clausis tollitur pariter sensus & motus, & quoniam frigidior est, hominē

gelat. Quibus verò medicamentis ad hunc morbum profligandum vſi ſimus, propterea quòd eius cura notiſſima eſt, intexere ſuperfluum iudicauimus.

ANNOTATIO.

EXEMPLVM iſtud Catocho laborantis eſt: quem & Catalepſin appellant. De nonnullis verò & Catocho abſque febri detentis in Medicinalium obſeruationum noſtrarum exemplis cap. V. & VI. ſcriptum eſt. Catocho quoque affectus fuit Hieronymus Bencius, priuſquam in Comitialem laberetur; de quo ſuperius cap. quadrageſimo ſexto.

Tenſio neruorum ceruicis.

CAPVT CIII.

GRAVIORIBVS morbis obnoxia ceruix eſt: ſed inter cæteros importunior acutiorque, qui rigore quodam neruorum erectã ægri ceruicem intendens, eum ſæpè vel intra quartum diem interimit. Quo morbo cum Parmenſis quidam Franciſcus nomine grauiter vrgeretur, & nos ad eum vocati, hominem robuſtioris naturæ, & qui turgentibus

venis

venis faciem etiam atque oculos rubicundiores haberet, inſpiceremus, ſanguinem ſtatim ex ea vena, quam κεφαλικὴν Græci vocant, mitti iubeo. Tùm parciore victu, hoc eſt, ſola aqua ex melle hominem cibans, hircino atque caprino oleo detonſum madefacio caput: ſuperque impoſito pileo, aluũ etiam his medicamentis duco, quibus à capite ipſo ac cæteris ſuperioribus partibus diduci reſoluique poſſit humor, qui huius mali cauſa fuerat: ex quo ocius adfuit illi ſanitas, quàm mors adfutura putabatur.

ANNOTATIO.

RIGOR neruorum ceruicis, rectam & immobilem eam reddens, τέτανος Græcis dicitur, Conuulſionis ſpecies, per quam, vt Galenus ait lib. de muſculorum motu, partes immotæ in contraria trahuntur à muſculis oppoſitis. Cõuulſionis enim, quæ abſque motu fit, tres ſunt ſpecies: ἐμπροσθότονος, ad anteriora; veluti cùm mentum pectori annectitur: ὀπισθότονος, ſi ad poſteriora; vt dum caput ad ſcapulas pertrahitur: τέτανος, cùm in neutram partem immobilis ceruix intenditur. Acutus autem & vehemens affectus eſt. Memini olim me cui-

dam adesse, cui cum maximo dolore ceruix rigida in nullam partem inflecti poterat. Huic primum fomentum adhibuimus: deinde aurea dicta catapotia dedimus, quæ summo cum labore deuorauit. Subsequente autem ex his larga purgatione, à dolore & neruorum rigore citò liberatus fuit.

Ex abscessu gulæ homo penè iugulatus.

CAPVT CIIII.

LIVD quoque morbi genus circa fauces oriri consueuit, & id interdum pestiferum acutumque: quale in Alexandro Serralio nuper vidimus, cui neque rubor neque tumor vllus intus in gula, aut extrà ostendebatur, sed aridum corpus erat & squalidum. Cumque nihil omninò alimēti demitteret, sed quicquid absumeret statim reiectans vix spiritum traheret, & vox adeò faucibus hæreret, vt ne mutire quidem posset, iugulari prorsus hominem putares: nos tamen & vrgentis morbi & ægri virium ratione habita, vtile & præsentaneum remedium duximus, sanguinem

guinem mittere: tùm & cucurbitulis natibus affixis, deducere humorem conati, frictionibus ſimul alijſque præſidijs, quæcunque extrinſecus iuuare hominem poterant, tantiſper vtendum cenſuimus, donec ægri fauces detumeſcerent. Verùm vbi malū his omnibus auxilijs non modò cedere aut leuari, ſed in horas vehementius ac contumacius fieri aduertimus, omni abiecta ſpe ægrum, tanquam proxima nocte moriturum, Deo & naturæ reliquimus. Hunc autem cùm aſſiſtentes, veluti iamiam ſpiritum exhalaturum, ſigno Crucis ex more in auroram vſq; ſingulis momentis conſignarent ac munirent, ecce ſtatim à ſummis ægri faucibus tam ingens ex adaperto intus abſceſſu purulētæ materiæ vis effertur, vt homine penè iugulato, catinulum, in quo recepta eſt, ad ſummum repleret labrum. Qua expulſa, ſtatim reſumptus eſt ſpiritus, & æger, qui iam pro mortuo lugebatur, veluti ab inferis remeans, paulatim conualeſcere cœpit, donec integram conſequutus eſt ſanitatem.

ANNOTATIO.

TONSILLARVM inflammationes quandoq; adeò magnæ ſunt, vt gutture occluſo (vtraque videlicet tonſilla affecta) nec cibus nec potus tranſmitti queat; vel non abſque ſumma difficultate. Tumores verò & quandoq; ita augentur, præſertim ad ſuppurationem vergentibus inflammationibus, vt ore hiare nequeunte, dentes cohæreant: ac ſtrangulationis periculum immineat. Abſceſſu verò rupto, copioſoque erumpente pure, ſolutio fit, & ore patulo, gutturis quoque meatus patet. Initio venæ ſectio neceſſaria: deinde inflammatione ad ſuppurationē tendente, vtiliter eò facientia cataplaſmata etiam foris gutturi applicantur, interim ab alijs remedijs non ceſſandum, quæ recta medendi ratio poſtulat.

A vitio lienis curatus.

CAPVT CV.

LIENIS vitio afficiuntur quāplurimi: horum ſiniſtra pars tumens ac durior prementi renititur. Quod ſi diu perſeuerat (nam interdum perpetuum id malum eſt) tumeſcunt crura: & ſi vlcera præterea innaſcuntur: vix ſaneſcunt. Multos

nos

nos tali vitio affectos curauimus: inter quos vnum, quem, cùm septennio hoc morbo vexatus frustrà multa cōsilia, ac penè infinita præsidia expertus fuisset, solo tandem cappari, qui tali ægritudini aptissimus cibus est, solaq; vi aquæ, in qua faber ferrarius sæpè candens ferrum extinguit, annua potione liberauimus: tanta scilicet in eiusmodi aqua contra hoc vitium inest vis atque virtus. Vnde & compertum est, animalia quæ apud fabros educantur, perquàm exiguos habere lienes.

A morbo cœliaco curatus.

CAPVT CVI.

IN ipsius ventriculi porta morbus innascitur, qui à Græcis κοιλιακὸς appellatur. Durescere sub hoc venter solet, & torminibus premi, aluusque ipsa adeò nihil reddere, vt ne spiritus quidem infrà, sed nec suprà erumpere possit. Paulus pater meus haud mediocris ingenij ac doctrinæ vir, hoc morbo malè vexatus, cùm diu multa ac varia auxilia, sed frustrà, expertus fuisset, clystere ex so-

lo lacte condito in ventrem iniecto, ac multis ſubinde ſtrigmentis depoſitis, ad priſtinam reuerſus eſt ſanitatem.

ANNOTATIO.

PAVLVS AEgineta Cœliacum morbum Lienteriæ ac fluxus ventris ſpeciem facit. Apud Galenum verò lib. IX. de compoſ. medic. ſecundum loca Dyſenteriæ ſimilis eſſe apparet. Nam communia quædam & Dyſentericis & Cœliacis illic remedia extant. Sed Cornelius Celſus lib. IIII. cap. XII. huiuſcemodi affectum κοιλιακὸν nominat: Græci, ni fallimur, κολικὸν appellant.

Ex tenuioris inteſtini morbo ſanatus.

CAPVT CVII.

IN tenuiore inteſtino acutus interdum & peſtifer oritur morbus, ex quo etiam ſupra vmbilicum intolerabiles excitantur dolores, nec ſpiritus vllus tranſmittitur: & non ſolùm cibus ipſe, ſed ſtercus ipſum plerumque per os redditur. Vomitus autem varius aut niger exiſtens,

iſtens, grauioris etiam odoris eſt. Tali igitur morbo adeò Laurentius amantiſſimus frater affectus eſt, vt cùm neque miſſio ſanguinis, neque alui ductio, neque aliud quoduis idoneum auxilium hoc malum frangere poſſet, materia tandem ad neruos prolapſa, in morbum incidit comitialem. Quo breui & in mortis diſcrimen adductus, cùm triduò hoc habitu iacuiſſet, nihil omninò deguſtans, à Medicis derelictus eſt. Verùm die quarta, vbi paululùm reuiuiſcens vinum lambere occepit, reſumitur ſpiritus, & morbus paulatim vi naturæ propulſus, præſidijs cedit, donec tandem per Dei gratiam penitus ſublatus, hominem ſanum reliquit: quod non prius tamē effecit, quàm exactis quatuor menſibus, à die quo primùm ille huiuſcemodi affectus eſt morbo.

A morbo vuluæ inedia liberata eſt mulier.

CAPVT CVIII.

VEXA-

VEXARI vuluæ morbis vt mulieribus commune, ita ſanè inauditum ſic vexari, vt patiens nullum cibi genus deuorare queat. In cœnobio montis Cœlij monialem vidimus, quæ cùm huiuſmodi vuluæ morbo grauiter afflictaretur, ita prorſus quamcunque illi ſubminiſtraſſent eſcam faſtidiebat, vt quodam veluti impetu æſtuantis ſtomachi, eam ſtatim vt acceperat, vomitione propelleret: quod nos ab irreſolubili & craſſiore vento, qui à vulua ipſa verſus ſtomachum ferreretur, fieri putantes, multa pro re ac tempore adhibuimus auxilia: quæ cùm nihil omninò proficerent, & ad decimum ipſa iam diem ſola panis buccella (quod mirum eſt) vitam traduxiſſet, vi tandem inediæ deuicto ac penitus profligato morbo, ad priſtinam reuerſa eſt mulier ſanitatem.

Aqua inter cutem eliſo vtero propellitur.

CAPVT

CAPVT CIX.

CCIDIT interdum casu &fortuna sanari nonnullos,quos Medicina curare non potest. Mulierem scimus, quæ dum aqua inter cutem adeò laboraret, vt nulla de salute eius superesset spes, nescio quo spiritu impulsa,de eminente quodam loco ad terram deuoluitur, & vtero ad lapidem eliso disiectoque, ita prorsus omnis effusus est humor, vt quæ puerum octimensem gestare videbatur, enixam crederes. Sed nec multò pòst aut tempore aut labore idoneis ad hanc rem adhibitis præsidijs, penitus sanata est mulier.

ANNOTATIO.

SIMILE huic accidit mulieri, quod Asciticis, quibus dissecto abdomine aqua emittitur, de quo Paulus Aegineta lib. VI. cap. L.

A lapa mortuus.

CAPVT CX.

EXORTA inter duos iuuenes lite, cùm alter alterum extento brachio

chio alapa percussisset, in morbum statim, quem ἀποπληξίαν Græci vocant, resolutus vapulans, paucis etiam horis strangulatus interijt. Quare conuocatis Medicis (in vinculis enim detinebatur reus) quæsitum est de causa mortis ipsius. Verùm alijs in ictum ipsum, quo materiam commotam fuisse putarent: alijs in humidiorem locum, quo diutius obdormierat: nonnullis etiam in lautiorem victum & potum pleniorem, quo dum vixit est vsus, huiusmodi mali causam referentibus, indiscussum apud præsidem remansit iudicium. Nouimus item fullonem quendam nomine Petrum, qui vnico pugno stomacho cuiusdam iuuenis violentius impetito, hominem interemit.

Gemini pueri.

CAPVT CXI.

EMINOS nasci nullus dubitat, sed ita nasci, vt indistincti sint, monstruosum. Mulier quædam Alexandra nomine, ex Mediolanensi agro Florentiam veniens, gemi-

geminos mares quæſtui ſpectandos dabat: quorum alter integer toto corpore, diſtinctiſque membris erat: alter verò ita ſcapulis alterius iungebatur ventriculo, vt illo totum caput iniecisse videretur: cætero verò corpore ab eo ſeiunctus, nõ ſecus illo de mammilla matris lac exugente mouebatur, ac ſi ipſe pariter ſugeret. Sed & ſub id ferè tempus vidimus & alios geminos, qui ab humero ad plantam pedis coierant capite excepto, alter ſiniſtro, dextro alter; vbi iungebantur, carebat brachio. Coxa, crus, & pes vnus ac communis erat. Altera tamen corporis parte integra ſeiunctaque diſtinguebantur.

ANNOTATIO.

MONSTRVOSOS naſci tametſi rarum ſit: rarior tamen ſuperfœtatio eſt, & adeò quidem rara, vt nonnullis impoſsibilis habeatur. cuius tamen manifeſtum in honeſti ciuis vxore exemplum apparuit. Peperit hæc filium plenè geſtatum anno M. D. LXX. Decemb. die VII. hora decima veſpertina, ſuccedentibus omnibus, quæ ad felicem partum requiri ſolent. Poſtridie

ſtridie verò qui erat octauus, eadem hora, præter expectationem obſtetricis, ac ſui ipſius, peperit eadem fœtum alterum, ſed nondum quadrimeſtrem, vtpotè cui neque oculi, neque nares, neque os paterent, quem idcircò pòſt conceptum fuiſſe ſatis manifeſtum. Superfœtationis exemplum habet & Bernardus Gordonius cap. II. particulæ VII.

ANTONII BENIVENII de abditis morborum & ſanationum cauſis, Finis.

MEDICI-

MEDICINALIVM OBSERVATIONVM EXEMpla rara,

EX LIBRIS DE CVRANDIS morbis Valesci Tharantani Medici clarissimi, qui scripsit anno 1418.

De dolore & torminibus intestinorum.

NOVI iuuenem viginti annorũ, qui habuit torturã intestinorum, & in tẽpore æstatis post labores itineris, tũc vnus volens ipsum curare, applicuit ipsi super ventrem filices madefectos in aqua frigida, & ligauit, & fecit quod staret, vel iaceret super ventrem, & infra quartam vnius horæ fuit curatus à tortura. Credo hoc fuisse ex caloris naturalis ad intra

 reuo-

reuocatione consumentis ventositatem; vel ex alteratione malæ complexionis membri vel humoris ibi missi. Et istam experientiam videtur confirmare Auicennæ consilium, qui in caussa calida iubet fieri emplastrum cum rebus frigidis, vt cum solatro, & pampinis vitium. & credo quod hoc iubet post vniuersalia, vel vbi est mala complexio calida cum paucitate materiæ ad alterandum. Lib. 4. cap. 28.

De vermibus aurium.

DICO quod vermes etiam in aure aliquando generantur: & ego vidi expellere ab aure vnius iuuenis febrem habentis acutam duos aut tres vermes ad formam granorum pini; erant tamen grossiores; & sanatus fuit homo. Lib. 4. cap. 30.

De vrinæ incontinentia ab exciso vesicæ calculo.

EGO vidi mulierem fere quinquaginta annorum, quæ vrinam retinere non poterat: imò sicut continuè vrina ad vesicam per poros vrinarios delega-

delegatur, ſic etiam per collum eius exterius emittebatur. Et hoc accidit quia vnus indoctus chirurgus abſtraxerat illi duos lapides à veſica incidendo in collo veſicæ. in qua inciſione incidit lacertum dictum collum veſicæ conſtringentem: & erant illi lapides ad albedinem accedentes:&quantitas vnius erat ſicut ouum columbi; alterius autem ſicut ouum carduelis.Lib. 5.cap.18.

De Vetula cui poſt cauſam canorum capillorum & dentium, renati ſunt nigri capilli, & noui dentes.

DIGNVM eſt quod illa quæ in Medicina rarò accidunt in voluminibus conſcribantur. Retulit mihi mulier in alijs miles, quod in quodam monaſterio, in loco qui dicitur Monuerus, fuit quædam Prioriſſa, cui per multum tempus propter ſenectutem defecerunt menſtrua, & tempeſtiui venerunt in vertice cani, & ferè omnes cecidere molares, vberum verò

paruum aut nullum apparebat vestigium, & rugæ in facie profundissimæ apparebãt. Factum est itaque, vt quicquid de capillis & pilis oriebatur & crescebat, totum nigrum pullulabat, & exibant dentes & molares, sicut mos est in infantibus fieri; sic etiam oriebantur menstrua, ac, vt in iuuenculis, abundanter fluebant. Mammillæ verò velut in virginibus eleuatæ fuerunt, montuosæ: rugæ euanuerunt, & facies pulchra intantum, quod illa honesta & religiosa monialis Priorissa verecundabatur; & vixit per multum tempus in religiosa vita. & hoc fuit quasi mysterium rarò contingens. lib. 6. cap. 12.

De muliere quæ post sexagesimum ætatis annum tres liberos peperit.

EGO vidi mulierem bonæ habitudinis, quæ post sexagesimum annum habens menstrua concepit, & peperit filium, & continenter habuit duos filios, & erat in sexagesimo septimo

mo anno quando habuit vltimum filium. Erat autem femina carnosa, & musculosa, & fortis. Ibidem.

De Mola ventosa siue inflatione vteri.

EGO tempore pueritię meæ, dum addiscerem artes liberales Vlissiponæ, vidi quod quædam Iudæa credidit se prægnantem, cui fuerunt præparata omnia quæ sunt necessaria, & dum obstetrices matricem tractarēt, tanta ventositas sine vllo alio liquore exiuit à matrice, quod fuit mirum: & hoc per totam ciuitatem Vlissiponæ & per totum studium fuit deuulgatum. Lib. 6. cap. 15.

MEDICINALIVM OBSERVATIONVM RARA EXEMPLA EX LIBRIS ALEXANDRI BENEDICTI QUI VIXIT ANNO 1483.

De Cerebri concußione.

VI ex trabis percuſſione obmutuerat, ſuadentibus viribus ſanguinem ex manu detraximus intrepidè, impoſito ex hedera cum roſaceo emplaſtro bregmati. ſine vino carneque, contentus ptiſana & intrita panis, ſine vllo potu (nam aquam nolebat) & quoniam ſenex viribus valebat, eo victu ad decimum quintum diem, ſermone carentem decrepitum, proſperè duximus: ſequenti die loqui cœpit, paucisque ſequentibus diebus, ex toto ex periculoſa cerebri conquaſſatione præter omnium opinionem perſanatus eſt.

Huius exempli fidem faciunt Hadrienſes ciues, quoniam hic ſenex inter

terprimarios horum habebatur. De curandis morbis lib. 1. cap. 5.

De Catocho ex vermibus.

CVM Cydone essemus in Cornelia domo, puella quæ octauum nondum compleuerat annum, in febri ardentissima, somno primum, deinde intentis oculis Catocho correpta est. diebus septem nihil hauriendo, præter ius pulli, in quo Portulaca decocta fuerat. Iacuit hæc pallida, muta, sine sensu & motu, grauiter respirans. In hac suprema filiæ desperatione, mater ex melle glandem in aluum subdidit, qua sine sordibus duos & quadraginta vermes in globi modum extulit, & statim ad vitam filia rediijt. Ex his ventris animalibus caliginosi vapores cerebri omnes sensus comprehenderunt. Lib. 1. cap. 26.

Vulneratis sanguinis profusionem quandoque prodesse.

VIDIMVS vulneratos post sanguinis copiosum profluuium, sine contractionis metu, paucis diebus

liberatos. In castris quendam Chirurgum vidimus, nobilem iuuenem in humero vulneratum, curantem; cui linteolos protinus vulneri admouerant amici contra sanguinis profluuium; linteolos statim amouisse, nescio quid in vulnere perquirentem, dum amicos de profusione larga sanguinis conquærentes frustaretur; sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum fluere permisit, haud ignarus, quomodo ægrotantem tutum à spasmo reddidit, quem octauo circiter die per cubiculum ambulantem vidimus. Lib. 1. cap. 47.

De sene nonagenario vulnere frontis à cæcitate liberato.

OMNES senectute visu hebetiores fiunt: aliqui ad octogesimum annum sine specillis, vt Laurentio patri meo contigit, clara oculorum acie vitam duxêre. Vidimus senem visu hebetiorem nonagenarium Hadriæ super frontem vulneratum, cæcitate

&

& vulnere pariter liberatum. Lib. 2. cap. 1.

Venæ in naribus ſectio mortis cauſa extitit.

NOSTRA ætate Venetijs tonſor quidam cum in narib⁹ pilos incommodos forcipe conſcinderet, venulam incautè ſecuit, tantoque impetu ſanguis erupit, vt ſiſtendi modum Medici plurimi non adinuenerint: & ille miſerè vitam finiuit. Lib. 4. cap. 4.

De virgine quæ aliquot menſibus à cibo abſtinuit.

QVIDAM non appetunt, quia membra non reſoluuntur: Sicuti in quadam, ætate noſtra, virgine ſacerdotali, quæ inediam (pudet referre) pluribus menſibus ſuſtinebat. In miraculum Romæ Patribus venerat, vnde experimentum pluribus cuſtodientibus dedit Columba nomine.

Quidam etiam Venetijs 46. diebus continuis ieiunus fuit, habitudine membrorum frigida, craſſo phlegmate intus conçocto, meatibuſque cor-

poris adſtrictis. Lib. XI. cap. XI.

Fœtore interfectorum canum peſtilentiæ luem ceſſaſſe.

EXEMPLVM vnum non prętermittam ætate noſtra memorandum, quod ratione Phyſica confirmatur. Quidam mercator Cretenſis nobilis nobis narrauit, cum in Taurica regione negociaretur, & ſæuiſſima peſtis orta eſſet aëris vitio, quo finis moriendi non erat, in ea ſumma hominũ ſtrage à ſe Medicum viſum loci eius incolam, nam Sarmatæ ea loca tenent, qui canes omnes interemptos paſſim per vias perque vicos omnes abijci iuſſit, qui diſtenti & putridi tetro odore cœlum impleuerunt: quo remedio ſtatim ciuitas ſanitati reſtituta eſt: & Sarmatas id remedium factitare ſolitos, putreſcentes enim canes aëris naturam immutant, quæ hominibus duntaxat exitialis erat. Ita enim diſſimilitudo facit & rerum diſcordia, nã venenum veneno interdum debellatur, quod etiam Zoar quidam inter poſteriores Phyſicos affirmat. Lib. de peſte cap. 6.

ANNO-

ANNOTATIO DODONAEI.

FOETOREM ac fœtida peſtilentis aëris contagio aduerſari nonnulli & alij ſentiunt, qui multò vtilius eſſe rentur, aſam fœtidam, caſtorium, vel aliud fœtens peſtilentiæ tempore naribus frequenter admouere, quàm ſuauè odorata, vel pilas illas cum moſcho & ambra formatas, quas plerique veluti ſingulares aſsiduè in manibus geſtant. Nam odoratis animales ſpiritus aiunt allici, patentioreſq; odoratus organi meatus reddi, atque idcircò ad recipiendum infectum aërem promptiores: E contrà à fœtidis & graueolentibus ſpiritus repelli.

De oßium abſceſſu.

IN homine oſſa, vt facilè videri poteſt, circiter 248. connumerantur; ea corrumpi nouum non eſt. Sed abſceſſus innaſci mirum eſt, vt nuper vidimus, dum mulierem quandam Gallico morbo interemptam reſecaremus: cauſam morbi perquirendo, oſſa ſub membranis ſuis tumentia, & ad medullam vſque ſuppurata inuenimus; ea duntaxat ratione, quoniam & ipſa nutriuntur, abſceſſibus ob id afficiun-

ciuntur. Hiſtor. human. corp. lib. 1. cap.6.

De Cornu è vulnere nato.

VIDIMVS in Creta dum hæc conderemus, vulnerato genu ſagitta, cornu nigrum rupicapræ capitis ſimillimum prodijſſe, materiamque, quæ in oſſis ſubſtantiam conuerti debuiſſet, in corneam naturam aëris afflatu facilè conuerſam, continueque gummi modo indureſcentem. Lib. 1. cap.14.

De virgine quæ acum aſſumptam per veſicam reddidit.

PVTANT nonnulli virginem ætate noſtra Venetijs, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque per ſomnum deglutiuit, per vrinam poſt menſes decẽ demiſiſſe maximis cruciatibus. Lib.2. cap.9.

De eadem.

Quidam qui inter magnos Medicos habitus eſt, fungi fruſtum per veſicam emiſſum ſe vidiſſe prędicabat, ſed

acus

acus illius exemplum per vrinam redditæ plurimos diſſectionis ignaros cōmouet, qui eam per venas Meſenteriacas à ſtomacho ad iecur, per venam maiorem ad renum anguſtias, inde ad veſicam penetraſſe falsò arbitrantur, ora fibrarum in viuentibus patentiora eſſe ad acum & fruſtrum fungi ſuſcipiendum putantes. Acus enim acie ſua paulatim multoque tempore inteſtina penetrauit, viam enim ſibi facit, quo à natura propellitur, & ad veſicam qua parte carnoſa eſt, inde per vrinam reddita. Lib. 5. cap. 13.

De viro lactāte ſuum puerum.

M. Maripetrus ſacri ordinis equeſtris tradidit, Syrum quendā cui filius infans mortua coniuge ſupererat, vbera ſæpius admouiſſe, vt famem filij vagientis fruſtraret, continuatoque ſuctu lacte manaſſe papillam, quo exinde nutritus eſt magno totius vrbis miraculo. Idem Ariſtoteles de lacte in maribus, verum tamen, inquit, per ſuctum frequentiorem vel multū prodiſſe aliquibus traditū eſt. Lib. 3. cap. 4.

De

De virgine quæ lac habuit in vberibus.

VIDIMVS mulerem, quæ etiam cum virgo esset, quoniam infœcunda erat menſes ſubſtiterant, lacte ſemper diffluiſſe. Ibidem.

De cruento pure per vrinam in pleuritide reddito.

IN pleuritico morbo cruentum pus per vrinæ meatum dare quandoque ſolet. Quod Helio Baſſo Cymbriaci noſtri filio contigit in maxima morbi deſperatione, vel per aluum aliquando, vt ipſi vidimus. hoc magis mirum eſt, quàm quod acies ſcalpelli fracta dum venam imprudens veniſeca cuidam incautè incideret, meatus diuerſos penetrauerit, poſtque aurem conſtiterit, vbi continuis ferè punctionibus percipiebatur, qua moleſtia liberari ſæpè à nobis quæſiuit. Lib. 3. cap. 9.

Sagittæ ferrum dorſo impactũ poſt biennium per inferna deſcendit.

RVSTICVS in quodam ſeditioſo tumultu ſagitta circa dorſum impacta vulneratus fuit: euulſa ſagitta ferrum intus in thorace relictum eſt. vulnus, fruſtra perquiſito ferro, Medicus perſanauit, quod poſt biennium per inferna extulit, id miraculi gratia barbatæ figuræ duum digitorum latitudinis oſtentabat. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetrauit, vbi pars carnoſior eſt, deinde ſecundum inteſtina delapſum iuxta aluum ſenſim podicem ſecuit, viamque ſibi ad exitum fecit ſemiexeſum, de qua re magna Medicorum concertatio fuit. Ibidem.

De ſtrangulatis propter rem quampiam in aſperam arteriam delapſam.

GVTTVRI epiglottis ſub ipſis faucibus quoddam operculum linguæ

linguæ poſtremæ annexum, accommodauit, ne quid cibi potuſnè in alienum delabatur iter, quoniam, ſi quid inciderit, ſpirandi meatus intercluduntur. ſicut Anacreonti Poëtæ accidit, qui vuæ paſſæ acino necatus eſt. Sicut & Fabius prætor in lacte pilo hauſto ſtrangulatus eſt. & ſi ætate noſtra Venetijs dum hæc conderemus anno à ſalute vniuerſali 1483. Lucretię perquàm familiari noſtræ ſimile contigerit, ea cum nucem ponticam dente frangeret, oborto riſu, nux in ſpiritus meatum protinus reſpirando deuoluta eſt, moribunda ſtatim concidit, in eo ancipiti ſtrangulatu, ad interiores pulmonis partes impacta eſt, tùm minus affligi cœpit, vnde nihilominus ſpiritus grauior, ſonantiorq; obſeſſo meatu audiebatur: tùm vitæ ſpem habere cœperunt, quoniam cõfractis quibuſdam venulis, vomica in pectore exorta eſt, quæ tandem perſanata, obſeſſis meatibus reciprocantis animæ raucus ſonus etiamnum percipitur. Lib.3.cap.18.

Teli

Teli pars post XXV. annos sternutatione reiecta.

QVIDAM Græcus Suirus nomine mihi notiſſimus Chalcidis in expugnatione tempore ſagitta vulneratus, ductus inter captiuos à Turcis, perſanato quoquo modo vulnere, annis XX. vitam duxit ſeruilem. Tandem liber Cydonem venit, poſtque quintum anunm, dum aqua per æſtatem frigida os collueret, concitatis ſupra modum ſternutamentis, magno pruritu inter maximos conatus proſilit è naribus ſagittę fruſtum digiti medij longitudine, ferrea acie, nec aliam vulneris notam reliquit. Dum id Medicis Venetis inter mira naturæ refero, aliquibus non credentibus, alijs inter contentiones, vt fit, viam indagantibus: Ecce ex improuiſo Suirus Græcus noſter, qui fortè tùm Venetias venerat, rebus dubijs accitus, imò fide carentibus, ſagitta demonſtrata, quã miraculi gratia ferebat, teſtimonium veriſſimum dedit, qui cum antea per annos X. in vrbem non veniſſet, pro

discutienda veritate casu oblatus non credentibus, fidem attulit. Lib. 4. cap. 24.

Matthiæ Cornacis Philosophi & Medici Romanorum Regis Physici Historia gestationis in vtero fœtus mortui per annos plus quatuor: qui tandem opera & consilio Medicorum, ex vtero ita per aluum, Deo adiuuante, exectus est, & membratim exemptus, vt mater viua permanens, integræ restitueretur sanitati: atque post biennium denuò conciperet, vt secunda testatur historia.

ANNO Domini M. D. XLV. quædam conciuis Viennensis, nomine Margaretha, filia Vvolfgangi Karlin-

Karlinger ciuis Viennensis: vxor verò Georgij Vvolczer, hospitis eo tempore ad ædes Rubri cancri appellatas Viennæ: postquam antea etiam enixa esset aliquot liberos, cõcepit anno ætatis suæ XXV. omnia denique habuit signa felicis impregnationis. Fœtum insuper temporis progressu sensit, ante festum D. Bartholomæi eodem anno valentem, & strenuè sese mouentem, vsq; ad festum D. Luciæ sacrum. Quo sanè illi tempore superuenerunt partus dolores, adeò vehementes, vt anteà experta iam sæpius ipsa, iamiam se crederet enixuram. Statim igitur aduocari iussit matrem, & vnam ex suis sororibus: acciri etiam obstetricem confestim præcepit. Quæ cum aduenisset, statim re animaduersa, iussit omnia ad manus esse parturienti necessaria, hæc verba adijciens: Statim, Deo volente, puellum natum habebimus. & quemadmodum postea euentus comprobauit, vera vates extitit. Interea prægnans in sedem parturientium consedit: & cum instanter admodum à circumstantibus mulieribus

admoneretur, vrgeretur etiam ab obſtetrice, omnibus niſibus elaborauit ad pariendum: in quibus heu nimium vehementibus conatibus, fragor quidam increpuit ſatis ſonorus: quique non temerè argueret, magnam vim vel fœtui, vel matri illatam fuiſſe, vel certè conquaſſatum infantis caput in partes diſceſſiſſe. Ab eo fragore, viuacitas fœtus deprehendi amplius nullis argumentis potuit. Grauida inde maiorem in modum cœpit ægrotare: ac propterea in lectulum ſuum reducta & repoſita eſt. interim lac accurrens, quod parturientibus vſu venit, vbertim vbera repleuit, adeò vt ſtillatim etiam è papillis gliſcentibus coloſtra deflueret, ſpectantibus multis, & ijs honeſtis ac prudentibus mulieribus, quæ dies noctesque aſſiſtentes præſtolabantur felicem partum. Dum verò res ita protraheretur, ſemperque maior difficultas, minor verò ſpes eluceſceret, deliberatum eſt ab omnibus, quæ tùm præſtò erant, & itum in eam ſententiam, vt plures obſtetrices accerſerẽtur in rem præſentem, aliquod

forte

fortè ſalubrius allaturæ conſilium. Sed ex harum etiam aduentu nil miſeræ adminiculi acceſſit:neque quicquã ab his in medium dici potuit, vel conſuli ſalutare,præterquam quòd vna ex ijs iudicatum habebat(& fortaſsè non malè) rem nimis feſtinatam fuiſſe, os ſacrum nondum ſatis hiaſſe. nihil itaque etiam tùm effectum datum eſt. Geſtanſque vterum mulier tandem per multas ſeptimanas grauiſſimè decubuit,ventris tumore, duricie, fluxu qui ſuperuenerat, doloribus nihil remittentibus: quæ omnia, continuæ denique corporis graues afflictiones, animi perculſiones, ad ſummam deſperationem miſeram videbantur cõpellere:effeceruntque, vt ad tentanda omnia omnium conſilia animum aduerteret, ad vſurpandas omnium medelas,doctorum & indoctorum,Chriſtianorum & Iudæorum. Quæ tamen nequicquam adhibitæ, auxilij nihil, plurimum mœroris & deſperationis (cum res difficilis ad impoſſibilitatem videretur vergere) attulere. Hiſce periculorum & ærumnarum aceruis cir-

cumuenta, atroci inſuper ventris ac ineuitabili onere ſummè implicita mulier, per quadriennium, vſque ad annum Domini M. D. XLIX. ſemiuiua perdurauit. Sed quod prætereundũ hoc loco non eſt, propter has enumeratas à nobis difficiles calamitates, miſella inſuper adflicta eſt defluxu continuè putrilaginoſo, qui per locum muliebrem perrumpens, totum hoc quadrienne tempus durauit: ita tamen, vt aliquando parcius, aliquando copioſius profluens, diſpari ratione mulierem affligeret, ceſſaret tamen nunquam. Cruciatibus igitur hiſce ac grauedinibus diu perſtantibus, tandem natura (quæ ſemper Indiuiduum conſeruare contendit) acore & copia putridi humoris non euicta, ſed compulſa (vtpote cui inferna humoris ſubductio non ſufficeret) ad vmbilicum, matricem ipſam, totum denique abdomen, multis alioquin partibus munitum perfodit. Foramen igitur factum eſt primò anno Domini M. D. XLVIII. in loco prædicto, ex quo multum ſanioſi fœtidique mucoris pro-

profluxit. Succeſſu deinde temporis, poſt aliquot menſes, adhibitis externis emplaſtrorum adminiculis, apertio coaluit: poſteaquam (vt videtur) colluuies humorum nociuorũ abundè excreta eſſet, vel aliquantiſper pro neceſſitate euacuationis diminuta. Sed, quod efflictim obſeruandum eſt, paulò pòſt anno Domini M.D.XLIX. menſe Iunio, cum ſcilicet multa putrida ſuperfluitas omni conatu mox per naturam expellenda, iterum collecta eſſet, natura denuò eodem conſilio & via, proximo in loco, non ita procul à priore apertione diſtante, per ventrem iterum perrupit, & affatim eduxit neceſſariò euacuandam purulentiam. In hoc foraminulo exhibebatur omnium conſpectui & tactui, os quoddam, quod euentus poſtea (reſecta aluo & matrice) comprobauit, infantis fibulam ſiniſtri brachij fuiſſe. Durauit iterum hæc apertio, eodem ſtatu & effluxu, cum magna feminæ in vtero habentis virium proſtratione, ad menſes aliquot. Cum autem periculi magnitudo, dolorum fœtoriſ-

queintolerantia indies magis ac magis ingraueſcerent, viderenturq; omnia ad interitum ſpectare: ipſaque miſerrima præ cruciatibus immenſis, animi crebris deliquijs iamiam crederet ſibi exitum imminere, denuò inijt conſilium aſciſcendi Medicos: ſi fortaſsè ex ſingulari Dei miſericordia, felix horula ſalubris conſilij eluceſceret: ſi denique fortè fortunà, Deo ita diſponente, in hora cõtingeret, quod non contigiſſet in annis. Vocati igitur ſunt Chirurgi tres: Aulæ regiæ Chirurgus, Sixtus Vvirt: Paulus Dirleuuang, vrbis Viennenſis ordinarius Chirurgus: & Petrus Vvinckler. qui cum adueniſſent, rem omnem intuiti, atrox periculum præ oculis eſſe animaduerterunt: ſimulque moderatè omnes vnanimes reſponderunt, Maius eſſe negocium hoc, quàm vt ipſi quippiam certi in hoc caſu ſtatuere vel debeant, vel poſſint: accerſendos eſſe Medicinæ aliquot doctores, quorum conſilia meritò accedere debeant: & ſi quid in re tàm ardua faciendũ ſupereſſet, ſibi conſultum videri, vt id

ex

ex eorum matura deliberatione proficiſcatur. Acciti igitur ſunt doctores duo, Ioannes Enzianer, & Matthias Cornax: alter vix ſenex, & reuerà miles (vt dicitur) emeritus: hic publicus Medicinæ in Viennenſi Gymnaſio ordinarius profeſſor. Qui cum veniſſent, aliquoties poſt crebram inſpectionē, ægræ virium explorationem, circumſtantiarum diligentem inquiſitionē, nihil aliud videbant ſupereſſe conſilij, quàm vt ad ſententiam Hippocr. extremis morbis extrema adhiberentur remedia, quantumuis periculoſa. Decretum itaque ab ijs eſt, de aluo aperienda. A chirurgis etiam in eandem itum ſententiam. quod cum certò cōſtitutum eſſet: etiam feminæ, eiuſque marito & propinquis, Medicorum conſultum indicatum eſt. à quibus omnibus aſſenſum. Stata tandem dies eſt, decima menſis Nouemb. anni M. D. XLIX. hora duodecima pomeridiana. Chriſti igitur Domini auſpicijs, cum tempus ſtatum adueniſſet, rebus ritè auxiliaribus denique paratis, & diſpoſitis præſidijs, ſi quid for-

tè grauius contingeret, præsentibus Doctoribus nominatis, & chirurgis, sectio cum summa diligentia peracta est. Linea autem sectionis, ex mea designatione ducta est, ab apertione ea inchoata (quæ paulò supra vmbilicū à natura, vt diximus, facta erat in latere dextro) recta deorsum per tractum musculi recti, abdomini incumbentis, longitudine plus minus octo vnciarum: hoc est, semipedis antiqui & duorum pollicum. qua facta incisione, propter necessitatem & intolerabilem fœtorem, subitò contentum in vtero, à chirurgis vndique liberatum est, & exemptus frustillatim fœtus masculus emortuus, & semiputridus. Sequutus est hanc extractionem fœtor incredibilis: adeò enim putredo inualuerat, vt bona pars membrorum pueri consumpta appareret: caput verò totum confractum, & ossa cranei dispersa extraherentur: cerebri verò videretur nihil, nimirum quod totum putredine diuturna consumptū esset.

Absoluta hac sectione, ex summa

Dei Opt. Max. misericordia feliciter: mulier debita ratione, infarctis laceris & rugosis vteri cauitatibus, ligata & curata est: illique de rebus necessarijs quàm optimè prospectum à Medicis & Chirurgis. In omni autem ista administratione, misella quæ resecabatur, nullum est passa animi deliquium: sed forti & sedato animo omnia pertulit: adeò vt Deus & Natura ipsa, in conseruanda hac inopi & ignobili femina contendisse videantur. Successu deinde temporis, cum omnia ex singulari Dei nutu feliciter procederent, sine vlla sutura, rugis (detumescente ventre ob exinanitum vterum) coëuntibus, postliminio venter ab onere putrido liberatus peroptimè coaluit, & femina præter omnem expectationem curata est, & vterus ipse vnà cum abdomine & eius partibus planè consolidatus: quinetiam ita matrice probè restituta, menses bono ordine & modo rediere: vt spem etiam aliquam conceperimus, membro quantumuis sensibili & spermatico ita persanato, mulierem denuò con-

ceptu-

ceptūram, & fortaſsè fœtus edituram. Quod tamen poſtremum, vt valdè ex multis rationibus eſt ambiguum, ita incertum Diuinæ Omnipotentiæ relinquimus determinandum.

Hiſtoria ſecunda: quod eadem femina denuò conceperit, & geſtauerit fœtum viuum, perfectum, maſculum, ad legittimũ pariendi tempus: quodque ex poſthabita ſectione, mater vnà cum puello interierit.

POSTEAQVAM ſupernè à nobis deſcripta Margaretha ex ſanctiſſ. opificis Dei voluntate conualuiſſet, conuixiſſet denique ſana marito annum plus minus integrũ, ſatis frugaliter, denuò concepit, & geſtauit puerum beneualentem, & ritè ſuccreſcentem vſque ad ſecundum diem menſis Iunij, Anno Domini M. D. LI. quod erat legittimum tempus pariendi.

endi. Ea dies cum manè illuxiſſet, & belle ſe haberent omnia, infans robuſtus ſtrenuè palpitauit, & elaborauit ad egreſſum vteri: mater mœſta omnibus neruis ad expellendum fœtum incubuit, præſentibus multis mulieribus: ſed incaſſum omnes conatus ceſſere. quapropter vocatus eſt Paulus Dirleuuang Chirurgus Viennenſis, qui anteà illam ſecauerat, vt in medium conſuleret. ille verò præ oculis cernens graue diſcrimen, conſuluit me etiam eſſe vocandum. Adueniens itaque & ego, cum perluſtraſſem ventrem enitentis, vidiſſemq; fœtum validum: matrem autem omnibus viribus, quæ ad certamen enitendi requirebantur, deſtitutam: cicatricem præterea veterem quaſi per rimam longã hiſcere, omninoque impoſſibile eſſe vt conatus feminæ tam lacero vtero, inciſis per longum muſculis & abdomine, tanti eſſe poſſent, qui in vtero contentum quantumuis viribus præſtans, & ſeſe adiutans, per os ſacrum poſſent expellere: ſuaſi eueſtigiò, ventrem ferro, vt prius, reſecandum eſſe.

Firma-

Firmauit meam opinionem & hoc, quod rimula ſectionis priſtinæ laxata, pellucens madebat, & per ſe diſceſſionem parietum cicatricis minitabatur. Hiſce perurgentibus rationibus, nos vterque compulſi, & commemoratione prioris felicis euentus animati, ſectionem iterum inſtituendam cenſuimus, acquieſcebat conſilijs noſtris: alioquin moritura puerpera. Verùm enimuerò mater eius, & reliquæ aliquot præſentes feminæ aſſentiri nullo pacto voluerunt. interim ego ordinatis quibuſdam præſidijs confortantibus, conſolatus afflictam diſceſſi: & paulò pòſt reuerſus, acriter inſtiti iterum peragendæ cæſuræ. Sed perperam tùm obtinuit matris affectus, quæ cũ cæteris feminis in ea perſeuerabat ſententia, vt Deo omnia committerentur, reiecta periculoſa ſectione: quæ tùm etiam ſatis tempeſtiuè adhiberi poſſet, cum extremum anhelitum mater ſpiraret. Expectatum igitur vſq; ad horam decimam noctis. eo tempore infelix, cum fruſtrà diu & ſtrenuè luctata eſſet, viribus omnibus exhauſtis,

ſtis, cruciatibus oppreſſa animam exhalauit. Quod cum factum eſſet, ſubitò chirurgus prædictus vocatus eſt, & citiſſimè ventrem aperuit: ſtatimque infantem perfectum, maſculum, omnibus numeris abſolutum exemit. Ibi videre erat (ſuperueneram enim & ego) certamen adnitentium puello vitam, quæ paulò antè abierat, reuocare, & ſufflando omnia tentare ſpiracula, ſed perperam & fruſtrà omnia fiebant. In promptu cauſa eſt eruditis & Anatomiæ peritis: ſiquidem in confeſſo eſt, vitam & motum cordis in infante à duabus arterijs vitalibus matris per vmbilicum fœtui, ceu per inſitionem inſertis dependere, quæ vaſa natura fabricauit pro cordis refrigeratione. Quare cum arteriarum motus in matre ceſſet, earundem etiam motum eueſtigiò in infante ceſſare neceſſum eſt: ſiquidem fieri minimè poteſt, vt puer ante præciſionem vmbilici, in ipſo denique vtero inuolutus tunicis, ſpiritum per os attrahat. Præterea, eſto quod continuatio vmbilici fœtus à matrice ſit libera, ruptis cotyledoni-

bus

bus partus tempore: tamen nihilominus vmbilicus ſecundinæ adhæret, neceſſariò ab obſtetrice præcidendus: vel etiamſi à ſecundina in vtero exiſtente puello vmbilicus ſolutus eſſet, tamen reſpirare per os non poſſet infans, panniculis inuolutus: vteri præterea parietibus incluſus, mucoribus denique & aquoſitatibus circumfuſus: quæ certè res ſæpè ſolutos infantes, hærentes tamen diutius in anguſtis faucibus oſſis ſacri, enecat ſuffocando.

Cùm ex prædictis itaque neceſſarium ſit, vita & motu arteriarum in puerpera ceſſante, ceſſare etiam infantis in vtero contenti vitam & motum: impoſſibile eſt, tàm immediatè excindi infantem poſſe, in eo ictu temporis, quo anima ex matre migrat: quæ ſi ſemel euolauerit, certè reuocari humanis præſidijs nullo modo poteſt. Si autem fortè fortunà exemptio infantis contigerit in agone puerperæ, aut in animi deliquijs, præſentibus adhuc ſpiritibus vitalibus: tùm cenſemus omninò ſuperuiuere infantem poſſe,

quemad-

quemadmodum ſine dubio de Iulio Cæſare contigit.

Hiſtoria memorabilis de muliere, quæ annis tredecim in vtero geſtauit ſceletum fœtus mortui, quod tactu cùm ab ipſa matre, tum ab omnibus illi præſentibus percipitur, ſcripta ad Matthiam Cornacem ab Ægidio Hertogio Medico.

CATHARINA quædam, vxor Michaëlis de Menne, viri ruralis & pauperis, annis duodecim vtere gerit fœtum mortuum, vel potius ſceletum fœtus emortui, res penitus monſtruoſa, ac miraculo digna dici poteſt. Ita tamen ſe res habet, ſic vt ipſo tactu vnicuique fuerit manifeſtiſſima. Mulieris enim ventrem inferiorem proprijs manibus attrectaui, non bis teruè, ſed pluries. idem quoque mecum

egere cùm viri, tùm mulieres illustrissimæ, non sine omnium admiratione maxima: quos omnes honoris gratia præterimus. At vel vnius viri hac in re testimonium oculare sufficere poterit, puta excellentiss. D. Henrici Cornelij Mathisij, qui quondam CAROLO eius nominis Quinto Augusto Medicus fuit domesticus. Hic, inquam, cum stantem & supinè decumbentem dictam mulierem crebrius attrectasset, omniaque ossa fœtus mortui ipso tactu optimè deprehendisset, præ stupore nimio, tùm admiratione summa dicebat: Deo & Naturæ nihil impossibile.

Anno igitur Domini M. D. XLIX. eadem Catharina, posteaquam anteà enixa esset duos liberos, concepit mēse Martio, omnia signa habens felicis imprægnationis: fœtum insuper temporis progressu à quarto mense conceptus sensit valentem, & strenuè se mouentem, vsque ad festum Diuo Andreæ sacrum, eodem anno: quo sanè illi superuenêre dolores partus adeò vehementes, vt iamiam crederet

se

ſe enixuram. Vterus quoque mirum in modum prominebat, vberaque lacte copioſiſſimo turgebant: idq; magis inſtante iam partu, quàm multis diebus antea. At cum ad parturiendũ nulla amplius mora expectaretur accidit vt vetula quædam malefica & præſtigiatrix ventrem huic vtero gerenti attigerit, in aures ſuſurrarit, & in faciem ſufflarit, aliaque peregerit: quæ quoniam parum ad rem noſtram facere exiſtimo, pluribus nõ perſequor: illius tamen meminiſſe placuit. nam in vetulam mulier culpam omnem reijcere videtur, quod illi res tam infeliciter ſucceſſerit. Vt autem parturientium dolores cùm in ventre inferiore, tùm in lumbis ſenſit, ſtatim acciri obſtetricem & mulieres vicinas iubet, quæ dies noctesque aliquot partũ præſtolabantur; nullum tamen partus breui futuri ſignum obſeruat obſtetrix, præter illos dolores qui toto biduo increbeſcebant. Quare diſcedit, reuerſura, ſi ita res poſtularit. Quid multis? Dolores nihil interim remittuntur, ſed diebus totis quadraginta

& diu & noctu illam sæuissimè affligere non desinunt, vt totum id temporis misella ista insomnis egerit. Ab vtero quippiam interea effluxisse, nunquam animaduersum fuit. Fœtus vehementissimè semper mouebatur ac calcitrabat, ita vt manifestè illius motus ab adstantibus obseruari posset: toto isto dolorum tempore, sudoribus quoque copiosissimis madebat. Lac præterea è mammillis vberius fluebat: quod quia acrius, tùm plus iusto biliosum erat, omnes ferè partes vicinæ, quas defluens attigit, exulcerabantur. Quadragesimo demum secundo & quarto dolorum die, fœtus tàm validè amplius moueri destitit. Dictu profectò mirum, quod tanto tempore subsistere potuerit incolumis. tandem conatu vehementissimo ita fœtus mouebatur, vt inde transuersim in vtero reuolutum mater narraret. Dolores ab illo impetu fœtus multò mitiores euasere, & paulò pòst planè recesserunt. Pòst verò diebus quatuor vel sex, cruenta quædam ac nigra per aluum deijcere cœpit, illis similia (vt

illa inquit)excrementis, quæ pueruli iam in lucem editi primum excernere ſolent, cuiuſmodi excrementum egerebat diebus ſingulis ad ſex libras. Cũque antea nullus in vtero colliſionis oſſium ſenſus voluntarius perciperetur: hic tandem putans miſella ſe ab omnibus ærumnis liberam, vnicuiq; tangenti vterum ſeſe prodere cœpit: vt etiam illam non lateat oſſium fœtus mortui ſitus, quippe cùm digito monſtret, hic caput, illic coſtas: hic humeros, illic femora contineri. Quod ego & alij complures, me monitore, deprehenderunt. Cadauer iſtud ſeu ſceletum in vtero matris iacet tranſuerſim, capite & cruribus introrſum, dorſo verò extrorſum prominente. Sub ilio dextro caput reconditur: quod cum profundius quàm matris ſpinam dorſi reſpiciat, non ſine ratione tactus noſtri iudicium refugit. ibi tamen oſſis humeri, caput ſuperius contineri, manifeſtò conſtat. Sub ilio ſiniſtro ſunt crura & pedes: ſed introrſum reflexi, vt attingi minimè poſſint. Coniectura tamen artifi-

 ciali

ciali & anatomica ita esse: iudicare nõ est difficile: tùm ex situ reliquo corporis, tùm quia ibi os femoris apertissimè deprehendatur. In medio ventre dorsum euidentissimè cognoscitur, vertebræque omnes facillimè distinguuntur: costæ quoque maiori ex parte, tàm superiores quàm inferiores dinumerantur. turget venter maternus tumore oblongo, qui in pudendum desinit: eleuat totam istam molem sursum, eandemque pro animi arbitrio deprimit, non sine assistentium summa admiratione. ossa verò sic satis induruisse sentiuntur, ita vt validiori compressioni difficulter cedere videantur. Venter maternus interea dum attractatur, nullo dolore angitur: nisi id plus quàm par est, fiat diutius. Valet sic satis illa mulier, omniaque sua munia tàm domi quàm in agris vnà cum marito suo optimè peragit: hilaris est, prudens mater familias, & vtcunque faceta, annum nunc temporis agens quadragesimum quintum. Corpore gracili, nec habitu illaudabili. Menses cum annis quatuor essent detenti, potiuncu-

tiunculis nonnullis illos promouentibus vſa, rurſum manare cœperunt in hunc vſque diem. At menſibus ſingulis, dum eorum terminus inſtat, venter inferior intumeſcit, illamque dolores inuadunt vehementiſſimi: haud aliter quàm ſi nunc nunc eſſet enixura: nec antea ceſſant, ni menſes omninò eruperint. Quod ſi mulierem aliquo morbo laborare contingat, ijſdem planè doloribus ad integrum morbi terminum corripitur. Aliud præterea notatu dignum refert, quintum nunc eſſe annum ex quo natura quodammodo iſtius ſceleti expulſionem tentarit. Vteri enim oſculum hiaſſe, & inde aliquot oſſicula fuiſſe egreſſa. qua de cauſa eueſtigiò acceſſitur obſtetrix. at cum ſatis imperita, vel potius rei nouitate perculſa, nullum remedium ferre ſe poſſe indicaret, omni ope humana hanc multis modis longè infeliciſſimam deſtituens, receſſit. Ipſa verò interim nihilo minus intrepido fortique animo, oſſicula illa vt in proprium locũ retrocederent, proprijs manibus alla-

borauit, ſic vt in priſtinum redierint. Ab iſto verò, vti nec antea, huiuſmodi quid ſiniſtri illi accidit. Mirum denique, quantopere ruſtica illi flagitet, ſummiſq; precibus contendat, vt abdomen ei manu medica aperiatur, ſceletumq; ab vtero eximatur. Sic enim ſeipſam ſanitati priſtinæ reſtitui poſſe, confidit optimè. At quo minus id tentatum hactenus ſit, adhuc ſub iudice lis eſt.

Hiſtoria altera de geſtatione fœtus mortui ab Achille P. Gaſſaro Medico ad D. Matthiam Cornacem miſſa.

NON abſimilis tuæ Viennenſis illius Hiſtoriæ, ante annos plus minus viginti ſex, apud nos quoque contigit, in comitatu Feldkirchienſi: qui immediatè Sereniſſimo noſtro D. Regi attinet. Nam muliercula quædã, cui à mariti familia Pflegerin cognomen erat, quæque in pago Gettzig ſub arce

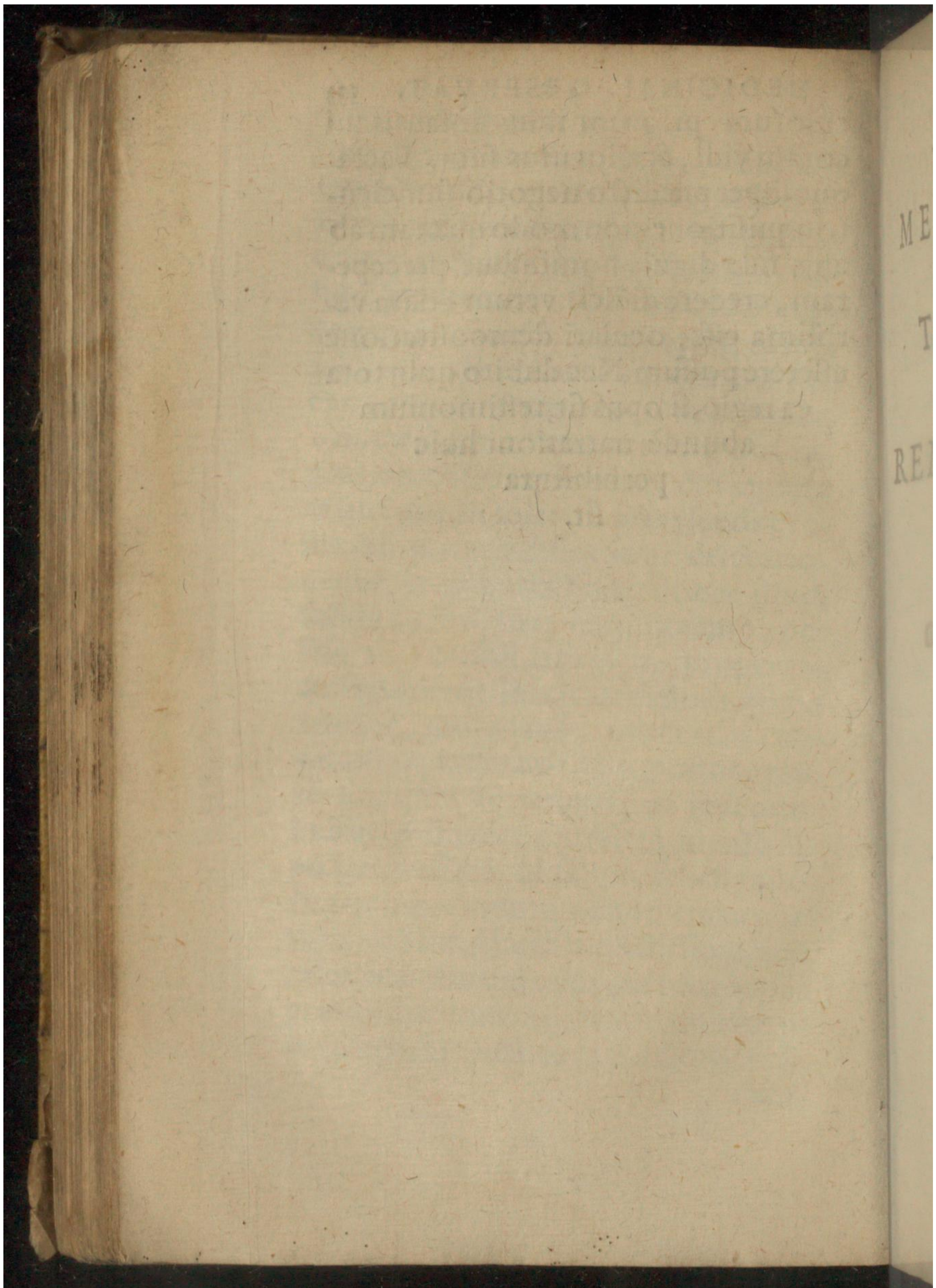
arce Montis fortis tùm habitabat, verè imprægnata ad decimum vſq; menſem, ſatis incolumis pro ſua conditione ſibi viſa eſt. Ac inſtante tandem partus tempore, iuſti dolores, necnon humorum excretiones conſuetæ, præſentibus & agnatis & obſtetrice, nulla aborſus ſuſpicione innata, per aliquot horas illam debito exagitarunt modo. Cum autem incaſſùm diutius laborare videretur, aſtantes vicinæ ad fortius enitendum ſubinde illam adhortatæ ſunt: imò pro ſua ruditate, tàm inceſſanter ægram ad cogendum accelerandumque partum impulerunt, ac miſeram mulierculam ad eiuſmodi animi deliquia, tamque crebras ſyncopes ſua iſta importunitate adegerunt: vt non ſolùm fœtus inſcijs illis ſuffocatus ſit, ſed & mater etiam euidenter de vita periclitaretur. idque defectu Medicorum omnium, in tertium, aut fortè plures vſque dies factitatum eſt: donec commiſerantibus cunctis, ægra illa ſoli Naturæ & Diuinæ clementiæ, tanquam omninò deſperata, relinqueretur: ac veluti omni

momento moribunda, offulis ac gallinarum iuſculis per interualla refocillata ſolum ſit. Et ſic miſera illa per reliquum puerperij ſpacium vtcunq; curata, paulatim dolores remittere, menſtruorum tamen fluxum perſeuerare ſenſit: & quæ eſt Omnipotentis ineffabilis bonitas, nullius Medicinæ beneficio poſt aliquot ſeptimanas, indies magis ac magis, habere melius cœpit: donec & muliebre profluuium ceſſarit, & dolores magna ex parte euanuerint quoque: adeò vt illa domeſticis negotijs iterum qualicunque valetudine præeſſe ſategerit: ac decreſcente inſuper nonnihil vteri mole, cuncta ſibi proſpera ad integrum ferè annum repromiſerit. Quo tamen nō plenè euoluto, tumor quidam particularum in ſiniſtra inferioris ventris parte, paulò ſuprà inguina apparêre de nouo cœpit. qui dum quotidie augeri, & demum etiam dolorem apoſtemoſum cum cutis liuore ſuperinducere pergeret: ibi mulier illa de fœtu nihil amplius ſollicita, chirurgi auxilium

xilium inuocauit primùm. Is fuit magiſter Nicolaus Clæſi, ciuis Feldkirchienſis, ſuæ artis peritiſſimus: qui ſæpiſſimè quoque ſtrenuiſſimi quondam militis Marci Pſittaci ab Emſs caſtra, tàm in Vngariam quàm Italiam, non infeliciter ſequutus eſt. Is, inquam, vigentibus tùm accidentibus, quæ generationem puris concomitari ſolent, tùm ingenti neceſſitate, abſceſſum illum iam ad humani capitis magnitudinem excreſcentem, omninò detumefacta aluo, decuſſatim nouacula, vt in fungorum apertione vſus obtinet, diſcidit: quo facto, tanta fœtidiſſimæ virulentiæ copia effluxiſſe fertur, vt præſentium nullus, nedum ægrota mulier, aut ipſemet chirurgus facilè ſufferre potuerit. Nihilominus tamen vlcus illud ſordiſſimum, præfatus chirurgus mundifacere & abſtergere pro more non deſtitit: quouſque intra pauculos dies ſemiputrida quoque ac corroſa oſſicula, vnà cum pure exire cœperunt. Quæ cum is, remittentibus indies tùm dolore tùm fœtore,

tore, vndénam in ventrem, concauitatem nimirum exoſſem, perueniſſent, ſtupidus miraretur: en tandem erumpentibus integris tibiarum oſſibus, poſteriori buſque caluariæ fragmentis, manifeſtè deprehendit, ea ipſa reliquias eſſe fœtus illius, quem mulier ea ante annum peperiſſe debebat. Vnde vehementiore admiratione captus, decoctiones, loturas, & vnguenta qua potuit ſolertia, pro vlceris profundiſſimi mundificatione exiccationeque ſemper adhibuit, donec illud, femina nihil vltra conquerente, per ſeſe ad conſolidationem properare animaduertit. Ibi cicatriſationi, quam vocant, inuigilans, mulierem eam omninò perſanauit. Quę poſthac plures ſuperſtes fuit annos, ac redeuntibus in ordinem naturalem menſtruis purgationibus, ni fallor, feliciter poſtea quoque viuum adhuc enixa puerum eſt. Hæc, Matthia doctiſſime, non relatione tantum aliorum recito: ſed prænominatam mulierculam viuam & valentem, vnà cum particulis oſſiculo-

culorum priorum illius infantis sui coràm vidi, & allocutus sum. Factaque super prædicto negotio sufficienti inquisitione, non modò quæ iam ab alijs fide dignis hominibus perceperam, credere didici: verum etiam verissima esse, oculari demonstratione asserére possum. Nec dubito quin tota ea regio, si opus sit, testimonium abundè narrationi huic perhibitura sit.

Physilogices MEDICINAE PARTIS, Tabulæ expeditæ:

PER
REMBERTVM DOdonæum Medicum Cæsareum

Olim conscriptæ, nunc verò primum editæ.

COLONIAE.

M. D. LXXXI.

REVERENDISSIMO AC AMPLISSIMO DOMINO D. LAMBERTO GRVTERO Episcopo Neapolitano in Austria, Ecclesiastæ Cæsareo,

Remb. Dodonæus Medicus S. D. P.

NNI *sunt (plus minus) triginta Reuerendissime Præsul, quod in gratiam nonnullorum Medicinæ studiosorum, tabulas quasdam conscriberem, quibus Physiologice Medicinæ pars proponitur. has multo tempore neglectim habitas, quum inter veteres meas schedas, vnà cum aliquot libris huc Mechlinia aduectas reperirem, & obiter reuoluerem, studiosis haud ingratum me facturum existimaui, si luce frui & in publicum hæs dari permitterem. Quod quidem eò facilius annuimus, quòd in his describendis alia instituta sit methodus, quàm ab alijs hactenus obseruata. Vera est sententia: Nihil dictum quod prius quoque non dictum sit: neque in his tabulis alia adferuntur, quam prius tradita, vt ab alijs explicata, Hippocratis & Galeni doctrinæ consentanea. Sed refert, quo ordine quid dicatur aut scribatur. Placuit multis Ioannitij vt Arabum doctrinæ ratio. Nobis potior est visa Platoni ac Aristoteli probata. Arabes Medicinam*

nam in duas partes diuidunt, Theoricen videlicet & Practicen. Sub Theorice res comprehendunt (præter & alias) ab ipsis Naturales appellatas, hoc est, ad hominis naturam facientes. Galenus verò, ac eius sequaces, Medicinam in quinque partes diducunt, quarum vna & prior Physiologia est, quæ de hominis agit natura. De qua, qui secundum methodum disserere laborat; quid homo: quibus partibus constet: quales ad agendum facultates obtineat, & si quæ sunt alia eiusmodi, prosequi & explicare opus habet. Requirit ipsa proposita materia longam aliquam commentationem: nec desunt auctores qui prolixè de his scripserunt. Galenus quidem multis libris de his scribite; vt, de elementis, de temperamentis, de administrationibus Anatomicis, de naturalibus facultatibus: tum & in Commentarijs quos in complures Hippocratis libros edidit, ac alijs suis operibus sparsim multa, de his quæ ad Physiologiam faciunt memoriæ prodita reliquit. Posteriores in libros aliquot contrahere, à Galeno latius ac fusius scripta tentarunt, ac recto quodam ordine digerere. Inter quos Ioannes Fernellius vir doctissimus, facilè primas tenet, qui in sua Medicina, Physiologiam, & quæcunque ad eam pertinent, diligentissimè prosequutus est. Quæ verò cum hic, tum & alij aliquot voluminibus docuerunt, vel Galenus plurimis scriptis prodidit. Id omne aliquot tabellis studiosis proponere olim studui-

mus. Non quidem, vt aliorum doctorum virorũ prolixiora scripta è manibus abijcerētur, sed potius vt studiosi promptiores & magis idonei redderentur, ad lectionem librorum Galeni, tum & aliorum, qui de Physiologia scripta reliquere. Quod has tabulas præstare posse sperauimus. Vtile siquidem frequenter, breuem & summariam cognitionem prius habuisse, eius quod postea pluribus verbis tractatum, prolixiore sermone explicatum, reuoluendum ac cognoscendum est. Breuis siquidem & summaria notitia hoc præstat, vt eadem res latius descripta, fusiusque proposita melius intelligatur. Atque hæc quidem vna est tabularum non contemnenda vtilitas. præter hãc verò & aliam commoditatem eædem conferunt, quòd videlicet prius lecta, & multa oratione cognita, aut audita, paucis verbis in memoriam reuocent. Sic duplici nomine tabulæ vtilitatem studiosis conferunt: tùm quòd studiosos præparent, ad aliorum longiora scripta rectè percipienda: cùm quòd ad prius auditorum aut lectorum memoriam & recordationem, non parum faciant. Has autem tabellas, rudes fortassis, ac minus politas, R. D. T. offerimus ac dedicamus, certò nobis promittentes non minore affectu recipiendas, & à vitilitigatorum morsibus defendendas, quàm me olim isthic coram agentem, summo fauore, ac singulari amicitia prosequuta ac complexa est. Cuius cum perpetua nec vnquam

quam penes me intermoritura memoria resideat, has tabellas mittendas existimauimus, futuras apud R D.T. mei μνημόσυνον. Bene vale, his Ianuarij Calendis. Anno M. D. LXXXI.
Coloniæ.
(∴)

TABVLA I.

De προλεγομένοις siue præfatis.

PHYSIOLOGICES MEDICINÆ parte per tabulas explicatione instituta præfanda quædam videntur: videlicet,

1. *Quid Medicina sit.*
2. *Quæ aut qualia huius principia.*
3. *Quot partibus constat.*
4. *Quod ipsius subiectum.*
5. *Quis finis Medicinæ.*
6. *Quæ ac qualia ipsius instrumenta.*

1. Quid Medicina.

Prima Medicinę definitio.

Medicina autem definiente Hippocrate, πρόσθεσις ἐστὶ καὶ ἀφαίρεσις, hoc est, additio siue adiectio & ablatio. Adiectio quidem deficientis: Ablatio autem redundantis, & in humano corpore superantis.

Adijcitur autem, vt cum
- alimentum administratur:
- virium, calorisque naturalis robur augetur, amissa aliqua facultas vel qualitas reuocatur.
- vulnus aut vlcus curatur.
- membrum luxatum, vitiatum, aut fractum ad suũ locum & naturalem situm reducitur.

Aufer-

Aufertur verò, vt cum
- Mala qualitas remouetur:
- venæ corporis & conceptacula inaniuntur, idq;, aut
  - venæ sectione ac sanguinis detractione,
  - purgatione,
  - sudore, aut alijs modis,
  - Inedia & abstinentia.
- Superflua, quæ præter naturam alicui parti accesserunt, tolluntur.

A recentiorum nonnullis & his verbis Medicina definitur.

Medicina est ars, qua humani corporis sanitas integra seruatur, aut amissa restituitur. vel sic: Altera Medicinę definitio,

Medicina est scientia conseruatrix sanitatis, & morborum repultrix. Sed hæ definitiones, cùm à fine ipsius artis petantur, imperfectionem obtinent, veluti & omnes, quę à fine constituuntur, vt Galenus ad Thrasibulum ait. Quamobrem rectius videtur, hoc modo definita:

Medicina est ars, ad humani corporis sanitatem tuendam, & profligandos morbos comparata. Tertia Medicinę definitio.

Herophilus hanc medicinæ definitionem adfert.

Quarta Medicinę definitio. Ἰατρικὴ ἐστὶν ἐπιστήμη ὑγιεινῶν καὶ νοσωδῶν καὶ οὐδετέρων, id eſt. Medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum. Hanc Galenus habet, in initio artis medicinalis.

2. De Medicinæ principijs.

Veluti aliarum artium principia ſiue inuentionis inſtrumenta ſunt experientia, & ex ratione iudicium: Galeno teſte: ita & medicæ artis, hæc duo quoque principia ſunt, nempè:

Experientia, &
Ratio.

Experientia ex obſeruationibus, ex vſu quotidiano, & ſubinde ex his quæ caſu aliquo offeruntur, remedia inuenire docet, ac oſtendit.

Ratio viam ſiue methodum commonſtrat, qua ab experientia inuentis vti conueniens ſit. Inuenit & ipſa ſubinde quædam, ſed quorum experientia iudex eſſe debet. Sola etenim per ſe abſque experientia nihil ſolidi aut certi poteſt: ſicuti nec multum experientia abſque ratione præſtat. Neque enim hæc inuenire omnia poteſt, nec ſola ratio.

De ſectis Medicorum.

Quandoquidem autem duo hæc principia, non omnes olim medici neceſſaria exiſtimarunt, vnicū ſufficere volentes: & non-

nulli

nulli quidem experientiam tantummodo commendarunt: alij ſolam ex ratione quadam methodum, factum eſt, vt in ſectas medici fuerint diuiſi, & præcipuè in tres: vt in

Εμπειρικὴν Empiricam
Μεθοδικὴν Methodicam
λογικὴν ſiue δογματικὴν Rationalē.

Empirice vſu atque experientijs artem cōſtituit, & quæcunque ſimul acciderunt ſymptomata diligenter conſiderat, quam συνδρομὴν & concurſum appellant. Huius primus auctor extitit Serapion quidam, qui cognitionem naturæ, rationalemque diſciplinam nihil ad medicinam facere profeſſus, in vſu atq; experimentis eam conſtituit.

Methodice, experientia tanquam incerta, & parum ſibi conſtante ſpreta: cognitioneque loci affecti vel cauſæ neglecta: virium etiam ægrotantis nulla conſideratione habita: κοινοτήτοις, id eſt, communitatibus quibuſdam adhæret, affectus omnes, ad adſtrictum, vel fluens, vel horum medium refert. Huius princeps proditur fuiſſe Themiſon Laodiceus, qui ab Aſclepiade inſtitutus, ad Methodicæ ſectæ inuentionem ſe contulit.

Rationalis rationem experientiæ adiungit: de natura rerum diſputat: morborum & ſymptomatum cauſas per ſigna inquirit; communes curandi indicationes, cùm vſu, tùm ratione iuuentas probat: & ad hæc

aëris, locorum, alimenti, consuetudinis, & similium rationem habet. Princeps huius Hippocrates est. Refertur hæc ad Aesculapium inuentorem, qui Græcis ἀσκληπιὸς. Ab hoc omnes rationales Medici Asclepiadæ dicuntur.

3. Quot partes Medicinæ.

Cùm rationalis medici officium sit, hominis ac singularum partium naturam cognoscere: causarum & morborum genera per signa inquirere: sanitatem non modò lapsam restituere, verùm & præsentem conseruare, quinque in vniuersum Medicinæ partes existant, consequens est: vt,

1. *Physiologice* φυσιολογικὴ
2. *Æthiologice* αἰθιολογικὴ
3. *Semiotice* σημειοτικὴ
4. ὑγιεινὴ *Hygiyne*
5. θεραπευτικὴ *Therapeutice.*

1. *Physiologice*, id est, rerum naturæ contemplatio. De qua præsentes institutæ sunt tabulæ.

2. *Æthiologice*, quæ & παθολογία, morborum & symptomatum præter naturam incidentium, genera, species, differentias, ac causas profert.

3. *Semiotice*, siue signorum obseruatio, præsentia cognoscit; præterita ad memoriã reuocat; ac de futuris prædicit.

4. Hi-

4. *Hygyne* bonam valetudinem tuetur ac conſeruat: imminentia pericula arcet.

5. *Therapeutice* morbos ſalutariũ remediorũ vſu propulſat: & ſanitatem reducere ſtudet; varia auxilia ſuggerit, quibus toti corpori, tùm & cuique laboranti parti ſuccurritur, pręcipua pars, quæ ſola à veterum nonnullis *Ἰατρικῆς*: hoc eſt: Medicinæ nomen meruit. Huius partes ſunt

- διαιτητική quę idoneã victus rationem adhibere docet: atque hac morbos ꝓfligare.
- φαρμακευτική, quæ medicamenta ad morborum curationes adhibet.
- Χειρουργική quæ manu ac inſtrumentis ſanitatẽ partium procurat.

4. Quod Medicinæ ſubiectum.

Subiectum ſiue materia ſubiecta, circa quod hæc ars verſatur, humanũ eſt corpus, non morbus aut vulnera. Vt enim dum ex rudi ære ſtatuam aliquam artifex effingit, hæc ipſa artis opus eſt; æs verò materia ſubie-

cta. Ita dum medicus, ægrum corpus curat, ſanitatemque conſeruare aut reducere laborat, ſanitas quidem finis eſt; ſed ſubiectum corpus humanum.

5. Quis Medicinæ finis.

Medicinæ finis ſanitas eſt. Nihil enim agit medicus, nihil conſiderat quod non ad vnicam referat ſanitatem, vt videlicet vel præſentem tueatur, vel amiſſam reſtituat. Et finis quidem propriè, vbi eam aſſequitur: ſcop9 verò tantũ, ſi vel morbi magnitudine, vel viriũ defectu impedit9 eã nõ aſſequatur.

6. Quæ inſtrumenta Medicinæ.

Inſtrumentis Medicina tribus præcipuè vtitur: vt,

A *Victus ratione:*
B *Medicamentis:*
C *Manuali operatione.*

A *Victus* autem ratio non modò in cibi aut potus adminiſtratione conſiſtit,[1] ſed & eorum recto vſu, quæ cauſæ perpetuò alterantes à Galeno artis Medicæ cap. LXXXV. dicuntur; à recentioribus verò Res nõ natules appellantur. quæ ſex ſunt:

1. *Aër ambiens:*
2. *Motus aut quies:*
3. *Somnus & vigilia:*
4. *Quæ aſſumuntur vt cibus, potus etc.*
5. *Quæ excernuntur aut retinentur:*
6. *Animæ affectus.*

B. Me-

B. Medicamenta quædam.

- Simplicia petuntur velà
  - Stirpibus, harumq;
    - floribus.
    - fructibus, aut semine.
    - folijs.
    - corticibus aut ligno.
    - radicibus.
    - succis.
  - Animantibus vt
    - aquatilib.
    - volucrib.
    - quadrupedibus
    - serpentib.
    - horũq; partib.
  - Terræ fossibilibus quorum multiplex quoque genus.
- Composita quorũ nõ vnũ est genus. quædã enim
  - Generalia toti corpori cõmunia: vt,
    - Antidota
    - Electaria
    - Hieræ
    - Pilulæ siue catapotia
    - Trochisci siue pastilli & quædam alia.
    - Emplastra
    - vnguenta, & similia alia.
  - Particularia locis suis ac quibusdam corporis partibus addicta: vt,
    - Collyria
    - Errhina
    - Apophlegmatismi
    - Gargarismi
    - Eclegmata, & id genus alia

C *Manualis* operatio siue χειρούργια, manu vtitur, à qua nomen accepit, & instrumétis ac machinis quibusdam.

TABVLA II.

De Physiologia.

Physiologice siue naturæ contemplatio, pars est Medicinæ humani corporis integrã (quantum quidem possibile est, aut Medico necessarium) naturam docens. hoc est: Quæ integram substantiam hominis, cuiusmodi sit, simplex scilicet ne an multiformis; quibus partibus constet; & quæ & toti ac singulis partibus sua ratione facultates, cùm ad agendum, tùm ad patiendum insunt, perquirit. Talis siquidem est vera de natura disputatio, vt Socrates apud Platonem in Phædro docet. Quæ videlicet qualis sit rei substantia; & quæ toti ac singulis partibus facultates adsunt, ostendit. quibus & eorum, quæ perpetuò ac propriè accidunt cognitio, haud abs re consequitur. Proinde in hac Medicinæ parte consideranda ac cognoscenda præcipuè occurrunt quatuor:

1. *Quid homo:*
2. *Quot, & quæ eius partes*: quas Tabula tertia ostendit, & sequentes:
3. *Quales ad agendum, & patiendum*, cum vniuersum corpus, tùm singulæ partes facultates habeant. sub quibus & actio-

nes

nes continentur. De his autem Tabula octaua.

4. *Quæ homini* accidentia propria, ei perpetuò adiuncta de quibus Tabula nona.

1. Quid homo.

Homo animal est rationale, constans ex anima rationali ac corpore.

Animæ autem rationalis tres sunt partes.

λογιστικὴ siue rationatrix θυμοειδὴς Irascibilis ἐπιθυμητικὴ cócupiscibilis	De his latius, Tabula octaua.

Corpus humanum ex elementis inter se confusis ac commixtis constat. Hæc autem genere duplicia. quædam animantium naturæ propria alia communia.

Animantium naturæ propria sunt.	Genitale semen, opificis rationem obtinens. Sanguis, ceu materia apta concinnaque opifici ad quiduis sequax.

Communia nó modò animãtibus, sed & stirpibus adeoque omnibus quæ nascũtur ac interũt, sunt	Ignis Aër Aqua Terra	siue vt Hipp & Galenus loquũtur.	Calidum Frigidũ Humidũ Siccum.

De

De Temperamentis.

Ex elementorum autem mixtura naſcuntur quæ temperamenta dicuntur. Temperamentum autem proportio ac harmonia quędam in mixtione eſt, quatuor primarum ac principum qualitatum. Sunt autem huius genera,

A *Temperatum vnum.*

B *Intemperata* verò complura alia.

A *Temperatum* autem temperamentum dupliciter dicitur; aut

1. *Simpliciter* & propriè, ſiue ad pōdus; aut
2. *Ad Iuſtitiam* in ſingulis generibus.

1. *Simpliciter* & propriè ſiuè ad pondus (vt vocant recentiores) temperatum, id eſt, quod ad vniuerſam ſubſtantiam collatum, & totius naturæ comparatione, medium ad vnguem extremorum & primarum qualitatem obtinet: paribus contrariorum portionibus coëuntibus, exactaque æqualitate permixtis conſtat. ἐυκρατον, id eſt, benè temperatum iſtud appellatur. & in vniuerſa ſubſtantia verè ac prorſus, pondereque medium habetur.

2. *In ſingulis* generibus, quod temperatum ad iuſtitiam vocatur, paritatem quidem exactam contrariorum in ſe non habet; ſed eā mediocritatem decoram, quæ ſuæ naturæ debetur; & generi aut ſpeciei maximè conuenit.

uenit. Quo tanquam numeris, omnibus absoluto, medio, ac temperatiſsimo omnibus facultatibus, ad quæ à natura ſua ducitur, incorruptè fungitur. Veluti in hominum genere temperatam naturam, habere dicitur εὐσάρκος, (Latinè benè carnoſus) qui ſcilicet, nec gracilis, nec craſſus dici poteſt: ſed nec calidus, nec frigidus, nec alio nomine ex ijs, quæ defectum aut exceſſum ſignificant.

B *Intemperata* temperamenta dicuntur, quæ à medio ac mediocri ad aliquod extremorum deficiunt. horum quædam ſunt & dicuntur

1. *Simplicia*:
2. *Compoſita alia.*

1. *Simplicia* intemperata dicuntur, in quibus vna tanùm ex quatuor qualitatibus ſuperat, vt vel
   - Calidum / Frigidum — cum humidi ac ſicci æqualitate.
   - Humidum / Siccum — cum pari portione caloris ac frigoris.

2. *Compoſita* intemperata temperamenta vocantur, in quibus duarum qualitatum exceſſus eſt:
   - Calidum & ſiccum
   - Calidum & humidũ:
   - Frigidum & ſiccum:
   - Frigidum & humidum.

Sub his autem intemperatis temperamẽtis, continentur omnium eorum naturæ ac temperies, quæ ab æqualitate ac medio recesserunt, & intemperata habentur; Dicuntur autem intemperata temperamenta

quandoque { *simpliciter* A
comparatiuè. B

A *Simpliciter* autem, & absoluto sermone intemperata sunt, quæ medij scilicet, quod in vniuersa substantia est respectu, talia existunt: vt cum lapidem siccum dicimus (nulli alteri collatum) quia in eo siccitas humiditatem superat ac vincit.

B *Comparatiuè*, & non absoluto sermone, idque trifariam, vel enim quando {
cum eiusdẽ generis symmetro siue temperato conferuntur; veluti si equ9 aut formica homini comparetur.
cum eiusdem speciei tantummodo medio comparantur: vt quãdo homo, qui ab ἐυκρασία & mediocritate recessit tẽperatissimo confertur.
ad rem quamlibet obuiã, nõ ad medium aliquod cõparantur: velut si homo stirpi alicui, aut equo cõferatur: vel animantia mortua cum seipsis viuentibus.

TABVLA III.

De partibus humani corporis,

Partium nomine omnes humani corporis ſubſtantiæ meritò continentur, ſiue ſolidæ, ſiue fluidæ, quæ ad humani corporis conſtitutionem, functiones, & actiones omnis generis à natura comparatæ, homini ita cohærent & coniunctæ ſunt, vt citra certam perniciem atque interitum totæ auferri aut ſeparari non poſsint: ſed nec vitiari, mutari, minuique citra nocumentum, functionum noxam, actionum impedimentum queunt, quæ ad tria genera ab Hippocrate referuntur: nempe

1. ἴσχοντα continentia
2. ἰσχόμενα contenta
3. ὡρμῶντα impetum molientia.

1. ἴσχοντα autem ſiue continentes dicuntur corporis partes ſolidæ, quæ non vt humores ac ſpiritus diffluunt, ſed corpori etiā mortuo adſunt. Continentes autem vocantur, quòd humores ac ſpiritus contineant.

2. ἰσχόμενα, id eſt, contenta appellantur, humores ac liquidæ fluidæque ſubſtantię, de quibus Tabula quinta & ſexta.

3. ὡρμῶντα, hoc eſt, impetum molientia ſpiritus ſunt, de quibus Tabula ſeptima.

1. De solidis corporis partibus.

Partes solidæ sunt, quæ toti corpori cohærent, vitaque coniunctæ sunt, & ad illius vsum functionesque comparatæ. Has solas, partium appellatione, non modò posteriores, sed & veterum plurimi dignantur. Quibus Spiritus ac humores idcircò ex partium numero non habentur, quòd nusquam hæreant, sed per venas & arterias motu ferantur.

Distinguuntur autem partes istæ dupliciter: & primò quidem

in partes { Similares ὁμοιομερεῖς A
Dissimilares ἑτερογενεῖς. B }

De altera partium diuisione posteà agetur, Tabula quarta.

A *Simulares partes* siue ὁμοιομερεῖς, id est, eiusdem naturæ dicuntur, quę vna parilique substantia constant, & vndique sibi simili, in quæ cùm corpus vniuersum, tùm & membra eius (tanquam sensu minimis) dissolutio consistit. Quam ob causam simplices ac primæ non rarò dicuntur: quandoque verò & elementa. Harum autem partium

quædam { ex semine constant
à sanguine originem habent. }

Ex

Ex semine constāt quæ σπερματικὰ ac seminales ea de causa dicuntur: vt
- 1. Os
- 2. Cartilago
- 3. Nerui
- 4. Tendines
- 5. Ligamentum
- 6. Membranæ
- 7. Venæ
- 8. Arteriæ
- 9. Cutis interior

Robustiores solidioresq; hæ partes, sunt, quàm sanguineę: & quædam earum actionū etiā instrumenta. harū autem si aliqua pars auferatur non renascitur.

A sanguine verò originem habent: vt
- 10. Caro
- 11. Medulla ossium
- 12. Adeps siue pinguedo.

Hæ autem partes, si aliquādo absumātur, renascuntur.

1. *Os*, ὀστέον, durissima, solidissima, ac siccissima pars, sensus (exceptis dentibus) expers, vniuerso corpori tanquam fundamentum & basis, qua reliquæ corporis substantiæ innitantur, subiecta.

Connectuntur autem ossa

per
- Articulum A
- γόμφωσιν B
- Suturam C
- Ἁρμόνιαν D
- σύμφυσιν E

A Per

A *Per articulum* ſiue ἄρθρον commiſſuræ ſpecies, ἀθρώσις, id eſt, coarticulatio nominatur. ad voluntarium motum à natura ordinata, cuiusmodi ſunt

ἐνάρθρωσις, Enarthroſis, articulationis ſpecies, in qua excipientis oſſis ſinus profundus admodum eſt, caputque quod inſeritur oblongum, vt qua femur cũ coxa inarticulatur.

Αθρώδια Athrodia in qua cauum leuiter & in ſuperficie tantum exſculptum eſt, & caput oſsis depreſſum, quo modo tarſi oſſa cum pedij oſsibus coniunguntur.

γίγγλιμος, quando oſſa ſe inuicem ingredientia iunguntur, ita vt vnius oſsis gibba, alterius ſinus ſubintret, & rurſus vnius cauum alterius gibbum.

B γόμφωσις, cum os inſtar claui infigitur, vt dentes maxillarum alueolis.

C Sutura ſiue ῥάφης, per quam capitis oſſa committuntur.

D Αρμόνια dicitur, cum per ſimplicem lineam, citra omnem ſinus, aut aſperi-

peritatis ingreſſum commiſſa ſtru-
ctura; vt ſuperioris maxillæ oſſa.

E σύμφυσις non aliud eſt, quam naturalis oſsium vnio, qua commiſſuræ ſpecie appendices ſuis oſsibus adnaſcuntur.

2. *Cartilago*, χονδρὸς, particula alba, læuis, molliter flexilis, ſenſus medullæque expers, ſolo oſſe mollior, reliquis omnibus partibus durior.

3. *Neruus*, νεῦρον ἢ τόνος, oblongum tereſque inſtar chordæ corpus, ſubſtantia mediocriter dura conſtans, animalem à cerebro ſpiritum & ſentiendí vim in omnes partes deferens, & voluntarij motus inſtrumentum.

Neruorum au- | A cerebro, quorum ſeptẽ ſunt συζυγίαι,

Prima Syzygia ad oculos fertur, videndiq; ſpiritum, ipſis infundit; πόροι ὀπτίκοι ac nerui viſorij dicuntur.

Secunda in oculorum muſculos, illorum præfecta motioni.

Tertia ad guſtatum pertinet, complures in linguam propagines mittit, quæ in latitudinem fuſæ tunicam eius conſtituunt guſtandi ſenſum communicantes: nonnullæ verò in frontem, ſupercilia, maxillas, labiaque pergunt motum ijs ſuppeditantes.

Quarta in oris & palati veſtientem tunicam degenerat.

Quinta in auditorium meatum, auditus ſenſui præſidet, & quibuſdam ramulis ad aures temporumque muſculos abit.

Sexta interioribus corporis partibus tangendi ſenſum ſuppeditat, in multos diuiſa ramulos, cuius quidam ramuli per coſtarum fines in lumbo-

tem origi- nem ha- bent, alij | Latinis paria aut cõ- iugia | lumborum interiores muſculos, & oſsis ſacri extremum abeunt: ramulis tenuibus ad interiora viſcera dimiſsis. Alij ſoporali arteria, & iugulari vena primum comitati, in pectus delabentes, ad œſophagum inclinant; tandemque oſtiolo ventriculi impacti, in reliquum eius corpus, per exiles ramulos funduntur. Ab hac propagine, vbi in thoracem aliquantulum deſcenderit, oriuntur rami, qui retrò feruntur ad laryngis muſculos, qui nerui reuerſiui & recurrentes dicuntur.

Septima linguæ motioni præſidet, fertur huius propago vna, in villos muſculorum linguæ, quos multifariam intexit: Minima in rectos laryngis muſculos; quædam in lacertos, qui humeros ſurſum adducit: alia quoque ad tonſillas & fauces abit.

A ſpinali medulla, quæ à cere-

bro originem ducens per vertebras delapſa, tanquam caudex plurimis ramis fruticatur; in omnes corporis partes ramos & propagines fundens. A ſingulis ſiquidem vertebris, ſingulæ Syzygiæ per corpus variè ſparſæ, motum voluntarium corpori ſuppeditant, Quæ ab Anatomicis XXIX. numero traduntur.

4 *Tendo*, τένων, καὶ ἀπονεύρωσις, muſculorum oſſa mouentium finis; voluntario articulorũ motui inſeruit.

5. *Ligamentum*, σύνδεσμος, ſiue vinculum, neruoſum prædurumque corpus, ſolidum & exangue, extrinſecus rotundo ambitu, articulos cingens, oſſa copulans, firmiſsimeque colligans, ne motus agitatione luxentur aut diuellantur.

6. *Membrana*, ὑμὴν, oſsium, muſculorũ, neruorum, & internorum viſcerum omnium commune tegumentum, ſubſtantia tenui ſed firma conſtans: vndique ſui ſimilis, motus expers, ſenſus tactus tamen compos, per quam viſcera ſenſum accipiunt. Differt ab arteriarum, venarum, ventriculi, inteſtinorumque tunicis. Hæ etenim multis villis intertextæ ſunt: membrana villorum nullũ genus agnoſcit.

7. *Vena*, teres ac fiſtuloſum corpus, canalis

modo

modo cauum, molli ſimplicique tunica contextum, ſanguinis & humorum receptaculum: Ab hepate naſcitur & in plures ſoboles diffunditur.

Venarum autē caudices duo ſunt maiores.
- vena porta, στελεχιαῖα, ex Iocinoris caua naſcitur; verſus ſiniſtrum procedit, in multos digeritur ſurculos, quorum vna pars ad inteſtinum ieiunum: plurimæ ad meſenterium & omentum: quædam in ventriculum: aliæ in fellis veſiculā: nonnullæ ad ſplenem feruntur.
- vena caua, κοίλη, dicta, ex Iocinoris parte gibboſa procedit; mox in duas ſoboles diuiſa, quarū vna ad ſuperiores partes tranſiens, ſupra ſeptum tranſuerſum dextro cordis ſinu commiſſa, inde in plures ramos multifariā diuiſa diffunditur. Altera ad inferiora in multiplices quoque diffuſa propagines vergit: vtraque autem ſanguinem & alimentum ab hepate ad vniuerſum corpus defert.

8 *Arteria*, vas membranaceum, teres, fistulæ modo cauum, duplici contextum tunica, quarum exterior mollis venarũ instar, interior durior ac χονδρωδὴς siue cartilaginea. A corde initium sumit, indeque in plures diuisa ramulos, per vniuersum corpus diffunditur, arterialem sanguinem & vitalem spiritum motu suo deducens ac distribuens per διαστολὴν autem arteria dilatatur, per συστολὴν contractior fit.

9. *Cutis*, δερμὰ haud dissimilem membranis conditionem sortitur, membranis tantò crassior, quantò vniuersi corporis moles amplior; paulò item rarior, crebris meatibus porisue peruia, per quos corpus transpirat, & fuliginosa excrementa sudoresque expurgat. Huius extima superficies Græcis ἐπιδερμὶς dicitur, quasi summa cuticula.

Musculus quid

10. *Caro*, σάρξ, mollis substãtia, veluti nuper cõ-
- Musculorum, quæ propriè caro dicitur. tota sanguine madẽs, quo plurima perfunditur, mediam villorum inanitatem implens ac infarciens, robur musculis ac molem adferens. Est autem Musculus corpus, media carne permixta.
- Glandularum, ἀδενῶν, quarum ingens in corpore est numerus, quæ omnes ex crassa densa-

cret⁹ sanguis, solidioribus villis partibusque adnata] & circumiecta. Carnium autem alia est

densaque materia, concreuerunt: veluti sunt quæ inguinũ & axillarum cauitatem implent: & quæ sub iugulo summa parte pectoris reperiuntur, item hæ ex quibus πάγχρεας, magna ex parte conditur. Glãdulosum hoc est corpus in medio Mesenterio situm, viscerũ diuisiones confirmans. πάγχρεας

Viscerum, quam παρέγχυμα nominant cuiusmodi est cordis, pulmonis, Iocinoris, Lienis, renuumque substantia.

11. *Medulla* quæ in osſium cauernis reperitur, liquidi speciem referens, osſium est alimentum, quod à sanguine diductum tepore eius albescit, concoquitur, & sensim in ipsius naturam transit, propriè idcircò corporis pars solida non est.

Medulla autem quæ in spinæ fistula tenetur, non minus corporis pars est, quam cerebrum, à quo oritur.

12. *Adeps* siue seuum ex sanguinis pingui portione cum in animalis partes influens

influens in pùlpam non conuertitur, à frigore cogente ac densante nascitur. Ideoque in frigidis tantum locis & corporibus inuenitur. Nec hæc corporis solida pars habetur, cùm & per inediam, sanguinis & alimenti penuriam in vtile alimentum conuerti queat, nulla etenim pars solida alteram nutrit.

Pili &

Vngues non sunt quoque corporis partes: Neque enim ita coniuncti sunt, vt communi vita cum corporis partibus fruantur; nec ossium aut stirpium modo viuunt, nec incrementum in latum ac profundum accipiunt, sed materia quadam ad radices coniuncta, in longitudinem tantummodò proferuntur.

De partibus dissimilaribus.

B Dissimilares Græcis ἀνομοιομερεῖς ac ἑτερογενεῖς, dicuntur, quæ non ex partibus eiusdem naturæ componuntur, sed ex pluribus ac differentibus; appellantur verò hæ & ὀργανικὰ siue instrumentariæ siue officiales.

Harum autem duplex est genus

Quædam { minus / magis } compositæ sunt — C (minus), D (magis)

{ Cerebrũ ἐγκέφαλος, mollis candidaque substantia, qualis in vniuerso corpore non reperitur, ad cerebri actiones idonea.

Pulmo

C Simpliciores &ex paucioribus compositæ.& quę ad vnam aliquam actionem comparatæ videntur, sunt, vt

Pulmo, πνεύμων, cuius caro mollis, fungosa rara, lęuisq;, ac veluti ex spumoso sanguine, aut spuma sanguinea concreta, multis venarũ arteriarumq; propaginibus intertexta.

Cor, καρδία, dura carne cõpositũ multisq; fibris intertextum, quibus dilatatur ac contrahitur.

Ventriculus, γαστὴρ κ̀ κοιλία, ciborũ receptaculum, neruosum membranosumque corpus sortitur, quo promptè contrahi ac extendi posit.

Iecur, ἧπαρ, rubrũ, molleq;, multisq; venis intercursantibus cõtextũ, nuper cõcreto sanguini simillimũ, nisi durius foret.

Lien, σπλὴν, sanguini crasso nigroque similis, spongiæ modo rarus, frequentibus vasorum fibris implicatur, melancholici succi receptaculum.

Renes, νεφροὶ, duo, carnea, solida, dura, densaq; materia cõstantes, ad serosorũ humorũ expurgationẽ à natura ordinati.

Testes, ὄρχιες, horũ substantia alba, lactea, mollis, vndequaq; sibi similis, nisi quod venulis ijsque frequentibus oppleta sit.

Vterus, μήτρα Græcis, crassus impactus, carneum quiddam præ se ferens, ceterũ neruosus membranosusque, vt in amplitudinem extendi posset. ad concipiendum fœtum à natura comparatus.

Vesica, κύστις, pars membranosa, quæ latissimè distendi potest: & in valdè angustum contrahi. vrinam à renibus excipit, ac foras mittit.

D Compositæ, ex pluribus & nō modò similaribus,

- Caput, κεφαλὴ, & κέφαλος, q̄ componitur ex
  - cute supertensa.
  - Cranij, κρανίου, ossibus, quibꝰ includitur cerebrũ, cuius mébranæ duæ:
    - vna tenuior, λεπτὴ μυνίνξ, tenuis Meninx, vulgò pia mater.
    - altera crassior, παχεῖα μυνίνξ, dura meninx, vulgò dura mater.
  - Sensuum organis siue instrumentis, vt sunt
    - Oculi
    - Nares
    - Aures
    - Lingua

    quorum multæ partes.
  - facie, quæ & multas alias partes complectitur.
- Collum τράχηλον cuiꝰ partes præter alias
  - βρόγχος siue guttur in quo
    - παρίσθμια. tonsillę
    - ἐπιγλοσσὶς
    - λάρυνξ
  - Ceruix, αὐχὴν, ex tendinibus, vertebris, & alijs constans.
- Thorax θώραξ cuius pars
  - anterior στῆθος pectus in quo
    - foris mammillę cōsistunt.
    - interius Cor, pulmo, & aliæ partes conduntui.
  - posterior, νῶτος, dorsum cū suis partibus.

sed & dissimilaribus alijs constant: vt

- venter, γαστὴρ, pars cuius
  - anterior, ἐπιγάστριον, abdomen octo musculis compositum, sub quo
  - περιτόναιον, intra quod viscera continentur.
  - Inferior, pubes, ἥβη, & genitales partes.
  - posterior, ὀσφύες, Lumbi, & quæ eò pertinent.
- Artus: vt sunt
  - Brachia cum manibus
  - Crura cum pedibus
  - quæ ex multis dissimilaribus partibus composita sunt.

TABVLA IIII.

De altera partium solidarum diuisione.

Diuiduntur præterea & alio quàm superiore modo, omnes humani corporis solidæ partes, & quidam à Galeno artis Medicinalis Cap. IX.

1. *Nonnullæ principia sunt:*
2. *Aliquæ ab ipsis originem habent, atque ipsis subministrant:*
3. *Quædam nec aliarum gubernationi præsunt, nec aliundè gubernantur:*
4. *Reliquæ licet à seipsis originem habeant, arterijs, venis, & neruis etiam opus habent.*

1. Prin-

1. Principes siue principia quæ aliarum gubernationi presunt,

Cor, καρδία, facultatis, & spiritus vitalis fons: naturalis & insiti caloris præcipua sedes.

Cerebrum animalium facultatum cùm sentientium tùm motiuarum omnium origo, animalis spiritus sedes, & neruorũ principium.

Iecur, ἧπαρ, facultatis naturalis & appetitricis, venarumque omnium principium & primum generandi sanguinis instrumentum.

Tres hę partes ad conseruationẽ hominis necessariæ. Nobilissimum Cor, quòd ne minimam offensam citra vitæ dispendiũ admittit: deinde cerebrũ; tertio loco Iecur quod cum minore periculo offẽditur aut lęditur.

Testes, ὄρχιες, generationis & propagandæ sobolis officina. Hęc pars ad indiuidui conseruationem nõ facit, sed ad speciei humanæ conseruationem omninò necessaria; Ideoque inter principes quartũ locum occupat.

Sub-

Subminiſtrantes ipſis principijs, quarum nonnullæ ab ipſis originem ducunt: vt

- Cerebri miniſtri ſunt
  - Nerui ſenſitiui, ſenſum ſingulis organis diſtribuentes.
  - Nerui motiui, Muſculi, Tendines – motui voluntario miniſtrantes.
- Cordi famulãtur
  - Aſpera arteria, τραχεῖα ἀρτηρία, fiſtula à faucibus vſque ad pulmones protenſa.
  - Pulmo qui aërẽ quo refocillatur cordi præparat.
  - Arteriæ vitalẽ ſpiritum & ſanguinem per corpus diffundentes.
- Iocinori ſubminiſtrant.
  - Ventriculus cibum potumque in chymum conuertens.
  - Vena porta, quę & ϛελεχαῖα, & πυλὴ dicitur, per meſaræi venas, chymum ad hepar deferens.
  - Vena caua, κοιλὴ, ſanguinem per vniuerſum corpus diffundens.
  - Renes ſeroſum humorem ex ſanguine expurgantes & attrahentes.
  - Veſica aqueæ ſuperfluitatis receptaculum.
  - Inteſtina ad concoctionis, quæ in ventriculo perficitur excrementorum expulſionem deſtinata.
- Teſtib9 autẽ ſubſeruiũt.
  - Vaſa ſeminaria, materiam gignendo ſemini aptam ſuggerendo,
  - Vterus in mulieribus, virile ſemẽ cõcipiẽs ac retinens.

3. Quæ aliarum gubernationi non præsunt, nec aliunde gubernantur, sed insitas à natura potentias habent, quibus reguntur, sunt
- *Os*
- *Cartilago*
- *Vinculũ siue ligamentum*
- *Membrana*
- *Adenes*
- *Caro simplex.*

4. Reliquæ quæ & à seipsis gubernantur, ac arterijs insuper, venis, neruisque egent, dissimilares compositæ sunt, quæ ex similaribus, & principum partibus ministris variè componuntur.

TABVLA V.

De humoribus.

Humor generali nomine apud medicos liquidam substantiam significat, quam Græci ὑγρον. Quo nomine vniuersum substantiæ genus significatur, quod in corpore profluens existit, siue chylus, siue muccus, siue sanguis, siue pituita, siue bilis, siue vrina, siue sudor, siue aliud quoddam in corpore, liquidum ac humidum. Atque cùm hoc omne varium multiplexq; sit, necessum est in species diuidi distribuique.

Sunt igitur humorum quidam
- *Naturales* ad naturæ functiones vtiles: A
- *Superuacui* ac inutiles. B Tabula sexta.

A *Natu-*

A *Naturales* ad nutriendum sustentandū corpus vtiles; & ad naturę functiones idonei.

Horum alij { *primi:* C / *secundarij:* D }

C Primi humores sunt in quos assumptū alimentum prius necessariò conuertitur, quàm in substantiam ac naturam corporis transire queat; quamobrem & prægredientes quandoque dicuntur. Hi autem omninò quatuor sunt:

1. *Sanguis*
2. *Bilis flaua*
3. *Pituita*
4. *Melancholicus humor.*

1\. Sanguis autem intelligitur

quandoque { *propriè* A / *generaliter.* B }

A Propriè quando accipitur, purus & solus nulliq; alteri humori permistus sanguis intelligitur. qualis præcipuè in corde residet, si in hominis corpore continetur. Hic autem pulcherrimus, colore rubens, consistentia mediocris, prauo odore carens, dulcedine præditus, temperatura calidus & humidus, faciens quotiens in miscella humorum redundarit, homines blandos, moderatos, venustos, floridos, carnosos: viget in adolescentia, & ex anni temporibus in vere.

B *Generaliter* ſiue cõmixtus & ex quatuor humorum miſtura cõpoſitus: qualis eſt humor in arterijs & venis contentus, qui nõ ſolum ſanguinis, ſed & pituitæ, & bilis & atri humoris particeps eſt. Et hæc omnia inter ſe, quam diu vita ſuper eſt, continet. Qui quidem ex miſcella quatuor humorum confuſus, à prædominante in eo ſanguineo humore, ſanguis generali nomine dicitur: & erit quidem

Optimus & maximè naturalis, colore rubens, ſubſtantia mediocris, puri videlicet ſanguinis naturã, colorem, & ſubſtantiã referens; ſi iuſtam & temperatam humorum proportionem & harmoniam ſeruauerit. Seruabit autem ſi purus ſanguis multum antecellat, cæteriſque humoribus præſtet; ab hoc deinde pituita redundet; tertio loco melancholicus ſuccus; & omnium paucißima ſit flaua bilis.

Non optimus, cũ humor quiſpiam in eo iuſtam commoderationẽ excesserit, qui à ſuperante dicitur aut

- *Bilioſus*, qui flau⁹ & cõſiſtẽtia iuſto tenuior:
- *Pituitoſus* liquidior & albidior:
- *Melancholicus* craſſior ac nigrior.

2. *Bilis* colore flaua, ſubſtãtia tenuis, mordax, amara, calido ſiccoque temperamento prædita, æſtate viget, & in iuuenibus, ac ætate conſiſtentibus. Huius

Vna pars cũ ſanguine in venis & arterijs meat, vt affines naturæ ſuæ partes nutriat, tum & reliquo ſanguini trãſuectionis prõptitudinem adferat, in quo plus iuſto redundans homines efficit macilentos, duros, ſiccos, calidos, agiles, & iracundos.

Alia pars ad fellis veſiculam amandatur, vt ad excrementorum deiectionem incitet atque exſtimulet; lentamque inteſtinis adhærentẽ pituitam detergat.

3. *Pituita* frigida & humida, sapore dulcis, aut potius ἄποιος, ac saporis expers, veluti aqua, sola concoctionis integritate à sanguine distat, sanguis nempè ex dimidio coctus. Hyeme autem hæc excellit, & in infantia, præcipuè in pueritia; quamquam & per accidens in decrepita: Quæ aut

Per venas cũ alijs mixta humoribus fertur, tùm vt humidis & frigidis partibus alimentum ministret, cuiusmodi cerebrũ est, tùm vt si penuria aliquando sanguinis adsit, in eum conuersa reliquis etiam partibus in alimentum cedat, Miscellæ modum temperatũ hæc excedẽs, corpus reddit crassum, pingue, candidum, molle; hominesque segnes & somnolentos.

Ad artus & iuncturas, vt ipsis motus promptitudinem præstet, ipsosque madefaciat, ne ob motus calorem aut attritum, resiccatio quædam ipsis inde accidat, quæ motus facilitatẽ impediat.

4. *Niger*

4. *Niger* siue Ater, & Melancholicus humor, qui impropriè atra bilis dicitur, facultate frigidus ac siccus, colore niger, substantia crassus ac terrestris: autumno potissimum viget, & in senibus, fertur autem huius

Vna pars cum sanguine & alijs humoribus in venis, vt solidiores corporis sicciores que partes, veluti ossa, nutriat. Hic autem in venis cæteris humoribus antecellens homines gignit tristes, cogitabundos, corpore gracili, macro ac frigido.

Altera ad Lienem ipsi fomentum & alimentum suppeditans: tum vt ab ipso in ventriculum effusa, ciborum appetentiam excitet, & eos exquisitè retineri donec concocti sint cogat.

D De ſecundarijs humoribus.

Secundarij appellantur humores, qui ex prioribus varia concoctione permutati per cœcos viuentis corporis receſſus, ad ſimilarium partium alimentum deſtinati ſunt, & tãdem in earum ſubſtantiam conuertuntur. Qui & idcircò alimentarij dicuntur:

Sunt autem hi quatuor

- Primus is eſt, qui in exilibus venis arterijſq; cõtinetur, hinc mox in vacua ſpacia influxurꝰ. Conſtat hic ex ſanguinis portione concoctione elaborata.
- Alter, qui in partis ſubſtantiam diffuſus, propius ſingulis adducitur; nondum tamen agglutinatus, ſed roris modo, vt Galenus ait, per eas ſpargitur.
- Tertius, qui circa villos concreſcens, ceu proximum partis alimentũ, illis connectitur, ac agglutinatur.

Tres hi ad partium ſimilarium ſubſtãtiam nondũ pertinent, ſed varia commutatione tandem in corporis naturã cõmigrant.

- Quartus, ceu concretus liquor, ſolidis fibris adhęreſcit; iam moles ſimilaris partis

tis factus. Carnosam substantiam, & nonnulli carniformem humorem, hunc appellant. Videre autem istum manifestè licet in carnibus, dum igni torrentur. liquatus siquidem plurimus diffluit ac in prunas largiter fertur.

De humore primigenio ac calido innato.

Præter hos verò est & alius humor pinguis ac oleosus in solidiore corporis substantia situs, à quo partium robur ac firmitas existit, qui primogenius humor, natiuus humor, salutare ac vitale humidum, & à nonnullis humidum radicale appellatur, caloris ac spiritus innati fundamentum ac sedes. Est siquidem & quoddam calidum innatum, ac omnibus animantibus insitum, cuius beneficio viuunt, aluntur, augentur, sustinentur, procreantur, sentiunt ac mouentur. Huic substernitur tenuissima quædam substantia, spiritus videlicet innatus, ac vitalis, obeundarum functionum instrumentum. Quæ sic sibi inuicem cohærent, vt Calidum innatum humidum dicatur primigenium insito spiritu ac calore vndique perfusum. In hoc calido ac humido hominum animantiumque omnium vita consistit, hoc deficiente animal quoq; deficit. **Calidum innatũ.**

TABVLA VI.

B De superuacuis humoribus.

Superuacui appellantur, humores ad nutriendum sustentandumque corpus inutiles. Horum autem

Alij { In corpore secundum naturam habente naturaliter & necessariò proueniunt. quæ excrementa natu- { Vrina tenuis liquor, eiusmodi ferè quale in lacte serum: in Iocinore gignitur, atque cum sanguine, veluti eius vehiculum in venam cauã influit: hanc renes à sanguine secernentes ad vesicam per vreteras transmittunt, quæ eam colligit ac seruat, donec copiâ extimulata ipsam profundat.

Sudor tenue quoque humidum, quale nimirum illud, quod ex venis in vesicam influit: in singulis nascitur, partibus ex ipso quo aluntur succo. Huic nullus à natura

ralia idcircò nominantur, vt: tura præſcriptus eſt meatus, ſed per πόρους, hoc eſt, exiguos corporeæ molis meatus, quorum tota cutis eſt plena, expellitur.

A cauſis præter naturam gignuntur, qui vbi in corpore coaceruati fuerint, naturæ multis modis moleſti, morbos procreant. Horum autem origo ex primis quatuor eſt humoribus vitiatis & à naturæ modo permutatis, ac in nō conuenientem ſubſtantiam conuerſis: vt ſunt

1. *Sanguis vitioſus:*
2. *Pituita deprauata:*
3. *Bilis à natura ſua permutata:*
4. *Melancholicus humor aduſtus.*

1. Sanguis

1. *Sanguis* venarum & arteriarum vitiosus redditur, cùm alio quopiã extraneo humore perfunditur, qui aut

ex permutatione, in ipso genitus est vi putredinis, aut aliarum causarum vehemẽtium impulsu. Dum enim corrumpitur pars eius tenuissima simul ac pinguis in flauam; crassior verò in atram vertitur bilem

ab influxu aliorum humorum, qui vel ex Iocinore, fellis vesicula, liene, alijsuè partibus in venas influxerunt. hic ex multis permixtus & variè compositus, complures sortitur differentias, pro humorũ qui illabuntur varietate.

2. *Pitui-*

2. *Pituita* deprauata

In venis

- Acida facta, quæ summè quidem est cruda, & præter primam in ventriculo alterationem eamque imperfectam, vix vllam aut minimam pręterea concoctionem accepit.
- Salsa reddita, aut ex dulci pituita putrescente, vel ex seroso tenuisq; humoris admixtione talis facta.

Extra venas facta

- Tenuis & aquosa, qualis plerunq; aquę modo è naribus stillat, aut à cerebro in plurimas corporis partes effunditur.
- Muccosa ac mucco similis, quæ calore corporis cogente, ex tenui crassior reddita est.
- Vitrea, ac vitro fuso substantia ac colore similis, muccosa, crassior ac frigidior, quæ in locum aliquem impacta, maximos excitat dolores.
- Gypsea, crassa admodum ac dura, qualis quandoque in articulis cernitur, in quibus post præcedentes destillationes, tenuioribus humorum partibus resolutis, huiuscemodi relinquitur. quæ tandem in extremam tophi & calculi duritiem euadit.

3. *Bilis*

3. *Bilis* à natura sua

Atra, quæ

Intra venas facta

Pallida ex admixtione tenuis ac serosi humoris, syncera, tenuior, ac mitior; quo plurimo affuso, ad serosorum humorum etiam naturam accedit.

Vitellina siue λεκυθώδης ex flaua bile aut pallida, dū caloris non naturalis acrimonia vehementius coquitur, ac quasi torretur, sic vt inde, ex tenui substantia crassiorem consequatur, & color eius intendatur, crudi lutei ouorum speciem & crassitudine & colore referens.

Vna ex atro siue melancholico humore profertur; quando putredinis aut caloris ardore, quasi in cinerem vertitur. Hæc species acris & mordax est, hoc discrimine à Melancholico succo dissidens, quo fex vsta à non vsta.

permu-

permutatur:

duplex

Altera ex bile quã vitellinam nominant, per summam exustionem hæc fit, & tantò priore malignior, quantò bilis atro humore est acrior. Hęc in terram impacta ferméti modo effervescit, & crassitudine sua parti alicui adhęrescens, eam accendit & exulcerat. Semper autem hæc, siue per aluũ, siue vomitũ in perniciẽ excernitur:

extra venas

- πρασοειδὴς, porri colorẽ referẽs: ἰώδης æruginosa ab ęruginis similitudine: ἰσατώδης, colore cæruleo glastũ referẽs.

Proueniũt hę potissimum in ventriculo, & sæpenumerò ab esculentis vitiosis & mali succi. Conuertitur verò in has quandoq; vitellina in ventriculũ effusa ex loci frigiditate aliũ colorẽ cõtrahẽs.

4 *Melancholicus* humor caloris non naturalis odore in atram bilem (vt paulò antè dictum) conuertitur.

TABVLA

TABVLA VII.

De ſpiritibus.

Spiritus aërea, tenuis, & pellucida eſt ſubſtantia, caloris naturalis ſedes, facultatum vehiculum, primumque obeundarum facultatum inſtrumentum, qui dum per vniuerſum corpus diffunditur, à tribus ceu fontibus, principatum obtinentibus partibus, manat: corde videlicet, cerebro, ac hepate, qui pro harum partium numero, triplicem quoque differentiam obtinet.

Spirituum enim alius
- Vitalis, qui à corde initium ac originem ſumens, in ſiniſtro eius ſinu potiſſimum reſidet, innati ſiue inſiti caloris naturalis præcipua ſedes, cordis & arteriarum pulſus, cauſa.
- Animalis, qui in cerebri ventriculis à vitali gignitur, atq; inibi ſedem habet. hinc verò per neruos motiuos ac ſenſitiuos diſtributus, omnes corporis partes motus ac ſenſus compotes reddit.
- Naturalis à Iocinore proficiſcens, per venas cum ſanguine, in extremas corporis partes diffunditur, generationis, nutritionis ac incrementi auctor, qui quia vſque adeò ſenſu percipi non poteſt, nonnulli non modò dubitan-

bitanter affirmant; sed & in corpore esse pernegant. Qui singulis corporis particulis, vim quandam attractricem adesse aiunt, qua alimentum ad se, absque spirituum subsidio, pertrahant; haud aliter quam Magnes ferrum. Verum si vis vlla demonstrationis, neque omnia sensuum iudicio æstimanda sunt, si qua in Iocinore communis admittitur facultas, illinc quoque Naturalem spiritum dimanare consequens est, qui huius distribuendæ sit vehiculum.

TABVLA VIII.

De facultatibus & actionibus.

De partibus quibus humanum corpus cõpingitur, superioribus tabulis actum est. sequitur vt quales, & toti & singulis partibus ad agendum aut patiendum facultates adsint explicetur.

Quandoquidẽ autem facultatibus actiones siue operationes earum ita cohæreant, vt vnius ex alterius notitia cõparetur, de vtrisque pariter agendum est: facultatem etenim actio sequitur, & omnis actionis facultas siue potentia causa est.

Facultas autem animæ quædam vis insita ac propria est, qua ad proferendas actiones ipsa vtitur. **Facultas.**

Actio *Actio* autem siue functio, motus quidem est à facultate procedens, quam ἐνεργείαν Græci, Latini quandoque & operationem appellant.

Facultatum autem tres sunt species, quot videlicet animæ partes. Sunt autem hæ tres: vt Tabula secunda scriptum:

1. λογιστικὴ, ratiocinatrix, omninò diuina:
2. θυμοειδὴς, irascibilis
3. ἐπιθυμητικὴ concupiscibilis

} vtraq; hæc affectibus obnoxia & irrationalis: & non sedibus tantum sed & functionibus dissident.

3. Concupiscibilis in Iocinore residet, quę ad singula, quæ appetit, animal pertrahit, & voluptates corporeas concupiscit : vnde & appetitrix anima dicitur.

Appetit autem quod cupit:
Attrahit quod elegit:
Annuit ad id quod sibi suppeditari cupit:
Expellit & abs se reijcit quod ingratum est & voluptate caret.

2. Irascibilis in corde sedem habet:
1. Ratiocinatrix cerebrū occupat, hæc affectus moderatur & coërcet.

Appellantur autem facultates siue potentiæ istæ *Concupis-*

Concupiſcibilis		Naturalis			Naturales
Iraſcibilis	quidem	Vitalis	quas conſequũtur actiones		Vitales
Ratiocinatrix		Animalis			Animales.

De facultatibus naturalibus.

Naturalis facultas ea animæ potentia eſt, quæ generationem, auctionem, nutritioné, (& ſi quæ ſunt alia appetentis animæ opera) producit, non animantibus modò, ſed & ſtirpibus omnibus communis; quæ ab hac ſola reguntur, viuunt, ac vegetantur. Diducta autem eſt Naturalis facultas, in tres alias, quę ſunt

1. *Generatrix*		*Generatio*
2. *Auctrix*	quarum actiones	*Auctio*
3. *Nutrix*		*Nutritio.*

1. Generatrix facultas producendæ nouæ ſubſtantiæ potentia eſt. Motio verò ipſam nouam ſubſtantiam producens *Generatio*, actio videlicet generatricis.

Generatrix autem facultas ſimplex non eſt, ſed ex duabus alijs componitur: videlicet ex { *Alteratione* / *Formatrice*

Alteratrix primæ ſubſtantiæ (ex qua generatio fit) commutatio eſt, & in idoneam conuenientemque ipſius, quæ generatur materiam conuerſio.

Formatrix verò eſt, quæ formam toti corpori & cuique parti congruam effingit: vt hominis ſtaturam erectam: condecentem partium ac membrorum omnium compoſitionem: ventriculi cauitatem: inteſtinorum inter ſe plexum; & alia his ſimilia.

Harum autem duarum facultatum actiones ſunt.

Alteratricis	quidem	*Alteratio*	quibus
Formatricis		*Formatio.*	duobus

omnis generatio ſiue procreatio abſoluitur. Dum enim ſubſtantia quæuis in aliam tranſmutatur, propriæ eſſentiæ mutationẽ ſubit: veluti quando ex ſemine genitali & ſanguine os aut neruus, vel alia pars generatur: ſimul verò & in conuenientem naturæ figuram effingitur.

Principatum autem hæc præcipuè obtinet, quo tempore fœtus in vtero geſtatur. huius autem miniſtræ ſunt & auxiliares, ad generationem requiſitæ,

Auctrix
Nutrix.

2. *Auctrix* ſiue augendi facultas, quæ genita ſunt in omnem partem ac dimenſionem extendit & profert. Ipſa autem eius fuunctio ſiue actio *Auctio eſt*: Nempe corporis in lõgum, latum, & profundum ſimul, ſecundum naturalem proportionem incrementum & amplia-

ampliatio. Augeri enim tunc corpus dicitur, non quando carnis ac pinguedinis moles & tumor dilatatur, ſed vbi incrementum ſolidiores corporis particulæ accipiunt: vt ſunt venę, arteriæ, nerui, cartilagines, membranæ, ligamenta, maximeque ipſa oſſa, ad quæ potiſsimum incrementi ratio pertinet. Hæc edito partu (ſenſim langueſcente generatrice, vt quæ mox ab editis dentibus ceſſat) vſq; ad ætatis vigorem dominatur; eouſque videlicet, dum ad magnitudinis conſtitutum modum corpus ſit prouectum. Auxiliaris verò huius ac miniſtra,

Nutrix.

3. *Nutrix* ſiue altrix facultas alimentum aſſumptum, in corporis ſubſtantiam varia mutatione conuertit & aſsimilat. Reſtaurat hæc, quod aſsidua corporis reſolutione deperit, & aduſque extremum vitæ diem permanet. fit tamen ætate languidior ac imbecillior. Huius autem actio *Nutritio eſt,* quæ citra ampliationem ac incrementum ſolidarum fit partium & triplex eſt:

Vna priorem corporis habitum conſeruat:
Altera minuit & extenuat:
Tertia ſaginat & amplificat.

Nutricis autem facultatis auxiliares, ac quæ illi parent miniſtræ, quatuor ſunt:

1. *Attractrix*	quarum actiones	*Attractio*	alimenti.	
2. *Retentrix*		*Retentio*		
3. *Concoctrix*		*Concoctio*		
4. *Expultrix*		*Expulsio*	alieni.	

1. Attractrix conuenientem cuique particulæ succum, & idoneum alimentum attrahit simul & appetit:
2. Retentrix facultas, quod attractum est, retinet, continet, ac conseruat, vt eo natura vti ac frui posset:
3. Concoctrix, quæ & alteratrix dicitur, idipsum alimentum interea dum retinetur, cõficit, mutat, & in conuenientem ac idoneam ei, quod nutritur, substantiam conuertere laborat:
4. Expultrix inutile & ad corporis nutritionem alienum, haud idoneum, & super vacaneum segregat & ad exitum propellit.

Sunt

- Sunt autē harum facultatum ministrarũ ac nutrici subseruientium quædam
  - Commmunes ad totius corporis omniumque partium nutritionē deseruientes, quę in partibus ac instrumentis nutritioni dicatis resident, quarũ quædam
    - Primæ quę ab soluuntur in
      - Oesophago ac stomacho, qui alimētum appetunt & attrahunt:
      - Ventriculo, qui retinet & cōcoquit:
      - Intēstinis, per quæ superflua excremēta expurgātur:
    - Secundæ quæ finnt in
      - Venis mesenterij, Mesaraicis dictis, q̃ chylũ attrahunt:
      - Iocinore, quod retinet, & in sanguinem chylum concoctione cōuertit:
      - Venis emulgentibus ac
      - Renibus, quæ serosum excrementũ attrahunt & ad vesicam ablegant.
  - Singulares, quæ Tertiæ inter ministras dicuntur, & singulis partibus propriæ. huius autem partes sunt
    - Apponens alimētum attractionis finis ac perfectio:
    - Agglutinās, quę per retentionē fit, & concoctricis quoddā est initium:
    - Assimilans, quæ per absolutam cōcoctionē, alimētique in propriā substantiā cōuersionē fit.
    - harum actiones
      - Appositio.
      - Agglutinatio.
      - Assimilatio.

De

De facultatibus animalibus.

Animalis facultas, animæ vis eſt, ſenſum & motum præſtans, ſolis animalibus indita: vnde & animalis dicta. In cerebro ſedem habet, per neruos verò in vniuerſum corpus diſtribuitur. Partes huius, ex Galeni ſententia, tres ſunt:

1. αἰσθητικὴ, externa ſentiens:
2. κινητικὴ, motrix ſiue mouens facultas:
3. ἡγεμονικὴ, rectrix, ſiue princeps, quæ & cognoſcens dicitur.

1. Externa ſentiens in alias diſtribuitur, vt in facultatem

- Videndi, in oculis reſidens, colores qui rebus per ſumma inſident excipit; eadem de rerum magnitudine & forma iudicium promit:
- Audiendi, per aures ſonos cō-prehendit:
- Odorandi, quę per narium ductus, cum aëre rerum hauſtos odores percipit:
- Guſtandi linguæ inſidens ſapores rerum internoſcit:
- Tangendi vis non vno aliquo organo concluſa, ſed per vniuerſum corpus ſparſa, toti corpori, tùm & aliarum facultatum inſtrumentis cō-munis, Hæc de omnibus corpo-

corporum tractabilibus qualitatibus cognoſcit, quę non vno nomine, ſed multorum pugnantium contrarietate continentur; quorũ extrema ſunt: calor frigiditas: humiditas ſiccitas: durities mollities: aſperitas læuitas: quæ ſub vnius tactus iudicium veniunt.

Actiones harum facultatum ſunt
- *Viſio*
- *Auditus*
- *Odoratus*
- *Guſtus*
- *Tactus.*

De facultate motrice.

2. Mouendi facultas in quamuis partem motum (quæ ipſius actio) animali ſuppeditat, vt quæ bona & vtilia conſectetur; triſtia verò & aduerſa fugiat. Inſtrumenta huius ſunt, nerui originem ducentes à cerebri parte poſteriore, vel à ſpinali medulla; tùm & muſculi tendineſque, qui ab his oriuntur: Motus videlicet voluntarij, qui animalis dicitur, non autem eius qui naturalis dicitur.

Motus vitalis — Motus siquidem duplex:

- Vnus, qui sentientis ac cognoscentis animæ arbitrio per neruos regitur, quē sedari & excitari pro voluntatis arbitrio contingit: vnde voluntarij appellationem accepit.
- Alter non à consilio aut voluntate; nec per voluntarij motus instrumenta perficitur, sed sua sponte incitatur, quem naturalem idcircò vocant: vt sunt cordis & arteriarum. Hunc Galenus, quia à vitalis functionis fonte, ipso nempe corde, procedit ζωτικὸν, id est, vitalem dixit.

De rectrice siue cognoscente facultate.

3. *Rectricis* siue cognoscentis facultatis, auctore Galeno, tres sunt species, pro numero videlicet manifestarum ac euidentium actionum, ab his prodeuntium, quæ tres quoque sunt: vt

1. Imaginatrix	quarum actiones	Imaginatio
2. Cogitandi vis		Cogitatio
3. Reminiscendi potentia		Memoria.

in quas veluti species interior cognoscendi potentia, siue, vt Græci ἡγεμονικὴ, diducta est.

1. *Imagi-*

1. *Imaginatrix*, φανταστικὴ, omnia ſenſu exteriore recepta, apprehendit, & à miniſtris veluti nuncijs ſenſibus per ipſorum organa recipit, rerumque imagines extrinſecus allatas & ante ſe poſitas contemplatur.

2. *Cogitandi* vis διανοητικὴ, verſando ac voluendo, ea quæ imaginatio attulit, & recordatrix recondita habet, quid fugiendum aut amplectendum ſit inuenit: & de rebus omnibus iudicium promit.

3. *Recordatrix*, μνημονευτικὴ, ſiue reminiſcendi potentia, formas & imagines rerum, quas ſenſus præbuerunt, excipit, continet, recondit, & in ſe veluti conſignat. His omnibus in homine imperat, diuina illa animæ pars λογιστικὴ, id eſt, ratiocinatrix dicta. λογιστικὴ

De vitali facultate.

Vitalis facultas in corde reſidet; vbi & θυμοειδὴς ſiue Iraſcibilis animæ pars; Sola hæc vitam corpori ſuppeditat & motionum ζωτικῶν, id eſt, vitalium cauſa eſt. Hæc enim eius propria actio: non vt corpus alat; aut ſenſum motumque adminiſtret: ſed vt vitam & integritatem conſeruet; corruptionem ac putredinem arceat.

De

De actionibus.

Actionum, vt antè scriptum est, tot sunt genera, quot effectricium facultatum; proinde qui facultatum meminit, actiones ignorare non poterit. Idcircò & nihil de his adferendum; nisi quod considerandum restet: duplices omninò actiones esse, &

Nonnullas perfici
- ab vna facultate, vt visus, auditus, odoratus, nutritio. & eiusmodi aliæ:
- à duabus, videlicet quæ & à natura & voluntate pariter reguntur: vt cibi deglutitio: vrinæ & alui excrementorũ egestio: & similes.

TABVLA IX.

De accidentibus proprijs hominis.

Accidentia propria hominis nuncupamus, quæ humano corpori, præter substantiam ex qua consistit, necessitate quadam perpetuo coniuncta sunt, vt sunt:

1. Temperamentum, de quo Tabula secunda.

2. Cor-

2. Corporis & ſingularum partium
- Forma, in qua conſideranda
  - Figura aut
    - bona
    - mala: vt in
      - varis, vacijs: fractura malè curata: callo eminente.
  - partiũ aut
    - aſperitas,
    - læuitas:
  - meatuum aut
    - anguſtia
    - laxitas.
- Magnitudo
  - maior
  - æqualis
  - minor.
- Numerus
  - ſuperfluus
  - æqualis
  - minor.
- Conſtructio
  - ſitus
  - connexus
- Color per quem & de temperamento, & cuiuſque ſanitate aut aduerſa valetudine, iudicium ſubinde promitur.

Quæ autem forma, magnitudo, numerus, cõſtructio ac cõnexio, partiũ humani corporis iuſta ac condecens, in Anatomicis requirendũ eſt.

3. Aetas, de qua Tabula num. 3. ſequente.

4. Sexus
- virilis, qui calidior ac ſiccior:
- femininus, frigidior ac humidior

5. Locus ſiue regio, vide Tabulam num. 5. ſubſequentem.

Num. 3.

Ætas, quæ — Num. 3.

Adoleſcentiam cuius partes ſunt

- Infantia vſq; ad tertium aut quartum annum:
- Pueritia, quæ ad X. aut XII. ſe extendit:
- Pubertas, ἥβη, à pueritia ad uſque XVIII. annum:
- Adoleſcētia totius hui⁹ ętatis appellationem ſortita ad XXV. ętatis annū producitur.

In his humiditatis & caloris exceſſus eſt, maximè in infantibus, dein in pueris: in pubertate minuitur; plus verò in adoleſcentia. Manente tamen humidi exceſſu, quo perfundi poſtulant quæ creſcunt & adoleſcunt.

Iuuentutem ſiue florentem ætatem, quæ circa annum XXXV. expirat, quo tempore conſiſtendi tempus, ἀκμὴ, ſiue ſtatus vitæ humanæ eſſe creditur. Hæc in humido ac ſicco temperatiſsima ætas eſt: calorē autem non habet, vt Galenus vult, prioribus ætatibus maiorem, ſed acriorem: Calida & ſicca dicitur non ſimpliciter, ſed ad puerorum ætatem comparata.

Maturam ætatem iuuentuti ſuccedentem, & in duas inde annorum ſeptimanas extenditur. Initium habet declinationis, ſed non manifeſtū,

à Græ-

diuiditur in

à Græcis παρακμαστικὴ; Latinis ferè constans: ab alijs ἀνδρία, id est, virilis, dicitur, In hac ætate calidum minuitur, & corpus siccius redditur. maior tamen caloris, quam siccitatis excessus.

Senectutem, quæ triplex est:

- Prima senectus siue ingrauescens ætas ad LX. extenditur, in qua degentes πρεσβῦται, Latinis senes dicuntur, & ὠμογέροντες, id est, virenti senecta præditi:
- Altera, senium LXX. terminatur, hos γέροντες, Latini seniores dicunt:
- Tertia decrepita ætas, exitu vitæ terminatur, qui ad hanc peruenerunt à Græcis πέμπελοι vocantur.

Frigidi ác sicci in his excessus est, maximè in decrepita, quæ omnium frigidissima ac siccissima. Homo enim cum nascitur calidissimus & humidus; cum verò senio extinguitur frigidissimus ac siccissimus: solidis quidem partibus, existit.

Num. 5. *Locus siue* regio, ꝑ quorum diuersa natura humana corpora mutationem subeunt. siquidem	Calida ac ſicca	gignit	homines graciles, macilentos, agiles, temperatè bilioſos.
	Calida & humida		magnos, proceros, carnoſos, ſanguineo humore perfuſos.
	frigida & ſicca		candidos, mole corporis haud grauatos, pertinaces: cuiuſmodi Aſiatici Scythæ eſſe ferũtur.
	Frigida & humida		magnos, pingues, carnoſos, triuentres, deſides, ſomnolentos.

TABVLARVM PHISIOlogiæ Finis.